

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN DAĞILIMLARININ TARİHİ SÜREÇ
İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ: TRABZON KENTİ BOZTEPE-GANİTA AKSI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE TARAKCI EREN

HAZİRAN 2012

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN DAĞILIMLARININ TARİHİ SÜREÇ
İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ: TRABZON KENTİ BOZTEPE-GANİTA AKSI ÖRNEĞİ**

Peyzaj Mimarı Emine TARAKCİ EREN

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
'PEYZAJ YÜKSEK MİMARİ'
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 15.05.2012
Tezin Savunma Tarihi : 08.06.2012**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Trabzon 2012

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında

Emine TARAKCI EREN tarafından hazırlanan

**KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLARIN DAĞILIMLARININ TARİHİ SÜREÇ
İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ: TRABZON KENTİ BOZTEPE-GANİTA AKSI ÖRNEĞİ**

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 15 / 05 / 2012 gün ve 1456 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda

YÜKSEK LİSANS TEZİ

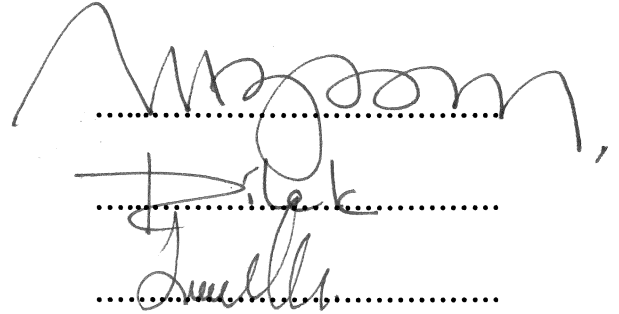
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Üye : Doç. Dr. Dilek BEYAZLI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sema MUMCU

.....
.....
.....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kentsel açık yeşil alanların dağılımlarının tarihsel süreç içindeki değişimini incelemeyi amaçladığım bu tez çalışması KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı yüksek Lisans programında hazırlanmıştır.

Tez hazırlama sürecimde, yoğun ve yorgun olduğum zamanlarda destek ve ilgi gördüğüm yanımda olduklarını hissettiğim değerli insanlara teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Öncelikle yüksek lisans danışmanlığımı üstlenerek, anlattıkları ile bana yön veren değerli danışmanım Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN'e tez sürecim boyunca bana gösterdiği ilgi ve yönlendirmeleri için teşekkür ederim.

Her zaman kendisinden destek gördüğüm, eleştirileri ile tezime katkıda bulunan sayın hocam Prof. Dr. Mustafa VAR'a, görüşlerini benden esirgemeyen, araştırmanın ilerlemesinde bana yardımcı olan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Sema MUMCU'ya teşekkürlerimi sunarım. Yoğunluğu arasında bana zaman ayıran ve tezime katkıda bulunan sayın hocam Doç. Dr. Dilek ŞEN BEYAZLI'ya teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmam süresince bana sürekli destek olan, beni motive eden değerli oda arkadaşım Arş. Gör. Filiz DOĞAN'a ve yardımlarını benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Müberra PULATKAN'a teşekkür ederim.

Yoğun çalışmalarım boyunca bana hep destek olan, beni hiç yalnız bırakmayan ve hep anlayışlı olan, her ne olursa olsun başaracağıma inanan eşim Halil EREN'e sonsuz teşekkürler.

Son olarak bütün eğitim hayatım boyunca her durumda bana destek olan, ilgileriyle ve varlıklarıyla beni mutlu eden, her zaman başarılarımın sebebi olan annem Fatma TARAKÇI, babam Mustafa TARAKÇI, kardeşlerim Ruhan ve Elif TARAKÇI'ya özellikle de yorgun ve üzgün zamanlarımda beni neşelendiren, yüzümü güldüren, enerji kaynağım küçük kardeşim Y. Emre TARAKÇI'ya teşekkür ederim.

Emine TARAKÇI EREN
Trabzon 2012

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Dağılımlarının Tarihi Süreç İçindeki Değişimi: Trabzon Kenti Boztepe Ganita Aksı Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 15/05/2012

Emine TARAKCİ EREN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Araştırma Alanının Kuramsal Çatkısı/Çerçevesi ve Problem Belirleme	1
1.2. Kent-Kentleşme İlişkisi	11
1.2.1. Kent Kavramı.....	11
1.2.2. Kentleşme Kavramı	14
1.3. Kentsel Açık Yeşil Alanlar	15
1.3.1. Kentsel Açık Yeşil Alanların Sınıflandırılması	16
1.3.1.1. Kentsel Açık Yeşil Alanların Dağılımlarıyla İlgili Sınıflamalar	19
1.3.1.3. Kentsel Açık Yeşil Alanların İşlevleri.....	23
1.3.2. Kentsel Açık Yeşil Alanlarda Kullanıcı İhtiyaçları	24
1.4. Kentsel Tasarım	25
1.4.1. Kentsel Tasarım Teorilerine İlişkin Çalışmaların İncelenmesi	29
1.4.2. Açık Yeşil Alanlar ile Kentsel Tasarım Teorilerinin İlişkilendirilmesi ve Çalışmada Kullanılacak Kavramların Belirlenmesi.....	32
1.4.2.1. Şekil-Zemin Teorisi	35
1.4.2.2. Mekansal Bağlantılılık Teorisi	38
1.4.2.3. Yer Teorisi	40
1.5. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Koyulması	43
1.6. Araştırma Yöntemi İçinde Yer Alan Teknikler	43
1.5.1. Belgeler.....	44
1.5.2. Anket.....	47
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	47
2.1. Araştırma Tasarımının Geliştirilmesi	47
2.2. Çalışma Alanının Seçimi ve Tanımlanması	49

2.3.	Birinci Aşama: Trabzon Kent Merkezindeki Açık Yeşil Alan Dağılımının Geçmişten Günümüze Geçirdiği Değişimin Ortaya Koyulması.....	51
2.3.1.	Belge Taraması	53
2.3.1.1.	Görsel Kaynaklar	53
2.3.1.2.	Yazılı Kaynaklar	56
2.4.	İkinci Aşama: Trabzon Kent Merkezindeki Mevcut Açık Yeşil Alanların Yerellik Verilerinin ve Kalite Değerlerinin Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi.....	57
2.4.1.	İkinci Aşamadaki Anket Soruların Belirlenmesi.....	58
2.4.2.	Anket Süreci	62
2.4.3.	Anket Sonuçlarının Çözümlemlenip İstatistiksel Verilere Dönüştürülmesi.....	62
3.	BULGULAR VE İRDELEME	63
3.1.	Birinci Aşama; Trabzon Kent Merkezindeki Açık Yeşil alanların Dağılımının Değişimine İlişkin Bulgular	63
3.1.1.	1930, 1970, 2002 ve 2012 Yıllarına Ait Belgeler Üzerinde Çalışma Alanının Kitle-Boşluk İlişkisinin ve Açık Yeşil Alanların Mekânsal Bağlantılılıklarının Değişimine İlişkin Bulgular	64
3.1.1.1.	Görsel Belgeler	64
3.1.1.2.	Yazılı Belgeler	74
3.2.	İkinci Aşama: Trabzon Kent Merkezindeki Açık Yeşil Alanların Yerellik Verilerine ve Kalite Değerlerine İlişkin Bulgular	78
3.2.1.	Anket Katılımcılarının Demografik Özellikleri.....	78
3.2.2.	Katılımcıların Değerlendirmeleri Sonucu Kent Merkezindeki Açık Yeşil Alanların İşlevlerine İlişkin Bulgular.....	79
3.2.3.	Katılımcıların Değerlendirmeleri Sonucu Açık Yeşil Alanların Kalite Değerlerine İlişkin Bulgular	91
4.	TARTIŞMA.....	94
4.1.	Birinci ve ikinci Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Trabzon Kent Merkezindeki Açık Yeşil alanların Dağılımının Değişiminin ve Yerellik Verilerinin ve Kalite Değerlerinin Belirlenmesi	95
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	100
6.	KAYNAKLAR	106
7.	EKLER	117
	ÖZGEÇMİŞ	

Yüksek Lisans

ÖZET

KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLARIN DAĞILIMLARININ TARİHİ SÜREÇ
İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ: TRABZON KENTİ BOZTEPE-GANİTA AKSI ÖRNEĞİ

Emine TARAKCİ EREN

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN
2012, 116 Sayfa, 45 Sayfa Ek

Kentsel mekânlar zaman içerisinde en çok değişime uğrayan alanlardır. Çünkü aldıkları ya da verdikleri göçlerle büyümekte ya da küçülmektedir. Kontrolsüz büyümeler kentleri özellikle de kent merkezlerini hızla değiştirirken ortaya çıkan planlamalara aykırı değişimler kentsel açık yeşil alanların sınırlarının her geçen gün daha da çok küçülmesine neden olmaktadır. Bu faktörler yapı alanları yani kitleler ile açık yeşil alanlar yani boşluklar arasındaki ilişkinin değişmesine ve mekânsal dengenin bozulmasına sebep olmaktadır. Ayrıca kentlerde yaşanan bu değişimler açık yeşil alanların birbirleriyle sürekliliklerinin kopmasına, parçalı ve dağınık bir hale dönüşmesine sebep olmaktadır. Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlarda bu sebeplerden dolayı değişmiş, gerçekleşen bu değişimler kentsel açık yeşil alanların başarılı kentsel tasarımlar olamamasının birincil sebebi olmuştur. Bu sorunlardan yola çıkarak bu tez çalışmasında da, zaman içinde değişen kentsel açık yeşil alanların mekânsal ilişkilerinin, dağılımlarının nasıl değiştiği, bu değişimler sonucunda bu mekânların başarılı kentsel mekânlar olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kentsel açık yeşil alanlar ve kentsel tasarımlarla ilgili çalışmalara ilişkin literatür araştırması yapılarak bu çalışmalarla ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca kentsel tasarım teorileri ve kavramlarının kentsel açık yeşil alanlarla ilişkisi açıklanmıştır. Böylece kentsel tasarım teorilerinden yararlanılarak araştırmanın teorik çatkısı/çerçevesi ortaya koyulmuştur. Bu teorik katkı/çerçevesi de, kentsel açık yeşil alanların, başarılı kentsel tasarımlar olabilmesi için barındırması gereken kalite değerleri ile tasarım kavramlarının ilişkisi belirlenmiştir. Tanımlanan bu kalite değerlerinin, hangi kavramlara bağlı olarak ne şekilde farklılaştığı uygulama çalışmaları ile araştırılmıştır. Uygulama çalışması üç aşamadan oluşmaktadır.

Uygulama bölümünü oluşturan ilk ve ikinci aşamada, Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alan dağılımlarının ve kentsel tasarım kavramlarının tarihsel süreç içinde nasıl değiştiği saptanmıştır. İkinci aşamada son olarak ise başarılı kentsel tasarımların gerçekleştirmesi gereken kalite değerlerini kent merkezindeki mevcut açık yeşil alanların ne düzeyde karşıladığı saptanmıştır. Böylece elde edilen veriler bir arada analiz edilerek varsayımların sınanması amaçlanmıştır. Sonuçta hızla artan ve kontrolsüz büyümeler şekil-zemin ilişkisinin değişmesine, kitle-boşluk ilişkisinin bozulmasına, dağılımın dengesizleşmesine sebep olduğu ortaya koyulmuştur. Açık yeşil alanların sürekliliklerinin bozulmasına, parçalı, dağınık hale gelmesine de neden olmaktadır. Böylece açık yeşil alanlarla ilgili olan kentsel tasarım kavramlarının değişimleri sonucunda gerçekleştirmesi gereken kalite değerlerini gerçekleştiremedikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hızlı Kentleşme, Kentsel Açık Yeşil Alanlar, Kentsel Tasarım.

Master Thesis

SUMMARY

THE CHANGES OF 'URBAN OPEN GREEN AREAS' DISPERSIONS IN
HISTORICAL PROCESS: TRABZON CITY BOZTEPE-GANİTA EXAMPLE

Emine TARAKCI EREN

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture Graduate Program
Supervisor: Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN
2012, 116 Pages, 45 Pages Appendix

The cities are the most changeable lands of the world through time because they grow or dwindle with the immigrations or emigrations. As the uncontrolled growths change the cities and especially the city centers, the changes that are against the occurred projections cause the decrease of 'urban open green areas' day after day. These factors cause a change in the relationship between the construction places, that is masses, and 'open green areas', that is, spaces and it also causes the destroy of spatial balance. Besides, these changes in the cities cause dissociation of 'open green areas' togetherness and permanentness and its turning out to be sectional and scattered. As a result of these alterations, 'the open and green areas' in Trabzon city center started to change. These changes have important factors on; not being able to be successful urban designs from 'the open green areas' of the city. In this thesis statement it is aimed how changed 'the dispersion of spatial relations of 'open green places' in cities altered because of time'. It is also aimed that determining whether these places are successful urban designs or not as a consequence of these alterations.

By making a literary research about the works on 'urban open green areas' and urban designs, information about these works is given. Besides, the relationship between the concepts of urban design and the 'open green areas' has been explained. So by taking advantage of urban design theories, the research model has been presented with a scientific approach. In this model, the necessary concepts for 'open green areas about city' to be successful urban designs have been determined. How these defined concepts differentiate in the process of change in 'open green areas in urban' has been researched with application studies. The application studies have three stages.

In the first and the second stages of the application part, it was determined how the dispersion of 'the open green areas' (urban design concepts) in Trabzon city center changed in the historical process. In the third stage, it was determined in which level "the necessary quality value that successful urban designs should do in the available 'urban open green areas'" was supplied. Thus, by analyzing all of the information, examining of the hypothesis was aimed. In conclusion; the spatial dispersions of available 'open green areas' in Trabzon city center is to determine the successful or unsuccessful spatial features of the functions and to develop a suggestion about 'open green areas' arterial road with the findings.

Key Words: Fast Urbanization, Urban Open Green Areas, Urban Design.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Araştırmanın teorik çatkısı/çerçevesi	6
Şekil 2. Kentsel tasarım teorileri diyagramı	30
Şekil 3. Şekil-zemin ilişkisi	32
Şekil 4. Giambattista Nolli'nin 1748 Roma haritası	33
Şekil 5. Hamburg kent merkezi haritası.....	37
Şekil 6. Hamburg kent merkezindeki açık yeşil alanların dağılımı	37
Şekil 7. Uygulama kısmını oluşturan aşamalar.....	48
Şekil 8. Çalışma alanı sınırı	50
Şekil 9. I aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular	52
Şekil 10. II. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular.....	58
Şekil 11. 1930 yılı trabzon kenti halihazır planı üzerinde çalışma alanının kitle-boşluk dağılımı	66
Şekil 12. 1930 yılı trabzon kenti halihazır planı üzerinde çalışma alanındaki açık yeşil alanların mekansal bağlantılılığı	66
Şekil 13. 1970 yılı trabzon kenti hali hazır planı üzerinde çalışma alanının kitle-boşluk dağılımı	67
Şekil 14. 1970 yılı trabzon kenti hâlihazır planı üzerinde çalışma alanındaki açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı	67
Şekil 15. 2002 yılı trabzon kenti hali hazır planı üzerinde çalışma alanının kitle-boşluk dağılımı	68
Şekil 16. 2002 yılı trabzon kenti hâlihazır planı üzerinde çalışma alanındaki açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı	68
Şekil 17. 2012 yılı trabzon kenti hali hazır planı üzerinde çalışma alanının kitle-boşluk dağılımı	69
Şekil 18. 2012 yılı trabzon kenti hâlihazır planı üzerinde çalışma alanındaki açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı	69
Şekil 19. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	80
Şekil 20. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların bağlantı işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	81
Şekil 21. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların rekreasyon işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	83
Şekil 22. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların estetik işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	85

Şekil 23.	Çalışma alanındaki açık yeşil alanların psikolojik işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	86
Şekil 24.	Çalışma alanındaki açık yeşil alanların sosyolojik işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri.....	87
Şekil 25.	Çalışma alanındaki açık yeşil alanların kalite değerleri düzeyi yüzdeleri	92
Şekil 26.	Açık yeşil alan arter önerisi (Leke Planı)	104

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Kentsel alanların tasarımına ilişkin kavramlar	3
Tablo 2. Tezin kurgulandığı teorik altyapının kapsadığı kavramlar/bileşenler	4
Tablo 3. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların sınıflandırmaları	16
Tablo 4. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların işlevleri	20
Tablo 5. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların işlevleri ve açıklamaları	21
Tablo 6. Tez kapsamında değerlendirilen açık yeşil alanların işlevleri	23
Tablo 7. Kullanıcı gereksinimleri ve etkinlikler	24
Tablo 8. Çeşitli araştırmacıların bakış açılarına göre tasarım kavramları	28
Tablo 9. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki değişimi irdelenirken kullanılan tasarım teori ve kavramları	30
Tablo 10. Araştırmadaki periyotlar	44
Tablo 11. Görsel ve yazılı kaynaklarda kitle-boşluk ve mekânsal bağlantılılığı ifade eden kavramlar	53
Tablo 12. Örnek uygulama	55
Tablo 13. Örnek uygulamaya ait saptamalar	55
Tablo 14. Katılımcı anketinde yer alan ifadeler	60
Tablo 15. 1930, 1970, 2002 ve 2012 Yıllarına ait görsel belgelerden mekânsal değişimine İlişkin bulgular	65
Tablo 16. Ganitanın tarihsel süreçteki değişimi	70
Tablo 17. Meydan parkının tarihsel süreçteki değişimi	71
Tablo 18. Taksim/Fatih/Aşıkler parkının tarihsel süreçteki değişimi	72
Tablo 19. Boztepenin tarihsel süreçteki değişimi	73
Tablo 20. Katılımcıların demografik özelliklerin dağılımı	78
Tablo 21. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)	80
Tablo 22. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların bağlantı işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)	81
Tablo 23. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların rekreasyon işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)	82
Tablo 24. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların estetik işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)	84
Tablo 25. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların psikolojik işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)	85

Tablo 26.	Çalışma alanındaki açık yeşil alanların sosyolojik işlevini karşılama düzeyi dağılımı (N).....	87
Tablo 27.	Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların işlevlerinin dağılımı (N)	88
Tablo 28	Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların işlevlerinin frekans dağılımı (%)	89
Tablo 29.	Açık ve yeşil alanların kalite değerlerinin katılımcılara tarafından değerlendirilmesi.....	91
Tablo 30.	Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların kalite değerleri dağılımı (N)	92

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırma Alanının Kuramsal Çatması/Çerçevesi ve Problem Belirleme

Toplum bilimci Wirth (1938)'e göre sosyolojik açıdan kent "toplumsal özellikler (eğitim düzeyi, ekonomik durum, yaş... vb) bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, nispeten geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşmedir"(Morris, 1968; Maciones; Parillo, 1998). Kart (2002)'e göre ise "Kentler; insanların barınma gereksinimini karşılamalarının yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel, dini, siyasal, eğitimsel, rekreasyonel vb. eylemlere olanak sağlamaları ile de çok boyutlu bir nitelik taşımaktadırlar". Fiziksel açıdan ise kent, işlevsel öğelerin çok ve kendi içinde çeşitli olduğu mekândır; konut, üretim, alışveriş, yönetim, sağlık, eğitim, ulaşım, savunma, eğlence, konaklama gibi işlevlerde yoğunluk ve nitelik farklılaşmaları kentlere özgü niteliklerdir (Aydemir, 1999). Harvey (1973)'e göre "bir dizi inşa edilmiş/yapılı formdur, mekânda bazı kalıplara göre dizilmiş bir dizi nesnelere (yapılar, avlu ve bahçeler, sokaklar, meydanlar) olarak ifadesini bulur". Aynı zamanda kent işleyen bir bütündür, içindeki her şey her şeyle ilgilidir. Lynch (1973)'e göre "Kent'in, devasa ve katmanlı bir düzen ortaya koymayacağı açıktır. Elbette karmaşık bir desen olacaktır, süreklilik ve bütünlük gösterecektir".

Çeşitli tanımları ve özellikleri belirtilen kentler, nitelik ve nicelik olarak, sürekli bir değişim geçirmektedirler. Çünkü kentler, doğal nüfus artışı ve aldıkları/verdikleri göçle büyümekte/küçülmektedirler. Büyüme, öncelikle kentlerin var olan fiziksel dokusunu etkilemekte, zorlamaktadır. Örneğin, artan nüfusun barınması için konut, çalışması için iş, eğitimi için okul ve beden ruh sağlığı için açık alanlar (park, spor, çocuk oyun alanları), ulaşım için var olan ulaşım sistemleri üzerine ilave yükler gelmekte, altyapıların planlanan kapasiteleri zorlanmakta ve taşıma kapasitesi sınırları yer yer aşılmaktadır (Aydemir, 1999).

- Böylelikle kentlerin yeşil silueti eski niteliğini kaybetmekte; doğal peyzajın yerini alışveriş, trafik ve endüstri amaçlı beton yığınları almakta, kent insanı olumsuz yaşam şartlarıyla yüz yüze gelmektedir.

- Açık yeşil alanların sınırlarının zorlanması bu alanların bağlantılılık/devamlılık sürekliliklerinin bozularak kent bütünü içinde noktasal kalmalarına neden olmaktadır.
- Ayrıca kent insanının da doğa ile bağlantısı koparılmaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak tez çalışmasının amaçlarından bazıları şunlardır:

- Trabzon kent merkezindeki mevcut açık yeşil alanları korunmasını ve bağlantılarının sağlanmasını önermek,
- Bunun yanında değişen ve gelişen Trabzon kent merkezindeki, açık ve yeşil alanların mevcut durum ve sorunlarının saptanması, kullanıcı istek ve ihtiyaçları esas alınarak, yeniden ele alınıp, yenileme çalışması yapılmasına yönelik çözüm önerileri ve bir arter önerisi getirmektir.

Yaşanabilir kentsel mekânlar oluşturulmasında ‘Kentsel Tasarım’ önemli bir araçtır. Hızla artan kent nüfusu, konut ihtiyacı ve hızlı kentleşmeye paralel olarak yanlış yer seçimleri kentsel açık ve yeşil alanların yitirilmesine sebep olmaktadır.

“Kentsel tasarım, planlama ve mimarlık arasında aracı konumu ile kentsel düzende bir bütünlük, uyum ve ölçek girdisi sağlamaktadır” (Konuk, 1992). Sallingaros (1998)’e göre kentsel tasarım, üç temel kentsel elemanı birbirine bağlar- uyumlandırır;

- Doğal elemanlar (su kıyıları, ağaç kümeleri, kayalıklar, vb.),
- İnsan etkinlik düğümleri (çalışma, konut alanları, ticaret ön cephesi, yeme-içme, eğlence, ibadet, vb.),
- Mimari elemanlar (doğal elemanları birbirine bağlayan ve etkinlik noktalarını güçlendiren her şey) (Sallingaros, 1998).

Kentsel mekânların tasarımı konusundaki araştırmacıların öncülerinden Lynch (1973)’e göre kent mekânının tasarımı için verilen ipuçları, ortak temalar barındırmalarının yanında, fiziksel biçimlendirme için de referans olabilirler. Bunlar bir tasarımcının üzerinde çalışabileceği nitelikleri tanımladığından, tasarımı doğrudan ilgilendiren kavramlardır. Lynch (1973)’e göre bunlar; tekillik veya biçimsel arka planın belirginliği, formun sadeliği, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, hâkimiyet, birleşme noktalarının belirginliği, yönsel ayrımlar, görülebilir alan, hareket bilinci, zaman serileri, isimler ve anlamlardır.

Arnheim (1977)’e göre şekil-zemin, bütünün parçaları, derinlik ve meyil, düzen ve düzensizlik, karmaşıklık seviyesi, şekiller arası ilişki, dengeli elemanlar, yapıların açıklığı ile form gruplamasıdır.

Nasar (1994)'e göre biçim, orantı, ritim, ölçek, karmaşıklık, renk, aydınlatma, gölge, düzen, hiyerarşi, mekânsal ilişkiler, farklılık, belirsizlik, sürpriz ve yenilik olarak tanımlamıştır.

Baker (1989)'a göre yapı, doku, geometri, malzeme, uyum ve gerilim, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, ritim, organizasyon, karmaşıklık ve çelişki, formun dinamik enerjisi, tarihi özellik, düzen, içerik ve karşıtlık olarak belirlemiştir.

Lang (1987)'e göre Gestalt kuramına bağlı olarak tasarım kavramlarını şekil-zemin ayrımı, yakınlık, kapanma-tamamlanma, benzerlik, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, ortak yön olarak tanımlamıştır.

Trancik (1986)'a göre ise kentsel mekânın biçimlendirilmesine ilişkin teorileri üç ana grupta sınıflamıştır; (1)Şekil-zemin teorisi, (2)Mekansal bağlantı teorisi, (3)Yer teorisidir. Bu teoriler birbirlerinden önemli ölçüde farklılık gösterirler ancak kentsel mekânların tasarımlarında bu teoriler bir arada kullanıldığında başarılı tasarımlar yapılmış olur (Trancik 1986).

Tablo 1. Kentsel alanların tasarımına ilişkin kavramlar

Kentsel tasarım kavramları																										
Araştırmacı	Şekil-zemin	Süreklilik	Yer	Karmaşıklık	Tekrar	Denge	Düzen	Derinlik	Ritim	Ölçek	Oran	Kapalılık	Hiyerarşi	Belirsizlik	Farklılık	Doku	Organizasyon	Tarihi özellik	Karşıtlık	Yakınlık	Simetri	Birlik	Uyum	Gerilim	Saydımlık	
Lynch (1973)		●		●	●			●				●							●		●	●				●
Arnheim(1977)	●			●		●	●	●																		
Nasar (1994)				●		●		●	●	●	●		●	●	●											
Baker (1989)		●				●		●								●	●	●	●				●	●		
Lang (1987)	●	●										●								●						
Trancik (1986)	●	●	●																							
Özbilen (1976)	●	●		●	●	●		●				●							●	●	●	●				●

Bir kentsel tasarımcı, tasarımında çevreden gelen tüm etkenleri göz önünde bulundurmalı ve her üç teoriyi de aynı anda kullanmalıdır. Böylece bağlantı teorisi ile sirkülasyonu ve bağlantıların sağlıklı olmasını, kesilmeden istenilen yerlere ulaşılmasını

sağlarken; şekil-zemin teorisinden yararlanarak, kitle ölçek ve boyutlarının çevresel doluluk ve boşluk dengelerine; yerellik verileriyle de kültürel, işlevsel, sosyal dengelerine ters düşmeyecek bir tasarıma imkân verecektir (Sarı, 2008). Çeşitli araştırmacılara göre açıklanan kentsel alanların tasarımına ilişkin kavramlar ve teoriler tablo 1’de özetlenmiştir. Tezin kurgulandığı teorik altyapının kapsadığı kavramlar/bileşenler ise şunlardır;

- Şekil-zemin teorisi ve kavramları/bileşenleri; kitle, boşluk
- Mekânsal bağlantılık teorisi ve kavramları/bileşenleri mekânsal süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, referans çizgisi
- Yer teorisi ve kavramları/bileşenleri insanın demografik özellikleri, mekânın işlevleri olarak tanımlanmıştır.

Şekil-zemin teorisi bu tez çalışmasında kitle-boşluk arasındaki ilişki olarak tanımlanmış ve kavramları/bileşenleri bu sebeple kitle, boşluk olarak belirlenmiştir. Mekânsal bağlantılılık teorisi ise açık yeşil alanların birbiriyle bağlantıları olarak tanımlanmış ve kavramlar/bileşenleri bu nedenle mekânsal süreklilik/bağlantılılık/devamlılık ve referans çizgisi olarak belirlenmiştir. Yer teorisi ise şekil-zemin ve mekânsal bağlantılılık teorilerinden bir adım öteye giderek bu tez çalışmasında insan özellikleri, mekânın işlevleri olarak tanımlanmış ve kavramları/bileşenleri de bu sebeple insanın demografik özellikleri ve mekânın işlevleri olarak tanımlanmıştır. Tez çalışmasında ele alınan teori ve bu teorilerden ulaşılan kavramlar/bileşenler tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2. Tezin kurgulandığı teorik altyapının kapsadığı kavramlar/bileşenler

Kentsel Tasarım Teorileri ve Kavramları	
Teori	Teoriden Ulaşılan Kavramlar
Şekil-Zemin Teorisi	1. Kitle 2. Boşluk
Mekânsal Bağlantı Teorisi	1. Süreklilik/devamlılık/bağlantılılık 2. Referans çizgisi
Yer teorisi	1. Kullanıcının demografik özellikleri 2. Mekânın işlevleri

- Çoğu ülkede olduğu gibi ülkemiz kentlerinde de, kendi içinde ve çevresi ile bir bütün olmayan ve bu sebeple de bir bütüne ilişkin hedeflerin konulamadığı,

gelişmelerin yönlendirilemediği açık yeşil alan tasarımları, bu alanların sistemli bir şekilde gelişmesine engel olmaktadır.

- Oysa tasarımcılar, kullanıcıların çevresel gereksinimlerine, onların algı, değer ve kullanım biçimlerine, işlevlerine uygun yaşanabilir çevreleri tasarlayabilmeleri için kentsel tasarım teorilerine ve kavramlarına bağlı kalmalıdır. Aksi halde tasarlanan açık yeşil alanlar, kent ve kentli açısından dağılımları, işlevleri bakımından yetersiz mekânlar olur.

Genelde imar planlarında öngörülen veya kent içinde var olan yeşil alanlar plan değişiklikleri ya da oldu-bitti ile diğer kentsel işlevlere kaydırılarak yeşil işlevi ya kent eteklerine atılmakta ya da yok olmaktadır (Aydemir, 1999).

Ülkemizde, merkezi ve yerel yönetimlerce bir sistem dâhilinde geçerli ve nitelikli politikaların oluşturulmamış olması, yürütücülere yasalarla verilen yetkilerin uygulanması konusundaki aksaklıklar, açık yeşil alanların önemi konusunda toplumda yeterli bilinçlendirilmenin sağlanamamış olması sebebiyle büyük kentlerimizde açık yeşil alanlar gün geçtikçe azalmakta, her geçen gün kişi başına düşen yeşil alan miktarı da azalmaktadır. Türkiye genelinde mevcut açık yeşil alanların korunamaması, boş alanların yeni inşaat alanları, otoparklar vb. olarak kullanılması sonucu tüm uygar ülkelerdeki açık yeşil alan oranlarının altına düşmesine neden olmuştur (Kart, 2002).

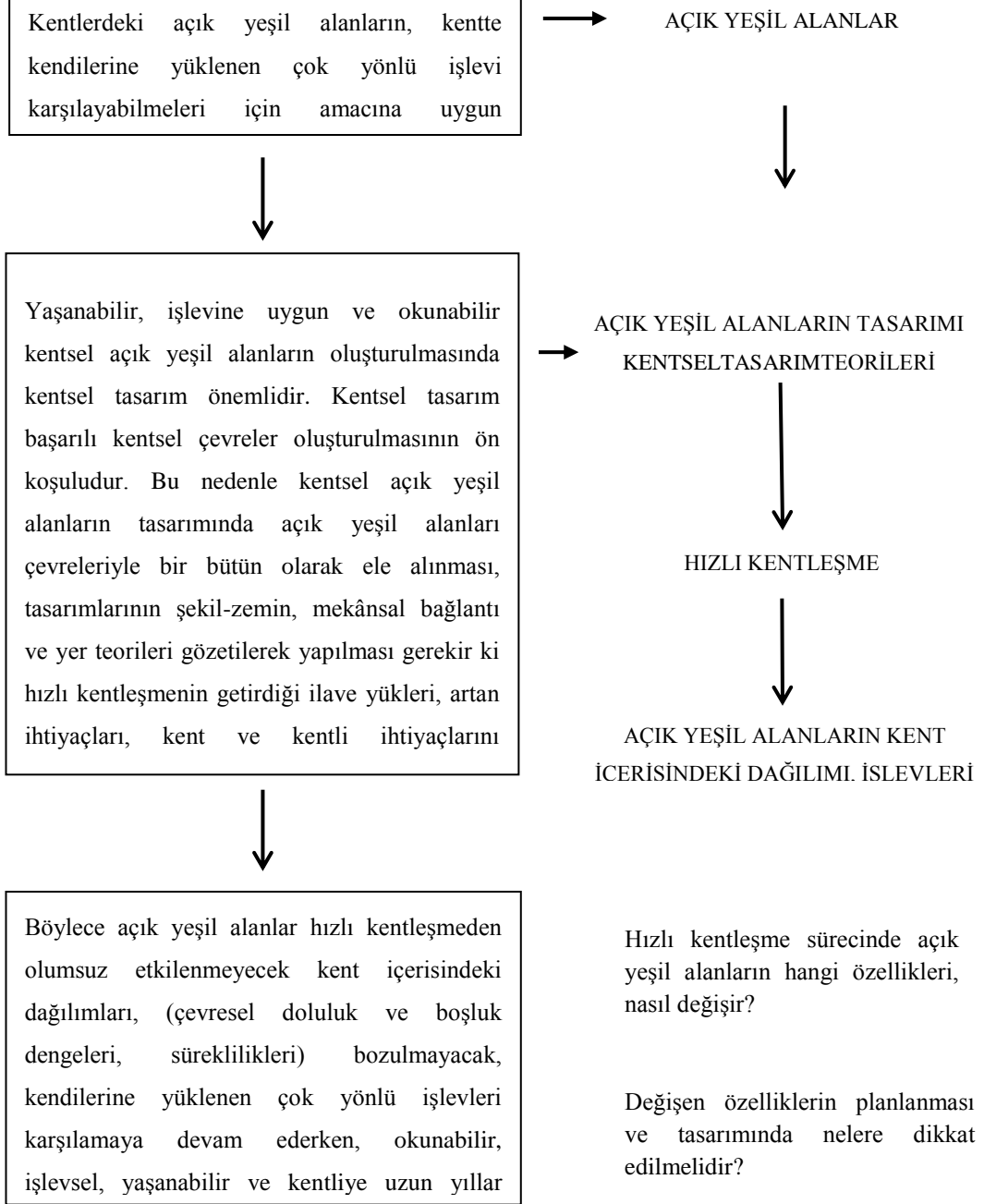
Bu faktörler kentlerde açık yeşil alanların dağılımları, işlevleri, konusunda sorunlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsel ve okunabilirlik kalite değerlerini barındıran kullanıcılara çeşitli kullanımlar sunan kentsel açık yeşil alanlar oluşturulmasında kentsel tasarım önemlidir. Açık yeşil alanlar tasarlanırken;

- Çevrelerindeki diğer alanlarla bir bütün olarak ele alınmaması
- Kent ve kentlinin ihtiyaçlarının dikkate alınmaması
- Çevrelerindeki işlev ve kullanımların önemsenmemesi
- Tasarım kavramlarının gözetilmemesi
- Artan ihtiyaçların getireceği ilave yüklerin düşünülmemesi gibi olumsuz faktörler sebebiyle bu alanlar kent ve kentli için yaşanabilir, okunabilir ve işlevini yerini getiremeyen mekânlara dönüşürler.

Başka bir deyişle açık yeşil alanlar oluşturulurken;

- Yapı alanlarından artan alanlar değil de kentsel tasarım eylemini bilinçli gerçekleştiren tasarımcılar tarafından gerçekleştirilmeli

- Hızlı kentleşme sebebiyle gerekli görülen değişiklikler bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp detaylı çalışmalarla sonuçlandırılmalıdır
- Açık yeşil alan işlev ve kullanım biçimleri farklı işlev ve kullanımlara kaydırılmamalıdır.

Şekil 1. Araştırmanın teorik çatısı/çerçevesi

Aksi takdirde açık yeşil alanların kent içerisindeki dağılımları, (çevresel doluluk ve boşluk dengeleri, mekânsal süreklilikleri) işlevleri, (yerellik verileri) hızlı kentleşmeyle faktörüyle değişir, yetersizleşir, kent ve kentli ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelir. Araştırmanın teorik çatkısı/çerçevesi kapsamında bu kavramlar/bileşenler değerlendirilmiştir.

Araştırmada bundan sonra yanıtlanması gereken sorular şunlar olmuştur:

- Kentsel açık yeşil alanların hangi özellikleri/ hızla artan kent nüfusu, konut ihtiyacı ve hızlı kentleşme gibi sebeplerden etkilenmekte ve değişmektedir?
- Değişen kentsel açık yeşil alanların kent içerisindeki dağılımlarının bozulmaması için nelere dikkat edilmelidir?
- Hangi kentsel tasarım teorileri esas alınarak açık yeşil alanlar tasarlanırsa kentin ve kentlinin tüm gereksinimleri karşılanmış olur?
- Kentsel tasarım teorileri gözetilerek tasarlanan açık yeşil alanların gerçekleştirilmesi gereken işlevleri nelerdir?

Lynch (1985), Aksoy (1987), Hillier (1983)'den aktaran Tekeli (2011)'e göre bir kentsel tasarımın gerçekleştirilmesi gereken kalite değerlerini aşağıdaki gibidir. Ancak bu tez çalışması kapsamında aşağıdaki kalite değerlerinin tümü irdelenmemiştir. Araştırmanın amaç ve varsayımları doğrultusunda irdelenmesi gereken kalite değerleri yapılan tanımlamadan sonra nedenleri ile birlikte belirtilmiştir. Bu kalite değerleri şu şekildedir;

- 1) Yaşanabilirlik; İnsan faaliyetini ve yaşamını sürdüreceği kentsel mekânların sahip olması gereken ilk özellik sağlık koşullarına uygunluktur. 'Yaşanabilirlik' kalite değerinin kentsel tasarım teorileri ile ilişkisini açıklamak gerekirse;

Mekânsal bağlantılılık teorisi, görsel ve fiziki açıdan süreklilik/bağlatılılık/devamlılık barındıran mekânların birlikteliği olarak tanımlanır. Böylece süreklilik/bağlatılılık/devamlılık gösteren açık yeşil alanların görsel ve fiziki açıdan bu devamlılığı bu alanların algılanabilirliğini artırarak kolay ve güvenilir şekilde kullanımına imkân sağlayarak mekânın yaşanabilirliğini artıracaktır. Yani mekânsal bağlantılılık teorisi 'yaşanabilirlik' kalite değeri ile ilişkilidir.

'Yer' olan mekânlar monoton, sıkıcı, standart olmayan bünyesinde kronolojik ilişkiler bulunduran çeşitlilik, sürprizli ve yaşanabilir alanlardır. Dolayısıyla bir kentsel mekan 'yer' olma özelliği gösterebiliyorsa 'yaşanabilirliği' de artmış olacaktır. Yani yer teorisi 'yaşanabilirlik' kalite değeri ile ilişkilidir.

Trabzon kent merkezindeki doku içerisinde açık yeşil alan dağılımlarının tarihsel süreçteki değişimlerini irdelemek ve kent ve kentliye fayda sağlayacak yaşanabilir, başarılı açık yeşil alan önermek bu araştırmanın amaçlarından biri olduğundan ‘Yaşanabilirlik’ kalite değeri araştırma kapsamında değerlendirilmektedir.

- 2) İşlevine uygunluk; Bir mekânın işlevine uygunluğu farklı şekillerde düşünülebilir. Tekeli (2011)’de işlevine uygunluğu “ergonomik düzeyde insan vücuduna uygunluktan, kültürel davranış kalıplarına ve kent içindeki yerine uygunluğu” şeklinde tanımlamıştır. Bu tez çalışmasında ise kentsel açık yeşil alanların işlevlerinin (fiziksel, rekreasyonel, estetik, kültürel...vb.) tümüne uygunluğu şeklinde tanımlanmıştır. Tez çalışmasında irdelenen kentsel tasarım teorileri ile ‘işlevine uygunluk’ kalite değerinin ilişkisi şu şekilde kurulmuştur

Yer teorisi fiziksel mekânın işlevleri ile yakından ilgilidir. Mekân ancak işlevlerini yerine getirirse bir ‘yer’ olur. Bu sebeple yer teorisi ‘işlevine uygunluk’ kalite değeri ile ilişkilidir.

Bu tez çalışmasında işlevlerini yerine getiremeyen, denetimsiz büyüme, artan yapılaşma gibi sebeplerle işlevleri farklı kullanımlara kaydırılmış açık yeşil alanların saptanarak, çözüm için öneri getirmek araştırmanın amaçlarından biri olduğundan ‘işlevine uygunluk’ kalite değeri araştırma kapsamında değerlendirilmektedir.

- 3) Okunaklılık/okunabilirlik; Bir kentsel çevrenin başarısı insanların onu yeterli açıklıkta algılayabilmesine bağlıdır. İnsanlar kentte bulunduğu bir noktada kolayca kentin tümüne göre konumunu kestirebilmelidir. Okunaklılık/okunabilirlik kalite değerinin tez kapsamında irdelenen kentsel tasarım teorileri ile ilişkisi şu şekildedir;

Şekil-zemin teorisi, kentsel tasarım bütünü içinde kullanıcıların algısını etkilediği için mekânın okunabilirliğini de etkilemektedir. Yani kitle- boşlukların boyut, renk, doku gibi özellikleri açısından oluşturulabilecek farklılık ve benzerlikler istenilen mekanın aktif yada pasif kalmasını sağlayabilir. Bu sebeple şekil-zemin teorisi ‘okunaklılık/okunabilirlik’ kalite değeri ile ilişkilidir.

Bu araştırmanın kuramsal altyapısının kurgulandığı kentsel tasarım teorilerinden şekil-zemin teorisi ile ‘okunaklılık/okunabilirlik’ kalite değerinin birbiriyle yakın ilgisi sebebiyle tez kapsamında değerlendirilmektedir.

- 4) Sağladığı görsel doyum; İnsanların yaşadığı yapı çevreyi algulamalarında, bu çevredeki yapıların ölçekleri, oranları, renkleri, dokuları vb. öğeleri estetik yargıya

konu olacak etkiler doğurmaktadır. Kuşkusuz kentsel tasarımın ulaşmak istediği kaliteler arasında bu da bulunmaktadır. Bu kalite değeri okunaklılık/okunabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik, yaşanabilirlik değerleri gibi değil, estetik işlevler içerisinde katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir.

- 5) Çağrışımsal algılama yoluyla anlam yüklenmiş olmak; Bir kentsel tasarımın yer niteliği yada kimlik kazanması ona sembolik algılamalar yoluyla anlam yüklenmesiyle olmaktadır. Bu anlamın ne olduğunu sadece o mekânın işaretlerine bakarak değerlendirmek olanağı yoktur. Yüklenen anlam kişilere, kültürlere ve zamana göre değişecektir. Sembolik anlam yüklemesi hem mekânsal değişim hem de kültürel tarihe bağlı olacaktır. Bu tez çalışmanın amacı ‘açık yeşil alanların Trabzon kent merkezindeki dağılımlarının tarihsel süreçteki değişimlerini irdelenmek’ olduğundan bu kalite değeri bu çalışmada irdelenmemiştir.
- 6) Özel ve kamu denetiminde olan mekânlar dengesi; Kentsel tasarım büyük ölçüde kamuya açık mekânların tasarımıdır. Görsel ve simgesel sonuçları da tüm toplum tarafından tüketilecektir. Bu kalite değeri çalışma kapsamında irdelenmemiştir.
- 7) Gerçekleştirilebilirlik; Kentsel tasarımın gerçekçi olması gerekir. Gerçekçi olmak tasarımın yaşama geçirebilir olması olarak düşünülmelidir. Yaşama geçirilebilir olmasını sadece alt ve üst yapıların yapılması olarak düşünmemek gerekir (Tekeli, 2011). Bu araştırma bir kentsel tasarım proje önerisi içermediğinden bu kalite değeri araştırma kapsamında irdelenmemiştir.

Günümüzde kentsel mekânları hızla değiştirip dönüştüren hızlı kentleşme olgusu ile hızla artan yapılaşmalar, kentsel açık yeşil alanların sınırlarını zorlayarak parçalı, dağınık ve düşük nitelikli (yaşanabilir, işlevsel/işlevine uygun ve okunabilir/okunaklı olmayan) alanlar haline getirmiştir. Kentin doluluk-boşluk dengesi, açık yeşil alanların aleyhine değişip dönüşerek devamlılık/bağlantılılık/süreklilikleri bozulmuştur. Böylece açık yeşil alanların gerçekleştirilmesi gereken değerleri (yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik, okunaklılık/okunabilirlik... vb.), kent ve kentli gereksinimlerini de yerine getirememeye başlamıştır. Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın genel varsayımları şunlardır:

- Kentsel tasarımın gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri (yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik, okunaklılık/okunabilirlik), ancak tasarım teorileri (Tablo 2) dikkate alınarak yapılan planlama ve tasarımlarla sağlanır.

- Bir sistem içerisinde mekânsal bağlantı teorisi dikkate alınmadan tasarlanan açık yeşil alanlar yapı grupları arasında parçalı, dağınık hale dönüşecektir.
- Kentsel çevrelerde açık yeşil alanlar ve yapı alanları arasındaki ilişki tasarımcılar tarafından şekil-zemin teorisi ile dengelenmez ise kitle-boşluk zaman geçtikçe bozularak değişecektir. Trabzon kent merkezindeki Boztepe sahil aksı için ise varsayımlar şunlardır:
- Trabzon kent merkezi Boztepe sahil aksının 1930'dan günümüze kadar olan süreçteki kitle-boşluk ilişkisi değişimi incelendiğinde, dengeli bir dağılımı olan açık yeşil alan sisteminin eksikliği görülmektedir.
- Trabzon kent merkezi Boztepe sahil aksının 1930'dan günümüze kadar olan süreçteki kitle-boşluk ilişkisi değişerek şekil-zemin ilişkisi değişmiştir.
- Trabzon kent merkezi Boztepe sahil aksı üzerinde kitleler yani yapı alanları yatay ve düşeyde büyürken açık yeşil alanlar yani boşluklar birbirinden koparak sürekliliklerini/bağlantılılıklarını/devamlılıklarını kaybetmiş, noktasal kalmışlardır.
- Trabzon kent merkezi Boztepe sahil aksı üzerinde açık yeşil alanlar geçirdikleri değişim ve dönüşümler sonucunda, kent ve kentlinin gereksinimlerini karşılayamaz işlevlerini yerine getiremez duruma gelmiştir.

Çalışmanın amaçları ise,

- Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlara sahip çıkarak korumak ve bağlantılarını sağlayacak bir arter önermektir.
- Bunun yanında değişen ve gelişen Trabzon kent merkezindeki, açık yeşil alanların mevcut durum ve sorunlarının saptanması, kullanıcı istek ve ihtiyaçları esas alınarak, yeniden ele alınıp, yenileme çalışması yapılmasına yönelik çözüm önerileri getirmek.
- Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal dağılımları, işlev görmede başarılı ya da başarısız mekânsal özelliklerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmektir.

Bu doğrultuda araştırmanın teorik çatkısı/çerçevesi Şekil 1'de ortaya koyulmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde genel bilgiler başlığı altında kent ve kentsel açık yeşil alanlara ilişkin tanımlar ve sınıflamalar yapılarak bu alanlar üzerinde hızlı kentleşmenin olumsuz etkileri değerlendirilmiştir. Bu olumsuz sonuçların kentsel tasarım teorileri ile olan ilişkisi vurgulanmıştır.

1.2. Kent-Kentleşme İlişkisi

1.2.1. Kent Kavramı

İlk topluluklar, bireylerin en önemli ihtiyaçlarından beslenme, barınma ihtiyacını karşılamak için seçtikleri doğal kaynakları zengin ve doğal güçlere karşı korunaklı yerlerde kök salmaya başlamışlardır. İnsanın bir yere bağlanması ile fiziki çevreye daha fazla müdahale etme ve daha kalıcı yapılar inşa etme gereği ortaya çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler toplumun sosyal yapısına uygun bir fiziki yapı olan kent dokusunun temellerini atmıştır (Özbilen, 1991). Kent tanımı değişik ilgi alanlarına, değişik bilim dallarına göre farklılıklar göstermektedir. Tez çalışmasında kentin daha çok fiziki yönü üzerinde durulmaktadır. Ancak yinede farklı bakış açılarından şu tanımlar yapılabilir.

İnsanların barınma ihtiyacından doğan kent, zaman içinde gereksinimlere göre biçimlenmiş yerleşme dokuları haline gelmiştir (Atalay, 2008). Başka bir yönüyle kentler aynı zamanda yeniliklerin arandığı, bulunduğu, bunun için çaba harcanılan, eski alışkanlıkların bırakılmaya başlandığı yerlerdir (Uygur,1996).

Queen ve Carpenter (1953) toplumbilimsel ölçütler kullanılarak yaptıkları tanımlamalara göre kent, ‘yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve bir takım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu’dur (Keleş, 1993).

Berleant’a göre (1988) kentler, farklı sosyal gruplar ve geleneklerin deneyimlenmesine dair imkânlar olarak görülebilirler. Güneşin ve ayın değişen pozisyonları ve ışığıyla, mevsimlerin geçişleriyle ve kentsel alanın farklı coğrafik özellikleriyle (doğayı deneyimleyerek) evrenle kozmik bağlarımızı doğrulayabiliriz (Mumcu, 2009).

Kent aynı zamanda toplumsal bir sistem ve insan gereksinmelerinin karşılanması ve insana en iyi yaşam koşullarının sağlanmasına yönelik işlevsel bir bütündür. Kentte sosyal mesafeler en aza inerken, ilişki yoğunlukları en üst düzeye ulaşır ve kent bir kurumsal yapı kazanır/kurumsal bir yapıdır (Aydemir, 1999).

Lynch (1985)’a göre ‘görünüşi ne kadar sıradan olursa olsun, kentlere bakmak insana özel bir zevk verebilir. Mimari bir eser gibi, kent de uzamdaki bir yapıdır. Tek farkı, ölçeğinin daha büyük olması ve uzun zaman içinde algılanabilir olmasıdır (Lynch, 1985).

Yukarıda çeşitli tanımları ve özellikleri belirtilen kentler sürekli bir değişim geçirmektedir. Bu değişimin en önemli sebebi nüfus hareketleridir. Kentler, doğal nüfus artışı ve aldıkları göçlerle büyümektedir. Artan nüfus ve buna bağlı artan gereksinimlerle kentlerin var olan fiziksel dokusu etkilemekte ve hatta zorlanmaktadır. Günümüzde bu değişimler tek tek binaların eklenmesiyle değil daha büyük parçaların eklenip çıkartılmasıyla oluşmaktadır. Yapı adalarının yıkılıp yapılması, yüksekliklerin artması, düzenin değişimi doğrudan gözlenebilir fiziksel farklılaşmalar meydana getirmektedir. Bu durum kentlerde doluluk-boşluk ilişkisinin ve mekanlar arasındaki sürekliliğin bozulmasına neden olmaktadır. Kentlerin maruz kaldığı bu süreç ‘hızlı kentleşme’ olarak aşağıdaki bölümde ele alınmaktadır.

Trabzon kenti özellikle de kent merkezi hızlı kentleşme sonucunda özellikle fiziki yapısı bozularak değişmiştir. Bu tez çalışması bundan yola çıkarak, kentin geçirmiş olduğu değişimler sonucundaki açık yeşil alanların kent içindeki dağılımının aldığı son hali ve işlevlerini incelemektedir. Bu olumsuz değişimin en önemli nedeni hızlı kentleşmedir. Bu nedenle bundan sonraki bölümde, kentleşme irdelenecektir.

1.2.2. Kentleşme Kavramı

Kentleşme nüfusa bağlı bir büyüme, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda sürekli bir değişimin ve devingenliğin ifadesidir. Kentleşme aynı zamanda kentin fiziksel alanının, sınırlarının sürekli büyümesinin de ifadesidir (Aydemir,1999). Kentleşme aslında olumlu bir olgu iken kontrol edilemezse kent ve kentli için fiziksel, ekonomik, sosyal yönden olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir.

‘Kentleşme nüfusa bağlı fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel yapının değişimidir’: Kent sayılarının ve kentte yaşayan insan sayısının artması; teknolojik gelişme, sanayileşme ve ekonomik politikalar sonucu olarak ortaya çıkan çevre sorunlarıdır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfusun kentlere göçüne paralel biçimde geliştirilemeyen hizmetlerin, karşılanamayan insan gereksinimlerinin sebep olduğu problemlerdir. Yani artan nüfusun barınma, sağlık, eğitim, iş gibi ihtiyaçlarının karşılanamamasıdır.

‘Kentleşme aynı zamanda kentin fiziksel alanının, sınırlarının sürekli büyümesinin de ifadesidir’. Artan nüfus yoğunluğunun kent mekânları üzerindeki yoğunlaşan kullanım

baskısına sebep olur. Bu sebeple taşıma kapasiteleri yer yer aşılır. Bunun sonucunda artan ihtiyaçlara paralel kentlerin sınırları büyür.

Farklı bakış açılarına göre tanımlanan hızlı kentleşme olgusu yukarıda da belirtildiği gibi kentlerde birçok soruna neden olmaktadır. Kentlerde ortaya çıkan hızlı kentleşme sorunları iki genel başlıkta toplanabilir (Aydemir,1999):

- Kentin fiziksel yapısında
- Kentin sosyal ve ekonomik yapısında ortaya çıkan sorunlardır.

Bu bölümde hızlı kentleşmenin, kentlerin fiziksel yapısında meydana getirdiği değişiklikler incelenerek, bu tezin amacıyla en çok örtüşen yaklaşım saptanmaya çalışılmıştır. Böylece bu başlık altında ele alınan yaklaşımlar sonucunda, araştırmanın teorik katkı/çerçevesini oluşturacak temel kavramlara ulaşılmıştır.

“Hızlı kentleşme, kent iç alanları üzerinde de etkili olmaktadır. Kent merkezi kalabalıklaşmakta, kent içi trafiği artmakta, yollar, otoparklar yetersiz kalmakta; eğer varsa, kent içi parklar, dinlenme alanları artan kullanım talebine yetmemekte, kentte görsel ve fiziksel kirlilik artmakta, çevresel etkiler çoğalmakta, trafik gürültüsü, otomobil egzoz gazları kirliliği kent merkezlerinde giderek artmaktadır” (Aydemir,1999).

Kent nüfusunun hızlı artışı, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullar sonucu günümüz kentlerinde, özellikle kent merkezinde yık ve yap eylemi ile birlikte çok katlı yapıların artması, yeni yerleşim ve sanayi alanlarının yoğun bir şekilde eklenmesi, gibi nedenler açık-yeşil alanların yatay ve düşey yönde giderek azalmasına yol açmaktadır (Gül ve Küçük, 2001).

Yukarıda çeşitli yönleriyle ele alınan hızlı kentleşmenin yarattığı çevre sorunları Trabzon bağlamında şu şekildedir:

- Özellikle kent merkezinde nüfusun yoğunlaşması ile burada kullanım baskısı artmış, artan barınma, eğitim, sağlık, ulaşım ihtiyaçları için yapılan değişiklikler açık yeşil alanların sınırlarının küçülmesine sebep olmuştur.
- Trabzon ilindeki açık yeşil alanların birbirinden kopuk ve küçük parçalar halinde yerleşimler arasına dağılmış olduğu, kişi başına düşen yeşil alan miktarının yeterli olmadığı, işlevsel açıdan kentin ve kentlinin ihtiyaçlarını karşılamadığı görülmektedir.
- Nüfusun hızlı artması ve çarpık kentleşme, Trabzon ili kent merkezindeki açık yeşil alanların önemini daha da arttırmaktadır. Bu durumda kent içindeki

mekânsal dağılımını, kentin doluluk-boşluk ilişkisini sağlayan açık yeşil alanlar önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki bölümünde çalışmanın temel ilgi alanı kentsel açık yeşil alanlar tanımlanacak ve kent, kentli açısından yerine getirmesi gereken işlevlere değinilerek hızlı kentleşme faktörü ile fiziki açıdan değişimi irdelenecektir.

1.3. Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar

İngiliz peyzaj mimarı Sylvia Crown (1960)'a göre açık yeşil alanlar 'Mimari elemanların baskın olduğu yoğun kent dokusu içinde yer alan küçük park, çocuk bahçesi, meydanlar gibi oturma ve seyretmeye yönelik pasif rekreasyona hizmet eden ve kentin kalabalığından uzak aktif rekreasyon olanağı sağlayan alanlardır. Açık alanların bitki materyali ile bilinçli ve planlı bir şekilde düzenlenmesi sonucu 'yeşil alanlar' oluşmaktadır' (Kaymaklı, 1990).

“Bu iki kavramı, ayrı kavramlar olarak kullanmak mümkündür. Ancak uygulamada bu iki kavramı birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmayabilmektedir. Bu nedenle bu iki kavramı ayrı ayrı kullanmak yerine açık-yeşil alanlar/mekânlar olarak birlikte kullanılmasının daha uygun olacaktır. Kentsel mekânda açık yeşil alanlar, genelde bir bütünlük içinde yer alır ve birbirini tamamlarlar. Bu nedenle açık-yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısını ortaya koyan ve biçimlendiren temel alan kullanımlarından birisi olup diğer alan kullanımlarını bütünlükten bir denge unsurudur” (Gül ve Küçük, 2001).

“Kentsel açık yeşil alanlar kentler için çok önemli elemanlardır. Kenti ve kentsel bölgeleri yaşayanlar için daha yaşanabilir kılan yapısal ve fonksiyonel temel unsurların şekillenmesini sağlamaktadırlar. Ayrıca yaşam kalitesini yükseltmede anahtar rol oynamaktadırlar. Kentsel yeşil alanlar sadece ekolojik fonksiyonlarından dolayı önemli değillerdir, aynı zamanda kentte yaşayanların sağlığı, toplumsal refahı, sağladığı ekonomik yararlar, sürdürülebilir fikirlerin gelişimi ve dağıtımında oynadıkları merkezi rolden dolayı da önemli olmaktadır” (Urge, 2004).

Tüm bu nedenlerden dolayı kent içerisinde kentsel açık yeşil alanlar oluşturmak zorunludur ve çok önemlidir. Kente ve kentliye fiziksel, psikolojik ve ekonomik katkıları göz ardı edilemeyecek olan kentsel açık yeşil alanlar farklı bakış açılarına göre sınıflandırılabilirler. Kullanılma biçimine, yeşil elemanlarının hakimiyetine, ekolojik işlevine, mülkiyete, işlev ve yer özelliğine göre sınıflandırılırlar. Bu çalışmanın

amaçlarından biri, Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal dağılımları, işlev görmede başarılı ya da başarısız mekân özelliklerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmektir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde açık yeşil alanlar ilişkin sınıflamalara yer verilecektir.

1.3.1. Kentsel Açık Yeşil Alanların Sınıflandırılması

Tez çalışmasının bu bölümünde açık yeşil alanlarla ilgili çeşitli sınıflamalara yer verilmiştir. Bu sınıflamalara bakıldığında aslında bu alanların çok daha kapsamlı çalışmalar gerektirdiği görülmektedir. Farklı bakış açılarına göre sınıflamalar şu şekildedir.

Samur (2010)'a göre açık yeşil alanlar mekânsal dağılım açısından;

- 1) Bağlantılı sistem,
- 2) Dağınık sistemler olarak sınıflandırmıştır (Samur, 2010).

Öztan, (1968); Tercan, (1994); Uzun, (1990)' a göre, kentsel alanlarda bulunan açık yeşil alanları genel olarak 6 ayrı başlıkta sınıflandırmıştır (Şengün, Üstündağ, 2009).

- 1) Çocuk bahçeleri,
- 2) Mahalle rekreasyon merkezi,
- 3) Kent parkı,
- 4) Özel kullanım alanları,
- 5) Bölge parkıdır

Aydemir (1999)' a göre ise kentsel açık yeşil alanlar şu şekilde kategorize edilmiştir.

- 1) Kentsel açık alanlar; açık ve yarı açık özel oturma alanları, teraslar, balkonlar, bahçeler, meydanlar, yollardır.
- 2) Kentsel yeşil alanlar ise yine kendi içinde kullanılma biçimine göre ve ekolojik işlevine göre sınıflandırılmıştır.
 - Kullanılma biçimine göre; (i) Pasif yeşil alanlar: Süs elemanı olarak kullanılan kent estetiğine etkisi olan alanlardır. Ağaçlık alanlar, Mesire alanları, Eğlence yerleri, Mezarlıklar, Refüjler olarak tanımlanmaktadır (Atalay, 2008). (ii) Aktif yeşil alanlar: İnsanların rekreasyon ihtiyacını doğrudan karşılayan alanlardır. Çocuk bahçeleri, Komşuluk parkları, Mahalle parkları, Semt parkları, Kent parkları, Bölge parkları olarak sınıflandırılmaktadır (Atalay, 2008).
 - Ekolojik işlevine göre; (i) Geniş yeşil alanlar, (ii) Küçük yeşil alanlar, (iii) Koridor yeşil alanlar, (iiii) Tampon bölgelerdir (Nyhuus, Thoren, 1992).

Farklı açıdan sınıflandırılan kentsel açık yeşil alanların Tablo 3'teki tipolojilerine bakıldığında bu tezde mekânsal dağılımlarına ve işlevlerine göre yapılan sınıflamaların kullanılması daha uygundur. Çünkü araştırmanın amacı Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki fiziki değişimini (kitle-boşluk ilişkisini, mekânsal bağlantılılığını) incelemek, günümüzdeki mevcut durumlarını ve işlev görmede başarılı ya da başarısız yönlerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmektir. Bu nedenle tezin bundan sonraki bölümünde kentsel açık yeşil alanların dağılımlarıyla ilgili sınıflamalar irdelenecektir.

Tablo 3. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların sınıflandırmaları

Araştırmacı	Sınıflandırma ölçütleri	Sınıflamalar
Samur (2010)	Mekânsal dağılıma göre	1. Bağlantılı sistem 2. Dağınık sistem
Urge (2004)	İşlevlerine göre	1. Sosyal işlevleri 2. ekolojik işlevleri 3. Ekonomik işlevleri 4. Estetik işlevleri
Öztan (1968) Tercan (1994) Uzun (1990)	Genel sınıflama	1. Çocuk bahçeleri 2. Mahalle rekreasyon merkezi 3. Kent parkı 4. Özel kullanım alanları 5. Bölge parkıdır
Aydemir (1999)	Yeşil hâkimiyetine göre	1. Açık alan 2. Yeşil alan
(Atalay (2008)	Kullanılma biçimine göre	1. Aktif açık yeşil alan 2. Pasif açık yeşil alan
(Nyhuus; Thoren, 1992)	Ekolojik işlevine göre	1. Geniş yeşil alanlar 2. Küçük yeşil alanlar 3. Koridor yeşil alanlar 4. Tampon bölgelerdir

1.3.1.1. Kentsel Açık Yeşil Alanların Dağılımlarıyla İlgili Sınıflamalar

Kentsel açık yeşil alanlar yukarıdaki gibi sınıflara ayrılırken, aynı zamanda fiziksel özellik ve planlamaya ve kentsel tasarıma kattıklarına göre de sınıflandırılmaktadır. Kent içindeki dağılımlarına göre şu şekildedir;

- Bağlantılı sistem
- Dağınık sistem

Lynch (1984)'e göre de, açık alanların dağılımı ile ilgili iki temel görüş vardır. Birinci görüş, açık alanların kente form verebilmesi için devamlı ve sürdürülebilir

olmasıdır. Bu görüşün temelinde açık alanların kent yaşamına karşıt ve özel niteliği olan alanlar olarak alınması fikri vardır. Bu nedenle, kent yaşamından tam anlamıyla bir kopuş sağlayabilmek üzere büyük açık alanların oluşturulmasını ve bu alanların birbirine bağlanmasını önermektedir. İkinci görüş ise, kolay ulaşılabilirliği açıklamakta; açık alanların küçük olmasını ve kent dokusuna tümüyle dağılmasını öngörmektedir. Bu görüşe göre, açık alanlar günlük yaşamın bir bileşeni ve normal günlük eylemlerin (top oynamak, sohbet etmek, vb.) yürütüldüğü yerler olarak ele alınmaktadır.

- Bağlantılı sistemler:

Bu sistemi savunanların temel savunusu, devamlılığı olan açık yeşil alan sistemiyle kentte kontrastlı görünüm elde olunabileceğidir. Bu tür bir planlama kentte akarsu, deniz, göl veya dağ dizisi olduğunda anlamlı olacaktır. Yoksa tüm yeşil alanları birbirine bağlamanın kullanıcı açısından büyük bir anlamı yoktur. Ancak açık yeşil alanlarda doğal ortamın kendini yenileyebilmesinin, koruyabilmesinin sınırları, kentsel gelişmeye ucuz bir biçimde yön verme, hava koridorları oluşturma, kent insanının beklemediğinin ötesinde doğal, uyumlu bir atmosfere sokabilme gibi unsurlar düşünüldüğünde bağlantılı sistemin, dağılmış yeşil sistemden daha üstte bir anlayışının ifadesi olduğu görülür (Samur, 2010).

Kentsel açık yeşil alanların ‘mekânsal’ açıdan bir sistem oluşturabilmeleri için birbirleriyle bağlantılı olarak planlanmaları gereklidir. Bugün bu gereklilik bütün dünyada kabul görmektedir. Bağlantılı açık yeşil alanlar bir kentin makroformunun ortaya çıkışında ve kent gelişiminin yönlendirilmesinde etkindir (Öztürk, 2004).

Açık yeşil alanların mekânsal açıdan bir sistem oluşturması, onların mekânsal bağlantılılıklarıyla ilgilidir. Mekânsal bağlantılılık ‘kesintisiz bağlantı, birbirini izleme, ardışıklık veya birleşme’ anlamlarına gelir. Mekânsal bağlantısızlık ise, herhangi bir düzeni ya da ritmi içerisinde barındırmayan mekânların birlikteliği olarak tanımlanabilir (Önen, 2007).

Wright (1976)’e göre, açık yeşil alanlar dizisinde devamlılık görsel ve fiziki yönden kolay ve güvenilir bir şekilde kullanımını ve rahat algılanabilmesini sağlar. Kullanıcıda bu alanın gerçekte olduğundan daha büyük olduğu izlenimini yaratır. Mekânlar arasındaki geçişlerin oluşturacağı koridorlar yürüyüş, koşu gibi aktiviteler için mükemmel birer alan oluşturur (Önder, 1997).

Kentlerdeki açık yeşil alanlar, tarihi süreç içinde geçirdiği değişimler sonucunda kent içinde birbirinden kopuk, küçük lekeler halinde kalarak kentin gelişimini olumsuz etkilerken hem de kentlinin rekreatif etkinlikleri için uygun kullanım alanları sunamazlar.

Bu nedenle bu çalışma kent içerisindeki açık yeşil alanların bağlantılı sistemler şeklinde tasarlanmasını kent ve kentli için faydalı olacağını savunmaktadır.

- Dağınık sistemler:

Kent içinde lekeler halinde ayrı ayrı büyük veya küçük birimler halinde yer alır. Dağınık yeşil alanlar sistemi daha çok arazi politikasından yoksun ve planlara aykırı gelişen kentlerde yaygındır (Yıldızcı, 1987).

Whyte (1968), eksiksiz anlamda bir açık yeşil alan sistemi var olsa dahi, insanların bunun tamamını kullanma zorunluluğu olmadığını, o halde devamlı bir yeşil sisteme de gerek olmadığını savunmaktadır (Öztürk, 2004).

Çeşitli araştırmacılara göre kent içerisindeki dağılımlarına göre sınıflandırılan açık yeşil alan sistemleri, Trabzon kenti bağlamında düşünüldüğünde kent içerisindeki açık yeşil alan sistemlerinin dağınık sistemler tipinde olduğu görülmektedir. Kentin açık yeşil alan sistemlerini değerlendirirken kentin gelişim biçimine de bakmak gerekir. Çünkü açık yeşil alan sistemleri kentin gelişimine yön vererek kentin biçimini de ortaya çıkarır. Trabzon kenti yerleşim alanları düzlüklerden yoksun, sahile paralel uzanan şerit şeklinde bir yapıya sahiptir. Bu şerit şeklinde yapı denize dik olan vadilerle bölünmektedir. Güneyde Boztepe yükseltisi ile sınırlıdır. Yani şehrin topoğrafik yapısı daha çok yatay gelişmeye müsaittir. Ancak yataydaki düz alanların çok sınırlı olması yapı alanlarının daha çok yatayda, açık yeşil alanların ise denize dik şekilde gelişmesine imkân vermiştir. Denize dik olan açık yeşil alanlar ise son zamanlarda, yapı dokusunun yatay ve düşey her iki yönde sınırlarının büyümesi, açık yeşil alanların sınırlarına zorlamasına ve bu alanların bağlantılarının kopmasına kent içerisinde küçük lekeler halinde kalmasına sebep olmuştur.

Yoğun kent dokusu içerisinde kullanılma biçimine göre sınıflandırılan açık yeşil alanların bu kullanımları kentliye sunabilmesi için işlevine uygun planlanmış ve tasarlanmış olması gerekliliği araştırmanın önceki bölümlerinde vurgulanmıştır. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümünde kentsel açık yeşil alanların işlevleri irdelenecektir.

1.3.1.3. Kentsel Açık Yeşil Alanların İşlevleri

Açık yeşil alanların kent ve kentli üzerinde çok yönlü olumlu etkisi vardır. Ancak olumlu etki sağlanabilmesi için bu mekânların iyi planlanmış ve tasarlanmış olması gerekmektedir. Günümüzde açık ve yeşil alanların planlaması ve tasarımı, farklı meslek disiplinlerinden uzmanların bir araya gelmesiyle yapılmaktadır. Ancak bu şekilde kent ve kentli için uzun süre yararlı olmaları sağlanmıştır. Çünkü günümüz kentleri çok hızlı şekilde büyümekte kentlinin kır ile bağlantısı kopmaktadır. Kentlerde artan yapı alanları içinde yeşil alanlar getirilerek kentlinin doğa özlemi giderilmeye çalışılmaktadır. Yalnız günümüzde değil tarih boyunca da bu böyle olmuştur. Örneğin, Helenistik dönemde, kentler büyüyünce yapılaşmış alanlar arasına ağaçlar dikilmiş, hatta sokak dekorasyonu için saksı bitkileri kullanılmıştır (Mumford, 1961). Günümüzde kentsel açık yeşil alanların işlevleri ile ilgili birçok çalışmada çeşitli yaklaşımlar ileri sürülmüştür. Bunlardan bazıları şu şekildedir.

Tazebay (1991)'e göre, açık yeşil alanlar kentsel ve kırsal ölçekte olmak üzere üç ana işleve sahiptir. Bunlar; ekolojik, fiziksel ve sosyo-ekonomik işlevdir.

Atalay, (2008)'e göre, kentsel açık yeşil alanların rekreasyonel, biyoklimatik ve sağlık, fiziksel çevre koruma, kenti biçimlendirme, estetik kazandırma, sirkülasyon ve ekolojik işlevleri bulunmaktadır.

Richter (1981)'e göre açık yeşil alanların işlevleri ise şöyledir: sınıflama, bağlantı, biyoklimatik-hijyenik, koruma, estetik, yaşamsal, rekreasyonel ve alansal koruma işlevidir (Gökalp, 2006).

Urge (2004)'e göre ise açık yeşil alanların sosyal, ekolojik çevresel yarar, ekonomik, tasarım ve planlama işlevleri vardır (Atalay, 2008).

Tezin bu bölümünde üst başlıklar halinde verilen işlevler:

- Ekolojik işlevi (Urge, 2004; Tazebay,1991; Atalay, 2008;Öztan,1968, Şahin, 2010; Aksoy, 2004; Aydemir, 1999)
- Rekreasyonel işlev (Richter, 1981;Atalay, 2008;Öztan,1968; Şahin, 2010; Aksoy, 2004; Aydemir, 1999)
- Estetik işlevi (Atalay, 2008; Richter, 1981; Öztan,1968; Tercan 1994; Gül, Küçük, 2001; Leszczynski 1999, Aslanboğa 2002, Moore 2002)
- Psikolojik işlevi (Ulrich, 1984; Kuter, 2007; Ladermann, Trachsel, 1968; Öztan,1968;Jackson,2003; Aydemir,1999)

- Bağlantı işlevi (Richter, 1981; Öztan,1968; Şahin, 2010; Gül, Küçük, 2001)
- Sosyolojik işlevi (Ulrich, 1984; Urge,2004; Chiesura, 2004; Yıldızcı,1982)
- Fiziksel işlevi (Aydemir, 1999; Öztan, 1968; Değirmencioğlu,1998; Gül ve Küçük, 2001) kapsamlı şekilde irdelenecektir. Çünkü bu araştırmanın amaçlarından bazıları da şunlardır;

• Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların geçirdiği değişimler sonucunda hangi işlevlerinin yetersiz olduğunu saptamak

• İşlevlerini yerine getirmeyen alanların yeniden işlevlendirilmesi için öneriler getirmektir.

Tablo 4. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların işlevleri

Araştırmacı	Açık ve yeşil alanların işlevleri
Tazebay (1991)	1. Ekolojik işlev 2. Fiziksel işlev 3. Sosyo-Ekonomik işlev
Atalay, (2008)	1. Rekreasyonel işlevi 2. Biyoklimatik ve sağlık işlevi 3. Fiziksel çevre koruma işlevi 4. Kenti biçimlendirme ve estetik kazandırma işlevi 5. Sirkülasyon işlevi 6. Ekolojik işlevi
Richter (1981)	1. Sınıflama işlevi 2. Bağlantı işlevi 3. Biyoklimatik-hijyenik işlevi 4. Koruma işlevi 5. Estetik işlevi 6. Yaşamsal işlevi 7. Rekreasyonel işlevi 8. Alansal koruma işlevi
Urge(2004)	1. Sosyal işlevleri 2. Ekolojik ve çevresel yarar işlevleri 3. Ekonomik işlevleri 4. Tasarım ve planlama işlevleri

Ayrıca hızlı kentleşme sebebi ile de açık yeşil alanların işlevleri başka işlevlere kaydırılmıştır. Bu sorunları doğru tespit edip çözüm önerebilmek için açık yeşil alanların tüm işlevlerini detaylı bir şekilde Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Çeşitli araştırmacılara göre açık yeşil alanların işlevleri ve açıklamaları

Fiziksel işlev	<ul style="list-style-type: none"> • Açık yeşil alanlar fiziksel açıdan kentin doluluk-boşluk dengesini sağlar, kentteki farklı kullanım alanları arasında tampon oluşturur (Aydemir,1999; Değirmencioğlu,1998). • Ayrıca kentin fiziksel yapısının monoton geometrisini ve yüksek yapılaşmanın insanı ezen etkisini yumuşatır, insan ile yapı arasında ölçüsel bir denge kurulmasına ve kent estetiğine katkıda bulunur (Gül, Küçük, 2001).
Ekolojik işlev	<ul style="list-style-type: none"> • Yeşil Alanlar kentlerde çok sayıda mikroklimalar oluşturarak kentlerin ikliminde ve özellikle de sıcaklık üzerinde etkili olmaktadır (Atalay(2008), Şahin(2010). • Kentsel yeşil alanlar flora ve fauna için sığınma alanı sağlamakta, türlerin çeşitliliğini ve doğal ortam çeşitliliğini kapsayan biyolojik çeşitlilik yaratmaktadır (Urge, 2004). • Kenti oluşturan ana malzemelerin doğal elemanlara göre genelde üç kat daha fazla ısı tutar. Kentteki çok yüzlülük ve yükseklik nedeni ile ışınım emme yüzeyleri toplamının doğadakine göre çok büyüktür. Kentteki yapıların oluşturduğu engel nedeni ile doğal hava akımı engellenmiş olur. Kentsel işlevlerin atmosfere bıraktıkları atıklar, kurum-zararlı gaz-toz gibi kirlilik yaratan unsurların çok yoğunluğu, vb. nedenlerle kent ortalama yüksekliğinin üç katı kadar bir yükseklik içerisinde bir atmosfere sahiptir. (Göksu, 1993). • Dolayısıyla kentin mikro ikliması ve insan yaşantısı (fiziksel konfor koşullarına uygunluk açısından) olumlu etkilenir(Aydemir, 1999). • Ayrıca kentlerde ağaçların; hava kirliliğini önleme, sıcaklığın dengelenmesi ile enerji tasarrufu, nem saklama, gürültüyü azaltma (Cepel 1988; Walker 1991), rüzgar, toz ve sera etkilerini azaltma (Akbari 2001, Novak; Crane 2002), ışık yansımalarını önleme (Heisler, 1986; Walker, 1991, Heisler; Grant 2000) gibi kent ekosistemine katkıları vardır.
Rekreasyonel işlev	<ul style="list-style-type: none"> • Kentsel açık yeşil alanlar bireyin ve toplumun aktif ve pasif rekreasyonel gereksinimlerinin karşılanması için olanaklar sunar (Şahin, 2010). • Kentsel açık yeşil alanlar her yaştaki insanların eğlenme dinlenme, oyun spor gibi faaliyetlerine olanak tanımakla birlikte, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlamaktadır (Atalay, 2008). • Oyun, spor, dinlenme gibi örgütlenmiş ve düzenlenmiş işlevlere açık mekânlar sağlar (Aydemir, 1999).
Psikolojik işlev	<ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyon için anahtar rol oynar, insanların iş ve günlük hayatında yaşam kalitesini artırır. • Oyun, spor ve eğlence aktiviteleri için alan ve yer sağlar. • Sağlıklı yaşam şeklinin düzenlenmesine yardım eder. • Sosyal katılımı artırır, kentliye kültürel ve sosyal olaylar için buluşma yeri sağlar. Eğitim kaynağı olarak çevresel eğitim ve hayat boyu öğrenme sağlar ve ekolojik ve çevresel süreçlerin daha iyi anlaşılmasını geliştirir (Urge, 2004). • Kentli, kentleşme, endüstrileşme ve kente yapılan göçler sonucunda oluşan nüfus artışı nedeniyle doğadan kopmaktadır. • Açık yeşil alanlar fiziksel ve psikolojik gereksinimlerine olanak sağlayarak onların doğaya yakınlaşmalarını sağlarlar (Kuter, 2007). • Yeşil alanlar doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi verir, dolayısıyla kentlinin psikolojik doyumunu artırır. Hatta ‘yeşil’ zihinsel ve ruhsal dolum istasyonu olarak tanımlanmaktadır (Ladermann, Trachsel, 1968).

Tablo 5'in devamı

Estetik işlev	<ul style="list-style-type: none"> • Kentsel yeşil alanlar farklı biçimlerde oluşturulmasıyla bir kentin veya kentsel mekânların biçimlenişini ve görselliğini etkilemektedir. Özellikle açık alanlarda gösterişli açık mekânlar tasarlanması kentin estetik değerinin artmasını sağlayabilmektedir. Yerleşmenin yoğun olduğu alanlarda açık alanlar kenti parçalayarak yaratacakları mekânlar ile kent formu üzerinde etkili olabilmektedir (Atalay, 2008). • Kentsel yeşil alanlarda yer alan bitki materyalinin ölçü, form, doku, renk özelliklerinden faydalanılarak oluşturulan armonik veya kontrast görünüm, yeşil alanların mekan özelliklerini kuvvetlendirerek kent insanını cezbedici bir estetik varlık olarak değer taşımaktadırlar (Tercan 1994). • Ayrıca kentlerin gelişimini yönlendirme, kent estetiği ve imajına katkı saklama (estetik algılama, perdeleme, sınırlama, mekân oluşturma, yönlendirme, gölgeleme, vurgu, güvenlik) gibi olumlu etkileri vardır (Leszczynski 1999, Aslanboğa 2002, Moore 2002).
Bağlantı işlevi	<ul style="list-style-type: none"> • Kentsel elemanlar ve işaretli trafik yolları ile birlikte kentsel açık alanla, kentsel ve sanayi alanları arasında bir bağlantı kurulması işlevini üstlenirler. Bu bağlantı, hem bu alanlar arasında hem de bu alanlarla kent arasındadır (Richter, 1981). • Sınır, engel ve perde oluşturur. Araç ve yaya trafiğini yönlendirir ve kolaylaştırır. Kent içi sirkülasyonda kolaylık sağlar. Yansıyan veya göz kamaştıran ışığı elemine eder (Şahin, 2010; Gül, Küçük, 2001).
Sosyolojik işlevi	<ul style="list-style-type: none"> • Kentsel açık yeşil alanların kullanımı, insanlar arasındaki sosyal iletişimi de artırmaktadır. İnsanların ortak olarak kullandığı yeşil alanlar, sosyal bağları geliştirmektedir (Chiesura, 2004). Doğa bilincinin gelişmesini sağlar (Yıldızcı, 1982).

Çeşitli tanımları ve açıklamaları yapılan bu işlevlerin hepsi kent ve kentli için çok önemlidir. Ancak bu tez çalışması Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki dağılımlarının irdelemektedir. Bu nedenle tez çalışması kapsamında tablo 5'deki tüm işlevler irdelenmemiştir. Tez çalışma kapsamında ele alınan işlevler tablo 6' daki gibidir.

İyi planlanmış ve tasarlanmış, işlevlerini yerine getiren açık alanların, özellikle yeşil alanların kent ve kentli üzerinde çok yönlü olumlu etkisi vardır. Bunun yanında tasarımcıların hem amacına uygun tasarım yapmaları gerekir, hem de bunu yaparken öncelikle kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimlerini dikkate almalıdır. Bunun için tasarımcıların kullanıcı isteklerini göz ardı etmemesi gerekir. Araştırmanın amaçlarından biri de kullanılmayan, kullanıcı istek ve ihtiyaçlarıyla uyuşmayan açık yeşil alanların yeniden işlevlendirilmesi olduğundan çalışmanın bundan sonraki bölümünde kentsel açık yeşil mekânlarda kullanıcı ihtiyaçları irdelenecektir.

Tablo 6. Tez kapsamında değerlendirilen açık yeşil alan işlevleri

Araştırmacı	Fiziksel İşlev	Bağlantı İşlevi	Rekreasyon İşlevi	Estetik İşlev	Psikolojik İşlev	Sosyolojik İşlev
Richter, 1981		●	●	●		
Atalay, 2008			●	●		
Öztaş,1968	●	●	●	●	●	
Şahin, 2010		●	●			
Aksoy, 2004			●			
Aydemir, 1999	●		●		●	
Leszczynski 1999				●		
Aslanboğa 2002				●		
Moore 2002				●		
Ulrich, 1984					●	●
Kuter, 2007					●	
Ladermann: Trachsel, 1968					●	
Jackson,2003					●	
Urge,2004						●
Chiesura, 2004						●
Yıldızcı,1982						●
Değirmencioğlu,1998	●					

1.3.2. Kentsel Açık Yeşil Alanlarda Kullanıcı İhtiyaçları

Kentsel açık alanlarda kullanıcı gereksinimleri, insanların hoşlarına gideceğini düşündükleri deneyimleri ve etkinlikleri kapsamaktadır ve insanların alana kolaylıkla girebileceği konforlu bir girişten, alanda aktif ya da pasif olarak oyalanmalarını sağlayacak fonksiyonlara kadar çeşitlilik gösterebilir. Bu gereksinimlerin üzerinde yeterince düşünülmeden oluşturulmuş bir açık alan tasarımının uygulanması söz konusu olduğunda, alan ve kullanıcıları arasında uyumsuzlukların olması ve mekânın sınırlı kullanımı ile zarar etmesi kaçınılmaz olacaktır. Başarılı bir açık alanın oluşturulması ve sürdürülmesinde en önemli gereklilik, insanların kullanımını ve beğenisini sağlamaktır. Parklar, meydanlar gibi kentsel açık alanlarda yapılan geçmiş çalışmalar başarılı alanlar için ön koşulun, insanların temel gereksinimlerini sağlamak olduğunu göstermektedir' (İnan,2008).

Son yıllarda genel olarak kabul edilen görüşe göre başarılı kentsel açık alanlar; insanlar tarafından sık kullanılan, canlı ve kalabalık alanlardır. Whyte (1980), (1998), Cooper Marcus

ve Wischemann (1987), Cooper Marcus ve Fransis (1998), Kevin Lynch (1984), Gehl (1987) ve Cooper Marcus ve Barnes (1999) çalışmaları kamusal açık alanlar için en önemli gereksinimin 'kullanım' olduğunu göstermektedir.

Başarılı kentsel açık alanların kullanıcıların gereksinimine yanıt verebilen, kullanılabilirlikleri konusunda demokratik ve toplumun büyük bir kesimi için anlam ifade edebilen alanlar olduğu ortaya çıkmaktadır (İnan,2008).

Başka bir araştırmacı Carr (1992)'e göre ise başarılı kentsel alanlarda önemli kullanıcı gereksinimleri; konfor, dinlenme, pasif etkinlik, aktif etkinlik ve keşfetmedir. Kullanıcı gereksinimlerinin karşılanması için, kentsel açık alanların kullanıcılara çeşitli etkinlikler sunan işlevsel alanlar olması gerekir. Kentsel açık yeşil alanlarda potansiyel olarak bulunması gereken etkinlikler Tablo 8'de verilmiştir (Carr,1992). Başarılı kentsel çevreler oluşturmanın önkoşullarından birinin insanların temel gereksinimlerine ve etkinliklerine uygun tasarımların yapılması gerekliliği artık tüm dünyada kabul görmüştür. Yukarıda çeşitli araştırmacılara göre benzer şekillerde tanımlanan açıklamalar bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bu gereklilik sağlandığında canlılık, çeşitlilik, konfor... vb. gibi özellikler barındıran parklar, meydanlar, yollar yani kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen açık yeşil alanlar tasarlanmış olacaktır.

Tablo 7. Kullanıcı gereksinimleri ve etkinlikler(Widiyastuti, 1999)

İhtiyaç/Gereksinim	Etkinlik/Aktivite
Gözlem	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanları izlemek • İnsanlarla göz teması kurmak • Performans ve biçimsel hareketlerin izlenmesi • Çeşitli fiziksel özellikleri gözlemlemek
Spor	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlarla direkt iletişim kurmak • Diğer insanlarla sosyalleşmek • Vücuda egzersiz yaptırmak
Keşfetme	<ul style="list-style-type: none"> • Hareket eden farklı şeyleri gözlemlemek • Hisleri keşfetme
Konfor	<ul style="list-style-type: none"> • Rahatlama/güneşlenme • Konforlu ve yeterli oturma • Güvenlik duygusu
Dinlenme	<ul style="list-style-type: none"> • Canlılık • Sakin dinlendirici bir atmosfer

1.4. Kentsel Tasarım

Tekeli (2011)'e göre, 'kentsel tasarım kısaca nesnelere arası tasarım olarak adlandırılabilir. Kentsel yaşamın kalitesini geliştirmek için yapılan kentsel tasarımda, belli bir topografik ya da görsel bütünlüğü olan bir kentsel alanda, binaların birbirine göre

konumlarını ve imar haklarını belirleyerek, sokaklar ya da meydanlar halinde kamu alanları oluşturacak bir düzenleme yapılması söz konusu olmaktadır.

Southworth (1989)'a göre ise kentsel tasarım kavramı çok daha kapsamlıdır. 'kentsel tasarım, özellikle kentsel fiziksel mekânların/yerlerin deneye dayalı kalitesini ağırlık vererek, çevrenin analizi, tasarımı ve yönetimi üzerinde yoğunlaşan bir planlama alt dalıdır. Çeşitli toplum kesimlerinin /kullanıcıların çevresel gereksinmelerine, onların algı, değer ve alanı kullanım biçimlerine uygun yanıtlar arar/üretir...' (Aydemir, 1999).

Kentsel tasarım, mimarlık, peyzaj mimarlığı ve planlamanın ara kesitindedir. Ayrıca bu olgu çok yeni olup birçok tartışmaya da sebep olmaktadır. Hem adı hem de kapsamı konusunda farklı araştırmacılar farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Örneğin Tekeli(2011), kentsel tasarım değil kentte tasarım olmasını önermiştir. Kentsel tasarımla, kentsel mekânın fiziksel kalitesi, yaşanabilirliği, işlevine uygunluğu/işlevselliği, okunabilirliği/okunaklılığı sağlanacaktır.

Bu tez çalışmasında, kent merkezinin fiziki özellikleri ile ilgilenmekte ve fiziksel planlamanın bir alt dalı olan kentsel tasarım yaklaşımlarıyla ilgilenmektedir. Kentlerde fiziksel planlama, mekan, ülke, bölge, metropol, kent, kır ölçeğinde gerçekleştirilebilir. Bu mekânlardaki değişimin ve gelişmenin yönü, büyüklüğü, sonuçları ve gelecekte olası değişiklikleri fiziksel planlama kapsamındadır (Aydemir, 1999). Kentsel tasarım tanımlarından sonra tezin bundan sonraki bölümünde Kentsel tasarım teori, kavramlarına ilişkin genel olarak çalışmalar irdelenecektir. Sonrasında çalışmalar içerisinde daha özele inilerek literatür araştırmaları sonucunda bu araştırmaya en yakın ilişkisi olan teori ve kavramlar detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

1.4.1. Kentsel Tasarım Teorilerine İlişkin Çalışmaların İncelenmesi

Dış mekân tasarımı, en az iç mekân tasarımı kadar önemlidir çünkü insanlar evlerinde yaşadıkları zaman kadar da dışarıda yaşarlar. Bu nedenle kentsel dış mekânların tasarımları irdelenerek bu mekânları oluşturan elemanlar arasındaki ilişkilerin sağlanmasındaki kavram ve teoriler de açıklanmalıdır. Bu bağlamda çeşitli araştırmacıların kentsel mekânların tasarımı ile ilgili ortaya koydukları kavram ve teoriler araştırmanın bu bölümünde irdelenmiştir.

Kentsel mekânların tasarım teorilerini açıklamadan önce kentsel açık yeşil alanların kent makroformuyla olan ilişkisini anlamak gerekir. Kentsel açık yeşil alanlar kenti oluşturan elemanlardır. Kenti oluşturan elemanlar farklı araştırmacılar tarafından bakış açıları doğrultusunda şu şekilde tanımlanmıştır.

Lynch (1973) kentsel elemanları/doku öğeleri

- Yollar,
- Kenarlar/sınırlar,
- Bölgeler,
- Düğüm/odak noktaları,
- İşaret öğeleri' şeklinde tanımlamıştır.

Rob Krier (1984) ise, kentsel mekânların iki ana elemandan oluştuğunu vurgulamaktadır.

- Meydanlar,
- Cadde/sokak başlıkları altında topladığı bu elemanların çalışmasını, aynen bir ev içindeki "koridor-oda" işleyişine benzetmektedir.

Leon Krier (1984) ise, bu sınıflandırma ve işlevsel benzeşimden yola çıkarak tanımlamayı bir derece ileri götürerek;

- Meydan,
- Cadde/sokak ayırımı,
- Düğüm noktaları ve
- Dağıtım alanları şeklinde vermektedir. Düğüm noktaları meydanlar, dağıtım alanları ise (cadde/sokak) insan ve taşıtları ulaştırma görevindedirler (Çınar, 1996).

Sallingaros (1998)'e göre ise kentsel elemanlar;

- Doğal elemanlar,
- İnsan-etkinlik düğümleri ve
- Mimari elemanlardır. Bu elemanların hem her birinin tasarımı hem de birbirleriyle olan ilişkisinin kurgulanmasında bazı kavram ve teoriler etkili olmaktadır.

Tez çalışmasında açık yeşil alanların kent dokusu içerisindeki dağılımlarının daha başarılı ve dengeli olmasına yönelik bir arter önerileceğinden kentsel tasarıma yönelik kaynakçalar bu bölümde ağırlık taşımaktadır. Özellikle, kent teorisyenlerinden Roger

Trancik'in (1986) çalışması 'Finding lost space: theories of urban design', başlıklı yayını kentsel tasarım ile peyzaj mimarlığının kesişme alanında önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Buna ek olarak Kevin Lynch'in (1960) çalışması 'The Image of the city', Edmund N. Bacon'ın (1976) çalışması 'Design of cities', Frederick Gibberd'in (1967) çalışması 'Town Design', Paul D. Spreiregen'in (1965) çalışması 'The architecture of towns and cities', Jon Lang'ın (1987) çalışması 'Creating architectural theory', Lynch (1984) çalışması 'Site planning', Jack L. Nasar'ın (1988) çalışması 'Environmental aesthetics', İlhan Tekeli'nin (2011) 'Tasarım, mimarlık ve mimarlar' başlıklı yayınları da kentsel tasarım yaklaşımlarını ve kavramlarını anlamak ve değerlendirmek için temel kaynakları oluşturmuştur.

Tez çalışmasının bu bölümünde kentsel tasarım yaklaşımları, teori ve kavramları çeşitli araştırmacılara göre değerlendirilmiştir (Tablo 8). Böylece tez çalışmasının içeriğine en uygun olan araştırmacı ve yaklaşımı belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre başarılı kent teorisyenleri ve araştırmacıların kentsel tasarıma ilişkin çalıştıkları kavramlar şu şekildedir.

Lynch (1960)'dan alıntı yapılarak açıklanan tasarım kavramları; kapalılık, zıtlık, sadelik, karmaşıklık, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, tekrar, benzerlik, birlik, simetri, saydamlık, derinlik ve yöndür.

Arnheim (1977)'e göre ise tasarım kavramlarını; şekil-zemin, bütünün parçaları, derinlik ve meyil, düzen ve düzensizlik, karmaşıklık seviyesi, şekiller arası ilişki, dengeli elemanlar, yapıların açıklığı ile form gruplaması yapmıştır.

Nasar (1994)'e göre biçim, orantı, ritim, ölçek, karmaşıklık, renk, aydınlatma, gölge, düzen, hiyerarşi, mekânsal ilişkiler, farklılık, belirsizlik, sürpriz ve yenilik olarak tanımlamıştır.

Baker (1989) tasarım ölçütlerini, yapı, doku, geometri, malzeme, uyum ve gerilim, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, ritim, organizasyon, karmaşıklık ve çelişki, formun dinamik enerjisi, tarihi özellik, düzen, içerik ve karşıtlık olarak belirlemiştir.

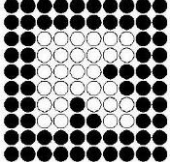
Lang (1987) Gestalt kuramına bağlı olarak tasarım kavramlarını şekil-zemin ayrımı, yakınlık, kapanma-tamamlanma, benzerlik, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, ortak yön olarak tanımlamıştır.

Özbilen (1976) ise tasarım kavramlarını şekil-zemin, süreklilik/devamlılık/bağlantılılık, tekrar, yakınlık, kapalılık, karşıtlık, oran, benzerlik, birlik, egemenlik, denge olarak tanımlamıştır.

Tablo 8. Çeşitli araştırmacıların bakış açılarına göre tasarım kavramları

Araştırmacı	Kavram ve Tanımı	Kavramın Görsel İfadesi
Arnheim (1977) Trancik (1986) Gibberd (1967) Spreiregen (1965) Lang (1987) Özbilen(1976) Ocakçı (2002) Lynch (1960)	Şekil-zemin; Güçlü bir forma sahip bir bina yada bir bitki, çevresindeki diğer binalara yada bitkilere, tüm doğal ve yapay öğelerin oluşturduğu arka fona göre şekil olarak algılanır. Kenti bir araya getiren kitle ve boşluklar bağlamında şekil-zemin yönteminden yararlanarak doluluk-boşluk dengelerinin sağlandığı tasarımlar yapılır.	
Trancik (1986) Gibberd (1967) Spreiregen (1965) Lang (1987) Özbilen(1976) Lynch (1960)	Mekansal bağlantılılık/Süreklilik/devamlılık; Algısal alanımızda bulunan ve aynı yönde giden birimler birbirleriyle ilişkili görünür. Bu algısal eğilimin adı süreklilik/ devamlılıktır. Yani görsel algılama içerisindeki öğelerin devamlı şekilde yerleştirilip yerleştirilmediğidir.	
Moughtin (1992) Nasar (1994) Baker (1989) Özbilen(1976) Ocakçı (2002)	Tekrar; Elemanların belirli bir düzende birden fazla sayıda kullanılıp kullanılmadığı ya da kent bağlamında düşünüldüğünde kitle ya da boşlukların belirli bir düzende birden fazla sayıda kullanılmasıdır.	
Lang (1987) Özbilen (1976) Cüceloğlu (2010) Sarı (2008)	Yakınlık; Algısal organizasyon ilkelerine göre, görsel elemanların aralarındaki mesafe ve yaklaşma durumlarıdır.	
Lang (1987) Lynch (1960) Özbilen(1976) Oktay (1990)	Kapalılık; Kapalılık kentsel mekânda biçimlenmenin tanımlanmasının ötesinde 'kapalılık hissinin' oluşması ile açıklanabilir.	
Baker (1989) Lynch (1960) Moughtin (1992) Özbilen (1976)	Karşıtlık/zıtlık/kontrast; Kentsel tasarımın bütününde karşıtlık kavramı ele değerlendirilir ise kullanılan dile aykırı olan bir öğenin bulunup bulunmadığıdır.	
Moughtin (1992) Kurtaslan (2005) Ocakçı (2002) Özbilen (1976)	Oran; Oran, tasarımı oluşturan elemanlardan birinin ölçü, konum ve miktarının diğer elemanlarla karşılaştırılması ile oluşur. Kentsel tasarımda bu baskın unsur, örneğin, etrafında kamusal yapıların yer aldığı bir kent meydanı olabilir.	
Lynch (1960) Moughtin (2003) Kaplan ve Kaplan (1982) Nasar (1988) Aydınlı (1999)	Okunaklılık/okunabilirlik; Okunabilirlik kentsel alanların en önemli özelliklerinden birisidir. Lynch (1960)'e göre ise parçaların belirgin bir düzen içinde fark edilmesi ve organize edilmesi kolaylığıdır. Kullanıcıların yapısal çevreyi daha kolay anlamalarına ve iyi yönlendirilmelerine imkân verir(Moughtin, 2003). Kaplan ve Kaplan (1982)'a göre okunabilirlik bir kişinin kaybolmadan çevresini kapsamlı bir şekilde keşfetmesini sağlayan çevre özelliğidir (Nasar, 1988).	

Tablo 8'in devamı

<p>Moughtin (1992) Kurtaslan (2005) Lynch (1960) Arnheim (1977) Nasar (1994) Baker (1989) Özbilen (1976)</p>	<p>Birlik/Düzen; Tasarımı oluşturan elemanların birbirleri ile ilişkisiz ve dağınık olmaması durumudur. Özellikle kentsel tasarımda elemanların görsel çeşitliliğinden öte, görsel bir birlik oluşturmaya çalışılmalıdır.</p>	
<p>Lang (1987) Özbilen (1976) Ocakçı (2002) Lynch (1960)</p>	<p>Benzerlik; Gestalt prensiplerinden olan benzerlik belirli özellikler açısından (renk, şekil, biçim, doku, vb...) ortak özellikler göstermesidir.</p>	

Ocakçı (2002) ise, şekil-zemin, devamlılık/süreklilik/bağlantılılık, tekrar, ritim, ölçek/hacim, biçim, oran, hiyerarşi, dominant etki, doku ve örüntü, geçirgenlik, yön, benzerlik, hacim, zaman olarak gruplandırmıştır.

Moughtin (1992) eserinde, kentsel tasarımı mimarlığa bağlı olarak değerlendirmekte ve asıl konusunun pek çok binanın tek bir kompozisyon oluşturacak şekilde düzenlemesi, olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda kentsel tasarımı, ölçek, düzen, birlik, denge, oran, simetri, ritim, armoni, kontrast gibi temel tasarım kavramlarına bağlı olarak, mekan ile binaların oluşturduğu kompozisyonu organize eden kuvvet olarak tanımlamaktadır (Moughtin, 1992).

Çeşitli araştırmacıların bakış açılarına göre tasarım kavramları Tablo 8 ve 2'de açıklanmıştır. Bu kavramlar açıklandıktan sonra tezin bundan sonraki bölümünde, araştırmanın amaç ve varsayımlarından hareketle bu tez çalışmasında kullanılacak kavramların üzerinde durulacaktır.

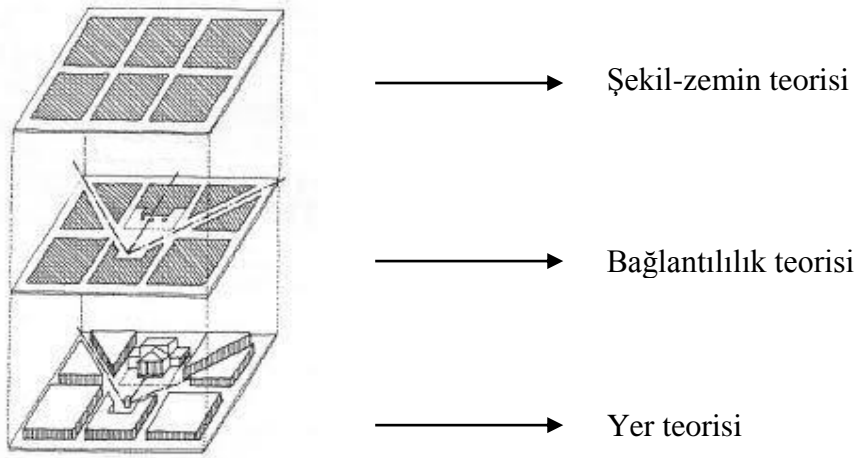
1.4.2. Açık Yeşil Alanlar ile Kentsel Tasarım Teorilerinin İlişkilendirilmesi ve Çalışmada Kullanılacak Kavramların Belirlenmesi

Tezin bir önceki bölümünde çeşitli araştırmacılara göre tanımlanan tasarım kavramlarından/bileşenlerinden sonra tezin bu bölümünde çalışmanın amacı ve varsayımları doğrultusunda kavramlar/bileşenler seçilmiştir. Yani bir önceki bölümde anlatılan açıklanan tüm kavramlar/bileşenler bu çalışmada kullanılmamıştır. Buna göre 'şekil-zemin teorisi' ve bu teoriden ulaşılan 'kitle', 'boşluk', kavramları/bileşenler, 'mekânsal bağlantılılık teorisi' ve bu teoriden ulaşılan 'süreklilik/bağlantılılık/devamlılık'

ve ‘referans çizgisi’ kavramları/bileşenler, yer teorisi ve yer teorisinden ulaşılan kullanıcının ‘demografik yapısı’ ve ‘mekânın işlevleri’ kavramları/bileşenler çalışmada kullanılmıştır.

Bu teoriler birbirlerinden önemli ölçüde farklılık göstermekle birlikte ancak kentsel mekânların tasarımlarda bir arada olarak kullanıldığında başarılı kentsel tasarımlar gerçekleşmiş olur. (Trancik 1986). ‘Bir kentsel tasarımcı, tasarımında çevreden gelen tüm etkenleri göz önünde bulundurmak durumunda olup her üç teori aynı anda kullanılmalıdır. Böylece;

1. Bağlantı teorisiyle sirkülasyonu ve açık yeşil alanların bağlantıların sağlıklı olması, kesilmeden istenilen yerlere ulaşılması ve kentsel elemanların birbiriyle bağlanarak sürekli hale getirilmesi sağlanırken;
2. Şekil-zemin teorisinden yararlanarak, kitle ölçek ve boyutlarının çevresel doluluk ve boşluk ilişkisi dengelenerek;
3. Yer teorisi ile de kullanıcının demografik yapısı belirlenerek kentsel mekânların işlevlerine, kültürel ve tarihsel değerlerine, doğal dengelere ters düşmeyen tasarımlar gerçekleştirilecektir.

Şekil 2. Kentsel tasarım teorileri diyagramı, (Trancik,1986).

Bu tez çalışmasında kentsel tasarım teorilerinden şekil-zemin, mekânsal bağlantılılık ve yer teorilerinin araştırılmasının sebebi, çalışma konusunun, ‘Trabzon kent merkezindeki doku içerisinde açık yeşil alan dağılımlarının tarihsel süreçteki değişimlerinin incelenmesi’dir. Dolayısıyla açık yeşil alanların,

- Şekil-zemin teorisinden yararlanarak doluluk-boşluk (kitle-boşluk) ilişkisi ve doluluk-boşluk (kitle-boşluk) dağılımını
- Bağlantı teorisiyle bağlantılarını/devamlılıklarını/sürekliliklerinin tarihsel süreçteki değişimlerini irdelerken ve
- Yer teorisi ile ise açık yeşil alanların günümüz işlevlerini, kullanıcının demografik yapısının irdelenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 9. Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki değişimi irdelenirken kullanılan tasarım teori ve kavramları/bileşenleri

Tarihsel Süreç			Mevcut
1930	1970	2002	Günümüz-2012
1. Şekil-zemin Teorisi Kitle-boşluk 2. Mekansal Bağlantı Teorisi Referans çizgisi Süreklilik/devamlılık	1. Şekil-zemin Teorisi Kitle-boşluk 2. Mekansal Bağlantı Teorisi Referans çizgisi Süreklilik/devamlılık	1. Şekil-zemin Teorisi Kitle-boşluk 2. Mekansal Bağlantı Teorisi Referans çizgisi Süreklilik/devamlılık	1. Şekil-zemin Teorisi Kitle-boşluk 2. Mekansal Bağlantı Teorisi Referans çizgisi Süreklilik/devamlılık 3. Yer Teorisi Demografik yapı Mekanın işlevleri

Ancak tez çalışmasındaki açık yeşil alanların tarihsel süreci araştırılırken eski dönemlerdeki kullanıcının demografik özelliklerine ve mekânların işlevleri irdelenmemiştir. Yani Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların 1930 dan günümüze kadar olan sürecini incelenirken; şekil-zemin ve bağlantı teorilerinden ulaşılan kavramlar/bileşenler araştırılmıştır (Tablo 9). Ancak yer teorisinden ulaşılan kavramlar/bileşenler irdelenememiştir. Bu yüzden 1930-2002 yılları arasında Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreci irdelenirken şekil-zemin teorisinden yararlanarak kitle-boşluk ilişkisi, bağlantı teorisiyle bağlantılılık/devamlılık/sürekliliklerinin tarihsel süreçteki değişimi irdelenmiştir. Günümüz mevcut açık yeşil alanların ise şekil-zemin ve bağlantı teorisi yanında yer teorisi ile günümüz işlevleri ve kullanıcısının demografik yapısı irdelenmiştir (Tablo 9). Böylece kentsel tasarım teorilerinin ortaya koyduğu mekânsal ilişkiler bağlamında Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların değişimleri irdelenmiştir. Aynı zamanda günümüzdeki mevcut açık yeşil alanların dağılımları belirlenerek;

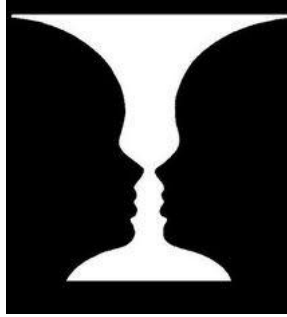
- Bir sistem oluşturacak şekilde daha önce Özbilen (1991)'de önerilen arter tekrar ayrıntılı şekilde değerlendirilerek önerilecek,

- Bu arter üzerindeki işlevleri yetersiz olan açık yeşil alanların yetersizliklerinin giderilmesi için öneriler getirilecek,
- Kent ve kentlinin ihtiyaçlarını karşılayabilen yaşanabilir, işlevlerini yerine getiren, okunabilir başarılı kentsel alanlar oluşturulmuş olacaktır.

Tez çalışmasındaki tarihsel süreç, 1930'dan günümüze kadar olan dönemi içermektedir. Buraya kadar anlatılanlar Tablo 9'da özetlenmiştir.

Kentlerin düzenli ve sağlıklı bir çevreye kavuşabilmesi, açık yeşil alanların kent içindeki dağılımları, büyüklükleri ile işlevleri ve estetik niteliklerine bağlıdır. Açık yeşil alan sistemleri kentlerin özellikleri dikkate alınarak bütün bir sistem içerisinde düşünülmelidir (Eminağaoğlu ve Yavuz, 2010). Bu bağlamda Trabzon kentinin sağlıklı bir çevreye kavuşabilmesi açık yeşil alanlarının dağılımları, işlevleri, büyüklüklerine bağlıysa, bu alanların tasarımının kentsel tasarım teorilerine ve bu teorilerden ulaşılan kavramlara uygun tasarlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu sebeple çalışmada benimsenen kentsel tasarım teorileri detaylı şekilde irdelenmiştir. Böylece çalışmada bu teoriler ve teorilerden ulaşılan kavramlar/bileşenler belirlenmeye çalışılmıştır.

1.4.2.1. Şekil-Zemin Teorisi

Şekil 3. Şekil-zemin ilişkisi

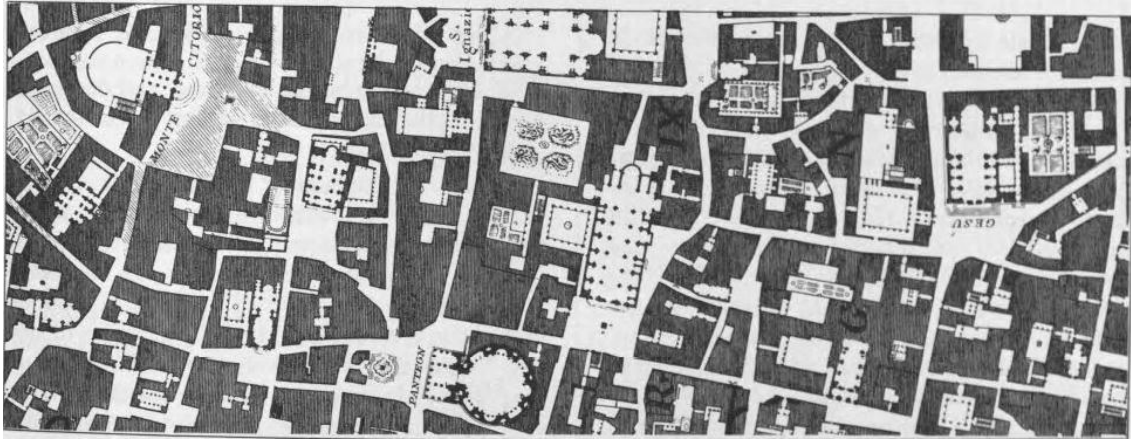
“İnsanlar dünyayı ilgilerine göre şekil ve zemin olarak algılamaktadırlar. Herhangi bir anda ilgilerini yönelttikleri şey şekil (figür) olmaktadır, ancak şekilide arkasındaki bir zemine göre algılamaktadırlar. İnsanlar için belli bir anda figür olan şey, o andaki gereksinimine göre oluşmaktadır” (Akkoyun, 2001).

“Bütün algılamalarda bir şekil ve zemin vardır. Şekil, arka yüzeyi oluşturan zemin içinde anlamını kazanır. Şekil-zemin ilişkisi bütün duyu organlarını kapsar. Kuş sesini

dinlerken, trafik sesi arkada bir zemin oluşturur. Birisi sırtımıza dokunduğunda, elbisemizden sürekli gelen duyum zemine, kişinin dokunmasıyla oluşan duyum şekle örnektir. Oturma odasının alışageldiğimiz kokusu zemin mutfaktan gelen soğan kokusu şekildir” (Cüceloğlu, 2010).

Görsel alanda şekil daha yakındır ve bir nesne izlenimi verir, bir biçimi vardır; zeminin ise tanımlanması daha zordur. Şekil daha etkileyici bir izlenim yapar ve daha iyi hatırlanır. Bir biçim önce şekil sonra zemin olarak da görülebilir. Şekil 8 bunu ifade eden iyi örneklerden biridir. Şekil 8 da önce vazo görülüyorsa vazo şekildir daha önce algılanır daha etkileyici bir izlenim yapmıştır, zemin ise yüzdür. Tam tersi önce yüz görülüyorsa daha etkileyici bir izlenim yaratan yüz şekil, vazo ise zemindir. Yani şekil-zeminin yer değiştiği algılar da vardır (Cüceloğlu, 2010).

Kentsel mekân tasarımında şekil-zemin ilişkisini gösteren en etkin örneklerden biri Giambattista Nolli'nin 1748'de çizmiş olduğu Roma haritasıdır (Şekil 4). Nolli Haritası (Şekil 4) şehri kitle ve boşluklarla tanımlı bir sistem olarak göstermiştir. Tüm şehrin bina dağılımı, açık mekânların dağılımından daha yoğun olduğu için, bu haritada yapı alanları şekil, açık alanların ise zemin olarak algılanmasını sağlamaktadır.

Şekil 4. Giambattista Nolli'nin 1748 Roma haritası, (Trancik,1986).

Trabzon kent merkezinin 1930-2012 dönemlerindeki şekil-zemin ilişkisinin değişimi kentin 1930, 1970, 2002 yıllarına ait hâlihazır planları üzerinden çizilen haritalar ile gösterilmeye çalışılmıştır. Çizilen bu haritalar yapı alanları (kitle) ve açık yeşil alanlar (boşluklar) içermektedir. Bu haritalarla amaçlanan kentin tarihsel süreç içerisindeki şekil-zemin ilişkisini kenti tanımlayan kitle ve boşlukların değişimini ortaya koymaktır. Yani

başka bir deyişle hızlı kentleşme, denetimsiz yapılaşmalar gibi faktörlerle değişen Trabzon kent merkezinin yine aynı şekilde değişen şekil-zemin ilişkisini (kitle-boşluk ilişkisini) irdelemektir. Burada amaç;

- ‘Trabzon kent merkezinde kontrolsüz artan yapılaşma, kullanım baskısının artması sonucunda artan yapı alanlarının açık yeşil alanlara göre daha baskın hale geldiği’ varsayımını sınamaktır.
- Yani Trabzon kent merkezinin 1930 yılına ait haritasında açık yeşil alanların yapı alanlarına daha baskın olduğu bu nedenle açık yeşil alanların şekil, yapı alanlarının zemin olarak algılandığı, ancak günümüze gelindiğinde ise yapı alanlarının açık yeşil alanlara göre daha baskın olduğu bu nedenle yapı alanlarının şekil, açık yeşil alanlarının zemin olarak algılandığı’ savının sınanmasıdır.

Bu bilgilerden hareketle Trabzon kent merkezindeki kitle-boşluk ilişkisi irdelenecek ve şekil-zemin ilişkisinin tarihsel süreç içerisinde değişimine ilişkin bulgular elde edilecektir.

“Şekil-zemin ilişkisi, kentsel tasarımın algısal boyutunu etkileyen bir kavramdır. Şekil-zemin ilişkisi tasarımın her boyutunda, kullanıcıların şekil ile zemini, mekânı ya da tasarımın içerdiği bütünü ya da üzerindeki algısını değiştirdiği için önemli bir yer tutmaktadır. Bu da kent içinde mekân kullanıcılarının mekânı okuyabilmesi, dolayısı ile ‘mekânın okunaklılığını’ etkilemektedir. Gerek doku, gerek boyut, gerek ise renk açısından oluşturulabilecek farklılıklar ve benzerlikler algılanması istenilen mekânın ortaya çıkarılmasını, ya da daha pasif kalması istenilen mekânın arka planda kalmasını sağlayabilmektedir” (Derman, 2010). Trabzon kent merkezinin geçirdiği değişimler bu açıdan irdelendiğinde açık yeşil alanların daha pasif, arka planda kalması planlanarak ortaya çıkan bir durum değil aksine denetimsiz gelişmeler değişimler sonucu ortaya çıkmış bir olumsuzluktur.

“20. yy’in önemli mimarlarından Alvar Aalto mekânsal tasarımı, bina formunun arazide pozitif dış mekânlar yaratacak şekilde düzenlenmesi şeklinde yorumlanmıştır (Aalto, 1996). Bu yüzden denilebilir ki; kitlelerin yarattığı kentsel mekânların şekil-zemin ilişkisi içerisinde, tüm kent dokusunun birer parçası olarak ‘dağılımı dengelemek’ tasarımı başarıya götürecek önemli bir etkidir” (Sarı, 2008). Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlar, yapı alanlarının yarattığı pozitif dış mekânlar mıdır? Yapı alanlarından artan küçük, parçalı dağınık alanlar mıdır? Kent dokusundaki yapı alanlarının ve açık yeşil alanların dağılımı nasıldır? Buna ilişkin bulgular elde edilecektir.

Trancik (1986) şekil-zemin teorisinin köklerini kentsel doluluk ve boşlukların değişimi ve organizasyonunda bulur. Kentsel doluluk ve boşlukların arasındaki diyalog tamamlandığında ve algılanabilir olduğunda, mekânsal kurgu başarılı bir şekilde işler.

- Doluluk- boşluk ilişkileri zaman içinde şekillenebileceği gibi (organik gelişme),
- Belli bir dönemde planlı bir biçimde de geliştirilebilirler.

Kentsel süreklilik/devamlılık ve açık alan tipolojileri, bu iki farklı gelişme türünde farklı şekillerde incelenebilirler. Daha da önemlisi, kent içinde mekânları yaratan ve bu mekânların kuşatma hissinin derecesini belirleyen, doluluk ile boşluk arasındaki ilişkidir (Trancik,1986).

Bacon bu konuyu şu şekilde açıklamıştır: ‘Mimari tasarımın temel malzemeleri iki elemandan oluşur: kitle ve boşluk / mekân. Tasarımın özü bu ikisi arasındaki ilişkidir. Tasarımcıların ve kullanıcıların kentsel çevrelerde tüm ilgileri kitlelere kaymış, boşluklar önemsenmemiştir. Bu nedenle tasarımcıları ‘mekân körü’ olarak nitelendirmektedir’ (Gargus 1993).

Günümüz kentlerinde ve Trabzon kent merkezinde ‘mekân körlüğünün’ izleri görülmektedir. Özellikle son yıllarda Trabzon kent merkezinde bu durumun örneklerini görmek mümkündür. Hızlı kentleşme, artan yapılaşmalar, kullanım baskısı, ya da parça parça hazırlanan planlar nedeniyle kent merkezinin 1930 ‘dan günümüze kadar olan süreçteki kitle-boşluk ilişkisinin değişimi incelendiğinde, dengeli bir açık yeşil alan sisteminin eksikliği duyulmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak, tez çalışmasında şekil-zemin teorisinin bileşenleri/kavramları şunlardır:

- Şekil-zemin teorisi → 1. Kitle/doluluk/Yapı alanları
2. Boşluk/Açık yeşil alanlar

Bu bileşenler belge taraması yöntemiyle geçmiş yıllara ait raporlar, planlar ve arşivlerden yararlanılarak oluşturulan haritalar üzerinde irdelenecektir. Bu haritalar da Trabzon kent merkezi sadece kitle ve boşluklarla tanımlanacaktır. Böylece Trabzon kent merkezindeki kitle (yapı alanları) ve boşlukların (yapı olmayan alanların) tarihsel süreçteki değişimine ilişkin bulgular elde edilecektir.

1.4.2.2. Mekânsal Bağlantılılık Teorisi

Bağlantı teorisi kentin kısımlarını birleştiren çizgilerin düzenlenmesini ve bu çizgilerden elde edilen mekânsal referans noktalarının binaları mekânlara bağlamak için

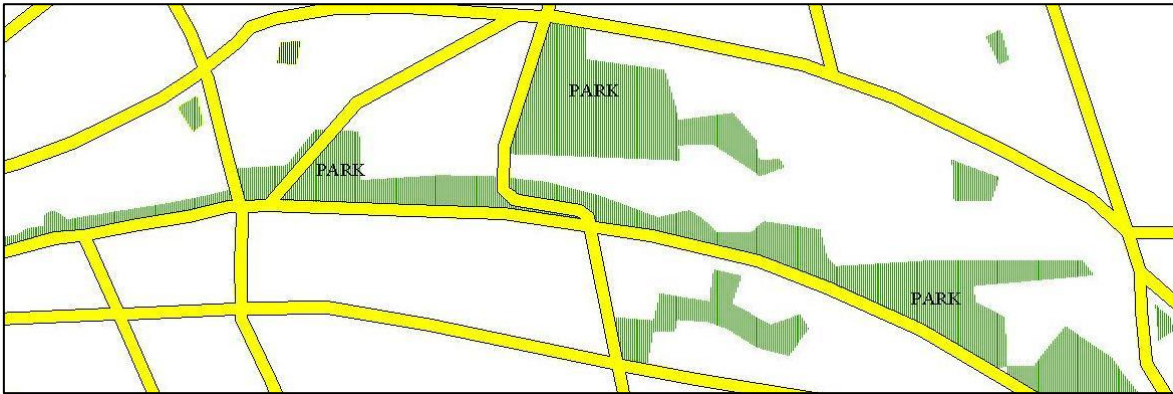
kullanılmasını içerir. Mekânsal tasarımda referans kavramının müzikteki eşdeğeri, üzerine notaların sınırsız kombinasyonlar halinde yazıldığı altlık olan porte çizgisidir. Porte çizgileri müzik için sabit mihenk taslarıdır, besteciye sürekli referans çizgileri sağlarlar. Kentsel mekân tasarımında, alanın belirleyici etki çizgileri de üzerinde tasarımın yaratıldığı benzer bir referans noktası oluşturur. Mekânsal referans, arazinin bir çizgisi, hareketin akış yönü, bir düzenleme aksı ya da bir binanın köşesi olabilir. Bu referanslar hep birlikte mekânsal çevrede değişiklikler veya eklemeler önerileceği zaman düşünülmesi gereken sabit bir bağlantılar sistemi oluştururlar (Trancik,1986). Bu araştırmada, Trabzon kent merkezi (çalışma alanı) bu bağlamda ele alındığında Boztepe, Fatih Parkı, Meydan, Ganitayı (açık yeşil alanları) birbirine bağlayan mekânsal referans çizgisi yoldur. Ancak Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların birbirlerine birleştiren, bağlayan referans çizgisi olarak nitelendirilen yol aksı esasen bu alanların bağlantılarını sağlayabilmiş midir? araştırmada irdelenecektir. Böylece araştırmanın varsayımlarından ‘kontROLSÜZ büyüme, kaçak yapılaşma, artan yapı alanları, kullanım baskısı gibi sebeplerle eskiden birbirleriyle bağlantılı olan açık yeşil alanlar günümüzde sürekliliklerini/devamlılıklarını kaybetmiş noktasal kalmışlardır’ varsayımı sınanacaktır. “Algısal alanımızda bulunan ve aynı yönde giden birimler birbirleriyle ilişkili görünür. Bu algısal eğilimin adı devamlılıktır” (Cüceloğlu, 2010). Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlar aynı aks üzerinde olmalarına rağmen birbirleriyle ilişkileri kontROLSÜZ yapılaşma sonucunda kopmuştur. Bu yüzden açık yeşil alanlar mekânsal açıdan bir sistem oluşturamamaktadır.

Şekil 5’de Hamburg kent merkezinin Google Maps’ den alınan haritası verilmiştir. Bu kent merkezinde, yol aksı referans alındığında açık yeşil alanlar birbirlerinden uzak noktalarda olmalarına rağmen yol kenarı bitkilendirmeleri ile bu alanların birbirleriyle bağlantılı bir hale getirildiği görülmektedir (Şekil 6). Tez çalışmasında Trabzon kent merkezinin 1930-2012 dönemlerindeki açık yeşil alanların mekânsal sürekliliklerinin/devamlılıklarının/bağlantılarının değişimi kentin 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait hâlihazır planları üzerinden çizilen haritalar ile gösterilmeye çalışılmıştır. Çizilen bu haritalar yol aksları ve açık yeşil alanları (boşluklar) içermektedir (Şekil 12, 14, 16, 18). Bu haritalarla amaçlanan kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreç içerisindeki mekânsal bağlantılılıklarının değişimini ortaya koymaktır. Bu yöntemin amacı, ‘Trabzon kent merkezinde denetimsiz yapılaşma, kullanım baskısının artması sonucunda artan yapı alanlarının açık yeşil alanların bağlantılılık/devamlılık/sürekliliklerini koparmış,

kent içerisinde parçalı, dağınık, noktasal kalmışlardır’ varsayımını sınamak ve bulgular elde etmektir.

Şekil 5. Hamburg kent merkezi haritası

Şekil 6. Hamburg kent merkezindeki açık yeşil alanların dağılımı

“Açık yeşil alanların mekânsal açıdan bir sistem oluşturması, onların mekânsal bağlantılılıklarıyla ilgilidir. Mekânsal bağlantılılık ‘kesintisiz bağlantı, birbirini izleme, ardışıklık veya birleşme’ anlamlarına gelir. Mekânsal bağlantısızlık ise, herhangi bir ‘düzeni’ ya da ‘ritmi’ içerisinde barındırmayan mekânların birlikteliği olarak tanımlanabilir”(Önen, 2007). Bu bağlamda Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların birbirini izleyen, düzen ve ritim barındıran alanlar olup olmadıklarına ilişkin de bulgular elde edilecektir.

“Kentsel mekânın bağlantılılığının, fiziksel bazda mekânsal süreklilik özelliğini kapsamaktadır. Kentsel bir mekanın fiziki yönden sürekli olması bu mekana ‘kullanımsal süreklilik’ özelliği kazandırırken, tekrar fiziksel süreklilik mekanın ekolojik yönden

devamlılığının olması özelliğini de doğurur. Yani fiziksel süreklilik kullanımsal ve ‘ekolojik sürekliliğe’ altlık hazırlar. Mekânın fiziksel sürekliliği ‘algısal sürekliliği’ de yaratır”(Önen, 2007). Çalışma alanındaki açık yeşil alanlar bu açıdan değerlendirildiğinde fiziki açıdan sürekliliklerinin sağlanıp sağlanmadığına ilişkin bulgular elde edildikten sonra kullanımsal, ekolojik ve algısal süreklilikleri de buna göre değerlendirilecektir.

“Kentsel açık yeşil alanların “mekânsal” açıdan bir sistem oluşturabilmeleri için birbirleriyle bağlantılı olarak planlanmaları gereklidir. Bugün bu gereklilik bütün dünyada kabul görmektedir. Bağlantılı açık yeşil alanlar bir kentin fiziki yapısının ortaya çıkışında ve kent gelişiminin yönlendirilmesinde etkindir”(Öztürk, 2004).

Bu tez çalışmasında Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlar;

- Mekânsal açıdan bir sistem oluştururlar mı?
- Kent gelişimini yönlendirirler mi?
- Kent içerisinde kesintisiz biçimde birbirleriyle bağlantılı mıdır?

Bu sorulara ilişkin bulgular elde edilecektir. Bu bilgilerden yola çıkarak, tez çalışmasında açık ve yeşil alanlar bağlamında bağlantılılık teorisi bileşenleri/kavramları şunlardır:

Bağlantılılık teorisi \longrightarrow (1) mekânsal bağlantılılık
(2) referans çizgisi

Bu bileşenler belge taraması yöntemiyle geçmiş yıllara ait planlar ve arşivlerden yararlanılarak irdelenecektir. Böylece Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığın değişimine ilişkin bulgular elde edilecektir.

1.4.2.3. Yer Teorisi

Mekânsal tasarımda yer teorisinin özü, ‘fiziksel mekânın işlevlerini’ kültürel ve ‘insani özelliklerini’ anlamakta yatar. Soyut anlamda baktığımızda ‘mekân’, öğeleri fiziksel olarak birbirine bağlama potansiyeline sahip, sınırları ve/veya amaçları belli olan bir boşluktur ve ancak işlevleri, kültürel ve yöresel değerleri ile anlamlıdır ve bir ‘yer’ haline gelir (Trancik 1986). Yer teorisi şekil-zemin ve bağlantı teorilerinin bir adım ötesine gider ve insan ihtiyaçları, mekânın işlevleri, kültürel, tarihsel değerleriyle ilgilenir. Bu tez çalışmasında ‘Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal dağılımları, işlevlerini karşılama düzeylerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmek, bunun yanında hızlı artan yapılaşma ile değişen ve dönüşen Trabzon kent merkezindeki,

açık yeşil alanların mevcut durum ve sorunlarının saptanması, kullanıcı istek ve ihtiyaçları esas alınarak, yeniden ele alınıp, yenileme çalışması yapılmasına yönelik çözüm önerileri ve bir açık yeşil alan arter önerisi getirmek' amaçlandığından yer teorisi bileşenlerinden/kavramlarından mekânın işlevleri ve insani özellikleri çalışma kapsamına alınmış, kültürel ve sosyal değerler irdelenmemiştir. Trabzon kent merkezine bakıldığında kentsel elemanlar fiziksel ve yerellik verileri irdelenerek, açık yeşil alanların işlevlerini karşılama düzeylerine ilişkin bulgular elde edilmesi hedeflenmiştir. Böylece işlevlerini yerini getiremeyen alanlara mı dönüşmüş belirlenerek 'yer' olup olmama özelliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunu somut bir şekilde örneklemek gerekirse, 'Trabzon kent merkezi eskiden bir bütün olarak yapıları ve açık yeşil alanları ile insanlar için nasıl bir 'yer' idi? günümüzde standartlaşmış binalar, insan ihtiyaçlarını karşılayamayan, kullanılmayan ve işlevlerini yerine getirmeyen açık yeşil alanları ile nasıl bir 'yer' dir?' bu sorulara ilişkin yanıtlar aranacaktır.

Yer teorisi, kentsel tasarım teorilerinin üçüncüsü olup insanın karakterleriyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Eğer bir mekâna çevreden gelen (kontekstuel) bir anlam kazandırılabilirse 'yer' adını alabilir. Bu yüzden mekân, fiziksel özelliklerine göre tiplere ve kategorilere ayrılabilmesine karşın; 'karakterini doku, şekil, renk, malzeme' gibi özelliklerde alan yer kavramı kendine özgü bir anlam taşır. Relph 'yer'lerin yalnızca fiziksel özelliklerden daha fazla bir anlam taşıdıklarını vurgular (Relph, 1987). Trabzon kent merkezinin geçmişten günümüze görünümüleri incelenerek yapıların ve diğer kentsel elemanların fiziksel açıdan doku, şekil, renk, malzeme gibi özellikleri bakımından benzer ve bir bütün olarak kendine özgü bir anlam taşıyıp taşımadıkları, geçmişle günümüz arasındaki farkın belirlenmesi hedeflenmiştir.

Christian Norberg-Schulz ise 'Genius Loci' adlı kitabında 'Yer; özel bir 'karaktere' sahip mekandır. Antik dönemlerden beri yerin ruhu tanınmış ve günlük yaşantıda insanın karşısına sık sık çıkmıştır' diyerek yer kavramına yorum getirmiş ve mimarlığın görevinin bu kavramı görselleştirmek, mimarın görevinin ise; insanın yaşaması için anlam dolu yerler yaratmak olduğunu belirtmiştir (Norberg-Schulz,1980). Mekânın anlamı bu tanımlamanın yanında oldukça geniş kapsamlı bir konu olduğundan Trabzon kent merkezinin anlamlı olup olmadığı bu tez kapsamında irdelenmemiştir.

Trancik'in 'Finding Lost Space' adlı kitabında savunduğu gibi; tasarımcılar kentsel mekânı yaratırken; hem fiziksel hem kültürel değerleri de göz önüne almak zorundadırlar. Sadece daha önce şekil-zemin teorisinde anlatılan doluluk boşluklarla yaratılan fiziksel

mekânla kalmayıp; tüm çevrenin sosyal ve kültürel sentezini, mirasını bu mekâna yansıtmalıdırlar (Trancik, 1986).

Yer teorisi konusunda birçok kitabı bulunan Kevin Lynch ise yerelliğin ‘yakın geçmişle’ olduğu gibi ‘yakın gelecekle’ de ilişkili olması gerektiğini, yer ve zamanın insanın küçüklüğünden beri yaşadığı tecrübelerde var olan ayrılmaz bir ikili olduğunu belirtmektedir (Lynch,1960).

‘Yer’, bünyesinde fiziksel ve kronolojik ilişkiler, ‘tarihsel süreklilik, anlam ve ait olma’ hissi barındırır, ‘yer’-sizlik ise anlamın kaybı demektir. ‘Yer’-sizliğin kökleri, standartlaşmış ve otantik olmaktan uzak ortamların yaratıcısı olan küreselleşmede yatar ve monoton, homojen, sıkıcı, her yerde olan, standardize edilmiş, otantik olmayan, sonradan icat edilmiş, plastik, yapay, steril gibi tanımlarda karşılığı bulur. ‘Yer’ olmayan mekânlar, ‘yer’i tanımlayan ‘çeşitlilik, sürprizli olma, belirsizlik, yaşanabilirlik’ gibi karakteristiklerden yoksundur (Arefi, 1999). Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanlar çarpık kentleşme ve kontrolsüz büyüyen yapı alanları sebebiyle sıradan, sıkıcı ve yaşanabilir olmayan alanlara dönüşmesi nedeniyle yaşanabilirlik kavramı bu tez kapsamına dahil edilmiştir. Böylelikle katılımcılara kent merkezindeki açık yeşil alanların yaşabilirliğini değerlendirilmeleri ve öneminin ortaya koyulması hedeflenmiştir.

Yerellik verilerinin yakın gelecekle ilişkili olması gerektiği, ayrıca fiziksel mekânın işlevleri ve kullanıcı özelliklerini anlamak gerektiğinden yola çıkarak Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların günümüz işlevleri ve kullanıcıların demografik durumu anket yöntemiyle irdelenecektir. Bu bilgilerden yola çıkarak, tez çalışmasında açık yeşil alanlar bağlamında yer teorisi bileşenleri/kavramaları şunlardır;

Yer teorisi \longrightarrow (1) insanın demografik özellikleri
(2) mekânın işlevleri

Araştırmanın bu bölümünde anlatılan tüm teoriler ve bu teorilerden ulaşılan kavramlar Tablo 2’de verilmiştir.

1.5. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Koyulması

Kentler; insanların barınma gereksinimini karşılamalarının yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel, dini, siyasal, eğitimsel, rekreasyonel vb. eylemlere olanak sağlamaları ile de çok boyutlu bir nitelik taşımaktadırlar (Kart, 2002). Ancak ülkemizde ikinci dünya

savaşından sonra başlayan ve halen devam etmekte olan hızlı kentleşme olgusu açık yeşil alanların aleyhinde gelişmektedir. Yeşil alanlardaki artış oranı kentlerdeki yapılaşma oranından daha düşük olması sonucu her geçen gün açık yeşil alan miktarı giderek azalmaktadır (Demir, 2004). Kent merkezlerinde ve yakın çevrelerinde yapılan aktif ve pasif yeşil alanlar ve konut düzeyindeki yeşil alanlar halkın rekreatif ihtiyacını karşılamak için yeterli olamamaktadır (Aksoy ve İçmek, 2010). Hızlı kentleşme ile ortaya çıkan bu sorunları çözmek adına kente ilavelerle açık yeşil alanlar eklenmektedir.

1. Böylece kentin fiziksel yapısını oluşturan kitle ve boşluklar arasındaki ilişki bozulmaktadır. Kentte şekil-zemin ilişkisini tanımlayan kitle ve boşluklar arasındaki ilişki yani şekil-zemin ilişkisi değişmektedir.
2. Bu bağlamda yine kentte mekânsal bağlantılılığın temel ögesi açık alanların süreklilikleri/bağlantılılıkları/devamlılıkları bozulmaktadır.

Açık alanlar sadece binalar dışında kalan artık alanları içermez, aksine onlarla birlikte tanımlı ve tamamlayıcı kentsel elemanlardır. Bu kentsel elemanlar arasındaki ilişkiler kurgulanırken tasarım teorilerine(şekil-zemin, mekânsal bağlantılılık, yer teorileri) uygun tasarlanmış olmaları gerekir. Böylece kendilerine yüklenen gerçekleştirmesi gereken kalite değerlerini (yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik, okunaklılık/okunabilirlik) karşılayabilirler.

Bu çalışmada, kentsel tasarım teorilerinden şekil-zemin, bağlantılılık ve yer teorileri; kentteki çarpık kentleşme faktörü ile açık yeşil alanların değişen hangi özellikleri sebebiyle yaşanabilir, işlevine uygun/işlevsel, okunabilir/okunaklı olmadığının ve mekânsal dengenin sağlanamadığının saptanması amacıyla kullanılmıştır.

Bu teorilerin çalışma kapsamına alınması, çalışmanın amacını ve varsayımlarını doğrudan etkilemiştir. Çalışmanın genel amacını kentlerdeki mevcut açık yeşil alanları koruyarak bunların devamlılığını sağlamanın önemi ve gerekliliğini ortaya koymak iken, Trabzon kent merkezi için amaçlar şunlardır:

- Kentteki değişen kitle-boşluk ilişkisinin ve bunun ortaya koyduğu mekânsal bağlantılılığın/sürekliliğin saptanması,
- Kitle-boşluk ilişkisi, mekânsal bağlantılılık, devamlılık/bağlantılılık/süreklilik kavramlarının/bileşenlerinin (Tablo 2) hangilerinin Trabzon kent merkezinin eski planlarında var olduğunun saptanması, hangi kavramların/bileşenlerin varlığının hızlı kentleşme ile giderek kaybolduğunun saptanması,

- Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal dağılımları, işlev görmede başarılı ya da başarısız mekân özelliklerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmektir. Bunun yanında hızlı kentleşme ile değişen ve dönüşen Trabzon kent merkezindeki, açık yeşil alanların mevcut durum ve sorunlarının saptanması, kullanıcı istek ve ihtiyaçları esas alınarak, yeniden ele alınıp, yenileme çalışması yapılmasına yönelik çözüm önerileri ve bir arter önerisi getirmek amaçlanmıştır.

Bu amaçlar aşağıdaki bilgileri desteklemeye yöneliktir;

- Kentsel tasarımın gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri (yaşanabilirlik, işlevine uygunluk, okunabilirlik), ancak kentsel tasarım teorileri (şekil-zemin, mekânsal bağlantı ve yer teorileri) dikkate alınarak yapılan tasarımlarla sağlanır.
- Bir sistem içerisinde, tasarım teorileri dikkate alınarak tasarlanmayan yani rastlantısal oluşan ve göz ardı edilen açık yeşil alanlar, yapı grupları arasında parçalı, dağınık ve düşük nitelikli (düşük nitelikli/yaşanabilir, işlevsel/işlevine uygun ve okunabilir/okunaklı olmayan) hale dönüşecektir. Bu genel bilgiler yanında Trabzon kent merkezi için ileri sürülen varsayımlar şunlardır:
 - Trabzon kent merkezinde tarihsel süreç içinde artan yapı alanları açık yeşil alanlara göre daha baskın hale gelmiştir.
 - Trabzon kent merkezinin 1930' dan günümüze kadar olan süreçteki kitle-boşluk ilişkisi incelendiğinde, dengeli bir dağılımı olan açık yeşil alan sistemi yoktur.
 - Trabzon kent merkezinde zamanla kullanım baskısı artmıştır. Bunun sonucunda kitle ve boşluklardan meydana gelen kentte doluluk-boşluk ilişkisi bozulmuştur.
 - Kitleler yani yapı alanları yatay ve düşeyde büyürken açık yeşil alanlar yani boşluklar birbirinden koparak bağlantılılıkları/devamlılıkları/sürekliliklerini kaybetmiş, parçalı, dağınık ve noktasal kalmışlardır.
 - Trabzon'un kentleşme süreci incelendiğinde, kent ve kent merkezin hızla değişerek büyümüştür. Tasarım teorilerine bağlı kalmadan değişen açık yeşil alanlar, düşük nitelikli, yaşanabilir ve okunaklı olmayan, işlevine uymayan mekânlar haline gelmiştir.

1.6. Araştırma Yöntemi İçinde Yer Alan Teknikler

Araştırmanın bu kısmında, uygulamada kullanılacak araştırma tekniklerine yer verilmiştir. Araştırma, geçmiş, günümüz ve geleceği de kapsayan bir araştırma olmasından dolayı iki farklı yöntem kullanılması araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttıracaktır. Birinci aşamada belge taraması yöntemi, ikinci aşamasında kullanıcıların araştırmaya katılımının gerekliliğinden hareketle, karşılıklı görüşme tekniği ile anket çalışması benimsenmiştir. Böylece bütüncül bir araştırma yaklaşımı uygulanmış olacaktır.

1.5.1. Belgeler

“Çevre davranış araştırmacıları tarihsel sorunları ve geçmiş olayları incelemeye kalktıklarında ne katılımcılarla görüşebilme ne de davranışı gözleme olanağına sahiptir. Böyle durumlarda belgelere dayalı çalışmalar tek çıkar yol gibi görünmektedir. Bazen birçok yöntemin yapabileceğinden fazlasını yapar. Bu konuya iyi bir örnek olarak Goffman’ın çalışmaları verilebilir. Belge tekniği en fazla hayal gücü isteyen tekniktir ve tarihseldir”(Gür, 1996).

Orijinal belgelere, belgenin bulunduğu arşive gitmeye hazır olan biri ulaşabilir, herkes kolayca erişemez. Böyle durumlarda belgelerin kopyalarına ulaşmak daha kolaydır. Yazılı belgenin okunması saatler alabilir; oysa bir tablo veya fotoğraf gibi görsel belgelerden bilgiye daha süratli bir şekilde ulaşılır. Görsel belgelerin tanıklığının diğer bir önemli avantajı da, metin ile daha yüzeysel olarak açıklanması bile daha uzun sürecek, ayrıntıları, süratli ve açık bir biçimde aktarıyor olmalarıdır (Burke, 2003). Bu araştırmada da belgeler yazılı ve görsel belgeler olarak ayrılmıştır. Yukarıda da anlatıldığı gibi görsel belgelerin orijinallerine ulaşmak mümkün olmamış, çoğaltılmış hallerine ulaşılmıştır. Yine söylediği gibi görsel belgeler yazılı belgelere göre daha geniş kapsamlı ve daha ayrıntılı bilgiler aktarmıştır.

“Belgeden yararlanmanın ilk adımı önce dosyalara ulaşmaktır. Bunlar bir resim dosyası, bir belediye veya bir müzenin dosyaları olabilir. Kısaca belgeler, mektuplar, planlar, raporlar, sayımlar, resimler olabilirler. Bunlardan ne tür veri elde edileceğine önceden karar vermek gerekir”(Gür, 1996). Bu tez çalışmasında bu yöntemi kullanırken, belediyeden sağlanan planlar, raporlar, çeşitli fotoğrafçıların arşivlerden alınan fotoğraflar, Trabzon tarihini anlatan yazılı ve görsel kaynaklar belgeleri oluşturmuştur.

Yüzlerce yıllık geçmişe sahip olan Trabzon kenti tarih gelişerek ve değişen mekânsal oluşumlar ile günümüze ulaşmıştır. Araştırma yaklaşımına uygun olarak konu hakkındaki bilgiler, önceden tutulmuş çeşitli yazılı ve görsel kaynak (rapor, fotoğraf, plan, vb.) ve belgelere başvurarak elde edilmiş ve edinilen dağınık bilgileri, tespitleri bir sistem içinde bütünleştirilerek haritalar oluşturulmuş ve bu haritalar üzerinden yorumlar yapılmıştır. Bu haritalar üzerindeki değişim ve dönüşümleri, geçmiş yıllara ait planlar üzerinde gözlemekle elde edilmek istenen veriye ulaşılması amaçlanmıştır (ek 3, ek 4, ek 5).

Geçmişe dönük araştırmalarda çoğu zaman birincil verilere ulaşma ve bunları tarafsız bir şekilde kullanma yönünde bazı güçlükler yaşanması muhtemeldir (Sözer, 2006). Tespit edilen belgelerin temin aşamasında bu yönde zorluklar yaşanmıştır, problemin aydınlatılması her nitelikteki birinci veri kaynakları aranmış ancak çoğunlukla orijinal kaynaklardan yararlanılamamıştır. Orijinal kaynakların kopyalarına ve bazı müdahalelere uğramış kaynaklara ulaşılabilmiştir. Örneğin 1930 ve 1970 yılı Trabzon kent merkezi hali hazır planları Trabzon belediyesinden sağlanmıştır.

Tablo 10. Araştırmadaki periyotlar

Tarihsel Süreç			Mevcut
1930	1970	2002	Günümüz-2012
<ul style="list-style-type: none"> • Şekil-zemin T. • Mekânsal bağlantı T. 	<ul style="list-style-type: none"> • Şekil-zemin T. • Mekânsal bağlantı T. 	<ul style="list-style-type: none"> • Şekil-zemin T. • Mekânsal bağlantı T. 	<ul style="list-style-type: none"> • Şekil-zemin T. • Mekânsal bağlantı T. • Yer T.

Bu çalışmada belge taraması yöntemi kullanılarak, planlı döneme geçilen 1930 dan günümüze kadar olan dönemdeki mekânsal oluşumlar, ile Trabzon kent merkezinin açık ve yeşil alanların dağılımının, ve mekânsal sürekliliklerinin/bağlantılılıklarının, kitle-boşluk ilişkisinin değişimini, literatür ve görsel kaynaklar (rapor, harita, plan, fotoğraf vb.) ile ortaya koymaktır. Ayrıca geçmişten bugüne, toplumsal yapı ile birlikte değişen açık ve yeşil alanların oluşumlarını öncelikli olarak kentsel tasarım teorileri ve bu teorilerden ulaşılan kavramlar (Tablo 2) açısından irdelemektir.

1.5.2. Anket

Anket geliştirilirken en az 30 kişilik bir grup üzerinde ön anket çalışması yapılarak, değerlendirmeye alınan ön anket formlarına göre nihai anket oluşturulmalıdır. Anket

geliştirmede anketin ilk taslağının açık uçlu sorulardan oluşturulması önerilen bir durumdur. Daha sonra bu konular araştırmacıya makul gelen bir şekilde görüşme için düzenlenir ve sıraya konur. Araştırmacı çevresindeki birkaç kişide bu soruların anlaşılabilirliğini dener. Bu denemenin amacı soruların anlaşılabilirliği ve istenilen sonuçların alınıp alınmayacağı konusunda bilgi edinmektedir (Oppenheim, 1966). Böyle bir denemenin daha ilerideki anket geliştirme çalışmalarında gerçeklik olgusunun sağlanması, yanıtların sınıflandırılması veya maddelerin nasıl algılanıp yorumlandığı konusunda yararlı olacaktır (Wolf, 1988).

Pilot çalışma aşamasında son ankete dâhil edilecek sorulara benzeyen çok sayıda soru konulabilir. Bu aşamada soruların çok fazla olduğu, hatta bazılarının açık uçlu olduğu dikkate alınırsa uygulamanın uzun süre alması doğaldır. En az 30 kişinin anketin tüm parçalarını yanıtlamış olması istenen bir durumdur. Böyle bir çalışma ankette yer alacak maddeleri kararlaştırılmasına ve düzenlenmesine yardımcı olur. Aynı zamanda esas çalışmada kodlama ve analizleri kolaylaştırır (Wolf, 1988). Burada önemli bir konuda anket formunun düzenlenmesidir. İyi bir anket formu göze hoş görünmeli, soruların yanıtlanmasını kolaylaştırmalıdır.

Son anket oluşturulmadan önce pilot çalışma yapılmasının soruların anlaşılabilirliği, istenilen sonuçların alınıp alınmayacağı, gerçeklik olgusunun sağlanması, yanıtların sınıflandırılması, soruların nasıl algılanıp yorumlandığı konusunda yarar sağlayacağı birçok çalışma tarafından ispatlanmıştır. Bu yapılan çalışmalar sonucunda, açık veya kapalı uçlu birçok sorudan oluşan ön anket çalışması nihai anketteki kodlama ve analizleri kolaylaştırır. Bütün bu kabullerden dolayı bu tez kapsamında, insanların kent merkezindeki açık ve yeşil alanların işlevlerini yerini getirip getirmediğinin araştırılmasında 4 bölümden oluşan, birçok açık ve kapalı soru bulduran bir ön anket çalışması yapılmıştır (Ek 1). Pilot çalışma yaparken anket, yüz yüze görüşme tekniği ile 30 katılımcıya uygulanmıştır.

Daha çok açık uçlu sorulardan oluşan ön anket çeşitli yöntemlerle değerlendirilerek alınan cevaplara göre son ankette açık ve yeşil alanlarının işlevlerinin sorgulanması amaçlanmıştır (Ek 2). Ön anket formunda açık uçlu sorulardan elde edilen cevaplar kodlanmıştır. Oluşturulan yeni sorular benzer şekilde sorulabilir olduğundan likert tutum sakalısının kullanılması uygun bulunmuştur. Deneğin sıkılmaması için soru sayısı ön anket formundan elde edilen sonuçlara göre azaltılmıştır. Değerlendirilmek istenen kavram bir cümle ile tanımlanır ve kolayca anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Çünkü denekler uzman olmayan gruptan yani alanın kullanıcılarından seçilmiştir. Likert tipi ankette,

derecelenmeler 3, 5, 7 veya 9'lu olabilirler. Ancak değerlendirme sürecinin zorlaştırılmaması için derecelenmelerin gereksiz yere arttırılmaması gerekir. Bunların içinde 5'li likert tipi tutum ölçeği hem analizi daha kolay, hem de en çok kullanılandır. Bu ölçekte 'kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum'a kadar değişen dereceler kullanılır. Katılıyorum ve derecelerini veren yanıtlar olumludur. Katılmıyorum ve derecelerini veren yanıtlar ise olumsuzdur.

Uygulamada hesaplamaların kolaylığı açısından ölçek üzerindeki değerler 1-5 değerine dönüştürülmüştür. Bu ölçeğin bu tez çalışmasında kullanılmasının amacı, Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların işlevlerinin (fiziksel işlevi, bağlantı işlevi, rekreasyon işlevi, estetik işlevi, psikolojik işlevi) ve gerçekleştirmeleri gereken kalite değerlerinin (okunaklılık/okunabilirlik, yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik) karşılanma düzeyini derecelendirilmesini ölçmektir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırma Tasarımının Geliştirilmesi

Bu araştırmanın temel amacı, Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların 1930' dan günümüze kadar olan tarihsel sürecini şekil-zemin ve mekânsal bağlantı teorileri bağlamında; günümüzdeki durumunu ise yer teorisi (kentlinin demografik özellikleri, açık ve yeşil alanların işlevleri) bağlamında irdeleyerek, kentsel tasarım teorilerinin ortaya koyduğu mekânsal ilişkiler açısından Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların değişimleri irdelemektir. Ayrıca kent ve kentliye yaşanabilir, işlevine uygun, okunabilir çevreler sunmak için bir açık yeşil alan arteri önerisi sunmakta diğer bir amaçtır. Araştırmanın temel varsayımı ise, nüfusun artması ve kullanım baskısının neden olduğu Trabzon kent merkezindeki demografik, sosyal, ekonomik değişimler kent mekânlarını özellikle de kentsel açık yeşil alanları değiştirmiştir. Bundan yola çıkarak, araştırmanın uygulama kısmının temelinde şu aşamaları içermesi planlanmıştır:

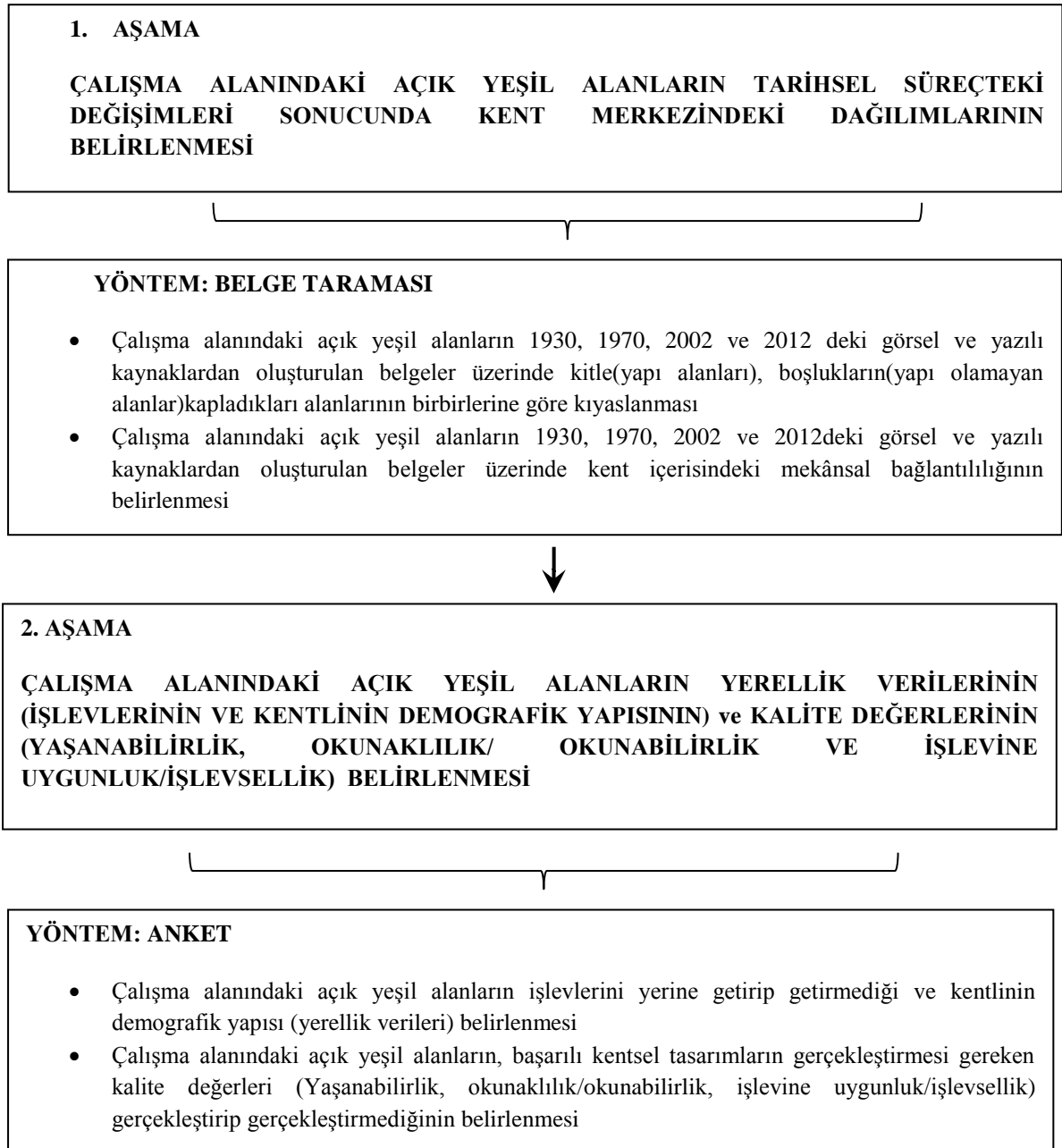
- Kent ve kentsel açık yeşil alanlarla ilişkili olan kentsel tasarım teorilerinin belirlenmesi (literatür taraması)
- Kentsel açık yeşil alanların tarihsel süreçteki değişimlerinin ve günümüz mevcut hallerinin kentsel tasarım teorileriyle ilişkilendirilip irdelenmesi
- Açık yeşil alanların tarihsel süreçteki değişimlerinin şekil-zemin ve bağlantı teorileri bileşenlerine göre belirlenmesi
- Açık yeşil alanların günümüz halinin şekil-zemin, mekânsal bağlantı ve yer teorisi bileşenlerine (yerellik verilerine) göre belirlenmesi
- Açık yeşil alanların günümüz halinin gerçekleştirilmesi gereken kalite değerlerine göre belirlenmesi
- Verilerin bir arada değerlendirilmesi

Bu uygulama aşamalarının her biri için, amaca en uygun veri toplama yöntemi seçilmiştir. Böylelikle kentsel açık yeşil alanların değişimlerinin ve bu değişimin kent ve kentli üzerine olumsuz yanlarının saptanması ve olumsuz değişimlerin iyileştirilmesi amaçlanmıştır.

“Araştırmalarda farklı teknikler bir arada kullanılarak birinin güçlü yanı ile bir diğerinin zayıf yanından kaynaklanan eksikliğini dengeleyen bütüncül bir araştırma yaklaşımı belirlenmelidir” (Mumcu, 2009). Bu nedenle bu tez çalışmasında;

- Belge taraması(Ek 3, 4, 5)
- Anket(Ek 2) kullanılmıştır.

Bunlar doğrultusunda, uygulama çalışmasını oluşturan aşamalar kurgulanmıştır (Şekil 7).

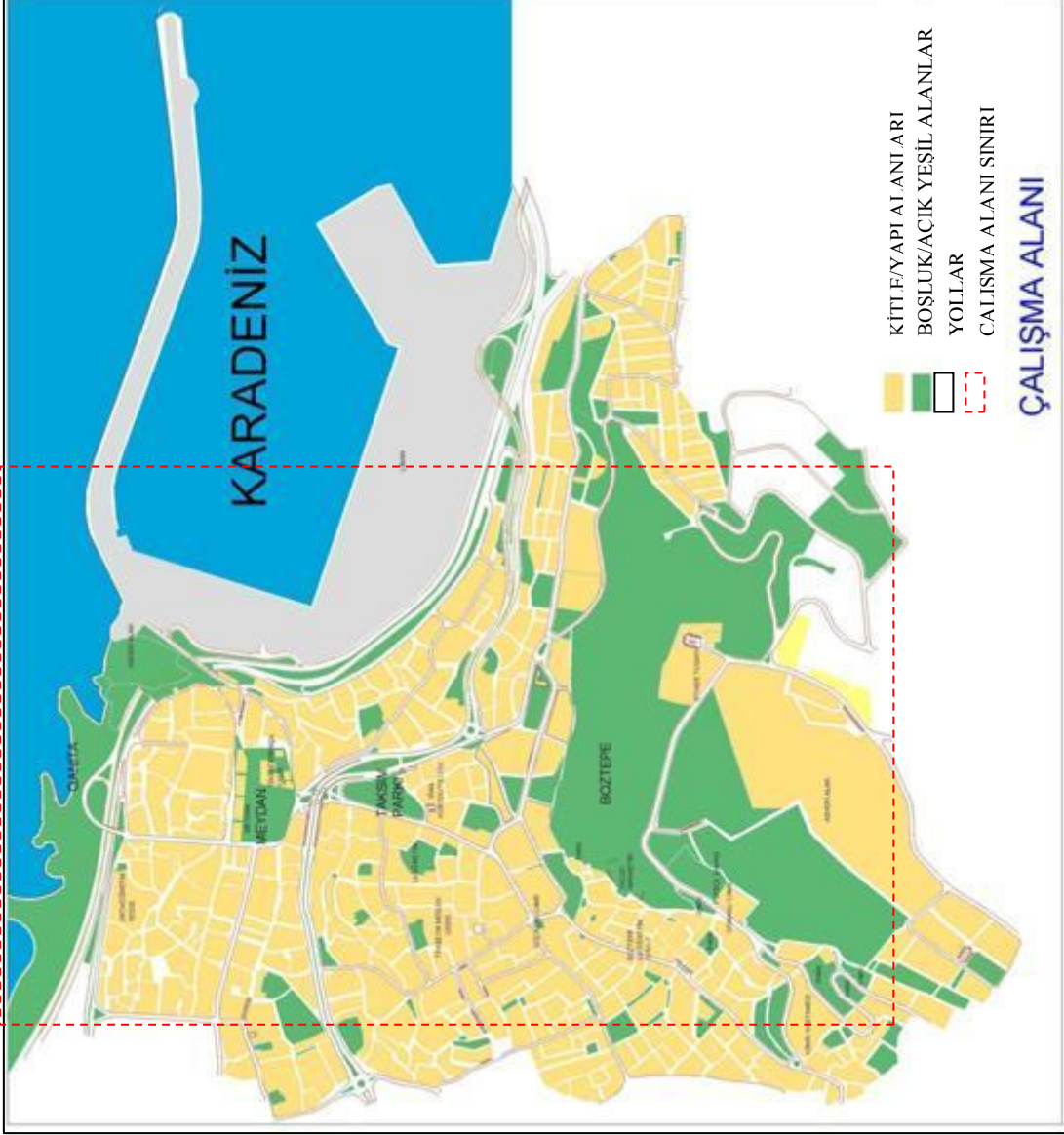

Şekil 7. Uygulama kısmını oluşturan aşamalar

2.2. Çalışma Alanının Seçimi ve Tanımlanması

Yüzlerce yıllık geçmişe sahip olan Trabzon kent merkezi tarih boyunca çeşitli faktörler sebebiyle gelişen ve değişen mekânsal ilişkiler ile günümüze ulaşmıştır.

Çalışma alanı seçilirken öncelikli hedef çalışma sonucunda Trabzon kentine ve kentlisine fayda sağlayacak açık yeşil alan arteri önermek olduğundan bunun için en uygun alan seçilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple Trabzon kenti için planlı döneme geçilen 1930'lardan bugüne kadar olan dönemdeki planlar incelenerek, kentin gelişimine en çok yarar sağlayacak ve kent insanının ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde en yoğun kullanımın olduğu yerlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Lambert'in 1938 yılında hazırladığı planda öngördüğü fikirler çalışmanın nirengi noktasını oluşturmaktadır. Çünkü bugün kentin gelişimine bakıldığında o gün verilen kararların çok doğru olduğu görülmektedir. Lambert eski kentin sağlıklı bir yaşantıya kavuşturulabilmesi için, denize dik yeşil alanların düzenlenmesini öngörmüştür. Bu bağlamda son yıllarda yapılan kent içi açık yeşil alanlarla ilgili çalışmalar da bu karar etkili olduğundan ve kent için olumlu sonuçlar alındığından, denize dik açık yeşil alan arteri önermek bu çalışmanın esas amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tez çalışmasında, Özbilen (1991) 'Kent içi açık alanlar ve dağılımı, tarihi eserler ve gelişen yeni yapılaşma: Trabzon kentinde bir uygulama' başlıklı yayını bu tez çalışması için önemli bir kaynak olmuştur. Bu nedenle bu çalışma referans kabul edilerek, çalışma alanı (Boztepe den itibaren Fatih/Taksim/Aşıklar parkı), Meydan Parkı, Kale Park, Ganita) seçilmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Çalışma alanı sınırı

2.3. Birinci Aşama: Çalışma Alanındaki Açık Yeşil Alan Dağılımının Geçmişten Günümüze Geçirdiği Değişimin Ortaya Koyulması

Birinci aşamada, çalışma alanındaki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki değişimleri sonucunda kent merkezindeki dağılımlarının belirlenmesi olduğundan, geçmiş yıllara ait planların, raporların, anıların, gazete yazıları, fotoğrafların yani tüm belgelerin elde edilmesi ve araştırma kapsamına uygun hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Trabzon kentinin planlı dönemi incelenmiş hazırlanan planlar, raporlar ve fotoğraflar incelenerek bu gibi belgeler yardımıyla üzerinde çalışılacak planlar oluşturulmuştur. Çünkü arşivlerden elde edilen planlar bu araştırma amacıyla birebir örtüşmemiş, yeterli olamamıştır. Örneğin araştırılan kavramlardan kitle ve boşlukların yataydaki değişimleri hali hazır planlarda izlenebilirken, düşeydeki değişimleri ancak fotoğraflar ve imar planı açıklama raporları Bu sebeple planlı döneme ait her belge (plan, rapor, fotoğraf) titizlikle irdelenerek araştırma kapsamında görselleştirilmiştir.

Bu belgeler üzerinden, tez çalışmasının da hedefleri doğrultusunda, planlı döneme geçilen 1937 yılından günümüze kadar dönem düzenli periyotlarda incelenmiştir. Yani başka bir deyişle Trabzon kent merkezinin 1930, 1970, 2002 ve 2012 hali hazır haritaları incelenerek açık yeşil alanların kent merkezindeki dağılımlarının değişimi ortaya koyulmuştur. Bu araştırmanın temel amacı, çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1930'lerden günümüze kadar olan dönemi şekil-zemin ve mekânsal bağlantılılık bağlamında incelemek, kentsel tasarım kavramlarının ortaya koyduğu mekânsal ilişkilerin değişimlerini irdelemektir. Trabzon kent merkezi hızlı kentleşmenin etkisiyle hızla, kontrolsüz büyümüş, hazırlanan planlar tamamen uygulanmamış, artan nüfus sebebiyle kentsel mekânlarda kullanım baskısı artmıştır. Bunun sonucunda;

- 'Kitle ve boşluklardan meydana gelen kentte doluluk-boşluk ilişkisi değişerek bozulmuş, şekil-zemin algısı değişmiş',

- 'Kitleler yani yapı alanları yatay ve düşeyde büyürken açık yeşil alanlar yani boşluklar birbirinden koparak sürekliliklerini/devamlılıklarını/bağlantılılıklarını kaybetmiş, noktasal kalmıştır' varsayımlarından hareketle Trabzon kent merkezi için elde edilen belgelerden yararlanılarak hazırlanan 1930, 1970, 2002, 2012 yıllarına ait hali hazır haritalar üzerinden kitle-boşluk ilişkisi ve açık ve yeşil alanların mekânsal sürekliliklerinin/devamlılıklarının/bağlantılılıklarının belirlenmesi Autocad 2010 programı ile gerçekleştirilmiştir. Bu planlar üzerindeki mekânsal ilişkiler araştırmacı tarafından

değerlendirilirken kent için plancılar ve tasarımcılar tarafından hazırlanan imar planları ve revize imar planları, raporlar dikkate alınmıştır.

I. AŞAMA

AMAÇ: Trabzon kenti hali hazır haritalar üzerinde kitle-boşluk ilişkisi ve açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıklarının/ sürekliliklerinin/devamlılıklarının belirlenmesi

YANITLANMAYA ÇALIŞILAN SORULAR:

- Trabzon kent merkezindeki kitle-boşluk ilişkisi ve açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıkları/ sürekliliklerini/devamlılıklarını eskiden nasıldı, günümüzde nasıl ve bu süreç nasıl gelişmiştir?
- Trabzon kent merkezindeki kitle-boşluk ilişkisi ve açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıklarının/ sürekliliklerinin/devamlılıklarının eski ile günümüzdeki farklılıkları nelerdir?

TEKNİK ÖZELLİKLER:

- Belgeler; görsel belgeler (imar planı, revize imar planı, hali hazır haria, fotoğraf), yazılı belgeler (rapor, kitap, ...vb.)

ELDE EDİLECEK BULGULAR:

1. Kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki kitle-boşluk ilişkisinin değişiminin belirlenmesi

1930 hali hazır haritası üzerinde;

1970 hali hazır haritası üzerinde;

2002 hali hazır haritası üzerinde;

2012 hali hazır haritası üzerinde;

- açık yeşil alanları (boşluklar)
- yapı alanları(kitleler)nın belirlenmesi

2. Kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki mekânsal bağlantılılığının değişiminin belirlenmesi

1930hali hazır haritası üzerinde;

1970 hali hazır haritası üzerinde;

Şekil 9. I aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular

2.3.1. Belge Taraması

Bu tez çalışmasında kent merkezindeki açık yeşil alanların tarihsel süreçteki mekânsal ilişkilerinin (kitle-boşluk ilişkisi ve mekânsal bağlantılılık) değişimlerinin değerlendirilmesi, belge taraması yöntemini kullanarak mümkün olmuştur (Ek 3,4,5).

Tablo 11. Görsel ve yazılı kaynaklarda kitle-boşluk ve mekânsal bağlantılılığı ifade eden kavramlar

Belgeler	Kitle-boşluk İlişkisini İfade Eden Kavramlar	Mekânsal Bağlantılılık İlişkisini İfade Eden Kavramlar
Görsel Kaynaklar Üzerinde	Yapı alanı=Kitle Açık yeşil alan=Boşluk	Referans çizgisi=yol Mekânsal bağlantılılık
Yazılı Kaynaklar İçerisinde	Bina=kitle Bina parseli =kitle Meydan= boşluk Park=boşluk Yol=boşluk	Mekânsal bağlantılılık yazılı kaynaklar üzerinden irdelenmemiştir.

Araştırmada açık yeşil alanların 1930 yılından günümüze kadar olan sürecini ortaya koyabilmek için belediye arşivlerinden elde edilen görsel kaynaklar (planlar, fotoğraflar) ve yazılı kaynaklar (raporlar) araştırmadaki belgeleri oluşturmuştur. Bunlardan;

2.3.1.1.Görsel Kaynaklar

Görsel kaynaklar (plan, fotoğraf, harita) Autocad 2010 programı kullanılarak tez amacına uygun şekilde hazırlanmıştır. Böylece bu haritalar üzerinden, çalışmanın amacı olan açık ve yeşil alanların mekânsal ilişkilerinin değişimi irdelenmiştir.

Bunun için araştırmanın birinci aşaması, kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal ilişkileri ve tarihsel süreçteki değişiminin incelemek amacıyla plan, fotoğraf ve harita gibi belgelerden yararlanılarak;

- 1930 yılına ait kent merkezinin hâlihazır planı
- 1970 yılına ait hâlihazır planı
- 2002 yılına ait hali hazır planı
- 2012 yılına ait hâlihazır planı Autocad 2010 programında çizilmiştir.

Bu planların her biri üzerindeki yapı alanları(kitle), yapı olmayan alanlar (boşluklar) belirlenmiştir. Bunun sonucunda;

- 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait kent merkezinin hâlihazır planındaki kitle ve boşluklar plan üzerindeki gösterilirken şekil-zemin (kitle-boşluk)algısı nasıldır? belirlenmiştir.

Yine aynı şekilde bu planların her biri üzerinde açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıkları, süreklilikleri yani mekânsal ilişkileri Autocad 2010 programında çeşitli grafik anlatım teknikleriyle gösterilmiştir. Bunun sonucunda;

- 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait kent merkezinin hâlihazır planındaki açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıkları, süreklilikleri plan üzerindeki gösterilmiştir.

1930, 1970, 2002, 2012 yıllarına ait hali hazır planlar üzerinde gösterilen kitle, boşluk, referans çizgisi, mekânsal bağlantı/süreklilik kavramları bir tabloda verilmiştir. Bu tablolarda her bir kavram ilgili hali hazır planı incelenerek o kavramı ne oranda barındırdığını araştırmacı tarafından % ve farklı şekillerde ifade edilmeye çalışılmıştır.

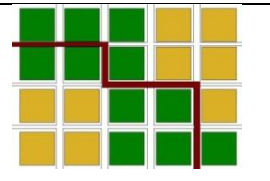
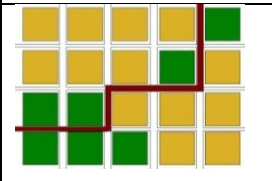
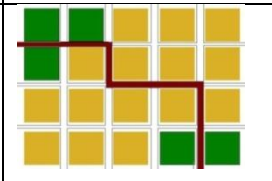
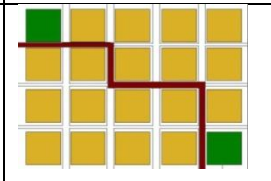

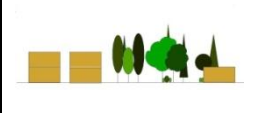

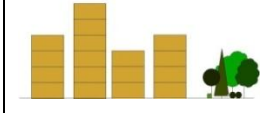
Örneğin ‘kitle’ ve ‘boşluk’ ların 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait hali hazır planlarında kapladıkları alanlar hesaplanarak araştırmacı tarafından % oranlar şeklinde belirlenmiştir. Buna oranlara bağlı olarak da 1930, 1970, 2002 ve 2012 hali hazır planlarındaki kitle-boşlukların dağılımının dengesi yine araştırmacı tarafından 1930, 1970, 2002 ve 2012 birbirleriyle kıyaslanarak belirlenmiştir. Kitle ve boşluklarla ilgili diğer bir husus ise hali hazır planlar üzerinde gösterilen yataydaki değişimin yanında düşeyde de bir değişim söz konusudur. Düşeydeki değişimi göstermek amacıyla da 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait fotoğraflar/ görünümler verilmiştir. Böylece fotoğraflardan/ görünümlerden kitlelerin yani yapıların kat yüksekliklerinin ne oranda arttığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde kitle-boşluk arasındaki ilişki verilmiştir.

‘Referans çizgisi’ ve ‘süreklilik’ kavramları da 1930, 1970, 2002, 2012 yıllarına ait hali hazır planlar incelenerek açık yeşil alanların aralarındaki mesafeler araştırmacı tarafından ölçülmüştür. Bu ölçümlere göre açık yeşil alanların süreklilikleri ya da parçalı dağılım olup olmadığı araştırmacı tarafından 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait hali hazır planlar kıyaslanarak belirlenmiştir.

Örnek bir uygulama;

Aşağıdaki tablo 13 de 1950, 1970, 1990 ve 2010 yıllarına ait hali hazır plan ve görünümüleri/fotoğrafları verilen kentsel alanın kitle, boşluk, ve açık yeşil alanların süreklilikleri belirlenmesi:

Tablo 12. Örnek uygulama

1950 Hali Hazır Plan	1970 Hali Hazır Plan	1990 Hali Hazır Plan	2010 Hali Hazır Plan
			
			
Görünüm/fotoğraf	Görünüm/fotoğraf	Görünüm/fotoğraf	Görünüm/fotoğraf

Tablo 13. Örnek uygulama ya ait saptamalar

1950	Şekil zemin teorisi	Kitle	%45
		Boşluk	%55
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında süreklidir
1970	Şekil zemin teorisi	Kitle	%65
		Boşluk	%35
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında 1990 ve 2010 göre daha süreklidir
1990	Şekil zemin teorisi	Kitle	%75
		Boşluk	%25
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında 2010'a göre süreklidir
2010	Şekil zemin teorisi	Kitle	%90
		Boşluk	%10
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar dağınık, parçalıdır.

Örnek uygulamaya ait 1950, 1970, 1990 ve 2010 yıllarına ait hali hazır plan ve görünümüleri verilen alanın kitle, boşluk oranları ve bunların dağılımları ve açık yeşil alanların süreklilikleri tablo 13 deki gibi araştırmacı tarafından çeşitli ölçüt ve kıyaslamalara göre belirlenmiştir. Hali hazır planlar üzerinde kitle-boşlukların yataydaki değişimi görülürken düşeydeki değişimde fotoğraflar/görünümler üzerinde görülür.

Trabzon kent merkezine ait 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait hali hazır planlar ve görünümüleri/fotoğraflar birbirleriyle kıyaslanarak örnek uygulamada olduğu gibi araştırmacı tarafından bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

2.3.1.2. Yazılı Kaynaklar

Yazılı kaynaklardan (imar planı açıklama raporu) ise tez çalışmasında araştırılan kavramların (Tablo 2) metin içerisinde geçtiği bölümler tarama tekniği ile tespit edilmiş bir sistem içerisinde birleştirilmiş ve yorumlar yapılmıştır. Böylece çalışma alanındaki açık ve yeşil alanların dağılımlarının değişimi tüm belgelerden yararlanılarak bütüncül bir şekilde irdelenmiştir.

Bunun için araştırmanın birinci aşaması, kent merkezindeki açık yeşil alanların mekânsal ilişkileri ve tarihsel süreçteki değişiminin incelemek amacıyla imar planları açıklama raporlarından yararlanılarak;

- Bu belgelerin her biri taranıp, okunarak konu ile ilgili kısımlar not alınmış,
 - İlgili kısımlar üzerindeki yapı alanları (kitle), yapı olmayan alanların(boşluklar) dağılımları ile ilgili;
 1. Yapı parselleri, Yapı yükseklikleri =kitle
 2. Meydan, Park, Yollar, Sahil =boşluklar ile ilgili bölümler toplanmıştır.

Bu kısımlar okunarak yorumlanmış ve bulgulara ulaşılmıştır.
 - Açık yeşil alanların Mekansal bağlantılılıkları yazılı kaynaklar üzerinden irdelenmemiştir. Çünkü görsel kaynaklardan açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılıklarına ilişkin değişim tam anlamıyla ifade edilebilmiştir.

2.4. İkinci aşama: Çalışma Alanındaki Mevcut Açık ve Yeşil Alanların Yerellik Verilerinin ve Kalite Değerlerinin Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi

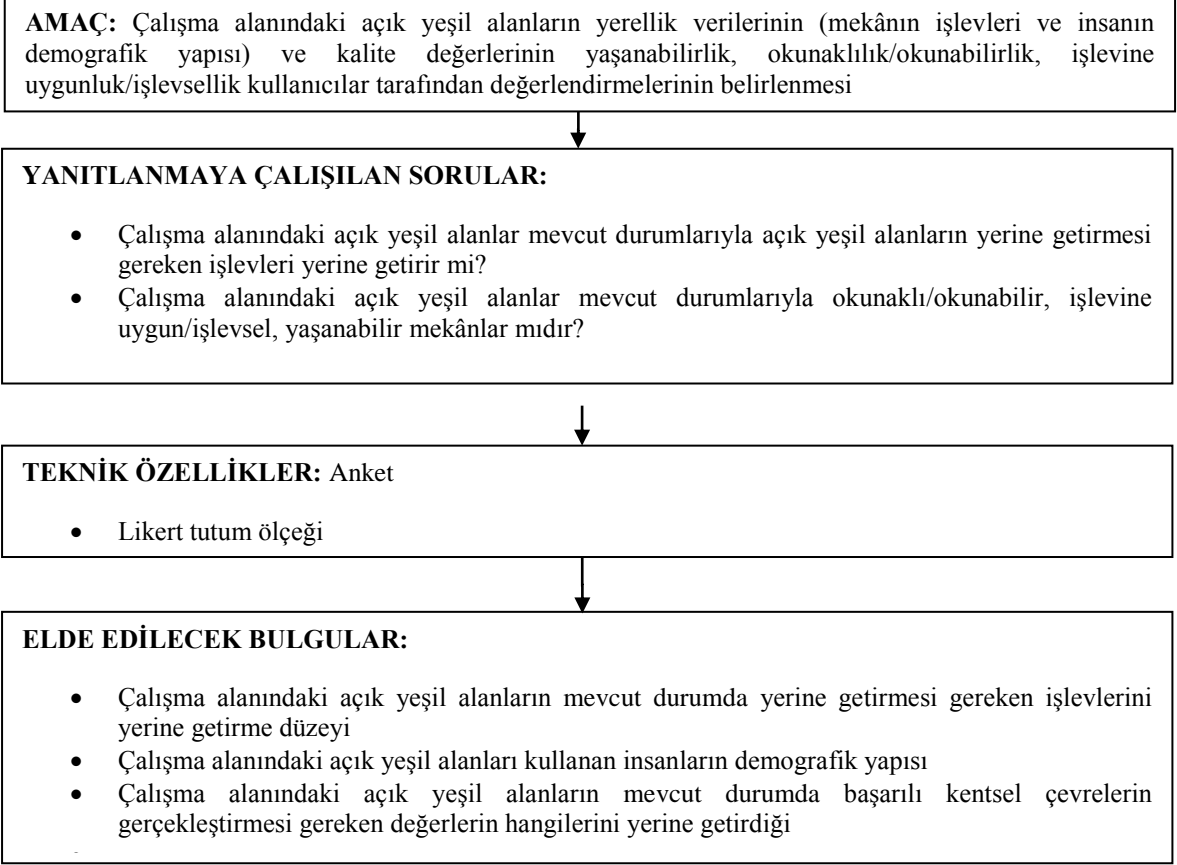
Daha önce başarılı kentsel tasarımların gerçekleştirilebilmesi için tasarımcıların şekil-zemin, mekânsal bağlantı ve yer teorilerini bütüncül bir şekilde ele alması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Yapılan çalışmaların ilk aşamasında şekil-zemin ve mekânsal bağlantılılık teorilerinden ulaşılan kavramlar araştırılmıştır. İkinci aşamada, yani bu bölümde ise yer teorisinden ulaşılan kavramların/bileşenlerin (mekânın işlevleri ve kullanıcıların demografik özellikleri) ve (yaşanabilirlik, okunaklılık/okunabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik) faktörlerinin/kalite değerlerinin çalışma alanında araştırılması amaçlanmıştır.

‘Çalışma alanındaki açık yeşil alanlarının mevcut halleriyle birbirinden kopuk ve küçük parçalar halinde yerleşimler arasına dağılmış olduğu, başarılı kentsel tasarımların gerçekleştirilmesi gereken değerleri gerçekleştirmediği, işlevleri açısından kentin ve kentinin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve bu yüzden kullanılmadığı’ ve ‘Çalışma alanındaki açık yeşil alanlarının mevcut halleriyle, başarılı kentsel tasarımlar olmadığı ve gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri (yaşanabilirlik, okunaklılık/okunabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik) gerçekleştirmediği,’ varsayımlarından hareketle;

- Kentsel açık yeşil alanların yerellik verilerinin (fiziksel, bağlantı, rekreasyon, estetik, psikolojik, sosyolojik işlevleri ve kullanıcının demografik yapısı) ve gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri (yaşanabilirlik, okunaklılık/okunabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik) Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanları kullanan katılımcılar tarafından değerlendirilmesi ve böylece varsayımların sınanması bu aşamanın hedeflerindedir.

Amaç, birinci aşamada belgeler yöntemiyle irdelenen şekil-zemin ve mekânsal bağlantı teorilerinden sonra ikinci aşamada yer teorisini ve kalite değerlerini de anket yöntemiyle irdelenmek ve böylece ‘Trabzon kentinin yaşadığı hızlı kentleşme süreci incelendiğinde, kent ve kent merkezin denetimsiz değişerek, tasarım kavramlarına (Tablo 2) uymayan değişimleri sonucunda açık yeşil alanların başarılı kentsel çevreler olmadığı’ varsayımının sınanmasıdır.

II. AŞAMA

Şekil 10. II. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular

2.4.1. İkinci Aşamadaki Anket Soruların Belirlenmesi

Son anket formu oluşturulmadan önce pilot çalışma yapılmasının soruların anlaşılabilirliği, istenilen sonuçların alınıp alınmayacağı, gerçeklik olgusunun sağlanması, yanıtların sınıflandırılması, soruların nasıl algılanıp yorumlandığı konusunda yarar sağlayacağından, açık veya kapalı uçlu sorulardan oluşan ön anket çalışması yapılarak son anket oluşturulmuştur. Kent merkezindeki açık yeşil alanların mevcut durumlarının araştırılmasında 4 bölümden oluşan, birçok açık ve kapalı soru bulunduran bir ön anket çalışması yapılmıştır. Pilot çalışma yaparken anket, yüz yüze görüşme tekniği ile 30 katılımcıya uygulanmıştır.

Ön anket çalışmasında 1. Bölüm kullanıcıların demografik yapısı, 2. Bölüm kullanıcıların açık yeşil alanları kullanımları ile ilgili sorular örneğin kullanım amaçları, kullanım zamanları, kullanım sıklıkları... vb., 3. Bölüm açık yeşil alanların işlevleri ile

ilgili, 4. Bölüm ise açık yeşil alanların süreklilikleri ile ilgili soruları içermektedir (Ek-1). Bu anket çalışması, çalışma alanı (Boztepe, Taksim parkı, Meydan parkı, Kale park ve Ganita'dır) boyunca yapılmıştır. Bazı sorular ise açık uçlu hazırlanmış ve deneklerin düşünceleri, ihtiyaçları, sıkıntıları kısacası istekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tüm anketler temmuz ayında hafta sonu uygulanmıştır.

Kullanıcılarla yapılan ön anketler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social – Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket) paket programı kullanılmıştır. Ön anketler, % 95 güven derecesine göre değerlendirilmiştir. Açık uçlu soruların ise önce alınan cevaplara ve oluşturulan gruplara göre kodlaması yapılmıştır. Tüm sorular yüzde ve sıklık durumlarına göre değerlendirmeler yapılmıştır. Böylece son anket oluşturulurken bu değerlendirmeler etkili olmuştur(Ek-2).

Oluşturulan son ankette Likert tutum skalasının kullanılması uygun bulunmuştur (Ek-2). Deneğin sıkılmaması için soru sayısı ön anket formundan elde edilen sonuçlara göre azaltılmıştır. Değerlendirilmek istenen kavram bir cümle ile tanımlanmış ve bu kavramlar deneklerin anlayabilecekleri ifadelerle dönüştürülmüştür. Çünkü denekler uzman olmayan gruptan yani alanın kullanıcılarından seçilmiştir. Likert tipi ankette, değerlendirme sürecinin zorlaştırılmaması için derecelenmelerin gereksiz yere arttırılmamış, 5'li Likert tipi tutum ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekte 'kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum'a kadar değişen dereceler kullanılır. Katılıyorum ve derecelerini veren yanıtlar olumludur. Katılmıyorum ve derecelerini veren yanıtlar ise olumsuzdur. Uygulamada hesaplamaların kolaylığı açısından ölçek üzerindeki değerler 1-5 değerine dönüştürülmüştür. Bu ölçeğin bu tez çalışmasında kullanılmasının amacı, çalışma alanındaki açık yeşil alanların işlevleri (fiziksel işlevi, bağlantı işlevi, rekreasyon işlevi, estetik işlevi, psikolojik işlevi ve sosyolojik işlevi) ve gerçekleştirmeleri gereken kalite değerlerinin (yaşanabilirlik, işlevsellik ve okunabilirlik) ölçmektir. Hızlı kentleşme nedeniyle yaşanabilirliğini, işlevlerini ve kalitesini kaybeden açık yeşil alanların kullanıcılar tarafından derecelendirilmesini ölçmektir.

Tablo 14. Katılımcı anketinde yer alan, kalite değerleri ve işlevlere karşılık gelen ifadeler

Kalite değerleri ve İşlevler	Kalite değerleri ve İşlevlere Karşılık Gelen İfadeler
‘Yaşanabilirlik’ kalite değeri Lynch (1985) Aksoy (1987) Hillier (1983) Tekeli (2011)	1. İnsanların yaşamını sürdürebilmelerine elverişli olma.
‘İşlevsellik/işlevine uygunluk’ kalite değeri Lynch (1985) Aksoy (1987) Hillier (1983) Tekeli (2011)	1. İşlevlerini/fonksiyonlarını başarıyla yerine getirebiliyor olma.
‘Okunaklılık/okunabilirlik’ kalite değeri Lynch (1985) Aksoy (1987) Hillier (1983) Tekeli (2011)	1. Kendilerine has ve çevresiyle uyumlu olma.
Fiziksel işlev Aydemir (1999) Öztan (1968) Değirmencioğlu (1998) Gül, Küçük (2001)	1. İnsan ile yapı arasında ölçüsel bir denge kurulması. 2. Kentin fiziksel yapısının monoton geometrisini ve yüksek yapılaşmanın insanı ezen etkisini yumuşatır. 3. Kentin doluluk-boşluk dengesini sağlar.
Bağlantı işlevi Richter (1981) Öztan (1968) Şahin (2010) Gül, Küçük (2001)	1. Kent içi sirkülasyon da kolaylık sağlar. 2. Bir sınırın veya yüzeyin sürüp gitmesi(bir caddenin hattı).
Rekreasyon işlevi Richter (1981) Aydemir (1999) Şahin (2010) Atalay (2008) Öztan (1968) Aksoy (2004)	1. Bireyin ve toplumun aktif ve pasif rekreasyonel gereksinimlerinin karşılanması için olanaklar sunar. 2. İnsanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlamaktadır. 3. Genç, yaşlı, kadın, erkek, engelli, sağlıklı, her gruptan insanı bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlamaktadır 4. Kentte yaşayan biri olarak açık yeşil alanların kullanılması
Estetik işlev Atalay (2008) Öztan (1968) Richter (1981) Tercan(1994) Gül, Küçük (2001) Leszcynski (1999) Aslanboğa (2002) Moore (2002)	1. Gösterişli açık mekânlar tasarlanması kentin estetik değerinin artmasını sağlayabilmektedir. 2. Kentsel yeşil alanlarda yer alan bitki materyalinin ölçü, form, doku, renk özellikleri kent insanını cezbedici bir estetik varlık olarak değer taşımaktadırlar. 3. Kentlerin gelişimini yönlendirme, kent estetiği ve imajına katkı sağlama
Psikolojik işlev Aydemir (1999) Ulrich (1984) Kuter (2007) Ladermann,Trachsel (1968) Jackson (2003)	1. Yeşil alanlar doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi, ferahlık hissi verir. 2. Kentlinin psikolojik doyumunu artırır.
Sosyolojik işlev Ulrich (1984) Urge (2004) Chiesure (2004)	1. Kentsel açık yeşil alanların kullanımı, insanlar arasındaki sosyal iletişimi de artırmaktadır.

Bu aşamada ön anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve literatür taraması ile saptanan;

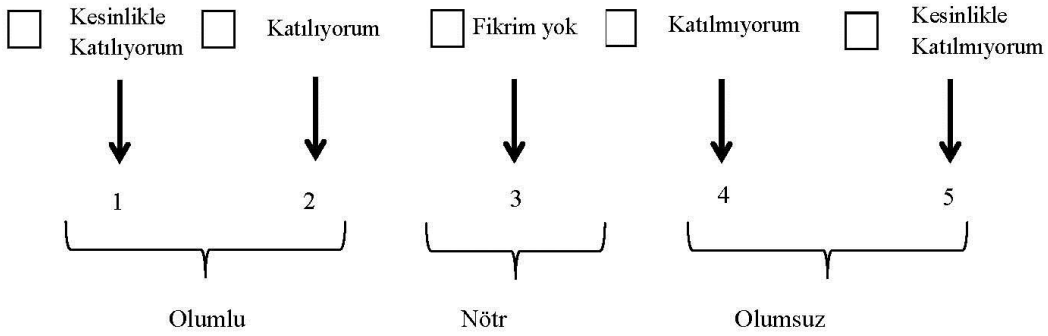
- Açık yeşil alanların gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri;
 - Yaşanabilirlik
 - İşlevsellik/işlevine uygunluk
 - Okunaklılık/okunabilirlik
- Açık yeşil alanların yerellik verileri;
 - İşlevleri
 - a) Fiziksel işlevleri
 - b) Bağlantı işlevleri
 - c) Rekreasyon işlevleri
 - d) Estetik işlevleri
 - e) Psikolojik işlevleri
 - f) Sosyolojik işlevi

Değerlendirilen soruların cevapları istatistiki analizlerle bu işlevlerin ve kavramların, ‘Çalışma alanındaki mevcut açık yeşil alanlarda bulunmadığı ve hızlı kentleşme gibi nedenlerle zaman içinde işlevlerini yerine getiremeyen yaşanabilir ve okunaklı olmayan mekânlara dönüşmüştür’ varsayımı sınanabilmiştir.

Katılımcıların bu ifadelere katılma dereceleri 5’li olup ‘kesinlikle katılıyorum’, ‘katılıyorum’, ‘fikrim yok’, ‘katılmıyorum’, ‘kesinlikle katılmıyorum’ değerlendirmelerini içerir.

Örnek soru;

Çalışma alanındaki mevcut açık yeşil alanlar, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlar.

Katılımcılar tarafından likert tutum skalası ile yanıtlanan veriler, her soru için tablolar haline getirilmiştir. Bunlar tablolarda, her soru için dağılımı ve bu dağılımların frekans değerleri verilmiştir.

Frekans dağılımının yapılmasının amacı, katılımcıların açık yeşil alanların yerellik verileri ve kalite değerlerini değerlendirdiklerinde, yoğunluğun daha çok hangi değerde olduğunu ortaya koymaktır.

2.4.2. Anket Süreci

İkinci aşamada kullanılan anket çalışması 2012 yılının mart ayında hafta içi ve hafta sonu günlerde 112 kişi ile yapılmıştır.

- Araştırmacı çalışma alanındaki açık yeşil alanlarda (Ganita, Meydan, Taksim Parkı, Boztepe) ve yakın çevresinde bulunan kişilere, KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü bünyesinde yapılmakta olan bir araştırma için, çalışma alanındaki açık yeşil alanlarla ilgili bir anket yapıldığını, katılmak isteyip istemediklerini sormuştur.
- Katılımcıların seçiminde özellikle açık yeşil alanların kullanıcılarının seçimine özen gösterilmiştir. Bunun amacı anket değerlendirmelerine ilişkin daha güvenilir sonuçlar elde etmektir.

2.4.3. Anket Sonuçlarının Çözümünü İstatistiksel Verilere Dönüştürülmesi

Kullanıcı grubun değerlendirmelerini yaptığı, 5'li likert tutum skalası ile elde edilen yanıtlar, SPSS programına, 'Kesinlikle katılıyorum'=1' den 'kesinlikle katılmıyorum'=5'e kadar giden puanlamalar kullanılarak tabloya girilmiştir. Soruda geçen ifadeler göre 1 ve 2 değerleri olumlu, 4 ve 5 değerleri olumsuz olarak bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

Böylece açık yeşil alanların gerçekleştirilmesi gereken kalite değerleri ile işlevleri açısından sahip oldukları ortalama değerler hesaplanabilmiştir. Saptanan tüm bu bilgiler bulgular kısmında ele alınmış ve irdelenmiştir.

3. BULGULAR VE İRDELEME

3.1. Birinci Aşama; Çalışma Alanındaki Açık Yeşil Alanların Dağılımının Değişimine İlişkin Bulgular

Çalışmanın araştırma yöntemi kısmında belirtildiği gibi, belge taraması süreci çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1930 yılından günümüze kadar olan dönemdeki dağılımlarının değişimine dair veri toplama aşamasıdır. Trabzon kent merkezinin tarihsel süreçteki değişimi sonucunda kitle ve boşlukların ve mekânsal ilişkilerin nasıl değiştiği analiz edilmiştir. Bunun için Trabzon kentinin planlı dönemi incelenmiş hazırlanan planlar, raporlar, gravürler, ve fotoğraflar incelenerek bu gibi belgeler yardımıyla üzerinde çalışılacak planlar oluşturulmuştur. Ayrıca açıklayıcı olduğu düşünülen yazılı metinlere de yer verilmiştir.

Bu planlar (1930, 1970, 2002, 2012 hali hazır planlar) üzerinde kitle ve boşluklar, mekânsal bağlantılılıkları belirlenerek Autocad 2010 programı kullanılarak gösterilmiştir. Hazırlanan planlarda irdelenen mekânsal ilişkiler (Kitle-boşluk, mekânsal bağlantılılık) yazılı kaynaklar yardımıyla mevcut durumu ortaya koyulmuş, imar ve revize imar planları ile kıyaslanarak araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. İmar planlarının uygulanma düzeyleri 1930,1970, 2002 ve 2012 hali hazır planlar üzerinde, raporlar ve çeşitli yazılı kaynaklar yardımıyla belirlenmiştir. Bunun sonucunda;

- Trabzon kent merkezinin 1930'da, 1970'de, 2002' de ve 2012 deki hali hazır planlar üzerinde kitle-boşlukların değişim süreci
- Açık yeşil alanlar yani boşluklar 1930 da, 1970 de, 2002' de ve 2012deki hali hazır planlar üzerinde mekânsal sürekliliklerinin değişim sürecinin belirlenmesi Autocad 2010 programı ile gösterilmiştir. Ayrıca daha öncede belirtildiği gibi erişilen yazılı, görsel tüm kaynaklar bu bölümde irdelenmiştir.
- Yazılı, görsel tüm kaynaklar ile Autocad 2010 programı gösterilen ve mevcut olan mekânsal ilişkilerin; imar planı açıklama raporlarında yer alan kararlarla kıyaslanmıştır.

3.1.1. 1930, 1970, 2002 ve 2012 Yıllarına Ait Belgeler Üzerinde Çalışma Alanının Kitle-Boşluk İlişkisi ve Açık Yeşil Alanların Mekânsal Bağlantılılıklarının Değişimine İlişkin Bulgular

3.1.1.1. Görsel belgeler

1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait hali hazır planlar üzerinde kitle ve boşlukların kapladıkları alanlar araştırmacı tarafından Autocad 2010 programı yardımıyla hesaplanmış ve % oranlara çevrilmiştir. Buna göre

- 1930 yılı hali hazır planı üzerinde kitleler %38 oranında boşluklar ise %62,
- 1970 yılı hali hazır planı üzerinde kitleler %58 oranında boşluklar ise %42 oranında,
- 2002 yılı hali hazır planı üzerinde kitleler %66 oranında boşluklar ise %34 oranında,
- 2012 yılı hali hazır planı üzerinde kitleler %69 oranında boşluklar ise %31 oranında alan kaplamaktadır.

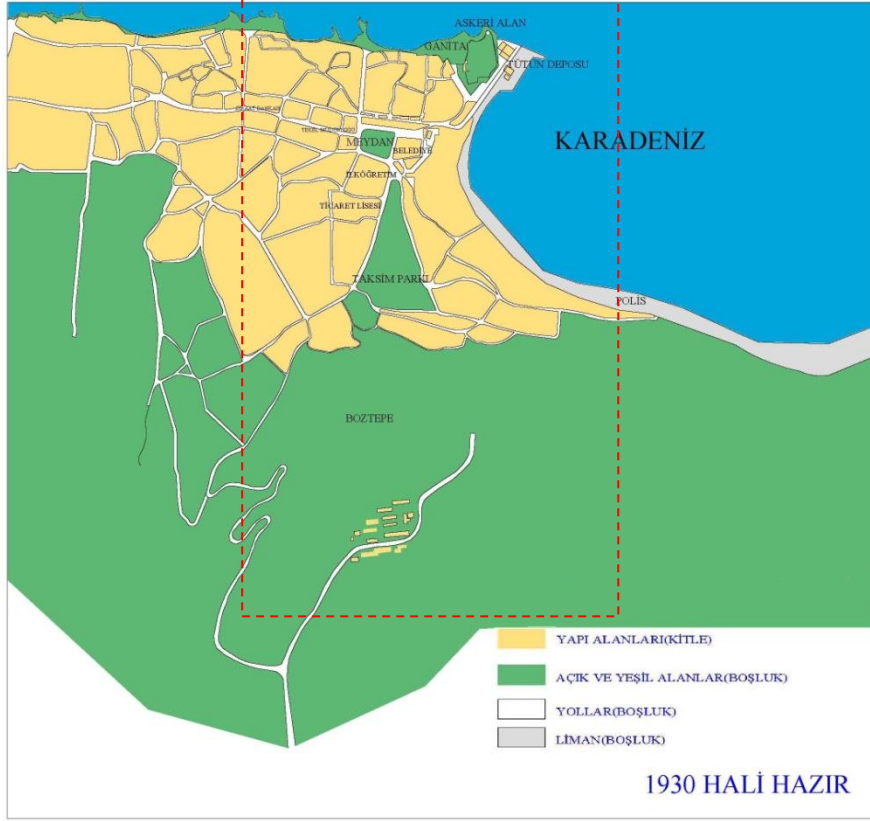
Bağlantılılık/ süreklilik kavramı/bişeleşeni ise 1930, 1970, 2002 ve 2012 yıllarına ait tüm hali hazır planlar üzerinde yol aksı referans alınmış buna göre de açık yeşil alanların aralarındaki mesafeye (yakınlığı yada uzaklığına) bakılarak birbirlerine göre araştırmacı tarafından kıyaslanarak belirlenmiştir. Buna göre:

- 1930 yılı hali hazır planı üzerinde açık yeşil alanlar (Ganita, Meydan ve Taksim parkı, Boztepe) sürekli olduğu,
- 1970 yılı hali hazır planı incelendiğinde ise kitlelerin artarak açık yeşil alanların (Ganita, Meydan ve Taksim parkı, Boztepe) sınırlarını küçülttüğü ve açık yeşil alanları birbirinden kopardığı saptanmıştır. 1970 yılına ait plan üzerindeki açık yeşil alanların sürekliliği 1930 yılına göre daha süreksiz, parçalı olduğu,
- 2002 ve 2012 yıllarına hali hazır planlar incelendiğinde ise kitlelerin 1970 ve 1930 yıllarına göre kitlelerin daha da arttığı ve açık yeşil alanların (Ganita, Meydan ve Taksim parkı, Boztepe) noktasal kaldıkları saptanmıştır.

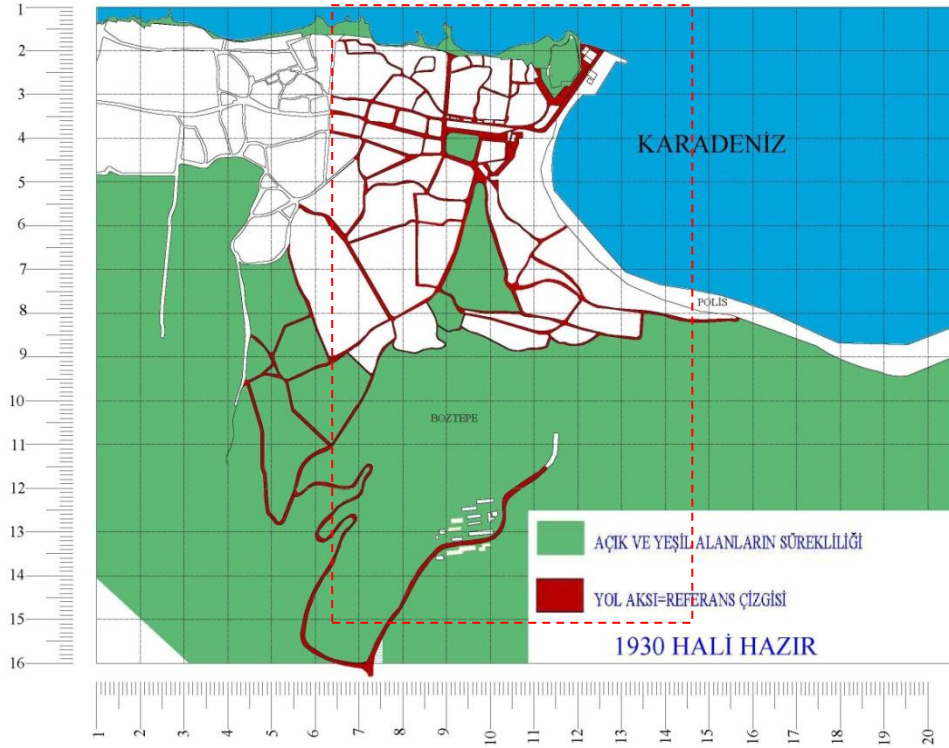
Bu bölümde şekil 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18' den ve tablo 16, 17, 18, 19' dan elde edilen bulgular tablo 15de bir arada verilmiştir.

Tablo 15. 1930, 1970, 2002 ve 2012 Yıllarına ait görsel belgelerden mekânsal değişimine İlişkin bulgular

1930	Şekil zemin teorisi	Kitle	%38
		Boşluk	%62
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında süreklidir
1970	Şekil zemin teorisi	Kitle	%58
		Boşluk	%42
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında 2002 ve 2012 göre süreklidir
2002	Şekil zemin teorisi	Kitle	%66
		Boşluk	%34
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında 1930 ve 1970 göre çok daha parçalı ve dağınıktır.
2012	Şekil zemin teorisi	Kitle	%66
		Boşluk	%31
	Mekânsal bağlantı teorisi	Referans çizgisi	Yol
		Süreklilik	Açık yeşil alanlar yol referans alındığında noktasaldır.

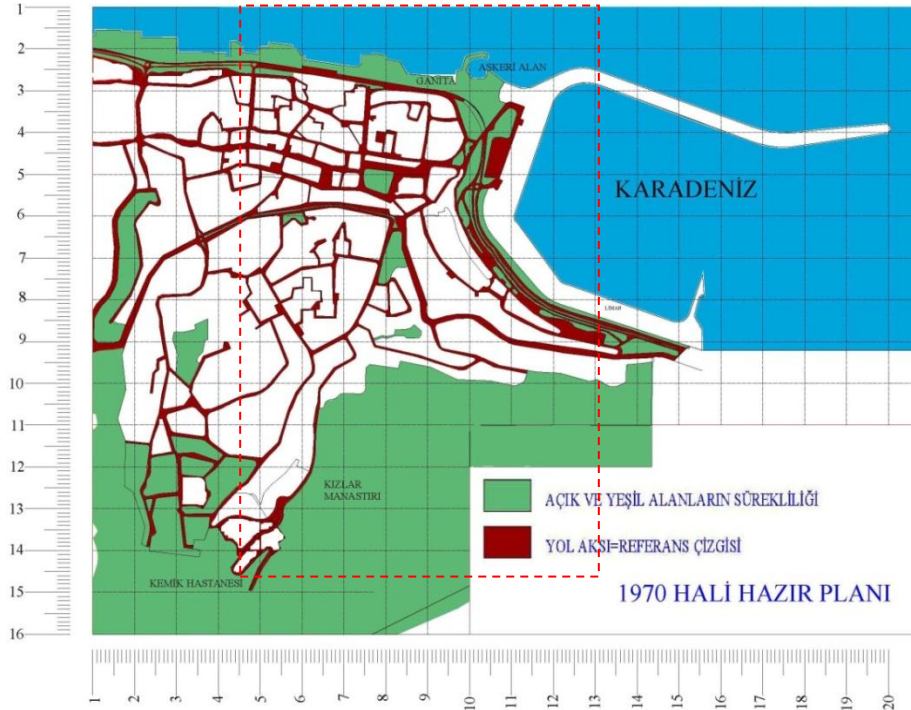
Şekil 11. 1930 yılı Trabzon kenti hâlihazır planı üzerinde çalışma alanının kitle- boşluk dağılımı

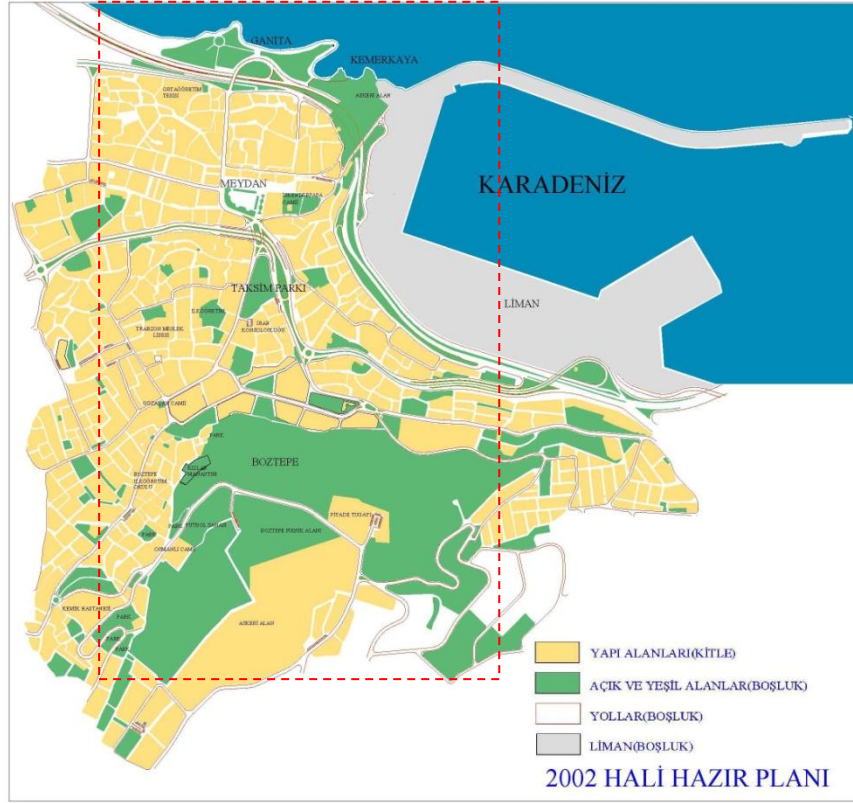
Şekil 12. 1930 yılı hâlihazır planı üzerinde açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı

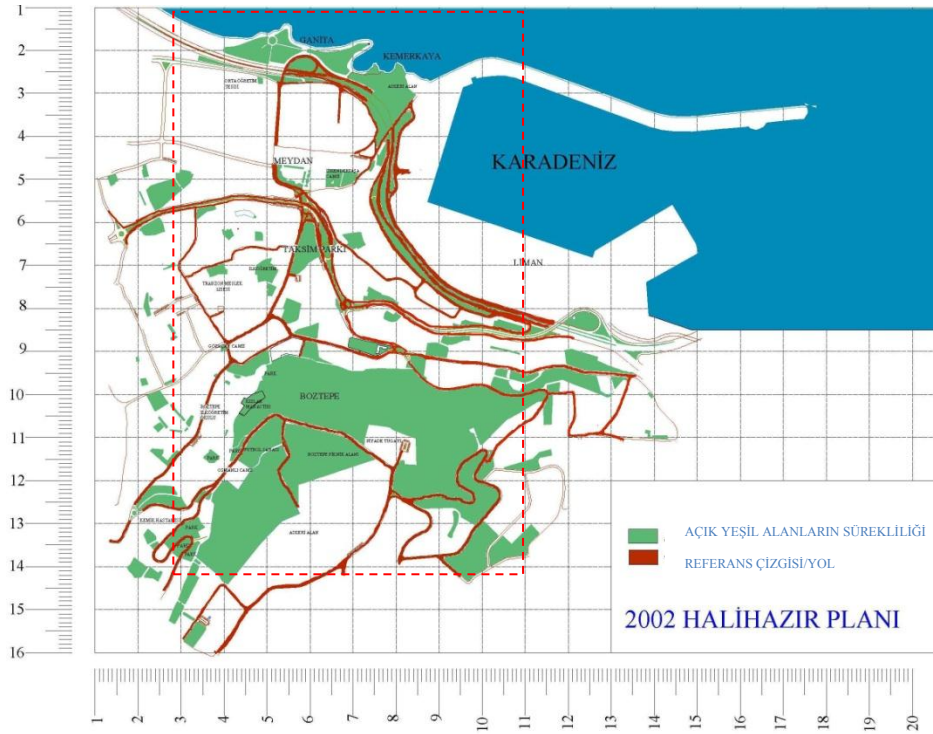
Şekil 13. 1970 Trabzon kenti halihazır planı üzerinde çalışma alanının kitle- boşluk dağılımı

Şekil 14. 1970 yılı hâlihazır planı üzerinde açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı

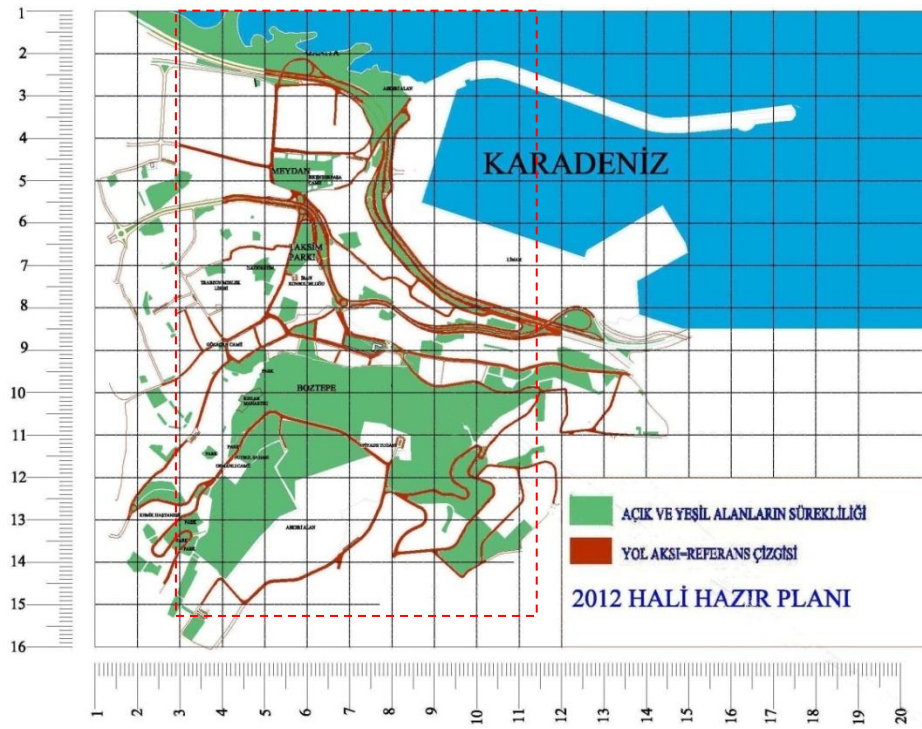
Şekil 15. 2002 Trabzon kenti hâlihazır planı üzerinde çalışma alanı kitle-boşluk dağılımı

Şekil 16. 2002 Hâlihazır planı üzerinde açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı

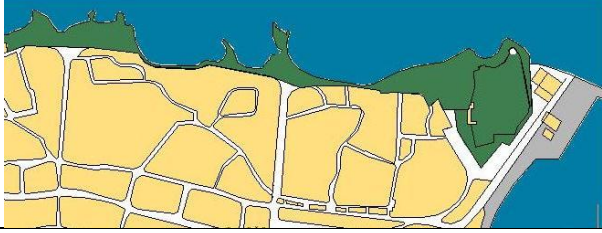

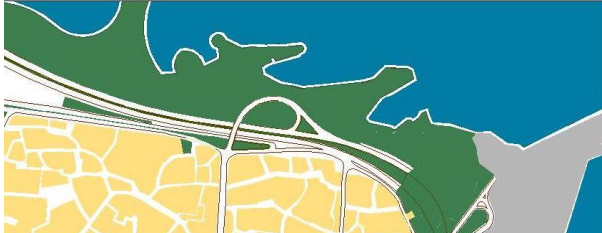

Şekil 17. 2012 hâlihazır planı üzerinde çalışma alanının kitle-boşluk dağılımı

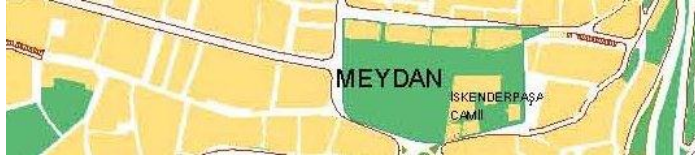

Şekil 18. 2012 hâlihazır planı üzerinde açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığı

Tablo 16. Ganita'nın tarihsel süreçteki değişimi

Yıl	Hali hazır harita/Yataydaki değişim	Fotoğraf /Düşeydeki değişim
1930		
	Trabzon Bel. ,2012 Boşluk: %35 Kitle: %65	Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1yada 2 katlı yapılar
1970		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %40 Kitle: %60	Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1, 2 yada 3 katlı yapılar
2002		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %45 Kitle: %55	URL- 2, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 5 yada 8 katlı yapılar
2012		
	Boşluk: %49 Kitle: %51	URL-3, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 10'lu katlara kadar artmış yapılar

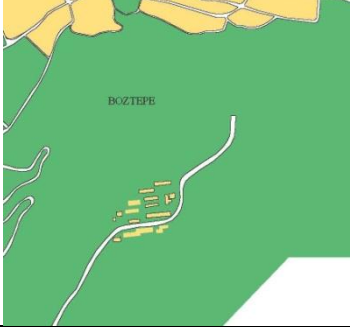

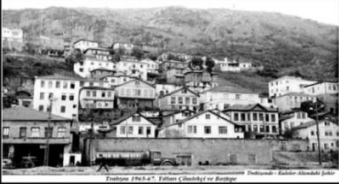

Tablo 17. Meydan Parkı'nın tarihsel süreçteki değişimi

Yıl	Hali hazır harita/Yataydaki değişim	Fotoğraf /Düşeydeki değişim
1930		
	<p>Trabzon Bel. ,2012 Boşluk: %5 Kitle: %95</p>	<p>Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1yada 2 katlı yapılar</p>
1970		
	<p>Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %8 Kitle: %92</p>	<p>Sümerkan, 2008 Kitle/kat yükseklikleri: 1, 2 yada 3 katlı yapılar</p>
2002		
	<p>Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %15 Kitle: %85</p>	<p>URL- 5, 2012 Kitle/kat yükseklikleri:5 yada 8 katlı yapılar</p>
2012		
	<p>Boşluk:%18 Kitle: %82</p>	<p>URL-3, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 10'lu katlara kadar artmış yapılar</p>

Tablo 18. Taksim/Fatih/Aşıkklar Parkı'nın tarihsel süreçteki değişimi

Yıl	Hali hazır harita/Yataydaki değişim	Fotoğraf /Düşeydeki değişim
1930		
	Trabzon Bel. ,2012 Boşluk: %15 Kitle: %85	Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1 yada 2 katlı yapılar
1970		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %11 Kitle: %89	Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1, 2 yada 3 katlı yapılar
2002		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %8 Kitle: %93	URL- 3, 2012 Kitle/kat yükseklikleri:5 yada 8 katlı yapılar
2012		
	Boşluk:%8 Kitle: %93	URL-3, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 10'lu katlara kadar artmış yapılar

Tablo 19. Boztepe'nin tarihsel süreçteki değişimi

Yıl	Hali hazır harita/Yataydaki değişim	Fotoğraf /Düşeydeki değişim
1930		
	Trabzon Bel. ,2012 Boşluk: %87 Kitle: %13	Bölükbaşı, 2006 Kitle/kat yükseklikleri: 1 yada 2 katlı yapılar
1970		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %76 Kitle: %24	Sümerkan, 2008 Kitle/kat yükseklikleri: 1, 2 yada 3 katlı yapılar
2002		
	Trabzon Bel. (2012) Boşluk: %45 Kitle: %55	URL- 2, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 5 yada 8 katlı yapılar
2012		
	Boşluk:%45 Kitle: %55	URL-3, 2012 Kitle/kat yükseklikleri: 10'lu katlara kadar artmış yapılar

3.1.1.2.Yazılı Kaynaklar

Bu bölümde yazılı kaynakları ‘1938 J.H. Lambert İmar Planı açıklama raporu (Ek 3)’, ‘1970 Y. Mimar irfan Bayhan, Y. Mimar Refik Şenvar, Y. Mimar Hüseyin Kaptan, Y. Mimar Emre Aysu Trabzon İmar Planı açıklama raporu(Ek 4)’, ‘2002 revize imar planı kararları’ oluşturmaktadır.

1) J.H. Lambert (1938) Trabzon İmar Planı açıklama raporu (Lambert, 1938):

Trabzon imar planını hazırlama görevi, Fransız şehir mütehasısı J. H. Lambert’e verilmiştir. Lambert’in Trabzon’a yaptığı iki kısa ziyaretin sonunda Trabzon şehri imar planlarının esaslarını anlatan raporu, 1938’de Trabzon şehri Avan Projesi ile beraber teklif edilmiştir. Rapora ek olarak 5 sayfalık 1/2000 plan, 17 sayfalık 1/1000 plan hazırlanmıştır. Bunlardan beş sayfalık 1/2000 ölçekli plan Trabzon müzesinde muhafaza edilmektedir. 1/1000 ölçekli plan ile ilgili herhangi bir kayıt bulunamamıştır.

J. H. Lambert (1938) Trabzon İmar Planı Açıklama Raporuna göre kentteki kitle-boşluk ilişkisi ve açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığını içeren kararları şu şekildedir;

1. Transit yol yapılması gerektiği ve sahile dik ve denizi gören yolların açılmasıdır. Bu bağlamda transit yol ve denize dik yollarla Trabzon kent merkezinin ulaşılabilirliği arttırılmış olacaktır.
2. Bu yolların kent genelinde yaygınlaştırılması da önerilmiştir. Böylece denizle bağı kurulamamış kentin, denizle de ilişkisi sağlanmış olacaktır.
3. Yollar, şehir planında dört tür olarak saptanmıştır. Bunlar; uzunluğuna olan yollar (Maraş Caddesi, Kunduracılar Caddesi, Uzun Sokak), denize açılan yollar (cumhuriyet caddesi), ulusal ve uluslararası öneme sahi yollar (Erzurum yolu), mahalli ince yollardır. Planda mahalli ince yolların genişliği ortalama 12 m dir. Bununla beraber sayıları da oldukça fazladır. Topoğrafya sebebiyle bu yollar kıvrımlar yaparak ilerler.
4. İmar planı ayrıca kentte çok sayıda merdivenli yolların da ıslahı için çalışmıştır. Ticarethanelerin daha çok Atatürk Meydanı ve çevresinde olması, orta halli ailelerin bahçeli evlerin kent merkezi dışında olması, Ganita da daha çok ikamet bölgesi ve küçük ticarethanelerin olması önerilmiştir.

5. Yine açık ve yeşil alanları çeşitli işlevsel gruplara ayırmıştır. Bunlar; spor sahaları, oyun mahalleri, plajlar, asıl parklar, meyvelikler, gezintiye mahsus sahalardır. Serbest sahalardan şehir için faydalı alanlar olarak bulunmuş bunların iyileştirilmesi ile halkın ihtiyaçlarının karşılanması düşünülmüştür.
6. Denize dik yollar yapılırken topoğrafya sebebiyle aralarda düzlükler (meydanlar) oluşturularak ya da var olanları (meydan) ufak tadilatlarla halkın istirahat ve dinlenme yeri haline getirilerek, ufak oyun sahaları da yapılabilir kararı alınmıştır.
7. Maraş Caddesi ile sahile dik inen Ortahisar yolunun birleştiği yerde bahçeli bir meydan yapılması kararı verilmiş.
8. Şehrin görsel estetiğini artırabilmek için ağaçlı yol şebekeleri ve çiçeklendirilmiş dört yol ağzları, deniz kenarındaki park, dik ve enine yolların kesiştiği noktalarda kavşaklar yapılması önerilmiştir.
9. Meydanda çocuk bahçeleri, yüzme havuzu içeren halka yönelik bahçeler yapılması uygun bulunmuştur.
10. Meydana doğru kısımlarda halkı oyalayacak eğlendirecek, halk parkı şeklinde alanlar tasarlanması kararı alınmıştır. Bu bahçelerde esasen bir belediye bahçesi ve Trabzon otel palası bulunacak olan zirveye, kayalık kısmında yapılacak bir elevatörle Boztepe'ye bağlanması düşünülmüştür.
11. Şehri ağaçlar dikilmiş geniş sahalarla deniz üzerinde olan bir manzaradan istifade edilmesi düşünülmüştür.

1938 tarihli Lambert raporu ve Avan proje yukarıda anlatıldığı gibi Trabzon şehrinin planlanması ile ilgili genel esasları içerir. Bununla birlikte; Lambert, plana kesin şeklini vermemiştir. 1941 yılına kadar Lambert'in Trabzon'a gelemeyişi planın da detaylandırılmamasına sebep olmuştur (Tuluk ve Düzenli, 2010).

- 2) Y. Mimar İrfan Bayhan, Y. Mimar Refik Şenvardar, Y. Mimar Hüseyin Kaptan, Y. Mimar Emre Aysu (1970) Trabzon İmar Planı açıklama raporu (Şenvardar, Kaptan, Bayhan ve Aysu 1970):

Trabzon kenti için planlı dönem 1970 yılında hazırlanan açıklama raporu ile devam etmiştir. Trabzon belediye meclisinin 14.03.1970 tarihli ve imar iskân bakanlığı ş.d.p1? 3189 sayılı ve 09.04.1970 tarihli kararları ile ilgili olarak Trabzon planı müelliflerince hazırlanan 1. etap 1/1000 ölçekli tatbikat planlarına ek açıklama raporudur. Y. Mimar İrfan

Bayhan, Y. Mimar Refik Şenvardar, Y. Mimar Hüseyin Kaptan, Y. Mimar Emre Aysu tarafından 1968-1969 yıllarında bitirilmiş olan Trabzon kenti analitik çalışmaları verilerine göre 1970-71 yıllarında düzenlenen Trabzon imar planı 1985 yılı nüfus projeksiyonlarına dayalı olarak 145000-155000 kişilik bir kent nüfusuna göre hazırlanmıştır. Rapora göre kentteki kitle- boşluk ilişkisi ve açık yeşil alanların mekânsal bağlantılılığını içeren kararları şu şekildedir;

1. İlk olarak yapılarda kat adedinin artırılması konusunda kararlar alınmıştır.
2. Bu imar planında genişletilen belediye sınırları ve yeni gelişme alanları için merkez alanlarının büyütülmesi yeniden gözden geçirilmiştir. Bunlara göre; kişi başına alanı 2,6 metrekare alan düşmektedir.
3. Yapılan yoğunluk hesapları sonucunda yeşil alanlarla sıkı ilişki içerisinde olup aynı zamanda geniş yolu olan yapı adaları kenarlarında bir kat artırılacağı kararı alınmıştır.
4. Bu şekilde olacak kat artışlarının yoğunluğu fazla etkilemeyeceği ve zararlı olmayacağı kararına varılmıştır.

Açık yeşil alanlar kapsamında değerlendirilen kent merkezindeki yolların durumu raporda şu şekilde ifade edilmektedir;

1. Kent içi ulaşım yönünden düzensiz, kademesiz ve bağlantısızdır.
2. Ayrıca ana ulaşım arterlerinden olan yolların konut alanları ile ilgisi, kentsel doku içerisinde oldukça zayıftır.
3. Bu rapor o günkü Trabzon'un açık ve yeşil alanlarıyla ilgili şu bilgileri içermektedir, ayrıca açık yeşil alanlar, rekreasyon alanları için şu şekilde bilgiler ve öneriler içermektedir;
4. Trabzon kentinin topografyası, kale kesimleri açık yeşil alan sorunlarının önemli bir kısmını doğal olarak çözümlenmektedir. Fazla eğimli ve güneş görmeyen vadiler kendiliğinden açık alanlara katılmaktadır. Buna örnek olarak Zağnos vadisi ile tabakhane deresi vadisi gösterilebilir.
5. Açık yeşil alanlar ayırıcı olarak yerleşmeler arasında kullanılmış ve kıyı kesiminde kullanılan yeşil alanlarla bağlantılı duruma sokulmuştur.

6. Aktif olarak kabul edilebilecek açık ve yeşil alanlar toplamı 190 hektar civarındadır. Bu bilgi gösteriyor ki 1970 li yıllarda kişi başına düşen yeşil alan miktarı bugünkü oranın oldukça üzerindedir.

1970 yılı imar planı kararları planın yürürlükte olduğu süre içerisinde tamamlanamamıştır. Kentin yoğunluğunu hafifleten denizle kentin buluşması hedefi gerçekleştirilememiştir (Beyazlı, 2005).

3) 2002 Revize İmar Planı Kararları (Beyazlı, 2005):

1. Jeolojik etütlere bağlı olarak yapı yoğunluğu önerisi yapılmış, mevcut sahildeki yoğun yapılaşma kademelendirilerek güney yamaçlarda az yoğun geleneksel yapılanmayı öngörmüştür.
2. Meydan parkı ve çevresinde merkezi iş alanlarının oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yine aynı şekilde bu alanlarda geniş yolların yapılması ve yenilenme önerilmiştir.
3. Planlamada hedeflenen Trabzon kent kimliğinin oluşturulması çabası olmuştur.

2002 Plan kararlarının gelecekte kentin gelişimine nasıl yönlendireceği de oldukça önemlidir.

Yazılı kaynaklardan ulaşılan bulgular görsel belgelerden ulaşılan bulguları destekler niteliktedir.

3.2. İkinci Aşama: Çalışma Alanındaki Açık Yeşil Alanların Yerellik Verilerine ve Kalite Değerlerine İlişkin Bulgular

3.2.1. Anket Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özellikleri ve dağılımları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların demografik özelliklerin dağılımı

Demografik veriler	Kişi sayısı; N=112	Oran (%)
Cinsiyet dağılımı		
Kadın	50	44,6
Erkek	60	53,6
Yaş (yıllar) dağılımı		
10-18	3	2,7
19-25	35	31,3
26-40	46	41,1
41-60	24	21,4
60 üstü	4	3,6
Eğitim dağılımı		
İlkokul	18	16,1
Ortaokul	12	10,7
Lise	32	28,6
Üniversite	47	42,0
Meslek dağılımı		
Memur	26	23,2
Emekli	12	10,7
Serbest meslek	28	25,0
İşçi	12	10,7
Ev hanımı	8	7,1
Öğrenci	15	13,4
İşsiz	2	1,8
Diğer	9	8,0
Trabzonlu musunuz? dağılımı		
Evet	93	83,0
Hayır	17	15,2
Yaşam süresi dağılımı		
5-10	17	15,2
10-20	21	18,8
20-30	35	31,3
30 üstü	39	34,8
Gelir dağılımı		
0-800	37	33,0
800-1400	23	20,5
1400-2000	15	13,4
2000 üzeri	34	30,4

3.2.2. Katılımcıların Değerlendirmeleri Sonucu Çalışma Alanındaki Açık Yeşil Alanların İşlevlerine İlişkin Bulgular

Katılımcılar, çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlev, bağlantı işlevi, rekreasyon işlevi, estetik işlev, psikolojik işlev ve sosyolojik işlevlerini 22 soruluk likert tutum skalası ile değerlendirmişlerdir (Ek 2). Bu aşamadaki amaç, açık yeşil alan işlevlerini karşılama düzeylerinin kullanıcılar tarafından değerlendirmesini ortaya koymaktır. Bu analizlerde çalışma alanındaki açık yeşil alanların işlevlerini karşılama veya karşılanmama düzeylerini tanımlayan değerlerden 1 ve 2 değerleri olumlu, 4 ve 5 değerleri olumsuz değerlerdir. Yani ankette açık yeşil alanların işlevlerine karşılık gelen ifadelerin, katılımcılar tarafından değerlendirilmesi sonucu çıkan 1 ve 2 değerleri işlevlerin başarıyla yerine geldiği sonucunu 4 ve 5 değerleri ise işlevlerin yerine getirilmediği sonucunu gösterir. Bu sonuç soruda geçen ifadenin olumlu ya da olumsuz olmasına göre de değişebilir. Bu yüzden frekans dağılımı sonuçları her soruya göre ayrı ayrı yorumlanmıştır.

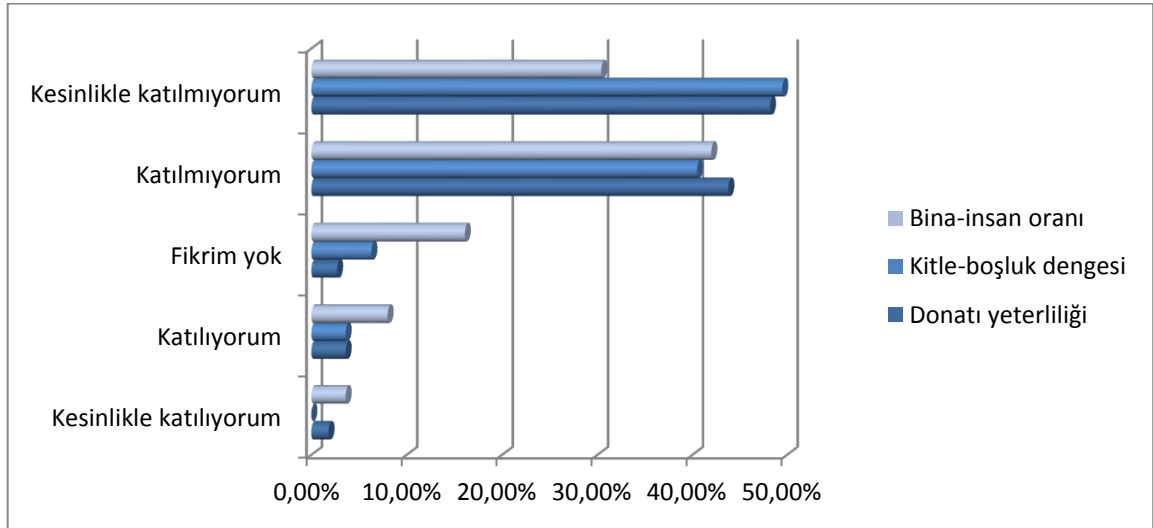
Çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerini karşılama düzeylerini belirlemek amacıyla kullanıcılara fiziksel işlev ile ilgili ankette üç ifadeye yer verilmiştir.

- ‘Donatı yeterliliği’ kavramı olarak nitelendirilen; ‘Çevredeki açık yeşil alanlar kent ve kentli için büyüklüğü (kapladığı alan) ve özellikleri (ağaç, çiçek, çim, masa, sandalye, bank, aydınlatma, çöp kutusu, büfe, kafe, güvenlik, bakım, çocuk oyun elemanları... vb.) yeterlidir’ ifadesi
- ‘Kitle-boşluk dengesi’ kavramı olarak nitelendirilen; ‘Çevredeki bina alanları ile bina olmayan alanlar kapladıkları alanlar bakımından orantılıdır (dengelidir)’ ifadesi
- ‘Bina-insan oranı dengesi’ kavramı olarak nitelendirilen; ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, binalar ve insanlar arasında artan ölçü/boyut farklarını dengeler’ ifadesidir. Bu ifadelere verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 21, Şekil 19).

Tablo 21. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Donatı yeterliliği	Kitle-boşluk dengesi	Bina-insan oran dengesi
Kesinlikle katılıyorum	2	0	4
Katılıyorum	4	4	9
Fikrim yok	3	7	18
Katılmıyorum	49	45	47
Kesinlikle katılmıyorum	54	55	34

‘Çevredeki açık yeşil alanlar kent ve kentli için büyüklüğü (kapladığı alan) ve özellikleri (ağaç, çiçek, çim, masa, sandalye, bank, aydınlatma, çöp kutusu, büfe, kafe, güvenlik, bakım, çocuk oyun elemanları... vb.) yeterlidir’ ifadesine 112 katılımcıdan 103’ü katılmamıştır. ‘Çevredeki bina alanları ile bina olmayan alanlar kapladıkları alanlar bakımından orantılıdır (dengelidir)’ ifadesine katılımcılardan 100’ü katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, binalar ve insanlar arasında artan ölçü/boyut farklarını dengeler’ ifadesine ise 112 katılımcının 81’i katılmamıştır.

Şekil 19. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerinin karşılama düzeyi yüzdeleri(%)

Çalışma alanındaki açık yeşil alanların bağlantı işlevlerinin karşılama düzeylerini belirlemek amacıyla ankette iki ifadeye yer verilmiştir.

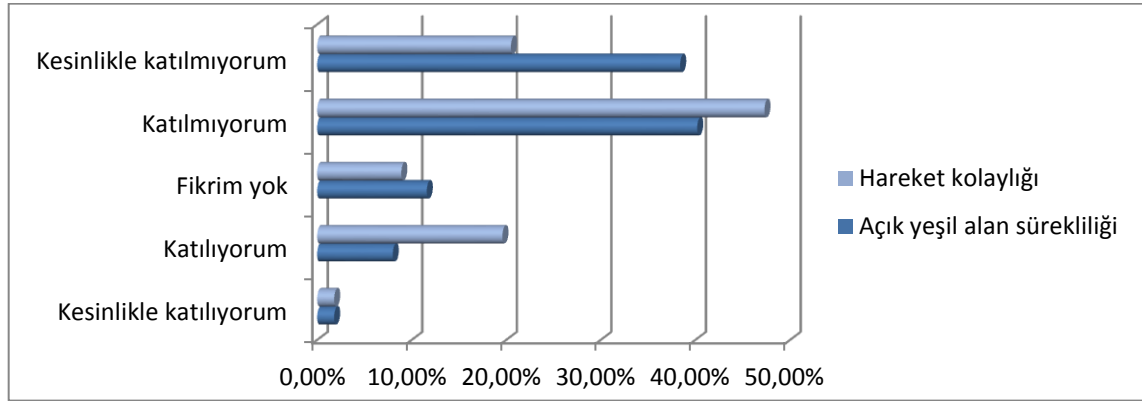
- ‘Açık yeşil alan sürekliliği’ kavramı olarak nitelendirilen; ‘çevredeki açık yeşil alanların yanyana gelişlerinde süreklilik vardır’ ifadesi

- ‘Hareket kolaylığı’ kavramı olarak nitelendirilen; ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kent içindeki ulaşımına kolaylık sağlar’ ifadesidir. Bu ifadelere verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 22, Şekil 20).

Tablo 22. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların bağlantı işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Açık yeşil alan sürekliliği	Hareket kolaylığı
Kesinlikle katılıyorum	2	2
Katılıyorum	9	22
Fikrim yok	13	10
Katılmıyorum	45	53
Kesinlikle katılmıyorum	43	23

‘Çevredeki açık yeşil alanların yanyana gelişlerinde süreklilik vardır’ ifadesine 112 katılımcıdan 88’i katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent içindeki ulaşımına kolaylık sağlar’ ifadesine ise 76 katılımcının katılmadığı saptanmıştır.

Şekil 20. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların bağlantı işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri(%)

Çalışma alanındaki açık yeşil alanların rekreasyon işlevlerini karşılama düzeylerini belirlemek amacıyla ankette rekreasyon işlevleri ile ilgili dokuz ifadeye yer verilmiştir.

- ‘Aktif etkinlik’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, aktif etkinlikler (oyun, spor, eğlence, dinlenceye) için kullanılır’ ifadesi
- ‘Pasif etkinlik’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, gezmek, dinlenmek, manzara seyretmek, kitap okumak, sohbet etmek gibi pasif etkinlikler için kullanılır’ ifadesi

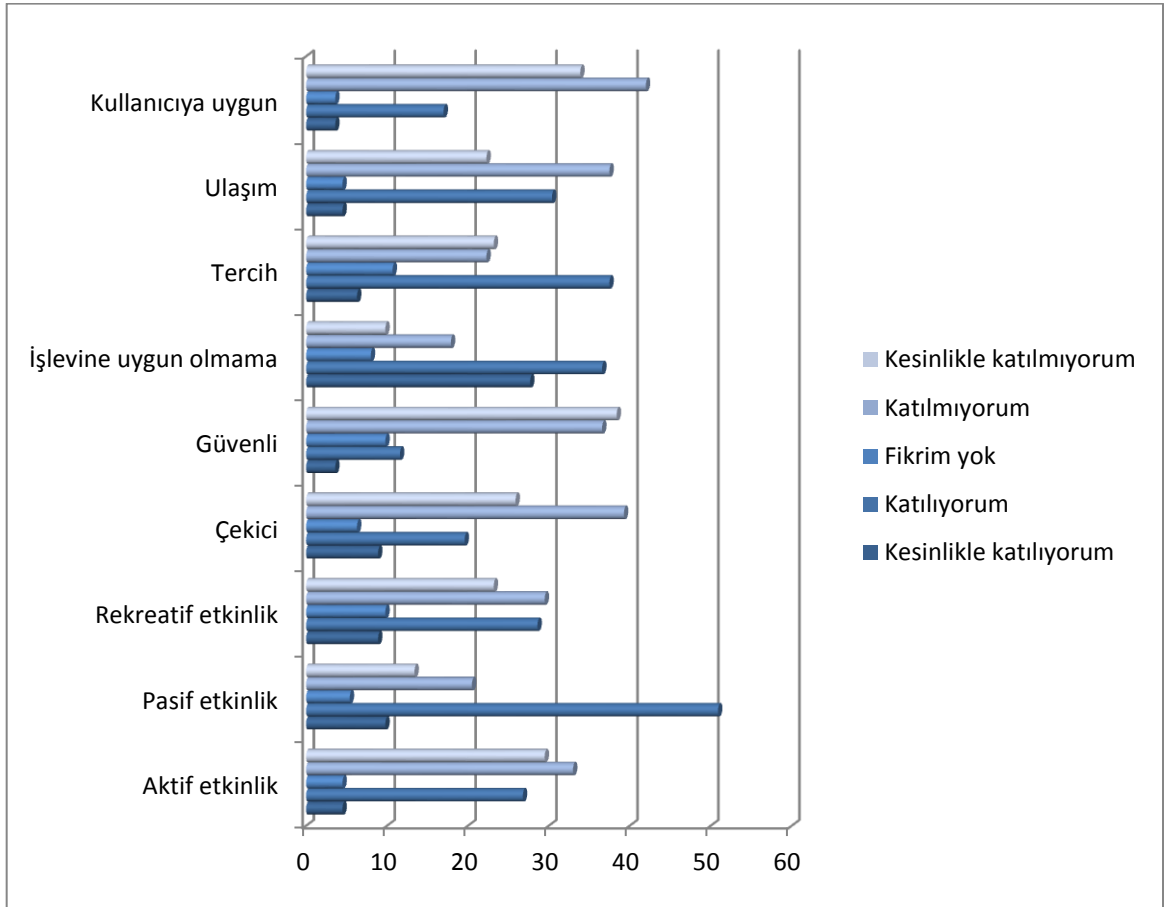
- ‘Rekreatif etkinlik’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlar’ ifadesi
- ‘Çekici’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, yakın, bakımlı, sessiz, sakin oluşu ve doğal güzelliği sebebiyle kullanılır’ ifadesi
- ‘Güvenli’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar güvenlidir’ ifadesi
- ‘Kullanıma uygun olmama’ kavramı ile nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlardaki kullanıcı yoğunluğu, bakım çalışmalarının yetersizliği, hava kirliliği, gürültü, ulaşım sorunu, insanları rahatsız eden faktörlerdir’ ifadesi
- ‘Tercih’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanları kullanırım’ ifadesi
- ‘Erişim/Ulaşım’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlara kolaylıkla erişilir/gidilir’ ifadesi
- ‘Kullanıcıya uygunluk’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar farklı özelliklere(genç, yaşlı, kadın, erkek, engelli, sağlıklı) sahip insanların kullanımına uygundur’ ifadesidir. Bu ifadelere verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 23).

Tablo 23. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların rekreasyon işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Akt. Etk.	Pas. Etk.	Rek etk.	Çekici	Güvenli	Kullanıma uygun olmama	Tercih	Ulaşım	Kullanıcıya uygunluk
Kesinlikle katılıyorum	5	11	10	10	4	31	7	5	4
Katılıyorum	30	57	32	22	13	41	42	34	19
Fikrim yok	5	6	11	7	11	9	12	5	4
Katılmıyorum	37	23	33	44	41	20	25	42	47
Kesinlikle katılmıyorum	33	15	26	29	43	11	26	25	38

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, aktif etkinlikler (oyun, spor, eğlence, dinlenceye) için kullanılır’ ifadesine katılımların 70’i katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, gezmek, dinlenmek, manzara seyretmek, kitap okumak, sohbet etmek gibi pasif etkinlikler için

kullanılır' ifadesine ise 68 kişi katılmış, 38 kişi katılmamıştır. 'Çevredeki açık yeşil alanlar, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlar' ifadesine 59 katılımcı katılmamıştır. 'Çevredeki açık yeşil alanlar, yakın, bakımlı, sessiz, sakin oluşu ve doğal güzelliği sebebiyle kullanılır' ifadesine 73 katılımcı katılmadığını belirtmiştir. 'Çevredeki açık yeşil alanlar güvenlidir' ifadesine 84 kişi katılmadığını belirtmiştir. 'Çevredeki açık yeşil alanlardaki kullanıcı yoğunluğu, bakım çalışmalarının yetersizliği, hava kirliliği, gürültü, ulaşım sorunu, insanları rahatsız eden faktörlerdir' ifadesine ise 72 kişi katılmıştır. 'Çevredeki açık yeşil alanları kullanırım' ifadesine katılımcıların 51 katılmamış, 49'u katılmıştır. 'Çevredeki açık yeşil alanlara kolaylıkla erişilir/gidilir' ifadesine 67 kişi katılmamıştır. 'Çevredeki açık yeşil alanlar farklı özelliklere(genç, yaşlı, kadın, erkek, engelli, sağlıklı) sahip insanların kullanımına uygundur' ifadesine ise 85 kişi katılmamıştır. Boztepe, Taksim Parkı, Meydan Parkı ve Ganita için bu sonuçlara göre bir genelleme yapılırsa rekreasyon işlevlerini yerine getirememektedirler.

Şekil 21. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların rekreasyon işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri(%)

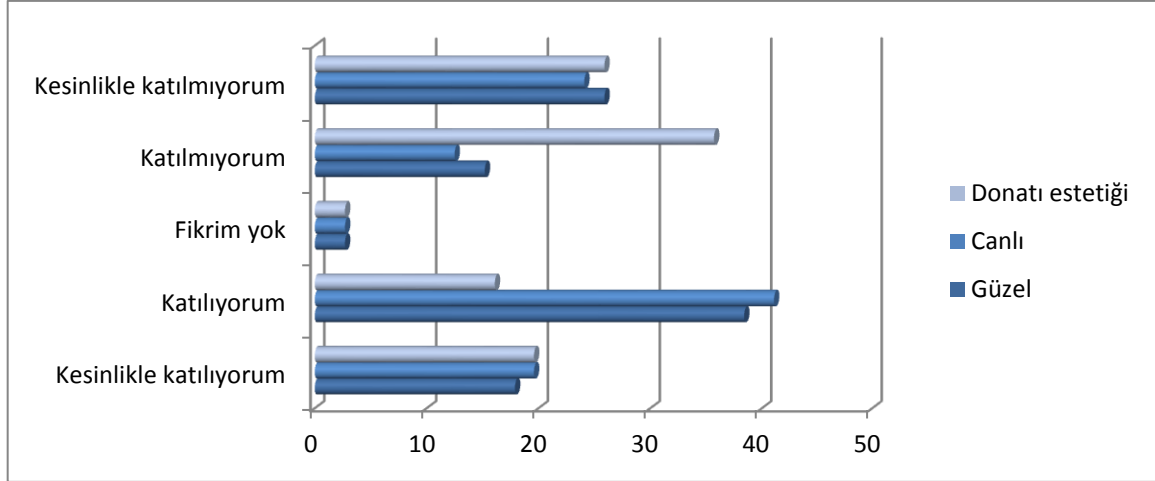
Çalışma alanındaki açık yeşil alanların estetik işlevlerini karşılama düzeylerini belirlemek amacıyla ankette estetik işlevleri ile ilgili üç ifadeye yer verilmiştir

- ‘Güzel’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kentin görsel güzelliğini artırır’ ifadesi
- ‘Canlı’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kente canlılık verir’ ifadesi
- ‘Donatı estetiği’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki yeşil alanlardaki bitkilerin ve diğer tüm elemanların(bank, çöp kutusu, çiçek, ağaç, masa, çim... vb.) renkleri, formları, ölçüleri, güzellikleri kent insanını cezbeder’ ifadesidir. Bu ifadelere verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 24, Şekil 22).

Tablo 24. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların estetik işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Güzel	Canlı	Donatı güzelliği
Kesinlikle katılıyorum	20	22	22
Katılıyorum	43	46	18
Fikrim yok	3	3	3
Katılmıyorum	17	14	40
Kesinlikle katılmıyorum	29	27	29

Ankette yer alan ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kentin görsel güzelliğini artırır’ ifadesine katılımcıların 63’ü katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kente canlılık verir’ ifadesine 68 kişi katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki yeşil alanlardaki bitkilerin ve diğer tüm elemanların(bank, çöp kutusu, çiçek, ağaç, masa, çim... vb.) renkleri, formları, ölçüleri, güzellikleri kent insanını cezbeder’ ifadesine ise 69 kişi katılmamıştır.

Şekil 22. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların estetik işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri

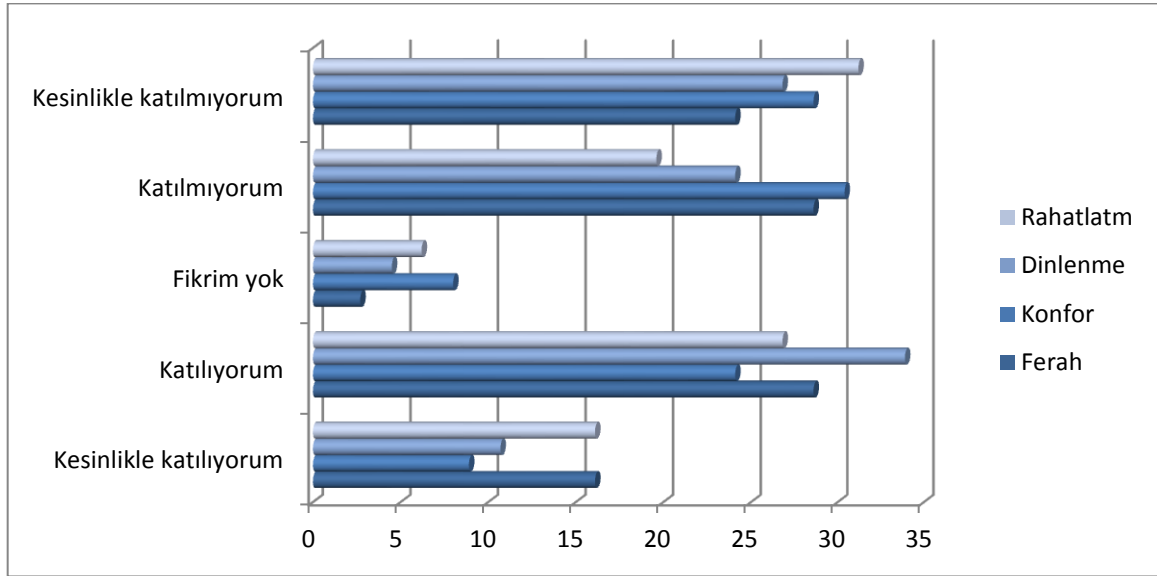
Çalışma alanındaki açık yeşil alanların psikolojik işlevlerini karşılama düzeylerini belirlemek amacıyla ankette psikolojik işlevleri ile ilgili dört ifadeye yer verilmiştir.

- ‘Ferah’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına ferahlık hissi verir’ ifadesi
- ‘Konfor’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına konforlu yaşam alanları sunar’ ifadesi
- ‘Dinlenme’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi verir’ ifadesi
- ‘Rahatlama’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar insanlar üzerinde oluşan kent yaşamının getirdiği stresi ve yorgunluğu, alır’ ifadesidir. Bu İfadelere verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 25, Şekil 23).

Tablo 25. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların psikolojik işlevlerini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Ferah	Konfor	Dinlenme	Rahatlama
Kesinlikle katılıyorum	18	10	12	18
Katılıyorum	32	27	38	30
Fikrim yok	3	9	5	7
Katılmıyorum	32	34	27	22
Kesinlikle katılmıyorum	27	32	30	35

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına ferahlık hissi verir’ ifadesine 112 katılımcıdan 59 kişi katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına konforlu yaşam alanları sunar’ ifadesine 66 kişi katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar insanlar üzerinde oluşan kent yaşamının getirdiği stresi ve yorgunluğu, alır’ ifadesine 57 kişi katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi verir’ ifadesine ise 37 kişi katılmadığını belirtmiştir.

Şekil 23. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların psikolojik işlevlerini karşılama düzeyi yüzdeleri(%)

Çalışma alanındaki açık yeşil alanların sosyolojik işlevini karşılama düzeyini belirlemek amacıyla ankette sosyolojik işlevi ile ilgili bir ifadeye yer verilmiştir.

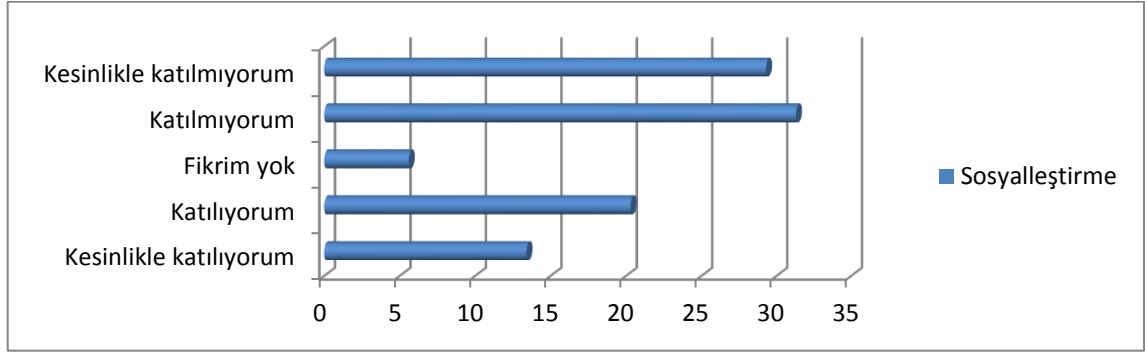
- ‘Sosyalleştirme’ kavramı olarak nitelendirilen: ‘çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanını bir araya getirerek sosyalleştirir, iletişimi arttırır’ ifadesidir.

Bu ifadeye verilen yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo26, Şekil 24).

Tablo 26. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların sosyolojik işlevini karşılama düzeyi dağılımı (N)

Sorgulama Ölçütü	Sosyalleştirme
Kesinlikle katılıyorum	17
Katılıyorum	28
Fikrim yok	7
Katılmıyorum	33
Kesinlikle katılmıyorum	27

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanını bir araya getirerek sosyalleştirir, iletişimi artırır’ ifadesine 112 katılımcıdan 60 kişi katılmadığını belirterek katılmıyorum yada kesinlikle katılmıyorum seçeneklerini işaretlemiştir.

Şekil 24. Çalışma alanındaki açık yeşil alanların sosyolojik işlevini karşılama düzeyi yüzdeleri(%)

Fiziksel, bağlantı, rekreasyon, estetik, psikolojik ve sosyolojik işlevlere dair yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların dağılımları (N) esas alınarak tablo 27 hazırlanmıştır. Tablo 27'e göre ise 112 katılımcının değerlendirmeleri sonucunda katılımcıların %20 sinin üzerinin işaretlediği değerler verilmiş diğer değerler dikkate alınmamıştır. Buna göre 112 katılımcının %20 yani 22 kişiden az katılımcının işaretlediği değerler verilmemiştir. İşaretlene seçeneğin ağırlığına göre de hücreler koyudan açığa doğru boyanmıştır.

Tablo 27. Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların işlevlerinin dağılımı(N)

Değer	1 Olumlu	2 Olumlu	3 Nötr	4 Olumsuz	5 Olumsuz
Donatı yeterliliği	2	4	3	49	54
Kitle-boşluk dengesi	0	4	7	45	55
Bina-insan oranı dengesi	4	9	18	47	34
Açık yeşil alan sürekliliği	2	9	13	45	43
Hareket kolaylığı	2	22	10	53	23
Aktif etkinlik	5	30	5	34	33
Pasif etkinlik	11	57	6	23	15
Rekreastif etkinlik	10	32	11	33	26
Çekici	10	22	7	44	29
Güvenli	4	13	11	41	43
Kullanıma uygun olmama	31	41	9	20	11
Tercih	7	42	12	25	26
Ulaşım	5	34	5	42	25
Kullanıcıya uygunluk	4	19	4	47	38
Güzel	20	43	3	17	29
Canlı	22	46	3	14	27
Donatı estetiği	22	18	3	40	29
Ferah	18	32	3	32	27
Konfor	10	27	9	34	32
Dinlenme	12	38	5	27	30
Rahatlatma	18	30	7	22	35
Sosyalleştirme	17	28	7	33	27

Tablo 28. Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların işlevlerinin frekans dağılımı değerleri (%)

İşlevler	İşlevleri tanımlayan kavramlar	1-2 Olumlu	4-5 Olumsuz
Fiziksel	Donatı yeterliliği		%92
	Kitle-boşluk dengesi		%89,3
	Bina-insan oranı dengesi		%72,4
Bağlantı	Açık yeşil alan sürekliliği		%78,6
	Hareket kolaylığı		%67,8
Rekreasyon	Aktif etkinlikler		%62
	Pasif etkinlikler	%60,7	
	Rekreatif etkinlikler		%52,7
	Çekici		%65,2
	Güvenli		%75
	İşlevine uygun olmama	%64,3	
	Tercih		%59,8
	Ulaşılabilirlik		%45,5
	Kullanıcıya uygunluk		%75,9
	Estetik	Güzel	%56,3
Canlı		%60,7	
Donatı estetiği			%61,6
Psikolojik	Ferah		%52,7
	Konfor		%59
	Dinlenme		%50,9
	Rahatlatma		%50,8
Sosyolojik	Sosyalleştirme		%83,6

Tablo 28’de çalışma alanındaki açık yeşil alanların işlevlerinin katılımcılar tarafından değerlendirilmelerinin sonucu frekans dağılımları (%) olarak verilmiştir. Buna göre;

‘Çevredeki açık yeşil alanlar kent ve kentli için büyüklüğü (kapladığı alan) ve özellikleri (ağaç, çiçek, çim, masa, sandalye, bank, aydınlatma, çöp kutusu, büfe, kafe, güvenlik, bakım, çocuk oyun elemanları... vb.) yeterlidir’ ifadesine katılımcıların% 92’si katılmamıştır. ‘Çevredeki bina alanları ile bina olmayan alanlar kapladıkları alanlar bakımından orantılıdır (dengelidir)’ ifadesine katılımcılardan % 89,3’ü katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, binalar ve insanlar arasında artan ölçü/boyut farklarını dengeler’ ifadesine ise katılımcıların % 72,4’ü katılmamıştır.

‘Çevredeki açık yeşil alanların yanyana gelişlerinde süreklilik vardır’ ifadesine katılımcıların % 78,6’sı katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent içindeki ulaşımına kolaylık sağlar’ ifadesine ise katılımcıların % 67,8’inin katılmadığı saptanmıştır.

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, aktif etkinlikler (oyun, spor, eğlence, dinlenceye) için kullanılır’ ifadesine katılımcıların % 62’si katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, gezmek, dinlenmek, manzara seyretmek, kitap okumak, sohbet etmek gibi pasif etkinlikler için kullanılır’ ifadesine ise katılımcıların % 60,7 kişi katılmıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlar’ ifadesine katılımcıların %52,7’si katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, yakın, bakımlı, sessiz, sakin oluşu ve doğal güzelliği sebebiyle kullanılır’ ifadesine katılımcıların % 65,2’si katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar güvenlidir’ ifadesine katılımcıların % 75’i katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlardaki kullanıcı yoğunluğu, bakım çalışmalarının yetersizliği, hava kirliliği, gürültü, ulaşım sorunu, insanları rahatsız eden faktörlerdir’ ifadesine ise katılımcıların % 64,3’ü katılmıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanları kullanılırım’ ifadesine katılımcıların %59,8’ i katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlara kolaylıkla erişilir/gidilir’ ifadesine katılımcıların % 45,5’i katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar farklı özelliklere(genç, yaşlı, kadın, erkek, engelli, sağlıklı) sahip insanların kullanımına uygundur’ ifadesine ise katılımcıların %75,9 ‘u katılmamıştır.

Ankette yer alan ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kentin görsel güzelliğini artırır’ ifadesine katılımcıların %56,3 ü katıldığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kente canlılık verir’ ifadesine katılımcıların % 60,7’si katıldığını belirtmiştir. ‘Çevredeki yeşil alanlardaki bitkilerin ve diğer tüm elemanların(bank, çöp kutusu, çiçek, ağaç, masa, çim... vb.) renkleri, formları, ölçüleri, güzellikleri kent insanını cezbeder’ ifadesine ise katılımcıların % 61,6’sı katılmamıştır.

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına ferahlık hissi verir’ ifadesine katılımcıların % 52,7’ si katılmadığını belirtmiştir. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanına konforlu yaşam alanları sunar’ ifadesine katılımcıların % 59’u katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar insanlar üzerinde oluşan kent yaşamının getirdiği stresi ve yorgunluğu, alır’ ifadesine katılımcıların % 50,9’u katılmamıştır. ‘Çevredeki açık yeşil alanlar, doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi verir’ ifadesine ise katılımcıların %50,8’i katılmadığını belirtmiştir.

‘Çevredeki açık yeşil alanlar, kent insanını bir araya getirerek sosyalleştirir, iletişimi artırır’ ifadesine 112 katılımcının % 83,6’sı katılmadığını belirtmiştir.

3.2.3. Katılımcıların Değerlendirmeleri Sonucu Çalışma Alanındaki Açık Yeşil Alanların Kalite Değerlerine İlişkin Bulgular

Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların kalite değer düzeyleri kullanıcılar tarafından likert tutum skalası ile değerlendirilmiştir (Tablo 29). Kalite değer düzeylerini belirlemedeki amaç;

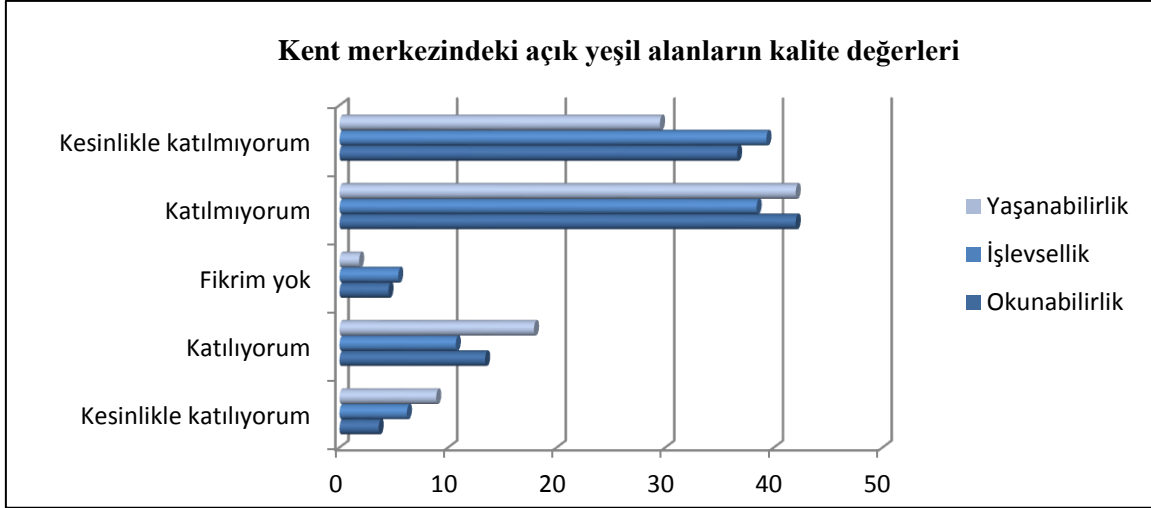
- Araştırmanın temel varsayımı olan ‘başarılı kentsel çevreler ancak kentsel tasarım kavramlarına uygun tasarımlarla sağlanır’ sınamaktır.
- Diğer bir amaç ise uygulamanın önceki aşamalarından elde edilen Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların tasarım kavramlarına/bileşenlerine ilişkin bulguları bu aşamadan elde edilen bulgulara göre değerlendirmektir.

Örneğin Trabzon kent merkezinin mevcut durumunun kentsel tasarım kavramlarına bağlı olarak irdelenmesinden elde edilen bulgular ile bu aşamadan elde edilen bulgular paralellik gösterdiğinde araştırmanın varsayımlarının doğruluğu ispatlanmış olur.

Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların gerçekleştirilmesi gereken kalite değerlerinin frekans dağılımı değerleri ve % oranlarına ilişkin bulgular;

Tablo 29. Açık yeşil alanların kalite değerlerinin katılımcılara tarafından değerlendirilmesi

Trabzon Kent Merkezindeki Açık Yeşil Alanların Kalite Değerleri										
	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	Kişi say. N	Oran %	Kişi say.N	Oran %	Kişi say.N	Oran %	Kişi say.N	Oran %	Kişi say.N	Oran %
Yaşanabilirlik	10	8,9	20	17,9	2	1,8	47	42,0	33	29,5
İşlevlerini yerine getirme/İşlevsellik	7	6,2	12	10,7	6	5,4	43	38,4	44	39,3
Okunabilirlik/Okunaklılık	4	3,6	15	13,4	5	4,5	47	42,0	41	36,6

Şekil 25. Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların kalite değerleri düzeyi yüzdeleri

Bu analizlerde Trabzon kent merkezindeki açık yeşil alanların kalite değerlerini gerçekleştirme ve gerçekleştirilememeye düzeylerini tanımlayan değerlerden 1 ve 2 değerleri olumlu, 4 ve 5 değerleri olumsuz değerlerdir. Yani ankette açık yeşil alanların kalite değerlerine karşılık gelen ifadelerin katılımcılar tarafından değerlendirilmesi sonucu çıkan 1 ve 2 değerleri kalite değerlerinin gerçekleştirildiği sonucunu 4 ve 5 değerleri ise kalite değerlerinin gerçekleştirilemediği sonucunu gösterir (Tablo 30). Bu sonuç anketteki ifadenin olumlu ya da olumsuz olmasına göre de değişebilir. Bu yüzden her soruya göre yorumlanmıştır.

Tablo 30. Katılımcıların değerlendirmeleri sonucu açık yeşil alanların kalite değerleri dağılımı (N)

Çalışma Alanındaki Açık ve Yeşil Alanların Kalite Değerleri					
Değerler	1	2	3	4	5
Yaşanabilirlik	10	20	2	47	33
İşlevlerini yerine getirme	7	12	6	47	41
Okunabilirlik	4	15	5	43	44

Buna göre analizde kent merkezindeki açık yeşil alanların; kalite değerlerinden ‘yaşanabilirlik’ katılımcıların %71,5 tarafından yaşanabilir değil, %26,8’i tarafından ise yaşanabilir olarak değerlendirilmiştir. ‘İşlevine uygunluk/işlevsellik’ kalite değeri katılımcıların %77,7’si tarafından işlevine uygun değil olarak değerlendirilmiştir. ‘Okunabilirlik/okunaklılık’ kalite değeri ise 112 katılımcının %78,6’sı tarafından okunabilir değil, %17 ‘si tarafından ise okunabilir bulunmuştur.

Uygulamaların birinci aşamasında çalışma alanındaki açık yeşil alanların dağılımlarının değişimlerine ilişkin bulgular sunulmuştur. İkinci aşamada ise açık yeşil alanların yerellik verilerine ilişkin bulgular sunulmuştur. Bu bulgular, çalışma alanındaki açık yeşil alanların kentsel tasarım kavramları açısından irdelenmesinden elde edilen bulgulardır. Yine ikinci aşamada çalışma alanındaki açık yeşil alanların başarılı çevreler (başarılı çevreler yaşanabilir, okunaklı, işlevine uygunluk/işlevsellik kalite değerlerini yüksek düzeyde yerine getiren alanlardır) olup olmadığının belirlenmesi, gerçekleştirilmesi gereken kalite değerlerini ne düzeyde karşıladığının belirlenmesi amacıyla ankette kalite değerleriyle ilgili sorulara yer verilmiştir. Çalışma alanındaki açık yeşil alanlar kentsel tasarım kavramları bağlamında irdelenerek bulgular elde edilmiş, bu bulgular kalite değerlerinin değerlendirilmesiyle elde edilen sonuçlara göre de değerlendirilmiştir.

Böylece birinci ve ikinci aşamadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde beklenen tüm bulguların birbirleriyle paralellik göstermesidir. Buna göre çalışma alanındaki açık yeşil alanların 2012 yılına ait birinci ve ikinci aşamadan elde edilen bulguları kıyaslandığında elde edilen bulguların birbiriyle örtüştüğü saptanmıştır. Yani bu alanlar tasarlanırken kentsel tasarım kavramlarının dikkate alınmadığı bu sebeple başarılı kentsel çevreler olmadığı (kalite değerlerini gerçekleştiremediği) katılımcı değerlendirmeleri sonucunda bulunmuştur.

4. TARTIŞMA

Kentsel tasarıma ilişkin çalışmalar, kentsel mekânların ancak kentsel tasarım teori ve kavramlarına uygun tasarlandığında başarılı (yaşanabilir, işlevine uygunluk/işlevsellik ve okunaklılık/okunabilir) kentsel çevreler oluşturulabileceğine işaret eder (Arnheim, 1977; Trancik, 1986; Gibberd, 1967; Spreiregen, 1965; Lang, 1987; Ocakçı, 2002; Lynch, 1960). Kentsel tasarım kavramlarına uygun tasarlanan kentsel mekânlar kendilerine yüklenen, gerçekleştirmesi gereken değerleri (yaşanabilirlik, işlevine uygunluk/işlevsellik, okunaklılık/okunabilirlik) karşılayabilirler. Bu teoriler kentsel çevrelerin kendilerine yüklenen gerçekleştirmesi gereken değerlerle ilgilenmelerinin yanında, temel de kenti oluşturan 'kitle ve boşlukların dağılımlarına, mekânsal bağlantılıklarına, insanın demografik özelliklerine, mekânın işlevlerine' odaklanmaktadır. Ancak hızlı kentleşmeyle ortaya çıkan değişimler, kentlerin denetimsiz büyümesine ve değişmesine neden olurken aynı hızla açık yeşil alanları da değiştirmiştir. Bu bağlamda araştırmanın temel varsayımları ve amaçları şöyle ortaya koyulmuştur.

- Kentteki değişen kitle-boşluk ilişkisinin ve bunun ortaya koyduğu mekânsal bağlantılılığın saptanması
- Kentsel tasarım teorilerinin ortaya koyduğu kavramların, açık yeşil alanların yaşanabilir, okunabilir ve işlevine uygun olup olmamasında bir etkili midir? belirlenmesi
- Bu kavramların/bileşenlerin (kitle, boşluk, referans çizgisi, süreklilik/bağlantılılık/devamlılık, mekânın işlevleri ve insan özellikleri) hangilerinin Trabzon kent merkezinin eski planlarında var olduğunun saptanması, hangi kavramların/bileşenlerin varlığının hızlı kentleşme ile giderek kaybolduğunun saptanması,
- Çalışma alanındaki açık yeşil alanların mekânsal dağılımları, işlev görmede başarılı ya da başarısız mekân özelliklerini saptamak; bulgular doğrultusunda yeni öneri geliştirmektir. Bunun yanında hızlı kentleşme ile değişen ve dönüşen Çalışma alanındaki, açık ve yeşil alanların mevcut durum ve sorunlarının saptanması, kullanıcı istek ve ihtiyaçları esas alınarak, yeniden ele alınıp,

yenileme çalışması yapılmasına yönelik çözüm önerileri ve bir arter önerisi getirmek amaçlanmıştır.

Bu amaçlar aşağıdaki varsayımları desteklemeye yöneliktir;

- Çalışma alanında tarihsel süreç içinde artan yapı alanları açık yeşil alanlara göre daha baskın hale gelmiştir.
- Çalışma alanında zamanla kullanım baskısı artmıştır. Bunun sonucunda kitle ve boşluklardan meydana gelen kentte doluluk-boşluk ilişkisi bozulmuştur.
- Kitleler yani yapı alanları yatay ve düşeyde büyürken açık yeşil alanlar yani boşluklar birbirinden koparak sürekliliklerini/devamlılıklarını kaybetmiş, parçalı, dağınık ve noktasal kalmışlardır.
- Çalışma alanındaki açık yeşil alanlar sınırlarının değiştiği, işlevlerinin farklı işlevlere kaydırıldığı ve bu sebeple de bu alanlar işlevlerini yerine getiremeyen mekânlara dönüştüğü öngörülmüştür.
- Çalışma alanının 1930' dan günümüze kadar olan dönemi incelendiğinde, açık yeşil alanların parçalı ve dağınık olup bir sistem oluşturamadıkları öngörülmüştür.
- Çalışma alanının kentleşme süreci incelendiğinde, kent ve kent değişerek büyümüştür. Kentsel tasarım teorilerine bağlı kalmadan değişen açık yeşil alanlar, düşük nitelikli, yaşanabilir ve okunaklı olmayan, işlevine uymayan mekânlar haline gelmiştir.

4.1.Birinci ve İkinci Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Açık Yeşil Alanların Dağılımının Değişiminin, Yerellik Verilerinin ve Kalite Değerlerinin Belirlenmesi

Araştırmanın ilk aşamasında, literatür araştırması ile ortaya koyulan kentsel tasarım teorilerinden şekil-zemin ve mekânsal bağlantı teorisinden ulaşılan kavramlar bağlamında, Trabzon kent merkezi ve açık yeşil alanların 1930 yılından bugüne kadar olan dönemdeki değişimleri belge taraması yöntemi ile belirlenmiştir. Böylece araştırmanın temel varsayımlarından biri olan 'Trabzon kent merkezi hızlı kentleşmenin etkisiyle denetimsiz büyümüş, hazırlanan planlar tamamen uygulanmamış, artan nüfus sebebiyle kentsel mekânlarda kullanım baskısı artmıştır. Bunun sonucunda Şekil-zemin ilişkisi tersine dönmüş, kitle ve boşluklardan meydana gelen kentte doluluk-boşluk ilişkisi bozulmuştur.

Kitleler yani yapı alanları yatay ve düşeyde büyürken açık yeşil alanlar yani boşluklar birbirinden koparak sürekliliklerini/devamlılıklarını kaybetmiş, parçalı, dağınık ve noktasal kalmışlardır' sınıanmıştır.

Çalışma alanındaki açık yeşil alanların eski ve günümüz durumlarının mekânsal ilişkiler bakımından farklılıklar gösterdikleri birinci aşama sonucunda saptanmıştır.

I. 1930 yılı

- Şekil-zemin ilişkisi: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1930 yılı ve şekil-zemin ilişkisi yazılı ve görsel belgelerle gösterilmiştir. Öncelikle görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan, fotoğraf) şekil-zemin ilişkisi gösterilmiştir. Sonra yazılı belgeler (İmar planı açıklama raporu) taranmış şekil-zemin ilişkisini ifade eden terimlerin bulunduğu bölümler seçilerek yorumlanmıştır. Trabzon kent merkezinin 1930 yılına ait hali hazır planı üzerinde açık yeşil alanların (%62) yapı alanlarına(%38) daha baskın olduğu bu nedenle açık yeşil alanların şekil, yapı alanlarının zemin olarak algılandığı görülür. Ayrıca hazırlanan imar planının tamamının gerçekleştirilemediği ancak ana hatlarıyla gerçekleştirildiği saptanmıştır.
- Mekânsal bağlantı: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1930 yılı mekânsal bağlantılılığı görsel belgelerle gösterilmiştir. Mekânsal bağlantıyı tanımlayan kavramlar referans çizgisi ve süreklilik/bağlantılılık/devamlılık görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan) gösterilmiştir. Hali hazır planlar üzerinde referans çizgisi/yol aksı olarak tanımlanmıştır. Buna göre yol aksı üzerinde açık yeşil alanların sürekliliği 1970, 2002 ve 2012 yıllarıyla araştırmacı tarafından kıyaslanmış ve 1930 yılında açık yeşil alanların daha sürekli olduğu saptanmıştır.

II. 1970 yılı

- Şekil-zemin ilişkisi: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1970 yılı ve şekil-zemin ilişkisi yazılı ve görsel belgelerle gösterilmiştir. Öncelikle görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan, fotoğraf) şekil-zemin ilişkisi gösterilmiştir. Sonra yazılı belgeler (Rapor, Kitap) taranmış şekil-zemin ilişkisini ifade eden terimlerin bulunduğu bölümler seçilerek yorumlanmıştır. Trabzon kent merkezinin 1970 yılına ait hali hazır planı üzerinde yapı alanlarının (%58) açık yeşil alanlara(%42) göre daha baskın olduğu bu nedenle açık yeşil alanların zemin, yapı alanlarının şekil olarak algılandığı görülür. Bu oranlar 1930 yılıyla

kıyaslandığında kitlelerinin oranının 40 yıllık süre içinde %20 oranında bir artış gösterdiği ve şekil-zemin ilişkisinin tam zıt şekilde değiştiği görülür. Ayrıca hazırlanan imar planının tamamının gerçekleştirilemediği saptanmıştır.

- Mekânsal bağlantı: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 1970 yılı mekânsal bağlantılılığı görsel belgelerle gösterilmiştir. Mekânsal bağlantıyı tanımlayan kavramlar referans çizgisi ve süreklilik/bağlantılılık/devamlılık görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan) gösterilmiştir. Buna göre yol aksı üzerinde açık yeşil alanların sürekliliği gösterilmiştir. Buna göre çalışma alanındaki açık yeşil alanlarda yol aksı referans alındığında birbirleriyle bağlantılılığı 1930, 2002 ve 2012 yıllarıyla araştırmacı tarafından kıyaslanmış, 1930 yılına göre daha parçalı bir hal aldığı birbirinden koptuğu ancak 2002 ve 2012 ye göre ise daha sürekli olduğu saptanmıştır.

III. 2002 yılı;

- Şekil-zemin ilişkisi: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 2002 yılı ve şekil-zemin ilişkisi yazılı ve görsel belgelerle gösterilmiştir. Öncelikle görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan, fotoğraf) şekil-zemin ilişkisi gösterilmiştir. Sonra yazılı belgeler (Rapor, Kitap) taranmış şekil-zemin ilişkisini ifade eden terimlerin bulunduğu bölümler seçilerek yorumlanmıştır. Çalışma alanının 2002 yılına ait hali hazır planı üzerinde yapı alanlarının(%66) açık yeşil alanlara(%34) göre daha baskın olduğu bu nedenle açık yeşil alanların zemin, yapı alanlarının şekil olarak algılandığı görülür. Bu sonuç 1930 yılı ile kıyaslandığında tamamen tersine dönen bir şekil-zemin ilişkisi vardır. 1970 yılıyla kıyaslandığında ise şekil-zemin ilişkisi kitleler lehine bir artış olduğundan benzerlik gösterir. İmar planları açıklama raporları ve fotoğraflardan elde edilenlere göre buradaki kitle artışı daha çok düşeyde olmuştur. Yani kat yükseklikleri 1930 da 1 ya da 2 kat, 1970 yılında 1,2 ya da 3 kat iken 2002 yılında 5’li ve 8’li katlara ulaşmıştır.
- Mekânsal bağlantı: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 2002 yılı mekânsal bağlantılılığı görsel belgelerle gösterilmiştir. Mekânsal bağlantıyı tanımlayan kavramlar referans çizgisi ve süreklilik/bağlantılılık/devamlılık görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan) gösterilmiştir. Hali hazır plan üzerinde referans çizgisi=yol aksı olarak tanımlanmıştır. Buna göre yol aksı üzerinde açık yeşil alanların sürekliliği gösterilmiştir. Buna göre çalışma alanındaki açık yeşil alanlarda yol aksı referans alındığında birbirleriyle bağlantılılığı 1930, 1970 ve

2012 yıllarıyla araştırmacı tarafından kıyaslanmış, 1930 ve 1970 yıllarına göre giderek bağlantılarının koptuğu noktasal kaldıkları saptanmıştır.

IV. 2012 yılı;

- Şekil-zemin ilişkisi: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 2012 yılı ve şekil-zemin ilişkisi yazılı ve görsel belgelerle gösterilmiştir. Öncelikle görsel belgeler üzerinde (hali hazır plan, fotoğraf) şekil-zemin ilişkisi gösterilmiştir. Trabzon kent merkezinin 2012 yılına ait hali hazır planı üzerinde yapı alanlarının(%69) açık yeşil alanlara(%31) göre daha baskın olduğu bu nedenle açık yeşil alanların zemin, yapı alanlarının şekil olarak algılandığı görülür. Bu sonuç 1930 yılı ile kıyaslandığında tamamen tersine dönen bir şekil-zemin ilişkisi vardır. 1970 ve 2002 yıllarıyla kıyaslandığında ise, şekil-zemin ilişkisinde kitleler lehine bir artış olduğundan benzerlik göstermektedir. Buradaki kitle artışı 2002 olduğu gibi daha çok düşeyde olmuştur. Kat yükseklikleri 2002'ye göre daha da arttığı için yine kitleler lehine bir büyümeden söz edilebilir. Çünkü 2012 yılında 10'lu katlara ulaşılmıştır.
- Mekânsal bağlantı: çalışma alanındaki açık yeşil alanların 2012 yılı mekânsal bağlantılılığı görsel belgelerle gösterilmiştir. Hali hazır plan üzerinde referans çizgisi=yol aksı olarak tanımlanmıştır. Buna göre yol aksı üzerinde açık yeşil alanların sürekliliği gösterilmiştir. Buna göre çalışma alanındaki açık yeşil alanlarda yol aksı referans alındığında birbirleriyle bağlantılılığı 1930, 1970 ve 2002 yıllarıyla araştırmacı tarafından kıyaslanmış, 1930 ve 1970 yıllarına göre giderek bağlantılarının koptuğu noktasal kaldıkları 2012 ile benzerlik gösterdiği yani parçalı dağınık olduğu saptanmıştır.
- Yerellik verileri: çalışma alanında yapılan anketlerle belirlenen yerellik verileri katılımcı değerlendirmeleri sonucunda elde edilmiştir. Buna göre kent merkezindeki açık yeşil alanların fiziksel işlevleriyle ilgili katılımcılara yöneltilen ifadeler katılımcıların verdiği yanıtlar çalışma alanındaki açık yeşil alanların fiziksel işlevlerini karşılayamadığı yönündedir. Bağlantı işlevleriyle ilgili değerlendirmelerin ise yaklaşık %70 i olumsuzdur. Yani katılımcılara göre açık yeşil alanlar bağlantı işlevlerini yerine getirememektedirler. Rekreasyon işlevleriyle ilgili ise ifadeler farklı değerlendirmeler söz konusu olmuştur. Ancak yine de tüm ifadeler katılımcı değerlendirmeleri %60 ve üzerinde olumsuzdur. Yani çalışma alanındaki açık yeşil alanlar katılımcı

değerlendirmelerine göre rekreasyon işlevlerini yerine getirememektedirler. Estetik işlevler katılımcıların %55'i ve daha fazlası tarafından olumsuz şekilde değerlendirilmiştir. Psikolojik işlevlere ise katılımcıların %50' si ve daha fazlası tarafından olumsuz şekilde değerlendirilmiştir. Son olarak ise sosyolojik işlevi katılımcıların yaklaşık %84'ü tarafından olumsuz değerlendirilmiştir. Bir genelleme yapılırsa katılımcıların değerlendirmeleri sonucunda çalışma alanındaki açık yeşil alanlar işlevlerini yerine getiremediği katılımcı değerlendirmeleri sonucunda saptanmıştır. Katılımcıların demografik yapısı ağırlıklı olarak 26-40 yaş aralığında, üniversite mezunu, serbest meslek sahibi olan Trabzonlu ve gelir seviyesi 0-800 TL olan erkek'tir.

- Kalite Değerleri: kalite değerlerinin katılımcı tarafından değerlendirilmesinin temel amacı çalışma alanındaki açık yeşil alanların başarılı kentsel çevreler ve başarılı kentsel mekânlar mı olduğunu saptamaya yöneliktir. Ayrıca kentsel tasarım kavramlarına ilişkin yapılan incelemelerle elde edilen bulguları kalite değerlerinin değerlendirilmesiyle elde edilen bulgulara göre değerlendirmektir. Kentsel çevreler tasarlanırken tasarım eylemi gerçekleştirildiği takdirde başarılı kentsel çevreler oluşturulabilir. Kentsel çevrelerden olan açık yeşil alanlar da başarılı kentsel mekânlar olabilmeleri için tasarım kavramları gözetilerek tasarlanmalıdır. Bu araştırmada Kentsel mekânların başarılı çevreler olup olmadığının saptanması için gerçekleştirmeleri gereken kalite değerlerini ne düzeyde karşıladığı saptanmıştır. Kalite değerlerinden 'yaşanabilirlik' katılımcıların %71,5'i, 'işlevsellik/işlevine uygunluk' kalite değeri %77,7'si, 'okunaklılık/okunabilirlik' kalite değeri ise %78,6'sı tarafından açık yeşil alanlar bu kalite değerlerini gerçekleştiremez şeklinde değerlendirilmiştir.

Bu sonuç gösteriyor ki birinci ve ikinci aşamadan elde edilen bulgular birbiriyle örtüşmekte ve birbirini doğrulamaktadır. Yani kentsel tasarım teori ve kavramları gözetilmeden tasarlanan kentsel mekânlar kendilerine yüklenen, gerçekleştirmeleri gereken kalite değerlerini de gerçekleştirmezler.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kentsel açık yeşil alanların başarılı kentsel tasarımlar olup olmadığını ele alan bu çalışmanın en önemli yönlerinden biri, kentsel açık yeşil alanların özelliklerini kentsel tasarım teorileri ile ilişkilendirmesidir. Bu çalışmanın özgün yanlarından biri de kentsel tasarım kavramlarını yüksek düzeyde bulunduran açık yeşil alanların başarılı kentsel mekânlar olduğu kabul etmesidir.

Bu doğrultuda ilk olarak literatür araştırması ile kentsel tasarım teorilerinden tez çalışmasının sorun alanı ile en çok örtüşen teoriler belirlenmiş ve bu teoriler çalışmanın teorik altyapısını oluşturmuştur. Bu teorilerden ulaşılan kavramların (kitle, boşluk, referans çizgisi, yol, insanın demografik yapısı, mekânın işlevleri) Trabzon kenti Boztepe- Ganita aksı üzerinde bulunan açık yeşil alanlardaki varlığı 1930 yılından günümüze değin irdelenmiştir. Bu kavramlar açısından çalışma alanındaki açık yeşil alanlardaki değişimler saptanmıştır. Yapılan çalışmaların sonrasında tez çalışmasının ortaya koyduğu en önemli sonuçlar ise şunlardır:

- Çalışma alanı sınırları içindeki açık yeşil alanlar, yapı alanlarının yarattığı pozitif dış mekânlar değil de yapı alanlarından artan küçük, parçalı dağınık alanlar şeklinde olduğunda kent dokusundaki yapı alanlarının ve açık yeşil alanların dağılımının bağlantılı olmadığı belirlenmiştir.
- Çalışma alanındaki kitle ve boşluklar arasındaki ilişki, şekil-zemin ilişkisi olarak tanımlanmış şekil-zemin algısının zaman içinde değiştiği sonucu çıkmıştır. Ancak bu değişimin açık yeşil alanlar ile yapı alanların birlikteliğinde oluşan kentsel mekânları başarılı olmayan kentsel çevrelere dönüştürdüğü saptanmıştır.
- Kentsel alanlarda açık yeşil alanları birbirine bağlayan mekânsal referans çizgisi yoldur. Bu çalışmada yol aksı referans alınarak açık yeşil alanların sürekliliği tarihsel süreç içinde incelenmiş hem günümüz durumu belirlenmiş hem de değişimin nasıl olduğu ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak önceden sürekli olan açık yeşil alanların günümüzde parçalı dağınık olduğu saptanmıştır. Yani mekânsal açıdan bir sistem oluşturamamaktadır.
- Çalışma alanı içindeki yapıların ve açık yeşil alanların tarihi süreç içerisindeki değişimi ortaya koyulduğunda eskiden yapıları, açık yeşil alanları ile insanlar

için bir ‘yer’ iken, günümüzde standartlaşmış binalar, insan ihtiyaçlarını karşılayamayan, kullanılmayan ve işlevlerini yerine getirmeyen açık yeşil alanları ile artık bir ‘yer’ olma özelliklerini kayb ettikleri belirlenmiştir.

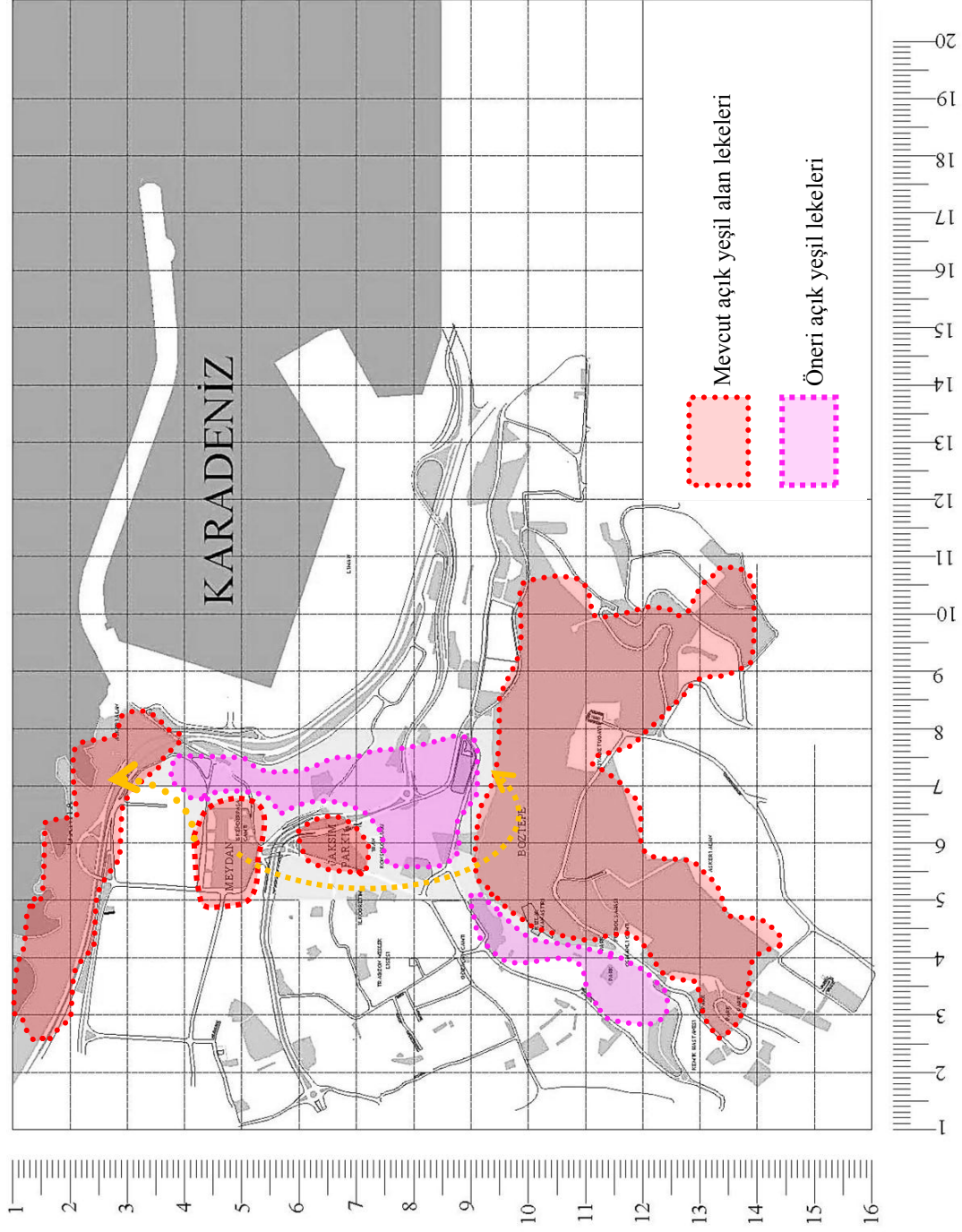
- Çalışma alanı içindeki açık yeşil alanların günümüz mevcut durumlarında fiziksel, bağlantı, rekreasyon, estetik, psikolojik ve sosyolojik işlevleri sorgulanmış ve bütün sorgulanan işlevler açısından açık yeşil alanların yetersiz olduğu işlevlerini karşılayamadığı belirlenmiştir.
- Çalışma alanına ait belgeler incelendiğinde yapıların ve diğer kentsel elemanların fiziksel açıdan doku, şekil, renk, malzeme gibi özellikleri bakımından benzer ve bir bütün olarak kendine özgü bir anlam taşıdıkları gözlenir. Günümüzde ise kentler farklı doku, şekil, renk, malzemelerden oluşturulan mekânların kolajı şeklindedir. Bunun sonucunda kentin okunabilirliklerini/okunaklılıklarını kayb ettikleri saptanmıştır.
- Kentsel açık yeşil alanlar çarpık kentleşme ve kontrolsüz büyüyen yapı alanları sebebiyle sıradan, sıkıcı ve yaşanabilir olmayan alanlara dönüştükleri belirlenmiştir.

Araştırmanın ortaya koyduğu tüm bu sonuçlar çalışmanın başında öngörülen varsayımları doğrular niteliktedir. Bu bulgular doğrultusunda, başarılı, yaşanabilir, okunaklı ve işlevsel kentsel açık yeşil alanlar tasarlanırken şu kriterlerin göz önünde bulundurulmasıyla kent ve kentli için tüm ihtiyaçların karşılandığı başarılı kentsel çevreler oluşturulur.

- Kent nüfusu, konut ihtiyacı ve kentin büyüme eğilimleri, var olan sorunlarının belirlenmesi, işlevsel ilişkilerin, ulaşımın, iletişimin, sosyal ve fiziksel dokusunun tasarlanması hepsinin bir arada bütüncül ele alınması gerekmektedir.
- Kentin kendi içinde ve çevresi ile bir bütün olarak görülmesi ve bu bütüne ilişkin hedeflerin konulması, gelişmelerin, değişimlerin yönlendirilmesi gerekir. Değişimler kontrolsüz ve denetimsiz olmamalıdır.
- Kentsel mekânlar oluşturulurken tasarım teori ve kavramları dikkate alınarak tasarımlar yapılmalıdır. Böylece şekil-zemin ilişkisiyle kentteki doluluk-boşluk dengesinin sağlandığı, süreklilik kavramı ile görsel ve fiziki yönden kolay ve güvenilir bir şekilde kullanılan ve rahat algılanabilen açık yeşil alanlar tasarlanabilir.

- Araştırmanın esas amacını oluşturan açık yeşil alan arter önerisi ile öneriler devam etmektedir. Kentin gelişimine bakıldığında kent kuzeyde deniz, güneyde ise eğimli yeşil alanlar arasında uzanmaktadır. Bu gelişim içinde öneri, kuzeyde uzanan sahil bandı ile güneydeki yeşil alanları, kentin gelişimine uygun olarak seçilen, açık yeşil alan arterleri ile bağlamaktır. Bu arter Boztepe, Fatih Parkı, Meydan Parkı ve Ganita açık yeşil alanları birbirine bağlayarak ve kentin gelişimine fayda sağlayacaktır. Bu arterin Trabzon kenti ve kentlisine sonuçta sağlayacakları şunlardır:
- Kent içi açık yeşil alanlar parçalı, dağınık olmaktan çıkıp, mekânsal açıdan süreklilik göstererek kentin gelişimine fayda sağlayabilecektir.
- Bunların yanında kentin tüm alanlarının yeşil ve denize açılması sağlanacaktır.
- Kent merkezindeki doluluk-boşluk ilişkisi daha dengeli bir yapıya kavuşacak, bağlantılı bir açık yeşil alan sistemi olacaktır.
- Bu alanları yeniden birbirine bağlantılı bir hale getirerek yoğun kent dokusunun etkisini hafifleyecektir.
- Böylece hem çevresindeki farklı kullanım alanlarını da bütünleştiren bir denge unsuru hemde yaşanabilirliği, yaşam kalitesinin yükseltilmesinde anahtar rol oynayacaktır.
- Kentte kontrastı görünümler elde edilecek, iki doğal öge (deniz ve yeşil) bütünleşmiş olacaktır.
- Kent merkezlerinde yaşayan kent insanların hep kent dışındaki açık yeşil alanlara giderek giderdiği ihtiyaç ve gereksinimlerine uygun doğal alanlar oluşturulmuş olacaktır.
- Açık yeşil alanlar arasındaki geçişlerin oluşturacağı koridorlar kent insanına aktif ve pasif rekreasyonel etkinlikleri için mükemmel alanlar oluşturacaktır.
- Kentin fiziksel yapısını güçlendirecek sistemli bir açık yeşil alan sistemi ilavesi ile kent daha güçlü bir forma sahip olacaktır.
- Yoğun yapılaşmayla ve yüksek katlı binalar ile insanlar arasındaki artan ölçü farklarının oluşturduğu psikolojik baskı azalmış olacaktır.
- Kent iklimine özellikle sıcaklık üzerine mikro klima oluşturarak olumlu etki edecektir.

- Açık yeşil alan sistemi ile özellikle de kentin formuna uygun denize dik bir açık yeşil alana sistemi kente ve kentliye rahat bir nefes aldıracaktır.
- Artan açık yeşil alanlar ile pasif etkinlikler için kullanılan çalışma alanı içindeki açık yeşil alanlarda aktif ve rekreasyonel gereksinmelerinin karşılanması için olanaklar sunulmuş olacaktır.
- Doğal alanlar oluşturularak doğal tür çeşitliliğinin kentlere taşınmasına imkân olacaktır. Böylece doğal elemanlar ile açık yeşil alanlarda çeşitlilik, canlılık sağlanmış ve doğa kente taşınmış olacaktır.
- Kent merkezi olması sebebiyle kentliye rekreasyonel kullanımlar sunarak özellikle günlük ve iş hayatındaki yaşam kalitesi artırılmış olacaktır.
- Sosyal katılımı arttırarak, kentliye sosyal ve kültürel olaylar için buluşma yeri sağlanmış olacaktır.
- Kentlinin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap vererek onları doğaya yakınlaştıran mekânlara kavuşulmuş olacaktır.
- Kentlinin psikolojik doyumu artmış olacaktır.
- Referans, sınır, engel ve zaman zaman da perde oluşturularak yaya ve araç trafiği yönlendirilmiş olacaktır. Özellikle dar kaldırımlarda yürümek zorunda kalan kent insanına hareket kolaylığının yanında diğer kullanım alanlarına erişim kolaylığı sağlamış olacaktır.
- Kent içerisinde bu açık yeşil alanları birbirine bağlayan koridorlar araç trafiğini yönlendirmelerinin yanında yayalar için ise kent içinde mükemmel yürüyüş yolları oluşturacaktır.
- Son dönemlerde hızlanan kentsel tasarım çalışmalarıyla sağlanan bağlantılı ve denize dik açık yeşil alanlara bir yenisini daha eklenerek kentin denizle bağlantısı daha da güçlendirilmiş olacaktır.

Şekil 26. Açık yeşil alan arter önerisi (Leke Planı)

Bu çalışmanın çıkış noktası olan kentsel açık yeşil alanların tasarımı daha önce de belirtildiği gibi peyzaj mimarları, şehir bölge planıcıları ve mimarları ilgilendiren çok disiplinli bir konudur. Bu açıdan tez çalışması değerlendirildiğinde çalışmanın tam anlamıyla eksiksiz bir çalışma olduğu düşünülemez. Şehir bölge planlama ve mimarlık meslek disiplinleri ile yapılacak ortak çalışmalar sonucunda çalışmanın eksik yanları giderilebilecektir. Önerilen açık yeşil arter çalışmasının şekil 26 'deki leke planı içinde verilen yapı alanları ile ilgili

- Mülkiyet yapısının ve yapı envanterinin çıkarılması,
- Mevcut arazi ve arsa durumunun belirlenmesi
- Tarihi dokuların varlığı ve koruma durumunun belirlenmesi... vb. gibi çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar dışında farklı incelemeler de yapılarak çalışmalar çoğaltılabilir. Bu gibi incelemeler ve çalışmalar dikkate alınarak leke planı içinde en uygun olan alanlar açık yeşil alanlar olarak tasarlanabilir. Leke planı olarak verilen çalışmanın hayata geçmesi için üzerinde detaylı çalışmalar yapılmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Altunkasa, F., 2004. Adana'nın Kentsel Gelişim Süreci Ve Yeşil Alanlar. Adana Kent Konseyi Çevre Çalışma Grubu Bireysel Raporu, Adana.
- Akbari, H., Pomerantz M. ve Taha H., 2001. Cool Surfaces and Shade Trees to Reduce Energy Use and Improve Air Quality in Urban Areas. Lawrence Berkeley National Laboratory, Heat Island Group, Berkeley, CA, USA. Available online 5 February
- Akkoyun, F., 2001. Gestalt Terapi, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım
- Aksoy, H.T., 2001. Çok Zamanlı Uydu Görüntü Verileriyle Kentsel Gelişim Analizi: Bursa Osmangazi Belediyesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Aksoy, Y., 2001. İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi. Doktora Tezi, İTÜ FBE, İstanbul.
- Aksoy, Y., 2004. Üsküdar İlçesi Açık Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, Ekoloji, 13, 52, 38-44.
- Aksoy, E., 1987. Mimarlıkta Tasarım Bilgisi Hatiboglu Yayın Evi, Ankara
- Arnheim, R., 1971. Entropy and Art: An Essay on Disorder and Order, University of California Press.
- Arnheim, R., 1977. The Dynamics Of architectural form, University of California Press, California.
- Arefi, M., 1999. Non-place and Placelessness as Narratives of Loss: Rethinking the Notion of Place, Urban Design, 4, 2,179-193
- Aslanboğ, Y., 2002. Bitkilendirmenin İlkeleri. T.C. Orman Bakanlığı Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Yayınları, İzmir.
- Ayaşlıgil, T., 1997. Kent gelişimi sürecinde açık ve yeşil mekan gereksiniminin Çanakkale örneğinde irdelenmesi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydemir, S.E., 2004. Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar "Rekreasyon", Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, KTÜ Yayını, Trabzon.
- Aydemir, S.E., 1999. Planlama ve Planlama Evrimi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Ders Notları No:54, Mart, Trabzon

- Aydemir, Ş., 1990. Recreation Needs in a Turkish City: Trabzon, II.Laps Congress Proceeding, 3, METU, Ankara.
- Aydemir, Ş., 1999. Kent, Kentleşme-Göç, Kentsel Sorunlar, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Ders Notları No:54, Mart 1999, Trabzon.
- Aydemir, Ş., Aydemir, Ş.E., Ökten, N. ve Öksüz A.M., 1999. Kentsel Donatılar-Ticaret ve Hizmet Merkezleri, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı Ders Notları, KT Ü - Matbaası, Trabzon.
- Aydemir, Ş., Aydemir, Ş.E., Ökten, N., Öksüz, A.M., Sancar, C.ve Özyaba, M., 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik –Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54.
- Aydınlı, S., 1993. Mimarlıkta Estetik Değerler, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Atalay, H., 2008. Deprem Durumunda Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Kullanımı Küçükçekmece Cennet Mahallesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Bacon, E. N., 1976. Design of Cities, 336, English, Newyork.
- Bal, M.A., 2011. Trabzon’a Işık Tutan Anılar Mustafa Kemal Sayılın Trabzon Anıları I (1900-1950) ,431, İstanbul.
- Bakan, K. ve Konuk, G., 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Planlaması, TÜBİTAK Yayın No:45, Ankara.
- Baker, G., 1989. Design Strategies in Architecture: An Approach to the Analysis of Form, E. and F.N. Spon, London.
- Başaran, İ., 2011. Kent İmgesi (Çeviri). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Bayraktar, A., 1991. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması Yayınlanmamış Ders Notları. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, İzmir.
- Bentley, I., 1993. Responsive Environments: A Manual for Designers, Butterworth Architecture, Oxford, England.
- Berleant, A., 1988. Aesthetic Perception in Environmental Design. In Jack L. Nasar (Ed.) Environmental Aesthetics; Theory, Research, and Applications. Cambridge University Press, 84-97 s.
- Berlyne, D.E., 1960. Conflict, Arousal and Curiosity, McGraw-Hill, New York..
- Beyazlı, D.Ş., 2005. Mekânsal Tarih: Trabzon Kenti Örneği, Karadeniz Tarihi Sempozyumu, Mayıs, Trabzon, Bildiriler Kitabı II. Cilt 20.

- Bölen, F., 1978. Anadolu Yerleşme Sisteminin Evrim Analizi ve Çağdaş Mekân Düzenleme Politikalarına Etkilerinin İncelenmesinde bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bölükbaşı, A., 2006. Anılarda Trabzon, 1. Baskı, Serander Yayınları Genel Dizi:25, Trabzon.
- Bostancı, S.H. ve Ocakçı, M. 2009. Kent Silüetlerine İlişkin Tasarım Niteliklerinin, Entropi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi, İTÜ/A, Fen Bilimleri Enstitüsü, 34437, İstanbul.
- Bruton, M., 1974. The Spirit and Purpose of Planning, Hutchinson, London.
- Burke, P., 2003. Tarihin Görgü Tanıkları. (Çev. Zeynep Yelçe), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Capra, F., 1996. Yaşamın Örgüsü, (The web of life), Çeviri: Beno Kuryel, Yapı Merkezi, İstanbul.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L., G. ve Stone, A., M., 1992. Public Space, Cambridge University Press, New York, NY, USA.
- Çepel, N., 1988. Orman Ekolojisi. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İÜ Yayın No:3518, III. Baskı, 536 s., İstanbul.
- Chiesura, A., 2004 The Role of Urban Parks for The Sustainable City, Landscape and Urban Planning, 68, 129-138.
- Çınar, A.A., 1996. Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler, Muğla Üniversitesi Matbaası..
- Cooper, Marcus C. ve Wischemann, T., 1990. Campus Outdoor Spaces. In C. Cooper-Marcus and C. Francis (Ed.), People Places: Design Guidelines for Urban Open Space, Newyork.
- Cooper, A. ve Murray, R., 1992. A Structured Method of Landscape Assesment and Countryside Management, Applied Geography 12, 319-338, New York, Wiley.
- Cooper, Marcus, C. ve Barnes, M., 1999. Healing Gardens: Therapeutic Benefits and Design Reccomandations 107-108, Canada.
- Cooper, M., Fransis C. ve Fransis C., 1998. People Places: Design Guidelines for Urban Open Space, Second Edition, New York, Wiley.
- Crowe, S., 1960. The Landscape of Roads ,London, Architectural Press.
- Cüceloğlu, D., 2010. İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, Eylül, Remzi Kitabevi, İstanbul, 600.

- Değirmencioğlu, A., 1998. 1923'ten Günümüze Ankara İmar Planlarının Açık ve Yeşil Alanlar Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. Fen Bilimleri, Ankara.
- Doruk, B., 1973. Mimari Tasarıma Giriş Programı Üzerine Bir Araştırma, İTÜ, İstanbul.
- Doygun, H., İlter, A., 2007. Kahramanmaraş Kentinde Mevcut ve Öngörülen Aktif Yeşil Alan Yeterliliğinin İncelenmesi. Ekoloji Dergisi, 17, 65, 21-27.
- Eleanor, M.P., 1990. 'Dietary İntake - Large Scale Survey Methods', Nutrition Today, 78, 34-44.
- Eminağaoğlu, Z. ve Yavuz, A., 2005. Artvin Kent Dokusunda Yeşil Alan İncelemesi, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, Bildiriler Kitabı 1-2, Cilt 6, 191-202.
- Emür, S. H. ve Onsekiz, D., 2007. Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi- Kayseri Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 1,367-396.
- Ergun, T. ve Polatoğlu, A., 1984. Kamu Yönetimine Giriş, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Ersoy, M., 1994. Kentsel Alan Kullanım Normları, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Gargus, J., 1993. Ideas of Order: A Formal Approach to Architecture, Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company.
- Gehl, J., 1987. Life Between Buildings. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Gibberd, F., 1967 . 'Town Design', Architectural Press, London.
- Gold, S.M., 1980. Recreation Planning and Design. McGraw-Hill, New York.
- Goldman, S., 1953. Information Theory, Prentice – Hall, New York.
- Gökalp, A., 2006. Körfez Depremi Sonrası Adapazarı Kentsel Yerleşim Düzeninde Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Entitüsü, Bartın.
- Gül, A. ve Küçük.V., 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, ISSN:1302-7085, A, 2, 27-48, Isparta.
- Gür, Ş., 1996. Mekan Örgütlenmesi, Gür Matbaacılık.
- Hanazay, A., 2006. Yerel Yönetimlerde Planlama, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Harvey, D., 1973. *Social Justice and the City*, Edward Arnold, London.
- Hillier, B., 1983. *Space Syntax: A Different Urban Perspective*, Architects Journal, 178, 48, 47-63.
- Hillier, B., Hanson, J., Peponis, J., Hudson, J. ve Burdett, R. 1983. *Space Syntax: A Different Urban Perspective*.
- İller Bankası, 1968. *Trabzon Kentinin Tarihsel Yapısı ve Gelişimi, Trabzon Analitik Etüdüleri 1967-1968*, Ankara.
- Ifrah, G., 1994. *IX Rakamların Evrensel Tarihi (Historic Universelle Des Chiffres)*, Çeviri: Kurtuluş Dinçer, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara.
- Jackson, S.E., 2003. *Recent Research on Team and Organizational Diversity: SWOT Analysis and İmplications*. Rutgers University, Journal of Management, 29 (6), 801-830, USA.
- Jacobs, A.B., 1993. *Great Streets*, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge.
- Kaplan, S. ve Kaplan, R., 1982. *Preferred Environments*. Stephen Kaplan, Rachel Kaplan (eds.), *Humanscape; Environments for People*. Ulrich's Books Inc. Ann Arbor, Michigan. 147–150 s.
- Kardeş, O., 2006. *Eski Fotoğraflarla Trabzon, Albüm 4, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Vakfı (KATEV) Yapımı No:3*.
- Kaymaklı, G., 1990. *Ülkemizde Açık ve Yeşil Alan Standartlarının Uygulanmasında Peyzaj Mimarlığı Açısından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları Üzerinde bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keleş, R., 1984. *Kentleşme ve Konut Politikası*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No: 332. Ankara.
- Keleş, R., 1990. *Kentleşme Politikası*. Ankara.
- Keleş, R., 1998. *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C., 2002. *Çevrebilim*. Ankara.
- Konuk, G., 1992. *Zaman ve Mekanın bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım*, 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul, Bildiriler Kitabı:1 66-81.
- Konuk, G. ve Bakan, K., 1987. *Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi*. Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü, U5, Ankara.

- Kortan, E., 1991. Ankara ve Jansen Planı, Peyzaj Mimarlığı Dergisi 91, 21, 30, Tisa Matbaacılık Sanayii, Ankara.
- Krampen, M., 1979. Meaning in the Urban Environment, Pion Limited, London.
- Krier, R., 1984. Urban Space, New York Rizolli.
- Krier, L., 1993. Architecture & Urban Design 1967-1992, Chicester, John Wiley & Sons.
- Krier, L., 1984. 'Urban Components', Architectural Design, 54, 7,8, 1984, 43.
- Krier, R., 2006. 'Town Spaces: Contemporary Interpretations in Traditional Urbanism' ISBN-10; 3-7643-7558-4 , Germany.
- Kuter, N. 2007. Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ladermann, A. ve Trachsel, A., 1968. Spielplatz und Gemeinschaftszentrum, Yerlag Gerd, Suttgard.
- Lambert, J.H., 1938. Trabzon Belediyesi, İmar İşleri Müdürlüğü Trabzon Planı Nihai Raporu.
- Lamber, J.H., 1938. Trabzon Belediyesi, İmar İşleri Müdürlüğü, Trabzon Plan Projesi.
- Lang, J.T., 1987. Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design, Van, Nostrad Reinhold, New York.
- Leszczynski, N.A., 1999. Planting the Landscape. John Wiley and Sons, Inc, London.
- Lynch, K., 1984. Good City Form, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge and London.
- Lynch, K., 1981. A Theory of Good City Form. U.S.A.
- Lynch, K., Banerjee, T. ve Southworth, M. 1973. City Sense and City Design. MIT.
- Lynch, K., 1985. Theory of Good City Form, MIT Press, Cambridge, Massachusset.
- Lynch, K., 1972. What Time Is This Place? The Massachusetts institute of technology, ISBN 0-262-62032-4 , MIT.
- Lynch, K., 1960. 'The Image of the City'. (Çev. İ. Başaran) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 09-2011, İstanbul.
- Madaniopur, A., 1996. Design of Urban Space. University of Newcastle. New York.

- Mertes, J.D. ve Hall, J.R., 1995. Park, Recreation, Open Space and Greenway Guidelines, National Recreation and Park Association (NRPA), Arlington, VA, USA.
- Moore, R.C., 2002. Plants for Play. Mig Communications, California.
- Morris, R.N., 1968. Urban Sociology, George Allen and Unwin.
- Maciones, J.J. ve Parillo, V.N., 1998. Cities and Urban Life, Prentice Hall.
- Moughtin, C., 1999. Urban Design: Method & Tecnics. Oxford. Great Britain.
- Munton, R., 1983. London's Greenbelt: Containment In Practice. UK.
- Mumcu, S., 2009. Açık Mekanlarda Davranış Konumları: Oturma Davranışının Değişiminin İncelenmesi, Doktora Tezi, KTÜ, Fen bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Nasar, J.L., 1994. Urban Design Aesthetics: The Evaluative Qualities of Building Exteriors, Environment and Behavior, Ohio State University, 26, 3, 377-401
- Nasar, J. L., 1988. 'Environmental Aesthetics', Theory, Research and Applications. Cambridge University Press.
- Norberg-Schulz, C., 1980. Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture, p. 213 (New York, Rizzoli).
- Novak, D.J. ve Crane D.E., 2002. Carbon Storage and Sequestration by Urban Trees in the USA. Environmental Pollution, 116, 3, 381-389.
- Nyhuus, S. ve Thoren, A.H., 1992. Green Structure Planning on Norwegian Cities, UN. 7. Conference on Urban and Regional Research: Urban Ecology, Ankara, 269-288.
- Ocakçı, M., 2002. Urban Pattern, İTÜ, İstanbul (Yayımlanmamış Ders Notları).
- Oğur, R. ve Tekbaş, Ö.F., 2003. Anket Nasıl Hazırlanır? Sted, 12, 9, 340. Ankara
- Öksüz, A.M., 1999. Kentsel Dış Mekanlar (Kentsel mekan). Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54, Mart, Trabzon
- Oppenheim, A.N., 1966. Questionnaire Design and Attitude Measurement, London.
- Onsekiz, D., 2003. Kentsel Ölçekte Eğlence Mekanları ile Konut Alanları İlişkisi-Ankara Kenti Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önder, S., 1997. Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Özbilen, A., 1991. Kent İçi Açık Alanlar, Dağılımı, Tarihi Eserler ve Yeni Yapılaşma: Trabzon Kenti'nde Bir Uygulama Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Trabzon.
- Özbilen, A., 1976. 'Temel Tasar Kavramları-1 ve Temel Tasar Kavramları-2' ,Ders Notları, 2004-2005 Güz- Bahar Yarıyılı, KTÜ, Trabzon.
- Özer, A., 2011. Trabzondur Yolumuz-2 Trabzonun Kalbi Meydan, Heyomola Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Öztan, Y., 1991. Ankara Kenti'nin 2000'li Yıllar İçin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Olanakları, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91,2, Ankara.
- Öztan, Y., 1968. Ankara Şehri ve Çevresinin Peyzaj Mimarisi Prensipleri Yönünden Etüt ve Tayini, Bilimsel Araştırma ve incelemeler: 217, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları: 344, Ankara.
- Öztürk, B., 2004. Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pirselimoğlu, T., 2011. Trabzondur Yolumuz- Mitha ve Bildircinlar- Boztepe, Heyomola Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Queen, S.A. ve Carpenter D.A., 1953. The American City. New York: McGraw-Hill Book Company, Inc., 383.
- Richter, G., 1981. Handbuch Stadtgrün, München, Wien, Zürich.
- Relph, E.C., 1987. The Modern Urban Landscape. ISBN 0-8018-3559-3,USA.
- Sallingaros, N.A., 1998. 'Theory of Urban Web', Urban Design, 3, 1, 53.
- Sancar, C., 1999. Trabzon da İç Göç ve Göçün Yönü (Mikro Ölçekte), Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54, Trabzon.
- Samur, D. Ç., 2010. Sürdürülebilir Ekolojik Kentsel Yerleşmelerde Açık Alanların Önemi ve İstanbul'da Eko Park Öneri Alanları: Pendik, Sultangazi ve Fatih, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, K., 2008. Kentsel Dış Mekan Tasarımına Kullanıcı Merkezli Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, SDÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Simonds, J.O., 1983. Landscape Architecture, McGraw-Hill, New York.
- Sitte, C., 1983. Der Städtebau Nach Seine Künstlerischen Grundsätzen: Vermehrt um 'Grossstadtgrün'. Braunschweig: Vieweg.

- Southworth, M., 1989. 'Theory and Practise of on Temporary Urban Design', Town Planning Review, 60, 4, 369-402, LUP.
- Sözer, K., 2006. 1913 Tarihli Bahriye-i Ticariye Salnamesindeki Bilgiler Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarındaki Deniz Ticaret Yapısının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Spreiregen, P. D. ,1965. 'The Architecture of Towns and Cities', Mc Graww Hill Book Company, New York.
- Sümerkan, M.R., 2008. Fotoğraf Arşivi.
- Şahin, Ş. ve Barış, M., 1998. Kentsel Doku İçerisinde Açık ve Yeşil Alan Standartlarını Belirleyen Etmenler, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 6, 10, İstanbul.
- Şengün, M.T. ve Üstündağ Ö., 2009. Elazığ Şehir Merkezinde Yeşil Alan Kullanımlarının Dağılımına Coğrafi bir Bakış, Doğu Coğrafya Dergisi, 14, 22.
- Tanrıverdi, F., 1987. Peyzaj Mimarlığı, Bahçe Sanatının Temel İlkeleri ve Uygulama Metodu, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 291, Ders Kitabı Serisi: 49, Erzurum.
- Tekeli, İ., 2011. 'Tasarım, Mimarlık ve Mimarlar' Tarih Vakfı Yurt Yayınları ISBN: 9789753332590, İstanbul.
- Tercan, S., 1994. 'Ankara Mamak İlçesinde Açık ve Yeşil Alan İlişkileri ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Alınması Gerekli Önlemler', Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Thompson, C., 2002. Urban Open Space in the 21st Century, Landscape and Urban Planning, 59-72.
- Thompson, I., Pendlebury, J., Townshend, T., Roe, M., Shaw, T., Akkar, M. ve Bates, G., 2001. Improving Green Urban Spaces. Beacon CouncilsResearch, University of Newcastle-Upon-Tyne.
- Trancik, R., 1986. Finding Lost Space, Theories of Urban Space , 256, New York.
- Tuluk, Ö.İ. ve Düzenli, H.İ., 2010. Trabzon Kent Mirası., Klasik Yayınları, 517, ISBN:9758740826.
- Türel, G.D., 1988. Ankara Kenti Yeşil Alanlarının Kullanım Etkinliklerinin Bugünkü Durumu ve Yeterliliği İçin Alınması Gereken Önlemler, Doktora Tezi, A.Ü. Ziraat Fakültesi, Ankara.
- Trabzon Bel. 2012. Trabzon Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü, Trabzon

- Ulrich, R., S., 1981. Natural Versus Urban Scenes: Some Psychological Effects, Environment and Behaviour, 13,5, 523-556.
- Ulrich, R., S., 1983. Aesthetic and Affective Response to Natural Environment. In Irwin Altman, Joachim F. Wohlwill, Behavior and the Natural Environment, Plenum Press, New York, 85-125.
- URGE, 2004. Urban Green Environment, The Green City of Tomorrow- Making Greener Cities, A Practical Guide, UFZ Centre for Environmental Research Leipzig-Halle, Germany.
- Uygur, N., 1996. Kentler, Köyler, Cogito, 8, İstanbul.
- Uzun, G., 1990. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı: 48, 100, Adana.
- Wirth, L. 1938. Urbanism as a Way of Life, American Journal of Sociology 44, 1, 1-24, Published by: The University of Chicago Press Article Stable.
- Whyte, W., 1980. The Social Life of Small Urban Spaces. New York: Project for Public Places.
- Whyte, W.H., 1988. City; Rediscovering the Centre. Doubleday, New York.
- Whyte, W.H., 1994. Urban Environmental Management Change and Urban Design, Jonh Wiley.
- Widiyastuti, D., 2004. Identifying the Features of Successful Public Space Fulfilling the Needs of the Senior Citizens, Master Thesis, University of Cincinnati.
- Wolf, R.M., 1988. 'Questionnaire', Educational Research Methodology and Measurement, An International Handbook, USA.
- Yıldızcı, A.C., 1991. Türkiye'de İmar Planları Yapım ve Uygulanmasında Yeşil Alan Sorunları, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91, 2, 26-28, Ankara.
- Yıldızcı, A.C., 1982. Açık Alan, Kentsel Doku ve Yeşil Doku Kavramları-Kentsel Peyzaj Planlama, Doçentlik Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Yücel, C., 1996. Koruma Amaçlı İmar Planlaması ve Uygulaması: Gesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yücel, G.F., Yıldızcı AC., 2006. Kent Parkları ile İlgili Kalite Kriterlerinin Oluşturulması. İTÜ Dergisi/A, Mimarlık, Planlama, Tasarım 2,2, 220-230.
- URL-1, <http://www.facebook.com/#!/profile.php?id=100002314026958>, 01/04/2012.

URL-2, <http://www.facebook.com/#!/media/set/?set=a.10150215069479936.329472.795399935&type=3>, 16/04/2012.

URL-3, <http://www.jstor.org/stable/2768119>, 07/04/2012.

URL-4, <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&langpair=en%7Ctr&u=http://psychology.about.com/od/findex/g/figure-ground-perception>, 26/04/2012.

URL-5, <http://www.google.com.tr/imgres?q=trabzon+meydan+park>, 01/05/2012.

7. EKLER

Ek 1. Araştırmada kullanılan ön anket formu

Anket Formu

Bu anket, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Emine TARAKCI tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışması için Prof. Dr. Ali Özbilen başkanlığında yürütülmektedir.

Tarih/.../...

1. BÖLÜM: DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1-Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek

2-Yaşınız? ...

3-Medeni haliniz? () Bekâr () Evli

4- Öğrenim düzeyiniz?

() Okuryazar değil () İlköğretim mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisansüstü

5- Mesleğiniz?

() Ev hanımı () Öğrenci () Emekli () İşsiz () Memur () Serbest Meslek

() Diğer (Lütfen belirtiniz)...

6- Gelir durumunuz?

() 0-800tl () 800-1400 () 1400-2000 () 2000 ve üzeri

7- Trabzonlu musunuz?

() Evet () Hayır

8- kaç yıldır Trabzon da kalıyorsunuz?

.....

2. BÖLÜM: KULLANIM,

1-Hafta sonunu nasıl değerlendirirsiniz?(önceliğe göre sıralayınız)

() gezerek

() spor alanlarına giderek

() çocuk oyun alanlarına giderek

() piknik alanlarına giderek

() aktif kültürel etkinliklerin bulunduğu mekânlara giderek (müzik dinlemek, açık hava sineması, şiir dinletisi, konser, dans vb.)

() açık ve yeşil alanlara giderek(park, çocuk oyun alanı, spor alanı, piknik alanı vb...)

() evde çeşitli uğraşlarla

Ek 1.'in devamı

kent merkezi dışındaki açık ve yeşil alanlara giderek

hobilerle uğraşı

kursa giderek

diğer(Lütfen belirtiniz)...

2-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları hangi amaçla kullanıyorsunuz?

gezmek amacıyla

spor yapmak

oyun oynamak

piknik yapmak

diğer insanlarla bir arada olmak

dinlenmek

manzara seyretmek

kitap okumak

sosyalleşme amacıyla

sohbet etmek

müzik dinleme

diğer(Lütfen belirtiniz)...

3-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları en çok hangi mevsimlerde geliyorsunuz?

ilkbahar yaz kış sonbahar her zaman

4-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları haftanın hangi günlerinde kullanıyorsunuz?

hafta içi hafta sonu değişken her zaman

5-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları haftanın hangi vakitlerinde kullanıyorsunuz?

9:00-12.00 12:00-13:00 13:00-17:00 17:00 den sonrası

6-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlarda ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

1 saatten az 1-3 saat 3-5 saat 5 saatten fazla

7- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlara geliş sıklığınız nedir?

her gün haftada bir 15günde bir ayda bir 3 ayda bir 6 ayda bir

yılda bir diğer(Lütfen belirtiniz)...

Ek 1.'in devamı

8- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlara kiminle gelirsiniz?

.....

9- çevrenizdeki açık ve yeşil alanları tercih eder misiniz?

evet hayır

10- cevabınız evet ise neden tercih edersiniz?

yakın oluşu tavsiye nedensiz rastlantı alışkanlık bakımlı oluşu doğal güzelliği

sakin sessiz oluşu içerdiği fonksiyonlar, donatılar diğer(Lütfen belirtiniz)...

10- cevabınız hayır ise neden tercih etmezsiniz?

uzak oluşu bakımsız oluşu güvenli olmayışı gürültülü oluşu içerdiği fonksiyonların yetersiz oluşu yeterli donatı olmayışı diğer(Lütfen belirtiniz)...

11- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlarda sizce hangi fonksiyonlar olmalı?

piknik alanı dinlenme alanı açık hava gösteri alanı açık sergi alanı

bitki gösteri alanı spor alanı otopark seyir alanları çocuk oyun alanı

12-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlarda sizi rahatsız eden faktörler nelerdir?

bakım çalışmaları yetersiz gürültü hava kirliliği kullanıcı yoğunluğu

donatı yetersizliği ulaşım sorunu güvenli olmaması konforlu olmaması

13- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlara ulaşım sizce yeterli midir?

evet hayır

15- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlardaki donatı elemanları sizce yeterli midir?(çöp kutusu, bank, yönlendirme levhası, çeşme, satış birimleri, wc, gölgelik, plastik obje, çeşme, bitkiler,)

evet hayır

3. BÖLÜM: İŞLEV

1- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar yeterli midir?

evet hayır

2-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar kentin görünümüne canlılık kazandırır mı?

evet hayır

3- çevrenizdeki açık ve yeşil alanları düşündüğünüzde binalarla yeşil alanların oranları dengeli midir?

evet hayır

Ek 1.'in devamı

4-etrafınızdaki açık ve yeşil alanları düşündüğünüzde; bu alanlar doğal güzellikleri bakımından yeterli midir?

evet hayır

5-etrafınızdaki açık ve yeşil alanları kullanırken doğayla baş başa olduğunuzu hissediyor musunuz?

evet hayır

6-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar konforlu mudur?

evet hayır

7-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar ferah mıdır?

evet hayır

8-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar yaya ve araç trafiğini yönlendirir mi?

evet hayır

9-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar istenmeyen görüntüleri kapatmada, perdelemede yeterli midir?

evet hayır

10-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar sizin ve tüm toplumun eğlenme, dinlenme, spor yapma, vb.... gibi ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterli midir?

evet hayır

11-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar da diğer insanlarla iletişimde bulunabiliyor musunuz?

evet hayır

12-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar sizi; kent yaşamının getirdiği yoğun stresten uzaklaştırıp rahatlatma da yeterli midir?

evet hayır

13-cevabınız evet yâda hayır ise nedenini açıkla mısınız?

.....

4.BÖLÜM: SÜREKLİLİK

1- sizce yaşadığımız binalarla çevresindeki açık ve yeşil alanlar kapladıkları alanlar bakımından dengeli midir?

evet hayır

2- çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar birbirleriyle bağlantılı mıdır?

evet hayır

Ek 1.'in devamı

4-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar yön bulurken size yardımcı olur mu?

evet hayır

5-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları kullanırken kendinizi güvende hissediyor musunuz?

evet hayır

6-çevrenizdeki açık ve yeşil alanların sizi çevrelediğini hissediyor musunuz?

evet hayır

7-çevrenizdeki açık ve yeşil alanları düşündüğünüzde çevresindeki binalar ile boyut, biçim açısından uyumlu mudur?

evet hayır

8-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar içerisindeki donatılar birbirleriyle boyut, biçim açısından uyumlu mudur?

evet hayır

9-çevrenizdeki açık ve yeşil alanlar sizce yeteri kadar çekici midir?

evet hayır

Katıldığınız için teşekkürler...

Ek 2. Araştırmada kullanılan son anket formu

BU ANKET KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, PEYZAJ MİMARLIĞI BÖLÜMÜNDE YÜRÜTÜLMEKTE OLAN BİR ARAŞTIRMAYA YÖNELİK OLARAK YAPILMAKTADIR KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

Bu ankette yer alan açık ve yeşil alanlar; yollar, parklar, meydanlar, çocuk oyun alanları, spor alanları, piknik alanları, eğlence alanları, refüjler, mahalle parkı, yapı çevresindeki bahçeleri içermektedir. Çevredeki açık ve yeşil alanlar ise Boztepe, taksim parkı, meydan parkı, ganita, güzergâhındaki tüm açık yeşil alanlardır.

1) çevredeki açık ve yeşil alanların özellikleri, insanların yaşamını sürdürdürebilmelerine elverişlidir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

2) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kendilerine yüklenen fonksiyonların(dinlenmek, piknik yapmak, gezmek, oyun oynamak, spor yapmak...vb.) hepsini başarıyla yerine getirir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

3 çevredeki açık ve yeşil alanlar, kendilerine has ve diğer mekânlar ile de (konut, işyeri, okul, hastane... vb) uyumludur.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

4) çevredeki açık yeşil alanlar kent ve kentli için büyüklüğü(kapladığı alan) ve özellikleri(ağaç, çiçek, çim, masa, sandalye, bank, aydınlatma, çöp kutusu, büfe, kafe, güvenlik, bakım, çocuk oyun elemanları ...vb.)yeterlidir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

5) çevredeki bina alanları ile bina olmayan alanlar kapladıkları alanlar bakımından orantılıdır(dengelidir).

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

6) çevredeki açık ve yeşil alanlar, binalar ve insanlar arasında artan ölçü/boyut farklarını dengeler.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

7) çevredeki açık ve yeşil alanların yanyana gelişlerinde süreklilik vardır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

8) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kent içindeki ulaşımına kolaylık sağlar.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

9) çevredeki açık ve yeşil alanlar, aktif etkinlikler (oyun, spor, eğlence, dinlenceye)için kullanılır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

10) çevredeki açık ve yeşil alanlar, gezmek, dinlenmek, manzara seyretmek, kitap okumak, sohbet etmek gibi pasif etkinlikler için kullanılır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

11) çevredeki açık ve yeşil alanlar, insanları bir araya getirerek boş zamanlarını etkin biçimde kullanma imkânı sağlar.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

12) çevredeki açık ve yeşil alanlar, yakın, bakımlı, sessiz, sakin oluşu ve doğal güzelliği sebebiyle kullanılır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

13) çevredeki açık ve yeşil alanlar güvenlidir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

14) çevredeki açık ve yeşil alanlardaki kullanıcı yoğunluğu, bakım çalışmalarının yetersizliği, hava kirliliği, gürültü, ulaşım sorunu, insanları rahatsız eden faktörlerdir.

Ek 2'in devamı

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

15) çevredeki açık ve yeşil alanları kullanılırım.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

16) çevredeki açık ve yeşil alanlara kolaylıkla erişilir/gidilir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

17) çevredeki açık ve yeşil alanlar farklı özelliklere(genç, yaşlı, kadın, erkek, engelli, sağlıklı) sahip insanların kullanımına uygundur.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

18) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kentin görsel güzelliğini artırır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

19) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kente canlılık verir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

20) çevredeki yeşil alanlardaki bitkilerin ve diğer tüm elemanların(bank, çöp kutusu, çiçek, ağaç, masa, çim...vb.) renkleri, formları, ölçüleri, güzellikleri kent insanını cezbeder.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

21) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kent insanına ferahlık hissi verir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

22) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kent insanına konforlu yaşam alanları sunar.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

23) çevredeki açık ve yeşil alanlar, doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlenme hissi verir.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

24) çevredeki açık ve yeşil alanlar insanlar üzerinde oluşan kent yaşamının getirdiği stresi ve yorgunluğu, alır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

25) çevredeki açık ve yeşil alanlar, kent insanını bir araya getirerek sosyalleştirir, iletişimi artırır.

Kesinlikle katılıyorum Katılıyorum fikrim yok katılmıyorum kesinlikle katılmıyorum

1)Yaşınız: 10-18 19-25 26-40 41-60 61 ve üstü

2)Cinsiyetiniz: bay bayan

3)Mesleğiniz: memur emekli serbest meslek işçi
 Ev hanımı öğrenci işsiz diğer

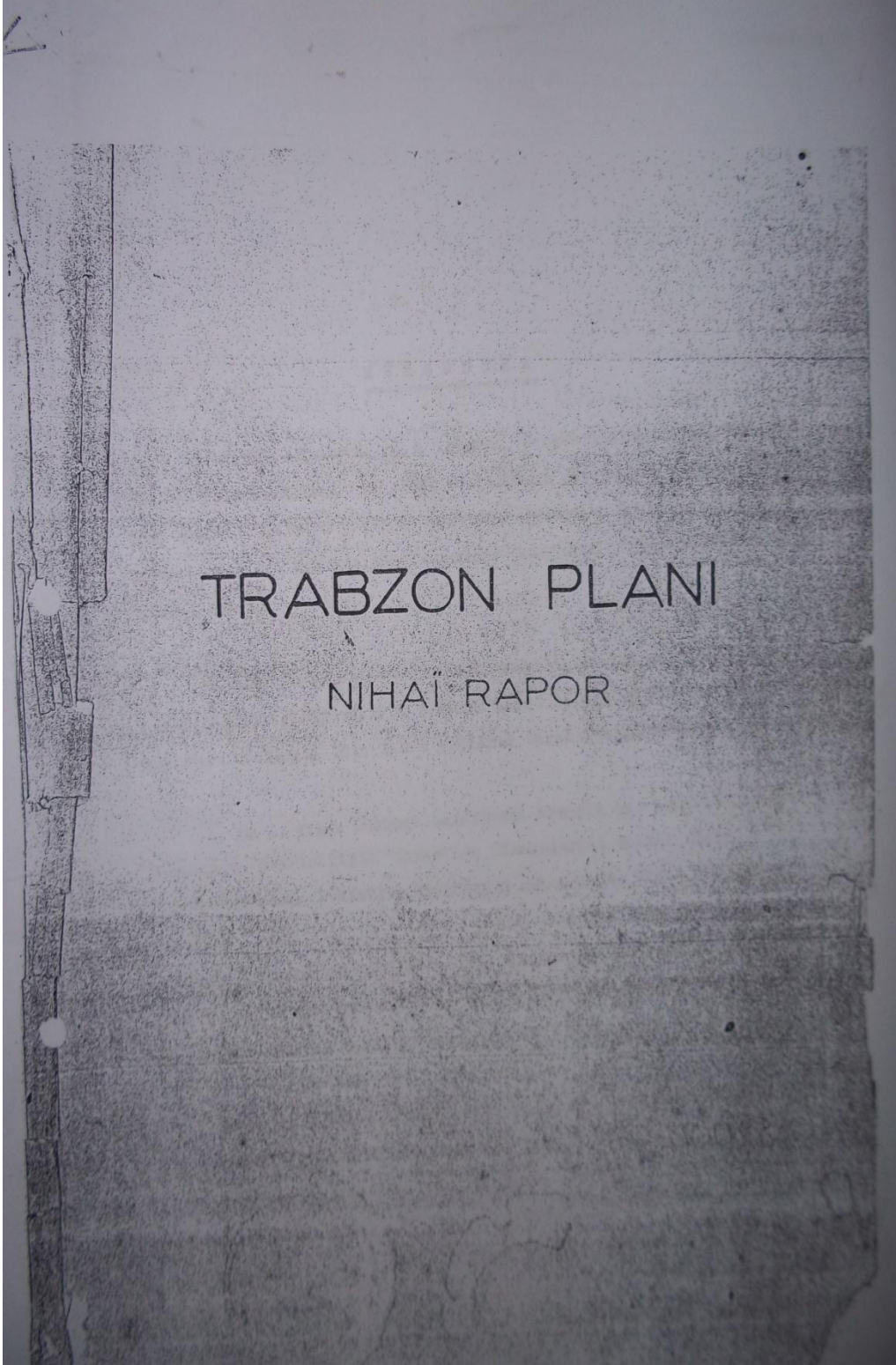
4)Eğitim durumunuz: ilkokul ortaokul lise üniversite

5)Trabzon'lumusunuz: evet hayır

6)Kaç yıldır Trabzon'da yaşıyorsunuz?: 5-10 10-20 20-30 30 ve üstü

7)Gelir durumunuz?: 0-800 800-1400 1400-2000 2000 ve üzeri

Ek 3. H.J. Lambert 1938 İmar Planı Açıklama Raporu

Ek 3'ün devamı

MUKADDİME

Evvela Trabzon yeni limanının derdesti mutalaa ve yaki ndan mevkiî ile konulacak olan inşaa ve taksimat porojeleri , diger taraftan merkezi Şarktan garbe ve avrupadan Asyaya gelmekle ticaret sahasından her g n bir kat daha ehemmiyet kesp eden Tranzit yolunun islahi işleri

Salisen Bu Şehrin mahalleleri arası da denize sed olmak üzere (halihazırda garip vaziyet) deniz üzerinde pek az mahalleler vardır mururun başlaması için lazim yolların taksimati zarureti .

Bu 3 fıkra Hükümet tarafından Erencik bir suretle başlayan Trabzonda Şehriçliğin ihyasının Elemanlarını teşkil edere. Binaenaleyhplan Devletler arasındaki mubadele ve Milli mubadeleyi teminden ibaret olan bu 3 işler şehrin ahenginitemin etmeli , onu serbeste rolunu oynayabilmek için tehziz etmeli tabiatce pek zengin olan bu şehri iktidada vaziyete koymalı nüfusu takriben 80 bin olan bu şehrin halkına sıhhi ve konforlu bir hayat temin etmelidir .

Mahalli Hükümetin yardımları ve Tahsin Uzer Hz. yüksek direktifleri 1937 - 38 - 39 Senelerinde takip ettiğimiz tetkikat ilk günlerdeki mutalaatımızın esasatı olmak üzere kati raporun bu gün takdirine bizi muvaffak etti . Bu rapor 1/2000 , 1/1000 , planlarıyla bağlı Şemalar yani caddelerin yandan resim edilmiş albomları (Ankara) ve Trabzon Hükümetinin lazımı his ettikleri Riyasetis ve cusi vRetusları nazari itibarı alınmak şartile) şehrin Urbanizasyon planına ait

Ek 3'ün devamı

Filavki bu raporabagli-Şemaların tetkiki halihazır da tanzim edilmiş yollar veya teklif edilmiş yeni yollar için muhtelif mururra tevafik eden 4 yol gösterilmiştir .

1- Uzunluk cihetine doğru olan murur . , B. murur.

2- Hattı mustagraz şeklinde olan murur .

Mehalle arasındaki yollar ve havayı denizdirici sathaların açılması ,

3- Tahsis edilmiş yollar : Transit yol Milli ve Enebi Bvletlerle olan mübadeleye mahsus yol mail hatırlar üzerinden geçen yollar .

4- Mahalli murura mahsus yollar ince yollar.

H A S İ Y E : Şurası naz zari dikkate alınması icap ederki , pılan halihazırda tanzim edilmiş veya tanzim edilmek üzere olan bulunan yolları azami olarak göstermektedir .

1- Uzunluk cihetine olan yol

Şimdiki Krag caddesi

Elhaleti nazihî : bu yol Ticaret bakımından bir ehemmiyet haiz değilse de Trabzonun başlıca muhverini teşkil etmektedir . Filvaki hududu Belediye meydanından ^{garbe} Şarke mütevaccihen pek doğru olup ne uzun caddenin muktesirliği ve ne de deniz üzerindeki koşucular caddesindeki mahdud olma ihtilafı arzoytur . Bundan sonra Narsa Ç. cad. xile inaret mahallesinin koptuğu gradındaki iyi ehemmiyetli dalgalara bertaraf edilmiş çartile Sohrkı muhverini en tbbil ve geniş caddini teşkil eder . bimsenleyn mahallerinin muhveri olan Kacada pilden taksimatı daima ticareti yücelsmekte olan yarabain için bir çek ferah

Ek 3'ün devamı

ikincisi :

===== Birincinin engin hareket noktasının cenubunde
240 metre mesafeden baslar ve vesati % 9 bir munheni yokusla yeni
belediye meydanin cenubi yuksek noktasina ve deniz sahilinde 40 metre
yukseke muvasalat eder. bu iki yolun mevkii file konulmasi planin ka-
bul edilmesi sartile Hükümetin gerek limanin ve gerekse umum ticaretin
tevessümü ~~xxx~~ görmesile bu ilavelerin munasip ve luzumuna dair
hüküm vermesine manuttur. Liman şehir bu raporun prgramin 7 ci
faslina muracaat) , bu amaliyat bu mahallelerin te sviye sini icap
ettirir .

3.üç yol

===== Hali hazirda te sekkül etmemis deniz kenari sahil caddesi
olup hariceten şehre dogru liman muntikasina Tranzit caddesinin garbe
muvasaletinden şimdiki Gümüş kadar imtidat eder ve bilshere Tuncel ile
Molos ve Incirliğe kadar temdit ettirilir . bu dolaşma çevresi çömelk-
çi mahallesinin bütün yollarile limanin bir takım mahrec düz arazileri
nin dahresi dahilinde alacaktır . bu mahrecler asgari olarak 4 danedir
Güzel hisardan şarka dogru diğeri bir yol Tuncelin mahrecinden eski yolu
takıpeedecekdir .

Büyük deniz komis yeni mailimsi caddesi :

Bu yolun mevkii file konulmasi hhususunda planin gösterdigi
müstecel işler arasında ~~Kanite~~ Kanite eniş ile Ordu parkinin şarkında
güzel hisar ve Atatürk caddesi arasında inşaa edilmeli garp ve şark
yolları arasında da tasnif edilmelidir . bu yol şehrin şimalinden
güzel hisardan incirliğe kadar uzanır . bu deniz caddesi Trabzon
hükümet erkânına göre şehre bir çok fayda bahş edecek denizin sahilini
normal bir hale çevirmekle geçtiği mahallelerin sihhi vaziyetini islah
edecekdir . yalnız bu amaliyat ehemiyetli masraflari mucip olacak
istimlak ve icap ettirecegi işler için bir çok meblglerin sarfi
zaruri olmaktadır . netekim güzel hisarin altında munhani tonel bu
noktadan Atatürk caddesine kadar temel divarları vebahusus Atatürk
caddesinden Cumhuriyet caddesine kadar pek muhim masraflar yapılmak
lazidir .

Ek 3'ün devamı

-8-

2- ikinci kısım : Hattı mustagraz şeklindeki yollar
Hattı mustagraz şeklinde geçen bu yollar iki nevdir .

A: .- ,Bunların birincisi : şimal ve cenup olmak üzere serbestlik yolları olup bunlar Atatürk caddesinin açılmasından evvel pek az ehemmiyetli ve adette de az olmakla ilk tip fetheler gibi şimali şehrin havasındaki tahvilini temine mahsus hakiki caddelerdir . bu caddeler genişlik bakımından üzerine geniş manzalarla teskil etmekle ağaç ve larla tezyin edilmiş sahalarla malik olmakla basitce Atatürk ve Cumhuriyet caddeleri balke gibi karademi üzerine olan vaziyetinden serbestce istifade etmeyi hâbâs etmiştir .

Şehri muntazaman mesafelerle kat eden ve yekdiğerinde 250 M. bodunda olan bu caddelerin başlıcaları Atatürk caddesi de dahil olmak üzere planın tetkikine başlamasından evvel inşa edilmiştir .

Cumhuriyet caddesi

Tabakhane derenin sol tarafında çarşı ve dükkanları havi bir vuzatte tabakhane camiden şimala inen bir yoldur .

B. Cenup ve Şimal yolu

Baki şehrin mihreri olan bu yol KENDİNAR B. caddesinden başlayarak yuvarlak saha ile bütün bakışçılara geçer (Şosanın döşenmesi ve enisi % 9 a getirebilsek için iç kaleler içerisinde takriben 200 M. uzunluğunda ehemiyetli bir temizlik isaline yasal vardır) , munheni bir yokus ile Marasa yaklaşılarak oradan inaret aından geçmekle ticaret odası binasının şimalinden denize mansap ol

Koraltan caddesi

Ağaçlarla muzeyyen geniş olan bu cadde deniz kıyısında Atatürk parkı üzer parki yekdiğerine birleştirir ve şimaldoğru parkteki istihkamlara kadar uzanır .

İncirlik kazinosuna kadar dahi şimali yol ve oradan ve oradan yekdiğer mahallelerde muvazaleyi temin için mustagraz biçiminde bu yolların ma-

Ek 3'ün devamı

-10-

Tabakhane derenin sag ve sonra sol kenarında uyanıp engin noktasında köprü b X.89 , kindinar konasının önünde 110 -kindinar in avenu parkınaçikar .

B. Diğer kısım bu noktayı baalayarak bu mahalleden mahalli bir yol vazifesini görür zaman darbi kenarında meyveler muntikasında 100 M. irtifaa yetisir nehri katederek şehrin sol tarafında 105 metreye çıkar ve oradan evuk su caddesine vasil olur . şimalden Ataperka doğru uzanan bu caddé 12 M. dir . di

Diğer yüksek egri bir yol şehrin tevessu zamanında tekfur çayama kışlasinin Sarkısından başlayarak bütün yüksekliklere kadar gider boz tepenin uuma park şekline konulmasının as oburi bir surette halli şimdiki yokusu çenupteki tepeye isal etmek üzere kemisli bir yolun yaptrilmesini icap ettirir bu yolun güzergahi yeni meza liktaneybel Taranzil yoluna açılarak hafif yokuslu kurbeleri olacaktır .

4- Mahalli murur nakliyatı mahsus yollar , ince yollar bazı mahallelerin islah ve teklif edilen yolların tedricen mevki file konulmasıla hengi için mustecelen tanzim icap ediyor ise bu minval üzere islah tanzim edilerek bir b porguram altında takip edilecektir . inssaat yenileştikçe mahallelerin servis yollarında tanzim edilecektir.

plan bu yolları vasatı 12 M. bir genişlik bu yollara vermektedir. bununla beraber küçük yolları adedi çokdur . merd vuz şeklindeki yollar şimdi şehrin muhtelif noktalarına temas etmekte olup plan şehri bu noktalarını ancak bir vasita temas etmektedir . adeden çok olan bu küçük yolların islahına dair evvel emirde mevki file konulması imkan hari cindedir . bu yollar 1/2000 planında kaza tedricen u islah edilmek üzere gösterilmiştir. yolun iki tarafındaki müteakabil hanelerin cebheleri arasına daki meza fenin ortası yolun tevessu hususunda esas ahver ittihaz edilecektir .

Ek 3'ün devamı

-12-

Ş U işleri, suyun bir mahalden diğer bir mahalleye
 selbi ve taksimatı:

Su C elbine mahsus işin tanzimi (Demanderenin tuluaba istasyonu)
 1939 da yapılan 5 su hazinesi ve yine 1939 da vas edilmiş kanalizasyon
 halihazırda halkın ihtiyacına kâfidir . tuluaba istasyonu yukarı çık-
 karmak istasyonu ve su hazineleri için seçilen ve istimal edilen arazi
 bu istasyonların müstekebel tevessu için büyük suhulet arz etmektedir.
 Ahalisinin adedi 75bin ve ihtiyaçlarının çoğalmasıyla ukarda söylenen
 tevessu icap etirirse bu amaliyat veya pratik fayda bahsi bir surette
 mevkil file konulabilir . planın işaret ettiği ve fen işleri idaresi
 tarafından takip edilen muhtelif işlerin zaruru bir surette ihtisac et-
 mesi için şimdi belediyeye lazım olan araziye elde etmelidir . diğer
 taraftan ise planın mevkil file konulmasınakadar lazım ve su tahakkuk
 tesisatı müessesesi ile Urbanist bülütüfak şimdiki yolların
 kaldırım amamliyatı tahir edilmelidir . şurasını nazari itibara almak
 lasındırki Urbanist planda yol sebekesinin tesisi ve diğer muhtelif
 işlerin tanziminde evvelenirde yuka da yazılı amaliyatın pratik lazım
 onu gözü önüne alınmıştır.

Tekfurt Şehir ,kindinama . şahilinde ve
 şarktaki bazı memleketler istisna edilmeğe part ile şehrin en büyük
 genişliyecek kısmının su hazinelerin ve dağ kıyısının altındaki ara-
 zisi üzerine olacağı görülmektedir .

Şehrin Topografik vaziyeti : Şimale ve cənube doğru olan
 enislerin mevcut olması ve denize doğru uzanan mevcut derinlikleri
 tahire istimal edilmiş suların defa için yapılacak tesisata muvafik
 Element rdir. bu servis planda gösterilen işlerin mevkil file konulması
 muvazi bir surette ve bu hususta ihtisac kesp etmiş bir müessese ile

Ek 3'ün devamı

-16-

balıkpazarı , yeni tabakhane caddesi zerinde büyük mağazalar, bu mahalle
şimdiki vasıfesi olan şehri besleyici vazifedni muhafaza etmeli ve bu
vazifesini de b yultmelidir . ikinci decerede cüm k uzre iki ticaret
merkezi ve pazarının açılması göstermiştir .

1.- Garp mahalleleri için şimdiki cami kurbunde (çözelekçi de
birçarsi.

2.- Büyük deniz komisii üzerinde Asaofya dere) üzerinde bir Gurup
büyük Ticaret mağazaları te vsi edib n yeni ayni kalarda tafilat yapacak ir.
Syrasi calibi dikkatdeki , yeni Maraşa caddesin açılması bu caddé üzerin
de bir takım yeni dükkanların ve model mağazaların tesisini mucip olacak
esasen bu gaye ile açılan buyol ise şehrin tuccari kıymetini arttıracaktır

Mazbaha Haneler:
=====

Domandere mahallesindeki Tarabzonun mazbahası pratik faydalar
arz etmektedir . Şehirden uzak Rize ve Erzurum yollarile getirilen hayva-
nat parkinin civarında bulunmakla tevailerini için kafi miktarda araziye
ve hasıl olan pisliklerin atılması hususunda büyük kolaylıklara mailikdir
lar.

Kabristan
=====

Şehir dahilindeki kabristanın kaldırılması ve yeni mahallelerin
genisletilmesi bu müesseselerin şehrin muhiti haricinden ekleni etanavvur
ettirilmektedir.

Garp Kabristanı :
=====

Trabzon ara izinin başlangıcında Domanderenin üzerinde tepede bulu-
nan kabristanın vaziyeti şehre nisbeten muvafik bir mahalde bulunmaktadır
yalnız dahilinin islahı lazımdır. Ştekin Transit yolu üzerinde kabris tanı
duhul mevkiinde yarı daire şeklindeki bir meydanlık tesisi lâga olan
bu meydanlık cenazeyi takip eden cemaatin ve cenazeyi taşıyan arabanın
yavaşlamasını kolaylaştırıp kabristanın cenubuna doğru genişlemesine demu-
vafikdir. Şehrin bu noktası i bos bırakılmak için kabristanın üzerine ser-
vi ağaçları perdelerini dikmekte i muvafikdir.

Ek 3'ün devamı

bütün şark mahallelerini , Ayasofyanın sarkında yalnız 500 M. bir tevessu ve Ayasofya parkinin arazisi ile ayasofya derenin kenarındaki parkin arazisini ostiuna edildikte ve % 30 yol tarh edildikte 40 hektar arazi bulunup % 20 bir kesafetle infaat yapıldıktan sonrabâ kiterin nüfusu 7 bine balig olur .

B.- Tekfur şair nin bütün yükseklikleri askerlige ait arazi ve manavralara mahsus arazi dahil olmadigi takdirde %30 yol tarh edildikten sonra asgari 40 Hektar bir genişlik arz edip % 20 bir kesafetle infaat yapılmakla 7 bin nüfusu ihtiyâ eder .

C. kindinar yükseklikleri şimalde meyve muntikalarile tahdit edilmiş ve cenupte ise iç kenarında 1100 M.den geçen bir hatla mahduttur. Bu muntika %30 turuk tarh edildikten sonra 40 hektar bir vusât arz ederek %20 kesafetle infaat yapıldıktan sonra 7 bin nüfusu ihtiyâ eder.

2.- İkamet muntikaları : Şemanın R-B. kısmi alelerin küçük emlak muntikaları mahallerin birçok ticaret merkezleri (Dükkan hâlinde gayri menkuller .

Bu muntikaların ihata ettikleri :

A. - Dekeota mahallesi (R-B. incirlik parkile Hükümet merkezi arasında Maras ve deniz , % 30 turuk tarh edildikte sathi masahası takdi bin 6 hektara balig olup % 25 kesafetinde infaat yapılmakla 15000 daat nüfusu ihtiyâ eder .

B.- Tekfur şayırmanın şimalindeki enişler. R.-B.2) kavak meydanı caddesinin cenup kıbanın kenarında mesahai sathiyesi 40 hektar olup %30 turuk tarh edildikte ve % 20 kesafetinde infaat yapılmakla 7 bin nüfusu ihtiyâ eder .

C.- Tabakhane derenin sathi mailinin sag kısmını tedviceden saha R.B.3 şimalde yeni cula camii itibarenbu nuktanın cenubu da 800 M. mesafeye kadar uzanır.

Ek 3'ün devamı

ve % 25 kesafet nisbetinde inşaat yapılmakla mesahası 16 hektar olup 6400 nüfusu muhteviidir .

B.- Garp mahalleleri R-D.2.) yüksek masatlık ve engin çömlükçi mahalleleri olup Şimalen yeni Belediye bahçelerile ve limanın sanayi binalari muntikasile mahduttur . bu muntika %33 turukun tarhile 7 hektar bir mesahayla malik olup %33 kesafet nisbetinde inşaat yapılmakla 3200 nüfusu muhtevi olabilir .

5- Muhtelit ticaret muntikalari :

(ikametgah ve ticaret) iki kat apartuman li dükkânli hanşler sanatkar ataleyleri . bu muntukaların ihtiva ettigi aksam imaretin garbindeki bütün engin parçalarla taname n Molos mahallesi şarkta tabakhanş dere ile yeni caddşye müvazi bir hat 30 metre cenupte Belediye meydanı , şarkta yeni belediye parki şimalde deniz yukarıda tarif edilen R-C.3. muntikasının hudutlarile mahduttur . bu muntukaların heyeti umumiyesi 30 hektar bir mesaha arz etmekle beraber %33 turukun tarhi ve % 50 bir kesafet nisbetinde inşaat yapıldıkta 16 bin nüfusu ihtiva eder.

Limn ve sanayi muntikalari

Limn muntikası mezbahaların şimalinakadar imtidat eden bütün sahili ihtiva eder . deniz bolivarının harici kaldırılmaından 10 M. bir mesafede şehre doğru çizilmiş bir hatla tahdit edilmiştir .

Sanayi muntikası mezkir Bolivarın cenup kenarlarile meşahların deniz ve domşndere ile garpte Tranzit yol arasındaki arası ihtiva eder . bu muntika 50 hektar bir mesahai sathiyeye malik olup bu raporun şehir cılık nizamnamesi) Bu muntikada bekçi ve memurlardan meşahlarınla Teşarına cevaz verilmektedir . bu muntika üstesinde 9 hektarlık bir arazi ileride inşae edilmek üzere bir demir yoluna tahsis edilir . plan malumat kabili den şundan bahş etmiştir.

Ek 3'ün devamı

Bu muntikalar 30 Hektardan ibaret olup tasavvur olunan hio bir zümreye benzemez .

4IV. Serbest sahalar ve park sistemleri

Şehri ağaçlar dikilme geniş sahalarla deniz üzerinde olan bir manzara ^{şehre} rıdaları istifade ettirmek; Tarabzon Cumhuriyeti kadar panorama ve ^{şehre} manzara ait bahçeler olup orayahalk kabul edilmezdi . C. idaresi imarette Atatürk parki gibi Güzel manzaralar tanımlanmıştır. plan serbest sahalar, parklar bahçe muntikalari ve deniz üzerinde balkonlar şehre ve her yastaki insanların eğlenme ve sıhhatları için gezinti mahalleri ^{şehre} sipor bahçeleri pilajlar , hamamlar , tesisile tarihi binaları muhafazayı tasavvur etmiştir .

Şehirci : Geniş sahaları zirdeki 4 zümreye ayırmıştır .

Birincisi: Sipor parkları , oyun sahaları , pilajlar :

Tarabzonun Sıstadi ve ilaveleri :

kavak meydanında n besleyerek iki kiama ayrılmış mücellesiyl çek i; bir geniş sahadır .

Asil Sıdat sahanın geniş ve geniş çigetindedir . Tribunleri

pehlilavların vesityerleriyle kapatılmış mahalli ve sıhiye postunu ihtiva etmektedir . polatlıre iskelesinin manzarasına nazir yüksek gezinti mahalli nizami balon sahası etrafında daire . pilajların Sıdperculara mahsus yol; bunların hepsi bir bahçe ve i erisinde usaklastırılmış olup O bahçeden her taraftan yaklaşmak ve çekilmeyi kolayla tırmayan mahsus geniş yollarla çevrilmiştir . Sıdatın garbindeki yol otomobiller için durak mahalli için tefrik edilmiştir .

Oyun sahaları : Sahanın gerek kısmında çocuklara mahsus bahçeleri;

Ek 3'ün devamı

-24-

Hacı Kasis oyun mahalı

Merkezdeki mahalleler için çocuklara bahçe :

Mevatlik niteli küçük mahalle nitelikidir . Şarkta unuzun mahallu olan parkın bir kısmını teşkil eder .

Pilaj ve hamamlar : Şarkta sınaofya hamamı ki, Trabzonun başlıca pilajıdır . bu pilaj ja iki katlı ibaret kabinler binası , Lokantası küçük garajları deniz kenarının üzerine çıkarak için küçük yolları vardır . bu pilajın kumalarının havanın seriyasına karşı muhafaza etmek için sahile karşı amudi bir tekne asdler ve z etmelidir .

Tahsin Üzer parkının hamamı : bu hamam isaretin Şark noktasında kâindir . kabin denize daldırma mahalli deniz suyundan yüze her üç müessesesi kahve ve lokantası vardır .

Karite hamamı bu hamamın birçok katları üzerine inşa edilmiş kabinler binası denize daldırma mahalli ve kahvesi mevcuttur

Halk hamamı : Lisanslı inşa edenlerin kabul ettikleri vaziyet garbin su tesislerinin yetiştirilmesi ile bu hamam garbin halihazırda küçük rihtiminin şark ve garb kısımlarında terk edilir .

Acil parklar :

Şark gurubu : Aynaofya parkı :

Trabzon araziinde bulunan mozayik yazlıklar heykelleri ve tarihi binaların etrafında bir müzede toplanabilir . ağaçla dikilmiş olan bu park denize nazir kızılakile isirhan galelerine malikdir . garbiye ağaçlarla müzeyyen Aynaofya deresi parkında ise Trabzonun büyük hamamına doğru olan enişle muhtedir ; mahallai takriben 4 hektardır .

Merkez Gurubu : İncirli gurubu : yarıda mebhuzunah bu gurup bahçesinin sipor parkına ulverilmiştir . İsmet İnönü büyük parkı

Ek 3'ün devamı

cehup enisinde 9 çelikli bir golf oyunu sahası ile kulüp tesisi mümkündür. (Golf sahıl olmadığı takdirde bu park 20 hektar vustatında ikenbugurubu 4 bu gurup. Hala mevcutlerdir. ceupte litos ve camlin etrafında balkonlu sahalar inşaatı mümkündür. aynı meschasi takriben 1 hektar 8 0 dir .

Kinolar parki : halihazırda mevcut bir avni parkin kenarında bir hektar yüzata malikdir . Y Uzun sahan parkler bakımından bu hauzu 0 kadar çayırı emiyet sağlama veya muntikalarına kurubi yetile eseri atika muntikacalı hitiva edr. m

Meyvelikler muntikası :
----- parbon a pileninla huuyetleri : şehrin
Amarini tahsis edilmiş muntikalar / serelerinin içerisindeki şehrin bazı kısımlarında bahçelik haline kor . bu a sereler a 30 hektar vustatında gayet latif bir surette ağaçlarla tekin edilmiş eahl iç kale yapısının avari atika gurubunun çarşivesi ma bakil eder . kornis seklindekiyolar buradan geçer ve böyle yüksek sahalilerle rabita temin edilmiş çama şehrin tarihi olan bu kisinin bu mnti vazyetleri göstermek bineraleyle bu kisinin halihazır vazyetleri muhafaza ile onu istifade baha bir şekilde koyulabilir .

Gezintiye müsait baha ve balkonlar

planın bir çok yolları tenesuh yolu olarak temin ettiği görülmektedir deniz kornisi , temdit edilmiş kornis , ceupte yüksek kornisler masaz vezi g zirti yerlerinki teskil ederler . bir çok parklar gerek deniz gerekse şehirde olmak üzere balkon şehrinde malik oldukları sahalarla güzel manz ralar arz ederler . her sahale halkına serbest panoramadan izlifedestemeyci baha eden plan , balkonlarla techiz edilmiştir . bu balkonlar bunlardır : Ataturk oteledekin deniz e nazir balkonu . C. oadedecinin denize nazir balkonu : Kemitaga iki vagon inşaatında diğer iki balkon Ata parkin balkonu İsmet İnönü saha ve balkonu geç

Ek 3'ün devamı

Ağaçlar hususunda not :

yukarıda gösterilen parkların temsini esas alarak mevcut serri ağaçlarının mümkün mertebe bir toplanma muhafaza edilmesi lazımdır. filavski yeşil külgöçlere malik bu ağaçlar mevzile dolayısıyla yaprakları düşen ağaçların ve gövde boyları olan heykellerin zararlarını muhafaza vasıfı ile görüldüklerinden bundan sonra serriyerin koparılması kökleri dolayısıyla da straziflerindeki topraklı bozularlar bu işe hak binaların tekmesi ve yarılmasını mücip olur. nihayet Tarabsonun tabiye ve inşaatın yerlerinde sanavberi ağaçlar dikmesi bunların için daimi tezyin elementlerini teşkil ederler.

V- İlim bakımından tarabson

Heykeli ve anıtları olan binaların muhafazası:

muhafazaları z zaruri sanat bakımından ve tarihi kıymetleri olan binaları tafle muhafaz. Meclisiye Şehirce komisyonunun programı içinde Gurubu göstermektedir. bunlar Fatih camii, Ayasofya camii, Şehzade namazdaki küçük kilise, M. Sebadeki kilise, enfilipedi katedrali camii, Nolla ziyah camii kındınur camii Hatip pazarı kapu, inşaatte VŞayık matuniye camii, Gülbahar türbesi, İskenderpaşa camii, tekfur şair K' camii kervan meydanı türbeni, emir mehmet türbesi, açık türbe, Şarha şehli aktar Nizirbey, (Kral, tarul, hava hatun, mutfak, tabakhane şirin hatun müzasesi, bunlar etraflarındaki anıtlardan ayrılarak bahçelerinin ortasında bulunmuş olsular. veya meydanlıklarla tesekkül etmiş olsular. Fatih camii, İskender camii, vya yeni cadde veya yolların tezyinat mahveri noktalarını teşkil etsular. plan bu binaların akseriyetinde ziyeti hazineleri için muhafaza etmek şartları kalmalarını ve tasvir edilmelelerini cehd etmiştir. Teklif edilen park sistemleri bu güzel binaların heyetini esas alarak muhafazasını en ha açık bir surette tabir etmiştir. Meclisün tarihi bir kıymeti olan binaların komisyonun programına muvafık olmakla islah edildi. yalnis eski mahallelerde bazı mahver kıymetleri ile yolların çizilmesinde bazı tezyinat olmayup bilakis 1/2000, 1/1000

Ek 3'ün devamı

-3D-

plan halk evinin inşasını işler merkezinde eski mezarlığın müessesin şeklindeki bahçesinde olmasını teklif etmiştir. halk evinin belediyesinin ve şehrin faal mahalleri civarında bulunması geniş park alanlarına malik olması şehrin pek مرغوب bir atmosferi teşkil eder. ve etmelidir. bu saha üzerine 1939 da Hükümete arz edilen proje bütçe faydası için tebaruz ettirmek için pek muvafık şartları nazıdır.

Mahallerde Halk kültür merkezleri:
=====

Her mahallenin muhitinde olan bir halk kültür merkezi göstermektedir bir havli ve bahçe içerisinde küçük bir mektep mahalle halkının mutalaa ve y To plantilarına mahsus Salon bir Dispanser, yardım merkezi buluna caktır. (projelerin albomunda projelere murecat)

5- Sanayi mektepleri ve sanatkarlara mahsus atelyeler
=====

Mahallelerin ve çarşıların halk bünyesinde kültür merkezlerinin civarında eski fabrikaların inkişaf ve tesisi için sanayi mektepleri tesisini taş yontmak basit ve birli çözümlü ve sanatkarlara mahsus atelyeler deryi işleri kıymetli maddelerin mensucat , kufeve sepetçilik satai ki , bütün bu sanayi hariçte bir menleketin şahsiyeti gösterir . bu husus - te yapılacak tesviyat resmî Okullar bu Sanayi çalışmalarını yapacaktır .

ikametgah
=====

Planın tatbiki : Geniş yollar ve karadeniz üzerinde olan manazirinin açılması şehrin şekli ve ahaliinin adati herne kadar es - nisirse bu tebeddül Tarabzondaki ikametgahların tarzini insanına bir teadır icra etmez. İhra Tarabzondaki ikametgahların tarzini karadenizin hususi iklimine tadil edilmiş Bahrişefit müntikalarının ayınıdır .

Takip edilmekte olan tarzini tebedil etmeyi tasavvur tememek i - cap edar. yalnız zindeki tadilat edilmiş naxat üzerinde tadilat mümkündür. Beton yapı ile karadeniz iklimine tep ahşapla olan inşaatı serian ortadaan kaldirmek baharların mütesavvihatere ve mayiatın akmasına mani.

Ek 3'ün devamı

madde 2: Şehrin muhtelif muntikaları bu raporun farsızca metni 14 den 17 ci sahifelerine kadar tahdit ve tarif edilmiştir. bu muntikalar bunlardır.

Mutavassit halkın ikametgahlar muntikası ve ailevi ikametgah.

R-A.1 ,R-A.2, R-A.3)

Ailelerin ve sanatkarların küçük evlatları muntikaları .

R-B1. ,R-b2, R-b3,R-b4)

Muntelif ikametgah muntikaları , ikametgah ve küçük ticarethaneler.

R-c1,R-c2.,R-c3) emellerin ikametgahlarına mahsus i muntikalar

R-d1,R-D2)

ticarethaneler muntikaları,

Serbest sahalar ve si por parkları muntikaları meyvelikler muntikası.

ikinci kısım .

Umumi nisannameler .

Madde 3 . ikinci maddede tayin edilen bütün şehircilik muntikaları mzerinde topragin isgali veby toprak üzerinde inşaat yapılması Ubbanizim ve sihiye kanunlarına , Sihiye , Turuk ve arazinin büyük şehirlere için kanunen muayyen inşaat ,i zannamelerine tabidir . bundan mada arazi ,in isgali ve arazi için üzerinde inşaat yapılması ziraatki maddelerin ihtiva ettikleri ahkama tabidir .

Madde 4 : ikametgah ve ticarethanelere mahsus muntikalarda bütün , taksimat ve yeniden açılacak yollar için belediyeden muasasemine verilmesi projelerin ziraatki şerhate tevafuk etmeleri şarttır .

A.yeni nakil yollarının on metreden aşağı olmamaları . ikametgahları mahsus inşaat muntikasında bu hususta Belediyenin kararı bertaraf edilmek şartile tariki ammin lasekel 6 metre istikamette yapılabilir.

B- Emlak sahipleri hisselerin taksim ve tariflerine dair şartname ile hisselerin bütün aksamına mezkur nizannameyi tatbika mecburlar.

C. Belediye tarafından projelerin kabulünden sonra ve Belediyenin konturolu altında hisselerin boyu vazından evvel yollar yapılmalıdır .

D.-Bayi ve müşteri emlak sahiplerinden mü ekkop bir sendika cemiyyetinde teskili hisselerin taksimi şartnamesinde gösterilmelidir .bu sendika yapılmış olan idare ile Belediye ve diğer şahısın husurunda mezkur yolların

Ek 3'ün devamı

-34-

perakende satışı mahsus mahallerin tesisi yalnız bu muntikaların bazı noktalarında Belediye inşaatına müsaade edilmiş kollektif binaların bodrum katlarında olacaktır.

Maddesi 7 Aile ikametgahına mahsus küçük emlak muntikaları/

Semanin R.B. kısmi :

Bu muntikalarda inşa edilecek her hangi bir parça 225 M. murabbaında noksan olmayacaktır . mekân parçanın asgari yüzü 12 metreden aşağı olmayacak bu yüzattan az olan parçaların sathlarının % 50 ni mecburi bir surette parça olarak inşa edilecektir . bu muntikaların arazisinde yapılacak inşaat B.3. muntikası için % 20 B.1. muntikası için %25 B.2 ve B.3 muntikaları için % 50 ve B.4. muntikası için hissenin mecazi sathını geçmeyecektir . ve arazi bir tarafında olmak üzere müsterek divara malik olmayacak cephelerin Prospekt leri 5 M.den aşağı olmayacaktır . ikametgahların irtifai tarifi üzerinde cephelerin ortasından ölçülüp yerden zemin kadar 10 metreyi geçmeyecektir . tarifi hata eden divar mukavvesi şekilde 1 M. 20 S. irtifata olup üzerinde gerek madden ve gerekse betonla bir sepeke yapılarak her birinin 2,5 metreyi tecavuz etmeyecek haddi azami olan aynı irtifata yapıldığı yapıcı işleriyle yapılabilecek olan müsterek divarlar için kullanılacaktır .

Üzerinde yapılacak olan inşaat arazi haddi azami meyli %10 olacaktır . bu muntikaların ve bazı noktalarında ve inşaatı Belediye ruhsatnamesini iktisad etmiş kollektif binaların bodrum katlarında perakende satışa mahsus mahaller tesis edilebilir .

küçük sanatlara mahsus sanatların ikametgahlarında icrasına Belediye hususi ruhsatlar verebilir . bu hükmün yalnız B.1. ve B.4. muntikaları için muteber olacaktır .

Bu muntika üzerinde hatarlı mügayiri sathat gürültü duvar ve gaslat ile konsulari izao edecek bütün müesseseler mecazidir .

Maddesi 8 . müstelif ikametgah muntikaları , ikametgah ve küçük ticaret merkezleri.

Semanin R-C. kısmi bu muntikalarda ikincisi 225 M. murabbaında noksan olmayan parçaların üzerinde hiçbir inşaat yapılamayacaktır . arazi en küçük yüzü 12 metreden aşağı olmayacaktır .

Ek 3'ün devamı

-36-

yapılacak inaat hisselerin sathlarının $\frac{1}{60}$ den fazlasını inata a edemeyeceklerdir. binaların irtifai tariki nndan ehemiyetli binaların cehhedinin ortasından ölçülüp tariki azim gahisligini tasarruz edebilecek bu vucutta olan ve bunun üzerinde olan yollar için sheli azami 15 M. olacaktır . masafih pelediyenin müstadelesile Krasin z-viyecile Belodiyeye meydanı mahalleri gibi bu muntikların iyileştirilmesinde bulunma kimsalarında 25 metre irtifaiada bir kaç kattan ibaret bir ağı inasasilebilir. bu 25 M. 6 malice cehhenin ortasından yerdan damin basladığı noktaya kadar ölçülür. Bu nevile bir binanın inasında cehhenin ağı gahrisal ikinci cehdeki bir yola nisbeten 15 metreden fazla olmayacak dır . bu cehhenin vucuti iç 15 M. den asagi olmayacaktır. bu muntikalarda ikamet mahallu gayri menkullerinin cehheninin prospektleri bu 5 metreden asagi olmayacak gayri menkulun havlusu ise tarikiadama iki metre 25 S. arzında bir yolla bağlanacaktır . burada iki müstarek diva ra müsaade edilmezdir . üzerine inaat yapılacak arazi meyli azami 12 metreyi geçmeyecektir . bu muntikalarda 7 ci maddede olduğu gibi tamamı mugayiri sabbat hatarii gürültü gaz ve dumallarınde konsulari izac edici müesseseler den saklanacaktır.

ikametgahlarda atlaya ve küçük tamamı tarikati asama Belodiyenin ruhhatile kabul olacaktır . belodiyeye meydanının heyeti uunluysad binaların yüksekliğinde hususi bir Gahrisal inasasına mecburidir . meydanın ilk cihatinin her birisi için zirdeki esas takipeilecektir. cehheni meydanlı üzzerinde şimala müteveccih olan binalar için meydanlığın cenbu tarafı , bu irtifa azami 15 M. dir . meydanlığın gahrisindeki binaların istikametini itibarına her 35 M. es korridörüne bir çikiktini olacaktır . . Maras ile meydanlığın köşesindeki iki bina için bu 25 M. irtifa maras mahverindeki binaların irtifaiada nisbeten ölçülecektir.

meydanlık üzerinde cehhelerin cenbus doğru olan binalar için (meydanlığın şimal kısmı) binalar kornis ve kat yükseklikleri için şimaliki yeşil yurdu parkindeki cehhenin zaviyasına bulunma binanın irtifa ve istikametini takip edeceklerdir .

Ek 3'ün devamı

Tranzit yolunun yol istasyonunun seyyar memurların esna barınabilmeleri için bir veya iki otel veya han inşasında lazımdır bu arazi üzerinde mühtelif sarkayın tesisi komsu emlak sahiplerinden yapılan tahkikat neticesinde ve tesisat hususundaki projelerin kabulüne belediye memurlarından müsaade istihsalına bağlıdır .

Madde 13- Serbest sahalarda ve umumî parklanın şartları :

Bu raporun 4 cü faslında tarif edilen park ve serbest sahalarda emlakî sınırların bir parçası olduklarından bu kısımların civarında bulunan ikametgahlar sahipleri Belediye ile muvafakatle sınırların bu emlakî alan üzerine kapu ve bencere açabilirler.

Yaya olanların geçmeleri için ve ikametgahlara yaklaşabilmeleri için emlakî hasse üzerinde geniş bir müsaade verilecektir. parkın etrafındaki hususî olan bu yollar 3 M. olacak bundan bir metresi de kaldırıma tahsis edilecektir . bir M. 20 S. irtifakında muhamî bir duvar veya duvar üzerinde de demirle parmaklık azile duvarın heyti umumîyesinin irtifa 2,5 metreye ulaşarak parkı tahdit edecektir .

Madde 14 - Umum park ve mahalle bahçelerinin her birisi lakel bir çocuk bahçesine malik olmalıdır . bunlar küçükler için bir kum plajını daha büyüklerin eğlenmeleri için lazim vüsata ve hafif sigınlara malik olmalıdır .

Bundan mada parklar sarıncıklar portik ve tobogana oyun sahalarını ihtiva etmelidir .

Madde 15: Güreş at yarış meydanları At veya araba yarışlarına mahsus yollar : sipor meydanları bu meydanlıkların tekrarı ve boşaltılmasını kolaylaştırmak için 20 M. genişliğinde umumî mahsus bir yol ile bunların birleşmesi zaruridir . meydanlıkları boşaltmaya lazım ve bu meydanlıklardan müstakil olmak üzere 20 metrenin aşarı 12 metresi bir şosaya tahsis edilir . intizami muhafazaya memurlar ve siporcular için .

Ek 3'ün devamı

Genişlikteki çatılar üzerindeki bir metre 20 H mi tecrübe etmeyecektir. Nevilte ait mülklerin kapularının üzerinde yagmurda n muha fazz için cıma saçakla üstü kapalı balkonlara belediyece mübadele edilmesi esrurudur. Suvalar ve cebhedeki boyaların keşefi Belediyece tasvip edilmiştir.

6 inci Madde

Vergiler : 18ci madde - Tarikhan boyuncu işaretilen binalar dolayısıyla Belediye yol vergisi tarhına matundur. bundan başka sebkat esasındaki işaretilen balkon ve çıkıntılar müktenne olarak ve mi bu muvafık müktenne dalan binanın temelli hukukunda olan alt taraf çıkıntısı sıkı merdiven saygı karnas ve çatı müktenne gibi i müktenne dolayısıyla Belediye vergi alabilir. aynı zamanda harici vergiyse dükkân saçakları dükkân saçak ve balkonların kapularının üzerinde, ki levhalar depo haneler -bu depo hanelerin tarikhan üzerindeki yerleştirilmelerine muvafakatla mübadele edilebilir dolayısıyla vergi alınır. kenarından saygı saçakları ve birbiri yanına sıralanmış kenar sadeleri sulgar ve nakkaş işaretilen terikhan için dolayısıyla Belediye vergi alır bu gibi işaretilen muvafakatli olup bunlarla beraber Belediye bu işaretileri muvafakatli olur ve ubur nezafet ve umumun gözetilmesinin muhafazası maksadıyla uğruna da her zaman için işaretilen haklarını muhafaza eder.

Madde 19 - yalı yollar kenarında muvafakatli bulunsa salak sahipleri bu yolların inşasına iştirake davet edilebilirler. 12 metreye kadar olan yollar için emlaklarının ömürdeki gösalarin tevhit ettikleri masrafların % 50 sine iştirake ettiriler bundan fazlası için iştirakları oada senin kenarından 6 H. usaktan geçen bir hatla sokagin iştirakati arada bulunsa müktenne temin esatli üzerinde iştirake edecekler.

Madde 20- Bu yolların kaldırılmalarının inşaa ve muhafazaları yol kenarında malları bulunsa esatli emlakta tevdi edilir. bunların parasalılık-

Ek 3'ün devamı

42

3.- koyu sarı rengine boyanmış devanlı hatlarla çizilmiş kızım ikinci derecede istinal edilmesi lazım işler: mahallelerin mahalli tesisatına temas eden bu işler mururra mahsus baalica yollara sırf bunların çebekesinin ikm li için temas eder . Bu işler yolların açılması manzaraların tesisine ve merkez mahallelerinde lazım olan havanın teddidine had i olur . lakin büyük yol şehir ve şehir arasındaki yolların nizamnamsine zaruri olan karakterleri ihtiva etmez .

4.- Siyah işaretlerle çizilmiş ve açık sarıya boyanmış kısım .

Sonradan yapılacak işler :

Bunlar kati surette mahalli işlerdir . arazi ve sahaların parçaparça mesaha ve ifrazları denilince bunlar birçok halere ihtiyaridir . bu işler plan üzerinde eski mahallelerde görülmekte olup bu mahallerin yeniden islahi tedricen olacak ve şehrin inşaatı ikinci derecede alakadar edecek ve istastektir . buunla beraber yeni caddesi şahaliyati şehrin heyati ununliyesi i alakadar eder . yukarıdaki bu 4 ana llyattan 3 ü 12 senelik bir müddet içinde mevki file ko ulmus olacaktır . 4 ü seri olan mahalli tesisata gelince bu kısım uzun bir müddete muhate olup şimdiki takdiri mümkün değildir . busua mevki file konulmazı şehrin heyeti ununliyesinin vaziyetine bağlıdır binaenaleyh planı fyi tatbikini (tasvip edileği z lardan iti aren) ve inşaatın kontur lonaa tenial için Tarabzon'da bir şehirlik yazihanesinin açılmasının tasavvur etmek pek hemiyetlidir .

Şehirlik yazihanesi :

Bu yazihanein vazifesi yalnız planda işlerinin tatbiki değil şehrinin Hükümet tarafından kati suretle tasvibile şehirlik nizamnamsesi anka bin itaabikine nezaret etmek Belediyenin tasvibine atz edilen inşaat dosyalarını tetkik etmek , inşaat ve taksimata rühdet veme lebraber vilayetin diğer şehirlerinin tanzimini tetkik etmek ve Hükümet tarafından badey tasvip tatbikini teminden ibarettir . bu yazihane nafaa vekaleti tarafından tayin edilmiş bir Türk şehircisi tarafından idare edilecek iki veya 3 fah adamlarına bir takım mühendis muavimleri şehirciye yardımcı vasifelerini göreceklerdir . bu yazihane planda muellifi olan şehircide alakadar bulunan ve bu şehirci yazihanein dosyalarını alacaktır .

Ek 3'ün devamı

-44-

Otel Lokanta , kafe , kafe , sipor kulubu , park , otomobiller için meydanlık .

F. Ayasofya parkının tanzimi Tarabzon B. hamamının tanzimi .

G. yol istasyonu ve Transit yolunun tanzimi :

H. Müstesar Arsitek mevzu ile kâğıtlarda valinin yeni komagi-
ninin projesi : Necmi atep tarafından ilk tetkikat . (derdest)

I.- yeni Tarabzon park yeni mahallelerinin inşaa ve tahsisat projesi :

J.- muhtelif balkonların , kültür halk merkezlerinin kreş ve mekteplerin şehir huzuri bazı noktalarının netekim yangın yardım merkezlerinin projeleri :

K. mutahassis-huzuri fen memurlarının istirakile kabili şurup suların tevziat şebekesinin tevziil için şebekelerinin tesisi uşun nakliyat servislerinin tevziil hususunda tetkikat ve projeler :

L. ikametleri tahsisat bir ay 1940 da bir ayda 1941 de Tarabzonun pilaxinin tesisi için tevziil için ve huzuri mevki tatbika konulması için Tarabzon hükümetiyle biltilmek ve satılma teselluk eden birinin meseleleri tetkiki hususunda şehirci Tarabzon hükümeti için emrinde bulunmasıdır .

Tarabzon fuvarinin teşkilatı tetkik edecek olmakla bu sergi-
nin en büyük kısmi parat parkta teselluk edecekler .

Ek 4. Trabzon kenti 1970 Yılı İmar Planı Açıklama Raporu

Trabzon Belediye Meclisinin 14.3.1970 tarihli ve İmar İhtisas Bakanlığa C.B.F.17 3189 sayılı ve 9.4.1970 tarihli kararları ile ilgili olarak Trabzon İmar Planı Müelliflerince hazırlanan 1. etap 1:1000 ölçekli tesbitat planlarına ek açıklama raporudur.

Hazırlayanları
Y.İmar İrfan Bayhan
Y.İmar Şefik Şenverdar
Y.İmar Hüseyin Kaptan
Y.İmar Emre Aydu

Not: Raporumuz 3 takım boyal İmar planı tekdizi sefhasında dikkate alınan hususları kapsamaktadır.

1) YAPILARDA KAT ADEDİNİN ARTTIRILMASI KONUSU:

Trabzon Belediye Meclisinin 14.3.1970 tarihli kararı ile temini edilen kat adetlerinin arttırılması konusu için evvelce yapılan yoğunluk hesapları yeniden incelendi ve aşağıdaki sonuçlar tesbit edildi.

- Tanjent yol güzergahı trafik yoğunluğu açısından kat adedinin arttırılacağı bir kesik olarak kabul edilmiş ve sadece bu yola cephesi olup, yeşil alanlara da ayrıca sıklı ilişkisi ve geniş yolu olan ada kenarlarında (cüzi bir kesimde) bir kat ilave edilmiştir. Tanjent yolun doğu kesimlerinde parseller çok küçük olduğu cihetle burada yapılacak kat arttırmasının yoğunluğu fazla oranda etkileyeceği ve zararlı olabileceği kanısına varılmıştır.
- Menkul olup yeniden planlanmış ve 1:1000 ölçekli İmar planında yeni Üniteler şeklinde düzenlenmiş ve yeşil alanlarla sıklı ilişkisi olan kısımlarda da 1 kat ilave yapılmıştır. İnkişaf alanlarında da aynı görüşle yeşil alanlara düşük güzergahlarda 1 kat ilave edilmiştir.
- İnkişaf ve mevcut olup da yeniden düzenlenen Üniteler içinde merkez teşkil edebilecek (çarşı, ticaret) uygun yol güzergahlarında, zemin katların işyeri olabileceği nedeni ile, İskan amaçları için 1 kat ilave edilmesinde bir sakınca görülmemiştir. Bu durum çeşitli yerlerdeki lokal yoğunluk ölçülerini cüzi oranda değiştirecektir.

Yukarıdaki görüşlerle yapılan yoğunluk araştırmasına göre neticede tüm olarak brüt yoğunluk oranlarında Üniteler içinde % 9-11 oranında bir artma olmaktadır ki, bu oran şehrin tüm brüt yoğunluğuna % 3-4 oranında bir etki yapmaktadır. Rapora ekli olarak sunduğumuz kat adetlerine göre mukayeseli şemalar ile yoğunluk münasebetleri açıklanmak istenmiştir.

2) AYASOFYA ETRAFINDAKİ YEŞİL ALANLARIN AZALTILMASI KONUSU :

Ayasofya kilisesinin yakın çevresindeki bir kısım yeşil alan makul ölçülerde azaltılarak İskan alanları genişletilmiştir. Sonuçta bırakılan yeşil alanların söz konusu tarihi eserlerin planlama yolu ile değerlendirilmesindeki çözüm için yeterli olduğu kanısındayız.

İnkişaf alanlarında bitişik nizam yerine azami 50 mt. lük blok düzeni verilmiş ve İmar planına işlenmiştir.

3) İLK YARDIM HASTAHANESİ YERİ KONUSU :

Bu tesis tanjent yolun güneyinde yerleştirilmiş İken Belediye Meclisi şehrin doğusunda da sanayi ve K.sanatlar yönünde veya değirmendere mevkiinde yer almasını temenni etmiştir. 2.Etap 1:1000 ölçekli çalışmalar harita olmadığı için henüz bekletilmekte bulunmaktadır. Bazı plan üzerinde yaptığımız araştırmalarda, ilk yardım hastahanesi için uygun ve uygun bir yer seçilememiştir. Bu araştırma 2. etap sırasında devam ettirilecek ve gerekli teklifler yapılacaktır.

Ek 4. 'ün devamı

4) FUAR YERİ KONUSU :
Bakanlık tevsiiyesinde fuar yeri için Nazım planda değişiklik yapılması gereksiz görüldüğünden 1:1000 ölçekli 2. etap çalışmalarında konu yeniden incelenecektir.

5) KADASTRAL DURUMA UYARAK YAPILAN DÜZELTMELER?YEŞİL ALANLARDAKİ İNŞAAT EMSALLERİ KALE İÇİNİN İNŞAAT DÜZENİ KONUSLARI :

a) İmar planında kadastral duruma uyularak yapılan düzeltmeler plana işlenmiştir.
b) Yeşil alanlar içindeki inşaat emsalleri ile Kooperatif inşaatlarına ait koşu aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

b 1 -Yeşil alan içindeki sosyal tesisler için :
(Sağlık, rekreasyon, tesisleri ile ceza evi, yaşlılar evi, çocuk yetimhanesi kurumlarına ait sosyal tesisler gibi.)
Parsel halindeki tüm yeşil alana kıyasla %20 taban alanı katsayısı
" " " " " " " %40 kat " "
Komşu ve yol mesafeleri asgari 10.00 m. ancak, taban alanı 10.00
çakılma ile %20 altına düştüğü takdirde bu ölçü asgari 5.00 m.
inebilir.

b 2 -Yeşil içindeki eğitim tesisleri için :
(Özel veya resmi tüm eğitim tesisleri yuva, kreş. ve okullar)
Parsel halindeki tüm yeşil alana kıyasla %25 taban alanı katsayısı
" " " " " " " %50 kat " "
(Komşu ve yol mesafesi b 1 gibi)

b 3 -Yeşil içindeki spor tesisleri için :
(Sadece spor tesisleri ile ilgili yapılara ait olmak üzere)
Parsel halindeki tüm yeşil alana kıyasla %15 taban alanı katsayısı
" " " " " " " %20 kat " "
(Komşu ve yol mesafesi b 1 gibi)

b 4 -Kooperatif inşaatları için :
Müstakil ada olmak ve taban alanı ve kat alanı katsayıları o ada için imar planında öngörülen değerleri geçmemek ve en fazla 6 kat aşmamak şartıyla yeni kitle ve parsel düzeni teklif edilebilir. Mevcut ada içinde bulunduğu halde kendi arazisinden yeni yol geçirmek suretiyle yeni imar adanı ihdas etmek, mevzii imar planı nişan çiziminde de olacağından bu gibi teklifler mevzuata uygun işlemlerle inceleme ve yürütülür.

c) Kale içinin protokol alanı olarak kabul edilmiş ve imar düzeni plana işlenmiştir.

6) FATİH ANITI KONUSU :
Fatih anıtı için Belediye yanındaki Fatih parkı uygun görülmüş olup, kompozisyon yerleştirilmesi ayrı bir etüt (Yarışma) konusudur.

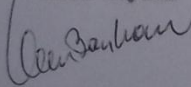
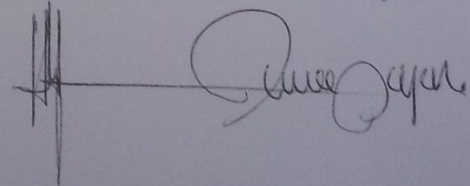
7) AYRIK NİZAM YAPILARIN KOMŞU VE YOL MESAFELERİ :
Bu tür yapıların komşu ve yol mesafelerinin asaltılması teklifi Bakanlıkça uygun görülmediğinden imar planında bir değişiklik yapılmamıştır.

İrfan Bayhan

Refik Şenvardar

Müseyin Kaptan

Emre Ayeu

Ek 4. 'ün devamı

-36-

yapılacak inşaat hisselerinin sathihlerinin % 60 oran fazlasını ihata etmemeyeceklerdir. binaların irtifai tariki anlamdan ehemiyetli binaların cephelerinin ortasından ölçülüp tariki anlam genişliğini tasarrufla edemeyecek bu vustatta olan ve bunun üzerinde olan yollar için ihsei azami 15 M. olacaktır. manafih belediyenin mücahdelerile kırsalın zaviyasıyla Belediye meydanı mahalleri gibi bu munafikların iyi örneklerinde bulunma kimsalarında 25 metre irtifadında bir kaç katman ibaret bir inşaatla sınırlanabilir. bu 25 M. başlıca cephelerin ortasından yerden başlanıldığı noktaya kadar ölçülür. Bu mevzuda bir bina için inşaatında cephelerin azami gabrieli ikinci cephedeki bir yola nisbeten 15 metreden fazla olmayacaktır. bu cephelerin vustatı içi 15 M. için aşağı olmayacaktır. bu munafiklarda inşaatın mahallatı gayri menkullerinin cephelerinin prospektleri bu 5 metreden aşağı olmayacaktır. gayri menkulun mahallatı ise tariki anlamda iki metre 25 S. arızında bir yolla bağlanacaktır. burada iki müsterek divanla mücahd edilmiştir. üzerine inşaat yapılacak arsın meyli azami 12 metreyi geçmeyecektir. bu munafiklarda 7 ci maddede olduğu gibi sayıi mügayiri cihattet hatanlı görülmüş gas ve sınırlarında komşularını izac edici mücahdeler men edilmiştir.

ikametgahlarında atlaya ve küçük sayıi tarikati anlamda Belediyein ruhsatıyla kabul olacaktır. Belediye meydanının heyetli mahallatı binaların yüksekliğinde hususi bir Gabari inşaatına mecburdur. meydanın ilk cihatinin her bir taraf için birer kat takip edilecektir. cepheleri meydanlık üzerinde şimalde müteveccih olan binalar için meydanlığın cembu tarafı, bu irtifa azami 15 M. dir. meydanlığın garbindeki binaların istikametinden itibaren her 35 M. ile koridorlar bir cihattetli olacaktır. . Maras ile meydanlığın köşesindeki iki bina için bu 25 M. irtifa sınırları mahallatındaki binaların irtifadına nisbeten ölçülecektir.

meydanlık üzerinde cephelerin cembu doğru olan binalar için (meydanlığın şimal kısmı) binalar koridor ve kat yükseklikleri için şimaldeki yeşil yurdu garbindeki cephelerin zaviyasında bulunan binaların irtifa ve istikametini takip edeceklerdir.

Ek 4. 'ün devamı

-88-

Tranzit yolunun yol istasyonunun seyyar memurlarında barınabilmeleri için bir veya iki otel veya han inşasında lazımdır bu arazi üzerinde mühtelif sakinin tesisi komşu emlak sahiplerinde yapılan tahkikat neticesinde ve tesisat hususundaki projelerin kabulüne belediye memurlarında müsaade istihsalına bağlıdır.

Madde 13- Serbest sahalılar ve umumî parklanma tikelari :

Bu raporun 4 ü faslında tarif edilen park ve serbest sahalılar emlakî ammenin bir parçası olduklarında bu kısımların civarında bulunan ikametgahlar sahipleri Belediye ile muvafakatle amminin bu emlakî uz erine kapu ve bencere açabilirler.

Yasa olanların günceleleri için ve ikametgahlara yasasabilmeleri için emlakî hasse ü zerinde geniş bir müsaade verilecektir. parkın trafis ki hususî olan bu yollar 3 M. olarak burdan bir metresi de kaldırma tahsis edilecektir. bir M. 20 S. irtifasında muhamî bir divar veya divar üzerinde de demirle parmaklık azile divarın heyti umumiyesinin irtifa 1 2,5 metreye ulaşarak parkı tahdit edecektir.

Madde 14 - Umum park ve mahalle bahçelerinin her birisi laakel bir çocuk bahçesine malik olmalıdır. bunlar küçükler için bir kum plajını daha büyüklerin eğlenmeleri için lazim vüsata ve hafif sığınaklara malik olmalıdır.

Bundan mada parklar sarıncıklar portik ve tobogana oyun sahalarını ihtiva etmelidir.

Madde 15: Güreş at yarış meydanları At veya araba yarışlarında mahsus yollar : sipor meydanları bu meydanlıkların tekarrup ve boşatılmasını kolaylaştırmak için 20 M. genişliğine muvafık mahsus bir yol ile bunların birleşmesi zaruridir. meydanlıkları boşaltmaya lazım ve bu meydanlıklarda mütekel olmak üzere 20 metrenin asgari 12 metresi bir şosaya tahsis edilir. intizami muhafazaya memurlar ve siporcular için.

Ek 4. 'ün devamı

Trabzon Belediye Meclisinin 14.3.1970 tarihli ve İmar İskan Bakanlığınca Ş.D.P1? 3189 sayılı ve 9.4.1970 tarihli kararları ile ilgili olarak Trabzon İmar planı müelliflerince hazırlanan 1. etap 1:1000 ölçekli tatbikat planlarına ek açıklama raporudur.

Hazırlayanlar:

Y.Mimar İrfan Bayhan
Y.Mimar Refik Şenvarlar
Y.Mimar Hüseyin Kapran
Y.Mimar Emre Aysu

Not: Raporumuz 3 takım boyal imar planı taktimi safhasında dikkate alınan hususları kapsamaktadır.

1) YAPILARDA KAT ADEDİNİN ARTTIRILMASI KONUSU:

Trabzon Belediye meclisinin 14.3.1970 tarihli kararı ile teminni edilen kat adetlerinin arttırılması konusu için evvelce yapılan yoğunluk hesapları yeniden incelendi ve aşağıdaki koşullar tesbit edildi.

- a) Tanjant yol güzergahı trafik özelliği açısından kat adedinin arttırılacağı bir kesim olarak kabul edilmemiş ve sadece bu yola cephesi olup, yeşil alanlara da ayrıca sıkı ilişkisi ve geniş yolu olan ada kenarlarında (cülzi bir kesimde) bir kat ilave edilmiştir. Tanjant yolun doğu kesimlerinde parseller çok küçük olduğu cihetle burada yapılacak kat arttırmasının yoğunluğu fazla oranda etkileyeceği ve zararlı olabileceği kanısına varılmıştır.
- b) Meskun olup yeniden planlanmış ve 1:1000 ölçekli imar planında yeni Uniteler şeklinde düzenlenmiş ve yeşil alanlarla sıkı ilişkisi olan kısımlarda da 1 kat ilave yapılmıştır. İnkışaf alanlarında da aynı görüşle yeşil alanlara dönük güzergahlarda 1 kat ilave edilmiştir.
- c) İnkışaf ve mevcut olup da yeniden düzenlenen Uniteler içinde merkez teşkil edilecek (çarşı, ticaret) uygun yol güzergahlarında, zemin katların ıyveri olabileceği nedeni ile, iskan amaçları için 1 kat ilave edilmesinde bir sakınca görülmemiştir. Bu durum çeşitli yerlerdeki lokal yoğunluk ölçülerini cülzi oranda değiştirecektir.

Yukarıdaki görüşlerle yapılan yoğunluk araştırmasına göre neticede tüm olarak brüt yoğunluk oranlarında Uniteler içinde % 9-11 oranında bir artma olmaktadır ki, bu oran şehrin tüm brüt yoğunluğuna % 3-4 oranında bir etki yapmaktadır. Rapora ekli olarak sunduğumuz kat adetlerine göre mukayeseli şemalar ile yoğunluk münasebetleri açıklanmak istenmiştir.

2) AYASOFYA ETRAFINDAKİ YEŞİL ALANLARIN AZALTILMASI KONUSU :

Ayasofya kilisesinin yakın çevresindeki bir kısım yeşil alan mekull ölçülerde azaltılarak iskan alanları genişletilmiştir. Sonuçta bırakılan yeşil alanların söz konusu tarihi eserlerin planlama yolu ile değerlendirilmesindeki çabası için yeterli olduğu kanısındayız.

İnkışaf alanlarında bitişik nizam yerine azami 50 mt. lük blok düzeni verilmiş ve imar planına işlenmiştir.

3) İLK YARDIM HASTAHANESİ YERİ KONUSU :

Bu tesis tanjant yolun güneyinde yerleştirilmiş İken Belediye Meclisi şehrin doğusunda da sanayi ve K.sanatlar yönünde veya deşirmelere mevkiinde yer almasını temenni etmiştir. 2.Etap 1:1000 ölçekli çalışmalar harita olmadıkça için henüz bekletilmekte bulunmaktadır. Bazis plan üzerinde yapılaşma araştırmaları, İlk yardım hastahanesi için uygun kolay ve uygun bir yer seçilememiştir. Bu araştırma 2. etap sırasında devam ettirilecek ve gerekli teklifler yapılacaktır.

Ek 4. 'ün devamı

A - Ülke - Bölge Karşılaştırmaları İçindeki Konumunu

Kentleşme sürecü içinde genel yerleşme paternini kesinlikle etkilemekte ve nüfus hareketleri sürecünü olarak ülkedeki yerleşme mekanlarında birimleri oluşturmaktadır. Bu sebeplerle ikinci beş yıllık kalkınma planında da belirleştirdiği gibi ülke genel yerleşme sürecini dengeli bir kalkınma politikası içinde, kentler arasında kalıplaşmış yapıyı sağlayıcı hedef seçmiştir.

İnsan ve İktisadi Kaynakların genel yerleşme sürecine ilişkin gürültülerini üç ana noktada toplanmıştır.

- Belirli bölgesel gelişme merkezlerinin saptanması,
- Bu merkezlerin planlama kararlarına uygun geliştirilmesinin sağlanması,
- Bölgesel gelişme merkezlerinin etkilendiği bölgelerde köy ve kırsal insan bir yerleşmeler kalıplaşmasının önlenmesi.

İnsan ve İktisadi Kaynakların Bölge Planlama Strateji yukarıda belirlenen gürültüler ışığında yapılmış gelişmeler sonucu ülkeyi 6 ayrı planlama bölgesine ayırmıştır.

Kentleşmenin, kentsel kalıplaşmanın ve gelişimin ülke düzeyinde dengeli bir biçimde yapılmasını amaçlayan 18 bölgesel gelişme merkezi saptanmıştır.

Bunlar,

- 1- Gelişmiş merkezler (Metropoller)
- 2- Gelişmekte olan merkezler
- 3- Geliştirilecek merkezler

olarak gruplandırılmıştır.

Trabzon kenti dışında etkilendiği 6 ayrı planlama bölgesinden, " DOĞU KARADENİZ KENTSEL YOLUNDA GELİŞİMİ " içinde yer almaktadır. Bu bölge bandı Trabzon'dan başlayarak, Samsun-Çarşamba-Erzincan-Çayır-Fatsa-Ordu-Suluncak-Samsun-Kaplıca-Tirebolu-Ürümçü-Kayseri-Vakıfkebir-Akşabat-Trabzon-Artvin-Artvin-Ürümçü-Niğde-Çayır-Fatsa-Erzincan-Akşabat-Çayır kentsel yerleşmeler alanını oluşturur.

Bu bölge (DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ :DYS) iki alt bölgeye ayrılmaktadır. Samsun- gelişmiş merkezlerden (Metropol) olup Samsun alt bölgesinin (SBAB) Trabzon-Gelişmekte olan merkezlerden (Bölgesel gelişme merkezi) olup Trabzon alt bölgesinin (TBAB) merkezidir.

Trabzon alt bölgesi(TBAB), Trabzon (Bölgesel gelişme merkezi), Giresun, Gümüşhane, Niğde, Artvin illerinin içerisinde kalan Samsun'un gelişimi ile etki alanı Niğde, Artvin ve Gümüşhane illerinde yoğunlaşmıştır.

1970 yılı nüfus sayımına göre, İstanbul-Ankara-Camiantep kentlerini birleştiren çarşının batısında (nüfus yoğunlukları en yüksek düzeye ulaştığı bölge) yer alan 27 kent karşılık yoğunlukta 100 000 in üzerinde 9 kent, 50 000 in üzerinde Trabzon'un da yer aldığı 7 kent bulunmaktadır.

GİRİŞİM 1980 YILINA GÖRE TRABZON İLİ, NİĞDE İLİNE EN ÇOK NÜFUS VEREN İLİMİZDİR, VE TRABZON ALT BÖLGESİNDEKİ (TBAB) DİĞER İLLERDEN İSTANBUL-ANKARA-İZMİR-SAMSUN KENTLERİNDE YAPILAN GÜÇLERE İLK BEŞEŞİNE TEŞKİL EDER. BAŞKA BİR ANLATIMLA NİĞDE, GÜMÜŞHANE VE TRABZON İLİNDEN GÖLEN NÜFUS KESİMLERİ İZMİR KENTİNDE, ÇAYIR ALANLARINDA GEÇİCİ İŞLERDE (SEYYAR SATIÇI, HANCI V.B.) ÇALIŞARAK YER ALIR VE BELİRLİ İLİŞKİLERİ KURDUKTAN SONRA DA DİĞER BÜYÜK KENTLERİMİZE GİTMEKTEDİR. KENTTEKİ NÜFUS YAPISINDA SONÇ NÜFUS GRUPLARINDAKİ ERTEK NÜFUSUN FAZLALIĞI DA BU BULGUYU KANITLAR MİTELİKTİR. TRABZON İLİNDE TOPLAM, KENTSEL VE KIRSAL NÜFUSLARDAKİ 5 ER YILLIK ARTIŞLAR VE 1985 YILI NÜFUS DEĞİŞİMLERİ İNCELENDİĞİNDE KENTİN AKŞABAT VE İZMİR İLE BEREBER YER ALACAKLARI - KENTSEL ALAN-

Ek 4. 'ün devamı

ve mekanda da bend etürüktürü bir yerleşmeyi oluşturalacakları görülmektedir.

B - Nüfus :

1960-69 yıllarında bitirilmiş olan Trabzon Kenti analitik çalışmaları verilerine göre 1970-71 yıllarında düzenlenen Trabzon İmar Planı 1985 yılı nüfus projeksiyonlarına dayalı olarak 145 000 - 155 000 kişilik bir kent nüfusuna göre planlanmıştır.

Deha sonraki kent içi ve kent çevresindeki gelişmeler, özellikle mücavir alanlardaki olumsuz ve İmar Planı sınırları dışındaki kontrolsüz yerleşmeler İmar planı sınırlarının genişletilmesine ve gerçekte de Trabzon kenti ile beraber yaşayan kent çevresinin kent ile bütünleşmesine neden olmuştur.

Raporun ilgili bölümünde bu ve diğer ayrıntılar ayrıca açıklanmıştır. 1975 yılı sonunda yapılan gözden geçirme sırasında 1969 yılına kıyasla geçen süreçlerde dikkate alınarak 1990 yılına dönük olarak ele alınan planlarda 1985 yılı için öngörülen nüfus, İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesinin 1990 yılı için yapmış olduğu hesaplara göre irdelenmiştir.

Trabzon kent alanı sınırları içindeki 1990 nüfus tahmini 195 000 kişidir. Ancak şu konuyu tahmin, İller Bankasının 1969 da yapılmış analitik çalışmaları ve 1971 de düzenlenen kent ve Belediye sınırları için yapılmış olduğundan, gözden geçirilen planlarda, " Genişletilmiş yeni kentsel alan" için gerek mevcut nüfus ve gerekse 1990 yılına dönük hedef nüfus yeniden saptanmıştır. Bu durumda yeni kentsel alana ait 1990 nüfusunun 195 000 in üstünde olacağı aşiktir.

Yapılan hesaplamalarda " Genişletilmiş yeni kentsel alan" ın 1970 nüfusu 87 500 kişi bulunmuş ve 1975 yılında bu nüfusun 105 000 - 110 000 kişiyi bulduğu ve böylece 1990 yılına dönük " Yeni kentsel alan nüfusu" nun 217 500 kişiye ulaşacağı anlaşılmıştır. (Bak: Trabzon analitik etüdü Bölge Planlama Dairesi - DPT tahminleri)

C- Çalışma alanları:

C 1 - Ticaret ve Kasa kuruluşları:

Trabzon kenti ticaret alanları, deniz seviyesine kıyasla yaklaşık 10 - 20 metreye yükseklikteki hafif eğimli bir plato üzerinde ve Kent kıyı kenarında yerleşmiş olup, liman bu aktif merkezin doğu kenarında ve merkezi durdurucu biçimdedir. Kıydan geçirilmiş olan sahil yolunun liman kenarında, günayda bu yol ile dik yamaçlı topografya arasında kalan ince bir ticaret perdesi de ana merkezle ilişkili olarak yer almaktadır.

Kentin daha doğu kenarında ve sahil yolu ile Erzurum Devlet yolunun kesiştiği kavşak etrafında gelişen ve sanayi, küçük sanatlar, depolama gibi hizmet türleri ile karışık halde bulunan ticaret kesimleri dışında kent içinde aktif ve hareketli 2. derecede merkezler bulunmamaktadır.

Kasa kuruluşlarından Valilik ve Vilayet Dairesleri orta kale içinde, Belediye ana merkez doğu kenarında olmak üzere, diğerleri de ana merkezin çeşitli yerlerinde dağılmış durumdadır. Kent içindeki Kasa kuruluşları için kesinlikle saptanan özellik, Kasa kuruluşlarının büyük bir çoğunlukla sahil kenarında deniz kenarlı yerlerde lojmanlarıyla yer alan olmasıdır. Buna en yeni örnek İller Bankası Bölge Dairesidir.

Kentin İmar Planında merkez kesimi (ticaret+Kasa) alan büyüklüğü açısından 1969 tasdik tarihli nazım plan'ın epeyinde tutulmuştur. Trabzon İmar planı yarışmasında 50 hektar alanda saptanan merkez en çok 85 hektara çıkarılması öngörülmüş ve 1970 yılındaki planlamada da merkez kesimi 85 hektar olarak tasdik edilmiştir.

Ek 4. 'ün devamı

Bu kesin imar planında genişletilen Belediye sınırları ve yeni gelişme alanları için merkez alanlarının büyütülmesi yeniden gözden geçirilmiştir.

Kesin planda saptanan Merkez gerçekte Kuzeyde sahil yolu, doğuda liman, ve güneyde de mevcut ve engebeli konut alanları arasında kalmıştır. Mevcut ve bir evvelki imar planı ile geliştirilmiş olan merkezin büyüme olanlığının sadece batı yönünde olduğu söylenebilir ise de, eğitim kuruluşlarının (Sağlık Koleji, Trabzon Lisesi gibi) mevcut olduğu bu kesimde de ticaret ve çalışma fonksiyonlarının geliştirilmesi uygun görülmüştür.

Bu görüşün gerekçesi olarak :

- - 85 hektarlık merkezde yoğunluğun ve KAKS oranının arttırılarak, üst katlarda yerleşen ticaret kullanım eğiliminin karşılanması,
- Kentin doğusunda sanayi ve küçük sanatlar alanları içinde dağılmış olan bir kısım ticari fonksiyonların, gerçekte merkez ticaret fonksiyonlarının zorunluluklardan dolayı sığramış bir parça oluşu
- Kent merkezinin gerçekte ana yol güzergahları boyunca zeminkatlarda yoğunluğa bağlı olarak lineer uzantılar halinde var oluşu (Bütün kentleri bizde işlenen ancak planlama açısından olumsuz olduğu için planda gösterilemeyen günlük ticarete dönük ayrıntılar)
- Ticari merkezlerin kademelenmesi olayını, Akçaabat, Trabzon ve Yomra dan oluşan kentsel alan bütünü içinde düşündüğümüzde, Trabzon kent merkezi 1. derecede, ve Akçaabat, Yomra merkezleri 2. derecede merkezleri gerçekte bugünkü özellikleri ile merkezleşme hiyerarşisini geliştirmiş olacaktırlar. Buna Trabzon kenti içinde 2. derecede merkezleşme eğilimi bulunması da merkezler arasındaki boyutlar açısından kanıtlanmaktadır.

Merkez büyüklüğü irdelemesi için normal metodolojik bir yoldan gitmeğe olanak bulunmadığı ve 1969 da yayınlanan İller Bankası analitik çalışma metodolojisinin bugünkü araştırmalara uyandırıldığı aşiktir.

İrdelemeyi test yolu ile yapmak olanağına vardır, şöyle ki;

86.7 Hektarlık merkez brüt alanında 217 500 nüfus hesabı ile kişi başına brüt ve ortalama 3.99-4.00 m²/ K. düşmektedir.

Tabana ait bu brüt alanın % 35 i yol ve yeşil alanlara ait olup bu oran indirildiğinde toplam net alan 56.355 H. a inmekte ve böylece kişi başına net taban alanı 2.6 m²/K. olmaktadır.

Bu ölçülerden gidilerek Trabzon ana merkezinde ticaret çabalarının

1/2 oranında bodrum katlarda
1/1 oranında zemin katlarda
1/1 oranında birinci katlarda geliştirebileceği varsayımı ile (gerçek izlenim)
2.5 kat da (Ticaret)

2.5 kat da oluşacağını belirlemek doğrudur. Böylece 2.5 x 2.6 m²/K : 6.48 m²/K. ticaret alanı sağlanmaktadır. Başka bir deyişle Trabzon kenti ana merkezinde toplam yapısal ve net ticaret alanı;

6.48 m²/K. x 217 500 : 1 409 400 m². : 140 Hektardır.

Yukarıdaki hesapların dışında İller Bankası 1969 yılı analitik çalışmalarından alınan veriler ile de bir yaklaşımla sağlanacak üzere aşağıdaki tablolar ile kıyaslanabilir yapılmıştır.

Ek 4. 'ün devamı

D 5 - Ana ulaşım ve City :

Yukarıdaki açıklamalarımıza göre, doğu-batı yönündeki ana ulaşım başlıca yeni tanjant yol ile mevcut kıyı yolundan yapılacaktır. Kıyı yolunun ana ulaşım yükünün tamamen tanjant yola aktarılması görüşünde olmadığımızı, ancak Devlet Yolunun ileride tek ulaşım yolu olarak yüklenerek, kıyı şeridinde yaya akımlarını keşiçi, dolayısıyla bu şeridi ayırıcı durumdan önemli derecede kurtarılması gerektiğini, belirtmek isteriz. Tanjant yolun esas fonksiyonlarından biri böylece Devlet Yolunu hafifletici olacaktır.

Düzenlenen plandan görüleceği gibi, kentin güneyinden geçirilmiş olan tanjant yol ve Devlet Yolu doğuda ve batıda tekrar birleşen ve şehirlerarası ve yakın çevre trafiğine hizmet eden ana arterlerdir. Başka bir deyişle, bu yolların birleşme noktaları arasındaki kesimlerde aynı yollar şehir trafiğine de hizmet ederek şehir içi ana akımların toplayıcısı ve düzenleyicisi olmaktadır. Kentin 217 500 nüfuslu yeni büyüklüğüne göre gereken City, (ticaret, yönetici merkez, kısmen eğitim) her iki ana ulaşım yolunun arasındaki bölgedir.

Doğuda ağırlık noktası olarak Belediye meydanından başlayan mevcut City ana yollara paralel olarak batıya doğru uzatılmış ve aşağı hisar alanını kapsayarak Trabzon Lisesi civarında düşünülen yeni yönetici merkeze kadar geliştirilmiştir.

Mevcut Belediye meydanı ile yeni yönetici merkez arasındaki eski ve yeni City kesimine yaya ve araçlı trafik akımları açısından önem verilmiş ve Belediye meydanından başlayan Maraş caddesi yaya akımlarının ana arteri olarak alınarak batıya doğru yaya akımının devamlılığı ve orta hisar ve yeni yönetici merkezin bu akımlara bağlantıları sağlanmıştır.

City ile ana arterler arasından, yoğun kesimlerde mevcut güzergahlar kullanılmak suretiyle ulaşım bağlantıları kurulmuş ve City'nin güney ve kuzey kenarlarındaki hizmet trafiği ile işler bir düzene sokulması öngörülmüştür.

Jüri tavsiyelerinden 3. maddeye uyarak bu kesimde Uzun Cami Sokak ile Kunduracılar sokağı 1 Cumhuriyet caddesi devamında araçlı trafik ile bağlantıdır.

Keza jürinin tavsiye maddesine uyularak yapılan araştırma sonucunda dış kale içinde kalan Maraş caddesinin kesimi (yarıçapı projesindeki yaya arterinin devamı) yaya yolu olmaktan çıkarılmış ve batıdan gelerek dış kale içinden güney-doğu yönünde tanjant yola bağlanan bir trafik yolu niteliğine getirilmiştir. Böylece künden seçilen tanjant yolun iç kale güneyindeki kısımları gerçekleştirilinceye kadar bu yol güzergahı Trabzon şehrinin doğu-batı trafik ilişkilerini kurabileceği gibi, jüri raporunda (Bak: Jüri raporu Sf.9) tarihi çekirdek kısmında bu yolun iskan alanları ile ilgili hizmetini görmediği, yolundaki tenkidlere de cevap vermektedir.

Söz konusu yol revizyon planında gözden geçirilmiş ve parcellerin yola terk işlemleri ile oluşmaya başlamıştır.

D 6 - Ana ulaşım ve Konut alanları:

Ana ulaşım arterlerinden olan Devlet yolunun konut alanları ile ilişkisi, kentsel doku içinde çok zayıftır. Yaya yolu şeklindeki bu yol daha ziyade ticaret, sanayi ve kısmen ticaret kesimlerinde dolaşım akımları başlatmaktadır.

Kent nüfusunun 217 500 kişi olarak heptenması sonucunda düzenlenmesi gereken yeni konut (inkisaf) alanları ile yeniden planlanan tüm kentin iyi akım olansakları içinde birlikte geçmesini için geçirilen tanjant yolun, dış akımların yeni sava kent içindeki akımları düzenlemesi zorunluluğuna yukarıda değinmiştik.

Ek 4. 'ün devamı

1:5000 ölçekli nazım planda güney kesimde yerleştirilen yeni Uniteler tanjant yola kendi trafik yolları ile asılmış ve tanjant böylece aynı zamanda kent içi toplama yolu durumuna getirilmiştir. Bu yolun kuzeyindeki alanlar da aynı şekilde bu yola bağlandığından, meydana gelen kavşaklar ile kuzey ve güneyindeki kesimler arasında bağlantı kurulmuştur.

D 7 - Ana ulaşım, Sanayi, Küçük sanatlar, Depolama ve Toptan ticaret :

Evvolve edilmiş olan Devlet Yolu, liman şeridini yalaysarak doğuya uzanmakta ve liman tesislerinden sonraki kesimlerde, Devlet yolu ile sahil arasındaki sınırlı alanda bir kısım sanayi tesisleri (çimento) yer almaktadır. Sanayinin normal olan deniz-kara yolu bağıntısı ile, kurulmuş sanayiden külfetli olanların kaldırılması gereklerine aykırı olacağından sanayi alanının yeni prensip itibarıyla kabul edilmiştir.

Mevcut küçük limanın güneyinde, Gümüshane kavşağı esas olarak alındığında bu kavşağın kuzeyinde sanayi sahil geridi (Trabzon Yomra yolu kuzeyi) olmakta doğu-güney kesiminde ise küçük sanatlar, terminal ve güney-batı kesiminde keza küçük sanatlar bulunmaktadır.

Sanayi gelişmesi için Gümüshane yönündeki Devlet yolunun doğu kenarı, yani kavşak noktasından güneye uzanan serit (dere ile yol arası) ayrılmıştır.

Söz konusu sanayi, küçük sanatlar ve depolama için kavşak noktasının üç tarafının seçiminin nedeni de ana ulaşım yolları ile olan bağıntıdır. Kanımıza göre gerek Devlet Yolu ve gerekse tanjant yoldan gelen akımlar bu kuruluşların ihtiyacına cevap verecek ve kent ve bölgenin bu alanlardaki gerekli alışverişini sağlayacaktır. Ancak, ana ulaşım yolları ile bağıntısının direkt olmaması yani sanayi toplama yolları ile düzenlenmesi ve üç ayrı kesim arasında, ana ulaşım zedelemeyen bağıntılı duruma getirilmesi zorunlu görülmüştür. Bu zorunluluk yol teklifimizi kavşak noktasına ulaştırarak ana ulaşım yollarının bir miktar yükseltilerek, bu nokta etrafına ve alt seviyede toplama ringi düzenine yöneltilmiştir. Böylece liman, sanayi, küçük sanatlar, depolama ilişkisi ikinci bir düzlem üzerinde kurulmuş ve Devlet yolu üzerindeki lokal akımlar kaldırılarak sadece dıştan gelen akımlar için ana ulaşım yollarının kullanılması öngörülmüştür.

Jürinin 4. tavsiyesi olan toptan ticaretin yönetici merkezden çıkarılması düşüncesi ile tamamen mutabıkız ve gerçekte de müsabaka projesinde yönetici merkezde toptan ticaretle ilgili herhangi bir tesis gösterilmemiş olup, aksine toptan ticarete küçük sanatlar alanlarında yer verilmiştir. Ancak, toptan ticaretin liman ilişkisinin önemi göz önüne alınarak, ayrıca liman kavşından geçen sahil (Devlet) yolu kenarında limana yönelmiş toptan ticaret alanları düzenlenmiştir. Ayrıca küçük liman bir miktar doldurulmak suretiyle kazanılan kıymetli yeni alan üzerinde de toptan ticaret için olanaklar sağlanmıştır. Her iki toptan ticaret kesiminin trafik ihtiyacı devlet yoluna paralel iki ayrı hizmet yolu ile karşılanmıştır.

D 8 - Kent içi ulaşım ağı ve kademelenmesi :

Devlet yolu ve tanjant yol geçirilmesi ile ilgili görüşlerimizi genellikle diğer konuların açıklanmasında belirtmiş bulunuyoruz. Bu paragrafta kent düzeninde birbiri ile bağıntılı tüm yol şebekesinin kademelenmesini özetliyoruz. Ancak, kent ve çevresindeki akımların genel analizinin de yapılmasında fayda görülmüştür.

Akım olarak Trabzonda başlıca üç özellik görülmektedir.

- Dıştan uzak merkezlerden gelen, gelen akımlar
- Kent ile beraber yaşayan yakın çevre yerleşmeleri (Akçaabat, Yomra, Sürmene, Maçka gibi) ile kent arasındaki akımlar.
- Kent içi akımları.

Ek 4. 'ün devamı

Bu akım şekillerinin özellik ve türlü koşulları altında kent içi yol şebekesinin kademelenmesi aşağıda açıklanmıştır. Ayrıca şunu belirtmek gereklidir ki, bu kademelerde önem sırası gibi bir düşünce olmayıp, kanımızca ulaşım planlaması için her yol önemlidir. Buradaki sıralama, ana ulaşım yollarından yaya yollarına ve tersine işleyen akımların bağlantısına işaret etmek amacıyla.

1- Ana ulaşım yolları :

- Devlet yolu,
- Tanjant yol (toplama tanjantı)

Kıydan geçen Devlet yolu ile Nazım plan da öngörülen tanjant yol, şehirlerarası ve çevre trafiğini taşıyan, aktaran yollardır. Her iki yol aynı zamanda şehir trafiğinin de ana arterleridir. Ancak, evvelce de açıkladığımız gibi, kıyı yoluna kıyasla, tanjant yola daha fazla trafik yükü verilmesi, sahil kesiminden rekreasyon için faydalanmak bakımından önemlidir.

2- Toplanma Yolları :

- Toplanma tanjantı
- Sanayi toplanma yolları
- Konut toplanma yolları

Ana ulaşım yollarından olan tanjant yolun çok yönlü bir yol olacağını açıklamıştık. Tanjant yol, şehirlerarası dış akımlardan başka kent düzeninde başlıca toplanma tanjantıdır. (Devlet yolunun da toplanma tanjantı görevi yapması çok sınırlı olup, burada aynı isimle anılmamıştır) Sanayi toplanma yolları adı altında evvelce ayrı bir yol kotu ile Devlet yolunun altından geçirilerek (Bak.36) sanayi depolama, küçük sanayi ve toptan ticaret alanlarını bağlayan yolları belirtmek istiyoruz. Konut toplanma yolları deyimi ile toplanma tanjantına bağlanan önemli araçlı trafik yolları söz konusu olmaktadır.

3- Araçlı ulaşım yolları:

- Konut ulaşım yolları
- Ticaret ulaşım yolları
- Hizmet yolları

Yeni ve mevcut konut ünitelerinin iç bünyesini konut toplanma yollarına bağlayan normal trafik yollarıdır. Bu yolların diğer uç kısımları yaya düzenine göre yerleştirilip yaya arterlerine bağlanmıştır.

Ticaret ulaşım yolları ise, çekirdek kesimlerinde duran trafik için ayrılan otoparklara bağlanmakta ve aynı zamanda yaya yolları ile ilişki kurmaktadır. Bazı kesimlerdeki ulaşım yolları hizmet yolu olarak mal dağıtımına kullanılmaya ayrılmıştır.

4- Yaya yolları:

- Bağımsız yaya yolları
- Çekirdek içi yaya arterleri
- Konut üniteleri arasındaki ve içindeki esas

- Bağımlı yaya yolları yaya arterleri

1. Konut alanları içindeki esas yaya yolları

2. Çekirdek içindeki kısmi yaya yolları

- Yaya ve hizmet yolları (sınırlı zamanlarda trafik giren yollar)

Yaya yolları deyimi ile sadece yayalara ayrılan yolları belirtiyoruz.

Ek 4. 'ün devamı

Kesin imar planlamasında toplam 57 ilkokul öngörülmüş olup, her birine ortalama 366 öğrenci düşmektedir (20 800/57 : 366) ancak, bu sayı mevcut olumsuz ilkokullardan ötürü ortalama olarak 400 - 410 öğrenciye yükselmektedir.

Orta Eğitim için (Orta, Lise, Meslek okulları) aşağıdaki planlama sonuçları verilebilir.

Toplam orta eğitim alanı	:	535 000 m2.	53.3 Hektar
Bu alanın dağılımı	:	535000/26100 :	20.50 m2.

Orta eğitimde tekli eğitim ile öğrenci başına 20 m2. lik alan elde edilmiş olması gerçekleştirildiğinde kanımızca, gerek planlama ve gerekse eğitim yönünden başarı sağlanmış olur.

E 2 - Sağlık Kuruluşları:

Genel olarak Trabzon kentindeki sağlık kuruluşları bölgesel karakterde olup Türkiye ortalama değerlerinin üzerinde değerler göstermektedir. 1968 yılı değerlerine göre mevcut yatak sayısı 10 000 kişiye 160 yataktır.

1969 yılında onanan ana imar planında gösterilen kentin güneyinde bulunan Kemik hastalıkları hastahanesinin tevsi tamamlanmıştır. Boztepe'de yer alacak olan 300 yataklı hastahane de tüm projelendirme işleri tamamlanarak gerçekleştirilmek üzere.

Kent yakında Karadeniz Teknik Üniversitesinin bünyesinde yer alacak Tıp Fakültesi nedeni ile 600 yataklı bir tıp Fakültesi Araştırma Hastahanesinin de kuvuştur. Planda bu hastahane dışında 35.63 hektarlık bir alan sağlık kuruluşları için ayrılmıştır.

E 3 - Serbes ve Yeşil alanlar, Rekreasyon alanları:

Trabzon kentinin topoğrafyası, Kale kesimleri serbes ve yeşil alan sorunlarının önemli bir kısmını doğal olarak çözümlenmektedir. Fazla eğimli ve güneş görmeyen vadiler kendiliğinden serbest alanlara katılmaktadır. Buna bir örnek olarak Zağnos vadisi ile Tabakhane dereesi vadisi gösterilebilir.

Yeşil ve serbes alanlar ayırıcı olarak yerleşmeler arasında kullanılmış ve kıyı kesiminde kullanılan yeşil alanlarla bağlantılı duruma sokulmuştur.

- 1- Doğal topoğrafya zorunluğu kullanılmayacak olan eğimli alanlar, doğal yeşil alanlar olarak Orta Hisar kenarlarına kadar indirilmiş ve bu konuda Hisar duvarları Sa'ündeki olumsuz yapılaşmalar kaldırılmıştır. Aynı yeşil band, kıyı şeridine kadar indirilerek aşağı Hisar duvar kalıntıları yaya yolları ile bu band içinde çözümlenmiştir.
- 2- Tanjant yolun kuzey kesiminde kalan ve hastahane okul çevresi olarak mevcut olan parçaları yeşil alanlar Yönetici Merkez başlangıç noktası olmak üzere, batıya doğru birleştirilerek uzatılmış yaya yolu ügesine göre organize edilerek önemli bir kullanma yeşili kurulmuştur. Bu kesimde spor ve sağlık kuruluşları ve lise ve meslek okulları yer almıştır.
- 3- Mevcut parklardan Kale parkı aynen muhafaza ve meydan parkı yaya arterinin başlangıcı olarak düzenlenmiştir. Fatih parkı tanjant yol kenarında, yolu izole eden ve yerleşmeyi yoldan ayıran bir alan olarak kullanılmış ve tanjant yolun kenarındaki yeşil bandın devamı olmuştur.

Ek 4. 'ün devamı

- 4- Fuar alanı kısmen kullanma yeşil alanına, kısmen yönetici merkeze ayrılmış ve yetersiz olan bu yer yerine, doğuda Değirne n-dere yolundaki yeşil alan kullanılmıştır.

Bu alanlar Belediyeçe çoğunlukla satın alınmış durumdadır.

- 5- Spor kuruluşları serbes ve yeşil alanlar içinde yer almış olup bunlardan çok maksatlı salonlar yeni konut ünitelerindeki ilkokullar da (Yuva ve ilkokul tertibinde olanlarda) yer almıştır.

Kent içindeki mevcut stadyum kullanılan yeşil alan içinde korunmuş ve aynı zamanda bölgesel ihtiyacı da karşılayabilecek bir stadyum ise batı kesiminde yerleştirilmiştir. Toplam alan 47.5 hektardır.

- 6- Turistik kuruluşlar için alan ayrılması;

Kentin doğu ve batı kesimlerindeki kıyı alanları turizme yönelik kuruluşlar için öngörülmuş ve hazırlanmakta olan 1:1000 ölçekli planlarda KAKS : 0.20 olarak saptanmıştır.

- 7- Gezinti ve promenade olarak ana plan raporunun başında belirtilen sahilye kenarı geliştirilmiş, dinlenme tesisleri su kenarına yerleştirilerek Devlet yolu kenarı yaya akını için çekici ve güvenli duruma getirilmiştir. Bu akını kuvvetlendirerek için çekirdek bölgeden kuzey yönünde sahile inen iki önemli yaya yolu ayrılmıştır. Bu davranış ayrıca, kent ile sahil kesimini kaynaştırmak amacıyla dayalıdır.

Aktif olarak kabul edilebilecek serbes ve yeşil alanlar toplamı 190 hektar civarındadır. Bu ölçüme, Boztepe Belediye Koruluğu ve mesire alanı, Fuar rekreasyon alanı, konut birimleri kuzey-güney yönünde keserek derin ve yeşil vadiler biçimindeki mevcut topoğrafya kısımları (aşağılandırma alanları) dahildir.

Kişi başına düşen yeşil alanlar ;

217 500 / 190 H : 8.17 m²/Kişi dir.

F - Konut alanları:

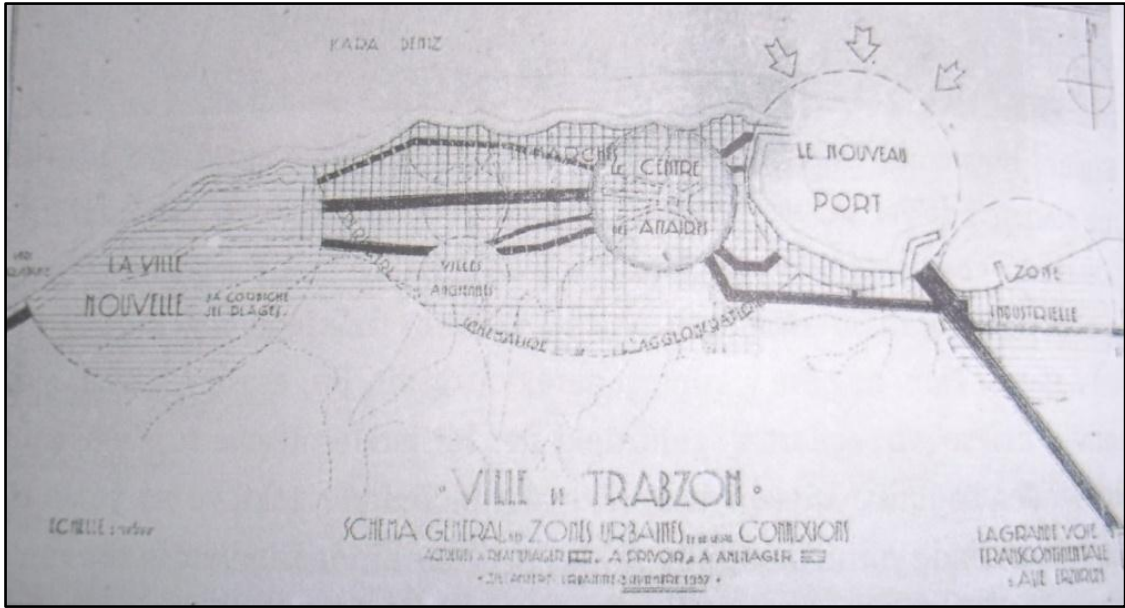
F 1 - Mevcut konut alanları:

Trabzon kentinde oluşmuş bulunan konut alanlarının oluştu özelliklere dayalı olduğu söylenemez.

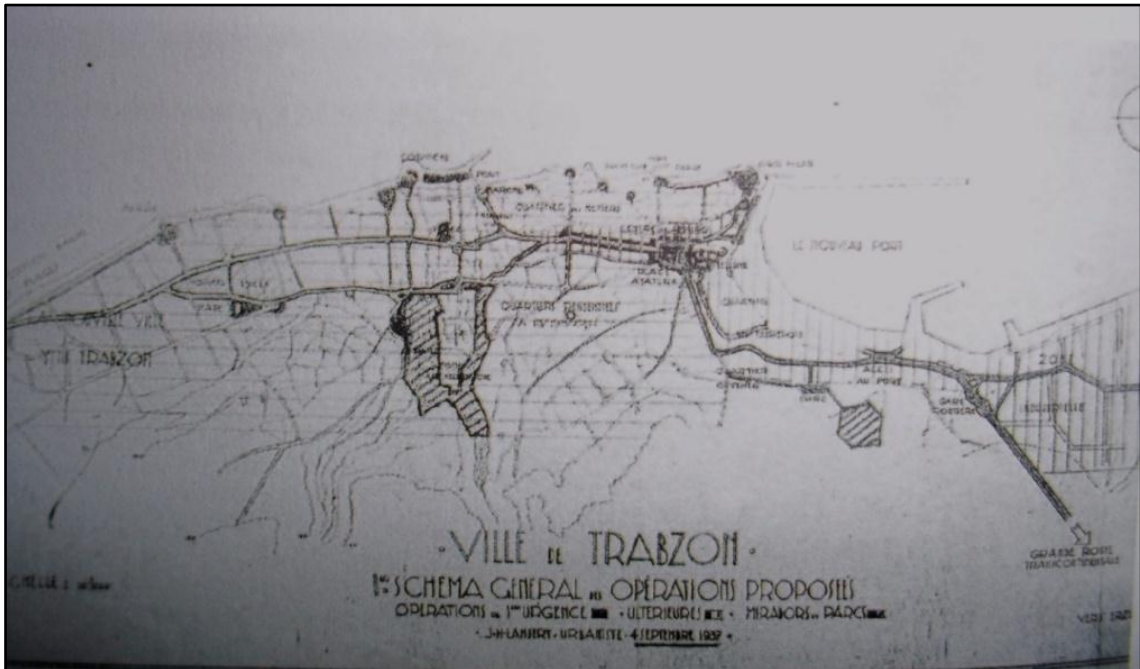
- Yol genişliklerinin minimal oluşu ve yapılanma oranlarının yüksek olması nedeni ile güneşlenme ve normal ışık alan olanakları kısıtlıdır.
- Yağışlı iklim bölgesi olması nedeni ile güneşsizlik ayrıca sağlık yönünden ters bir etken olmaktadır.
- Mevcut konut yapılarıyla yerel özellikler de bulunmayıp, kentleşmenin spekülasyon elemanları ile donatılmış, çok çocuklu aileler ve yakın akrabalar ile sile birimleri dar konut yapı alanı içinde sıkışmış durumdadır.
- Geçekteki niteliğinde olmadığı halde 100 - 200 m²lik normal sahip parselde ve dere yataklarında yerleşmiş, dere yatağını açık kanalizasyon olarak kullanan yerleşim alanları, insan sağlığını tehdit eden yerler olarak saptanmıştır.

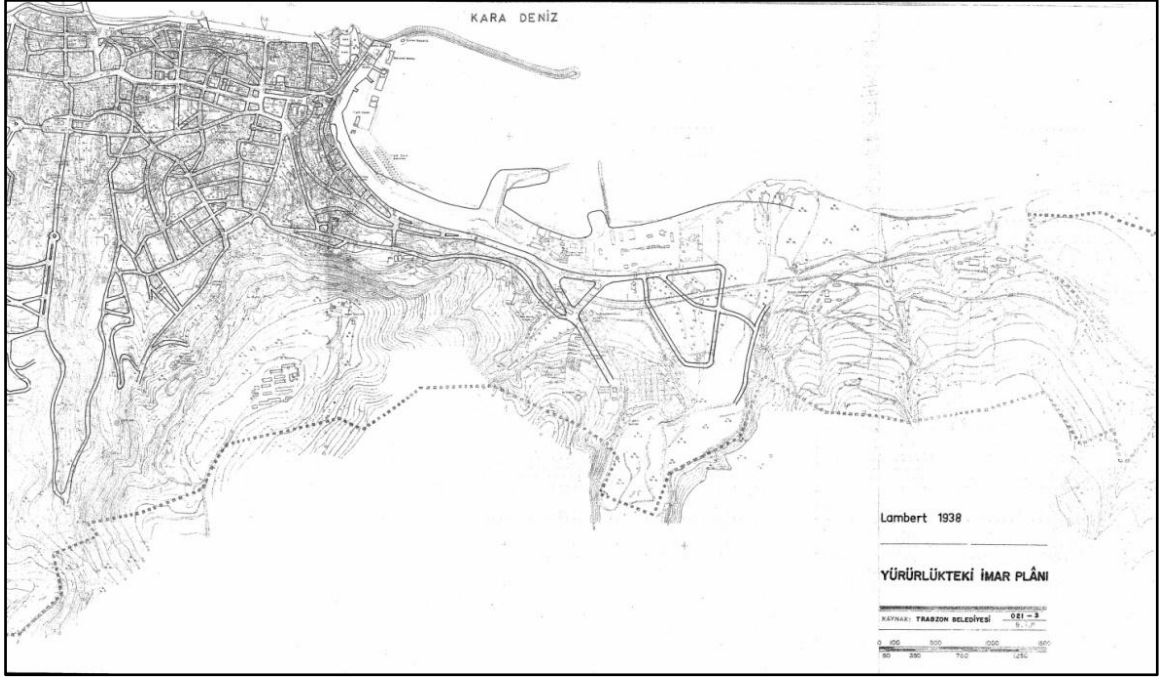
Ek 5. 1939 J.H. Lambert Trabzon Planı Kapağı**Ek 6. 1939 J.H. Lambert Trabzon Planı**

Ek 7. 1939 J.H. Lambert Trabzon Kenti Avan Planı Aşamaları-1

Ek 7. 1939 J.H. Lambert Trabzon Kenti Avan Planı Aşamaları-2

Ek 8. 1939 J.H. Lambert Trabzon Kenti Yürürlükteki İmar Planı

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Trabzon'da yaptı, 2004 yılında başladığı K.T.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümündeki öğrenimini 2008 yılında tamamladı. Aynı yıl K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimine devam etti.

Aralık 2010-halen K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iyi düzeyde İngilizce bilmektedir.